

Översyn av riksdagsordningen

ISSN 1651-6885
ISBN 978-91-86673-70-3
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2013

Till riksdagsstyrelsen

Riksdagsstyrelsen beslutade den 26 september 2012 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen och bestående av ledamöter på gruppledannivå med uppdrag att göra en samlad översyn av riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt. Kommittén antog namnet Kommittén för översyn av riksdagsordningen (dnr 049-3142-2011/12).

Efter en diskussion vid ett gruppleddarmöte i december 2012 fastställdes frågor som behandlades i fyra arbetsgrupper med en representant per parti. Arbetsgrupperna lämnade sina rapporter till kommittén i mars 2013 (dnr 049-3142-2011/12).

Riksdagsstyrelsen beslutade den 20 mars 2013 att överlämna utredningen om en utvärdering av riksdagens parlamentariska ledningsorganisation och riksdagens förvaltningsorganisation (2012/13:URF2) i den del som rör utökad förslagsrätt för riksdagsstyrelsen till Kommittén för översyn av riksdagsordningen.

Samma dag beslutade riksdagsstyrelsen också att överlämna utredningen om tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande valår m.m. och remissvaren (dnr 049-780-2011/12) till Kommittén för översyn av riksdagsordningen.

Riksdagsstyrelsen beslutade den 24 april 2013 att överlämna betänkande 2012/13:KU4 Frågeinstitutet som kontrollinstrument i den del som rör tidsramen för besvarande av skriftliga frågor till Kommittén för översyn av riksdagsordningen.

Ordförande i Kommittén för översyn av riksdagsordningen har varit talman Per Westerberg. Ledamöter i kommittén har varit gruppledarna, dvs. Mikael Damberg (S), Anna Kinberg Batra (M), Gunvor G Ericson (MP), Johan Pehrson (FP), Anders W Jonsson (C), Björn Söder (SD), Hans Linde (V) och Emma Henriksson (KD).

Riksdagsstyrelsen beslutade den 26 september 2012 att ge riksdagsdirektören i uppdrag att utse sekreterare, sakkunniga, experter och annat biträde till kommittén. Riksdagsdirektören Kathrin Flossing och biträdande riksdagsdirektören Claes Mårtensson utsågs som sakkunniga att biträda kommittén. Vidare utsågs biträdande kanslichefen Peder Nielsen, biträdande kammarsekreteraren Anders Norin, kanslirådet Mathias Säfsten och chefsjuristen Helén Törnqvist som experter.

Sekreterare har varit hovrättsassessor David Harrby och föredragande Hans Hegeland.

Kommittén får härmed överlämna sitt betänkande Översyn av riksdagsordningen.

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm den 28 augusti 2013

Per Westerberg

Mikael Damberg

Anna Kinberg Batra

Gunvor G Ericson

Johan Pehrson

Anders W Jonsson

Björn Söder

Hans Linde

Emma Henriksson

/

David Harrby
Hans Hegeland

Innehållsförteckning

Till riksdagsstyrelsen	3
Innehållsförteckning.....	5
Sammanfattning	8
Författningsförslag	14
1 Förslag till riksdagsordning.....	14
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän	75
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	77
4 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter.....	79
5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter.....	80
6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen	81
7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	83
8 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)	85
9 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen	86
10 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:881) med instruktion för Statsrådsarvodesnämnden.....	87
11 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:882) med instruktion för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.....	88
12 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:884) med instruktion för Riksdagens överklagandenämnd.....	89
1 Inledning	90
1.1 Uppdraget.....	90
1.2 Utredningens arbete och betänkandets disposition.....	90
2 Lagteknisk och språklig översyn.....	92
3 Kammaren	98
3.1 Förenklat beslutsförfarande i kammaren	98
3.2 Inkallande av kammaren vid uppehåll.....	101
3.3 Kontinuerligt arbete i kammaren.....	105
3.4 Namnupprop obligatoriskt endast vid första riksmötet efter ett val.....	107
3.5 Föredragningslistan	108
3.6 Ett utskottsbetänkandes tillgänglighet ska inte kopplas till de formella bordläggningarna	114

3.7 Former för anmälan och meddelanden i kammaren och på föredragningslistan	116
3.8 Den inbördes ordningen mellan betänkanden och utlåtanden på föredragningslistan	118
3.9 Stenografiska uppteckningar	120
3.10 Regler om repliker	123
3.11 Publicering av talmannens beslut och överenskommelser	126
3.12 Utskottens möjlighet att sammanträda under arbetsplenium	129
3.13 Förenkling av kammarens hantering av finansutskottets sammanställning av statens budget.....	131
4 Motionsinstitutet och frågeinstitutet	135
4.1 Följd motionsrätten.....	135
4.2 Förlängd följd motionstid	147
4.3 Allmän motionstid året om samt förenklad beredning av motioner.....	151
4.4 Frågeinstitutet – förlängd tid för svar på skriftliga frågor.....	156
5 Förhållandet riksdag–regering.....	159
5.1 Tillkännagivanden	159
5.2 Utskottens initiativrätt och beredningskrav	175
5.3 Minoritetsskydd i utskottsarbetet.....	184
5.4 Reglering av utskottsindelning och ärendefördelning	189
5.5 Utskotts möjlighet att sammanträda på en annan ort än Stockholm.....	193
5.6 Suppleanters inträde vid utskottssammanträden	194
5.7 Budgetprocessen.....	196
5.8 Riksdagens arbete med EU-frågor.....	206
6 Valfrågor och vissa ledamotsfrågor.....	216
6.1 Nomineringsförfarandet vid val av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer	216
6.2 Översyn av regelverket om val av riksdagsdirektör.....	226
6.3 Talmannens möten med delegationerna och utrikesutskottet	231
6.4 De svenska delegationerna till IPU och PA-UfM.....	233
6.5 Ledighet från uppdraget som riksdagsledamot	241
6.6 Suppleant som ordförande i ett utskott	248
6.7 Talmansrollen och personval	249
7 Konsekvenser av förslagen.....	252
8 Författningskommentar	253
8.1 Förslag till riksdagsordning	253
8.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.....	345
8.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	345
8.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter	346

8.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter.....	347
8.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen	347
8.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	348
8.8 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)	349
8.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen	350
8.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:881) med instruktion för Statsrådsarvodesnämnden.....	351
8.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:882) med instruktion för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna	351
8.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:884) med instruktion för Riksdagens överklagandenämnd	351
Bilaga 1 Kommittédirektiv.....	353
Bilaga 2 Omvandlingstabeller riksdagsordningen.....	366

Sammanfattning

Den gällande riksdagsordningen har varit i kraft i närmare 40 år. Under denna tid har förutsättningarna för riksdagen och riksdagsarbetet i flera avseenden förändrats, bl.a. genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen och teknikutvecklingen. Det finns nu ett behov av att på ett samlat och övergripande sätt se över riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt, i syfte att uppnå en ändamålsenlig lagstiftning som uppfyller högt ställda krav på konsekvens och överskådlighet.

Lagteknisk och språklig översyn

Riksdagsordningens disposition och språkliga utformning ändras för att skapa en ändamålsenlig lagstiftning som är konsekvent och överskådlig. En ny kapitelindelning där många bestämmelser delas upp och flyttas om införs. Även om flera av kapitlen föreslås ha samma huvudsakliga innehåll som tidigare får flera bestämmelser en ny inbördes ordning. Den föreslagna ordningen syftar till att bättre återspegla det processuella flödet i riksdagsarbetet och hanteringen av ärenden och frågor. För att inte tynga kapitlet som handlar om utskotten införs en bilaga till riksdagsordningen där utskottens ämnesområden räknas upp.

Alla bestämmelser, såväl huvudbestämmelser som tilläggsbestämmelser, får en beskrivande rubrik för att öka överskådligheten. För att ytterligare öka tydligheten och hålla samman vissa förfaranden införs även en ytterligare rubriknivå mellan kapitel och enskilda bestämmelser. Vissa ändringar har gjorts av fördelningen mellan huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser för att skillnaden mellan de olika formerna av bestämmelser ska bli tydlig i fråga om betydelse och detaljeringsgrad.

En samlad språklig översyn av lagtexten har gjorts för att lagtexten ska vara formulerad i enlighet med dagens krav på offentlig text, dvs. vara skriven på ett vårdat, enkelt och begripligt språk.

Riksdagsordningen ges en teknikneutral utformning för att i framtiden undvika lagändringar som måste genomföras för att anpassa lagen till ny eller förändrad teknik.

Kammaren

I riksdagsordningen bör det anges att omröstning i kammaren sker elektroniskt (eller, när det inte kan ske, med namnupprop) och att om talmannen finner det lämpligt får omröstning i stället förrättas genom uppresning. Vid omröstningar i kammaren ska således uppresning normalt inte behöva användas.

Förfarandet att inkalla kammaren under ett uppehåll i kammarens arbete är enligt nuvarande ordning i huvudsak effektivt och rättssäkert. För att undvika att riksdagens ledamöter blir överrumplade av en sådan kallelse bör de ha en rimlig tid på sig för att hinna inställa sig till det första sammanträdet. Riksdagsordningen bör därför ändras så att det införs ett krav på att skälig tid måste förflyta mellan kallelsen och det första sammanträdet.

Ett sammanträde för arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i planeringen ska vidare få hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras. Kallelser till arbetsplenum under t.ex. augusti månad då plenum hålls för bl.a. interpellationssvar omfattas av bestämmelsen.

Ett riksmöte pågår året runt. Riksdagsarbetet har därmed inget egentligt uppehåll. För att riksdagsordningen ska återspegla detta förhållande föreslås lagtexten inte längre innehålla formuleringen ”uppehåll i riksdagens arbete”. Riksdagsordningen bör ändras så att talmannen, efter samråd med riksdagsstyrelsen, i stället för att besluta om uppehåll i kammarens arbete, ska besluta om planeringen av kammarens arbete.

Det bör vara obligatoriskt med namnupprop i kammaren endast vid det första riksmötet efter ett val. Talmannen får avgöra om namnupprop vid övriga riksmötens början. En förteckning över vilka som är ledamöter vid varje riksmötes början bör bifogas kammarens protokoll om inte upprop hållits.

Färdigdebatterade ärenden som inte ska beslutas vid ett visst sammanträde ska inte behöva redovisas på föredragningslistan till det sammanträdet.

Betänkanden och utlåtanden ska normalt vara tillgängliga kl. 15 två vardagar före kammardebatten. Då behövs inte två bordläggningar utan det räcker med en.

Tiden är mogen för att nu kungöra vissa anmälningar och meddelanden elektroniskt i stället för att som i dag läsa upp dem i kammaren. Redan gällande lydelse av riksdagsordningen innebär att vissa dokument som i dag anmäls i kammaren inte behöver anmälas vid ett kammarsammanträde, t.ex. inkomna faktapromemorior. Det finns inget krav i nuvarande riksdagsordning i vilken form anmälningarna ska göras. Någon sådan bestämmelse bör inte heller införas eftersom riksdagsordningen är teknikneutral.

Det bör finnas en bestämmelse i riksdagsordningen som samlat anger vad som ska tas upp på föredragningslistan.

För att ge en bättre beskrivning av den ordning som tillämpas bör kopplingen mellan uppräknigen av utskotten i riksdagsordningen och ordningen på föredragningslistan tas bort. Innebörden blir då att talmannen bestämmer den inbördes ordningen på föredragningslistan, vilket stämmer överens med rådande praxis.

Det absoluta kravet på att yttranden vid kammarens sammanträden ska nedtecknas stenografiskt och finnas i pappersform tas bort. Kravet på att snabbprotokollet ska göras tillgängligt utan dröjsmål ska vara kvar.

Det bör införas en möjlighet för talmannen att kunna ge en ledamot rätt till replik i en ärendedebatt redan innan han eller hon har hållit sitt anförande. Beslut om en sådan ordning vid debatten ska fattas i förväg efter samråd med gruppledarna.

Enligt gällande lydelse av riksdagsordningen ska en replik begäras i omedelbar anslutning till anförandet. I syfte att skapa tydlighet bör i stället anges att en replik begärs under pågående anförande.

Talmannen fattar olika beslut efter samråd med gruppledarna. För att tydliggöra att dessa beslut ska göras tillgängliga för ledamöterna bör i riksdagsordningen anges att detta ska ske, och att det ska ske i den ordning som talmannen bestämmer.

Utskotten bör få möjlighet att sammanträda under arbetsplenum. För att ett sådant sammanträde ska få hållas ska dock utskottet enhälligt i förväg ha beslutat om detta. Utskotten ska inte få ha sammanträden med offentliga utfrågningar när arbetsplenum pågår.

Hanteringen i kammaren i december av finansutskottets sammanställning av statens budget bör förenklas samtidigt som sammanställningen ska vara kvar.

Motionsinstitutet och frågeinstitutet

Innebörden av praxis i fråga om följdmotionsrätten redovisas i betänkandet. För att underlätta såväl för ledamöter, partier som kammarkansliet är det önskvärt att information om praxis fortlöpande sprids till partikanslier och ledamöter. Det bör i riksdagsordningen anges att en följdmotion ska hålla sig inom ärendets ram. Den bakgrund och praxis som redovisas utgör ett stöd för bedömningen av om en motion håller sig inom ärendets ram eller inte.

Yrkanden i följdmotioner på den ekonomiska vårpropositionen ska hålla sig på samma nivå som propositionen. *Ett* yrkande från regeringen om riktlinjer motsvaras således av *ett* yrkande i en följdmotion.

I en följdmotion med anledning av en proposition med ändringsbudget kan yrkas på att en höjning eller sänkning av ett anslag helt eller delvis ska avslås, men yrkandet får inte innebära ett förslag om höjning eller sänkning utöver vad som föreslås i propositionen. Detta gäller också i förhållande till föreslagna förändringar på inkomstsidan.

Kommittén konstaterar att det redan finns möjligheter för riksdagen att besluta om förlängd motionstid. Möjligheterna utnyttjas också. Det finns därför inte skäl att ytterligare underlätta beslut om förlängd motionstid.

Argument för och mot allmän motionstid året om redovisas. Kommittén kan konstatera att det inte finns tillräckligt stöd för att införa en allmän motionstid året om. Kommittén lägger därför inte fram något förslag i denna del. Det finns redan möjlighet till förenklad beredning av motioner. Denna möjlighet utnyttjas också av utskotten och det finns därför inte heller skäl att utvidga den möjligheten.

Tidsfristen för svar på skriftliga frågor ska förlängas med ett dygn genom att frågorna som lämnas in senast kl. 10.00 en torsdag, i stället för som nu en fredag, ska besvaras senast kl. 12.00 på onsdagen i följande vecka.

Förhållandet riksdag–regering

Den konstitutionella praxisen när det gäller tillkännagivanden redovisas. Det finns inte skäl att göra några nya uttalanden. Grundlagsutredningen drog slutsatsen att tillkännagivanden inte bör regleras. Kommittén delar den uppfattningen.

Regeringen redovisar enligt praxis årligen i skrivelse 75 sina åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Regeringens skyldighet att årligen lämna denna redovisning bör regleras i riksdagsordningen.

Kravet i riksdagsordningen på att kommittéberättelsen måste lämnas senast den 1 mars bör tas bort.

Innan ett utskott i ett ärende som avser lagstiftning eller som påverkar statens budget helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag till utskottsinitiativ ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden, om det inte finns synnerliga skäl mot detta. Utskottet ska i så fall redovisa skälen till att upplysningar och yttranden inte har inhämtats.

Ett utskott ska vara skyldigt att i sitt betänkande redovisa skälen om utskottet väljer att inte inhämta yttrande från Lagrådet när utskottet tar ett initiativ till ändring av en lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Skyldigheten ska också gälla om utskottet föreslår helt eller delvis bifall till en motion som innebär ändring av sådan lag. Även förslag om ny lag omfattas.

En minoritet om minst fem ledamöter i ett utskott bör kunna få till stånd ett yttrande från det egna utskottet till det utskott som berett utskottet tillfälle att yttra sig.

Kommittén konstaterar att även om riksdagsordningen explicit bara medger att riksdagen kan tillsätta ytterligare utskott för längst den tid som återstår av valperioden finns det inget hinder för riksdagen att med enkel majoritet vid ett tillfälle ändra indelningen av utskott innan de är valda (med undantag för konstitutionsutskottet, finansutskottet och skatteutskottet). Ett sådant beslut kan också leda till färre utskott. Ärendefördelningen ligger i huvudsak i tilläggsbestämmelser som kan ändras med enkel majoritet vid ett beslutstillfälle. Det finns inte skäl att ytterligare underlätta ändringar av utskottsindelningen.

I frågan om utskottens sammanträdesort konstateras att det inte finns skäl att föreslå någon ändring av regleringen i regeringsformen. Utskotten bör således också fortsättningsvis sammanträda i Stockholm.

Den gällande regleringen i fråga om suppleanters inträde vid utskottssammanträden redovisas. Det finns inte stöd för att föreslå någon annan reglering. Samtidigt påminner kommittén om konstitutionsutskottets uttalande att det

inte är tillfredsställande att det för utskottsledamöterna och suppleanterna kan råda osäkerhet om i vilken ordning suppleanter avses träda in i stället för ordinarie ledamöter i ett visst utskott. Konstitutionsutskottet ansåg det därför lämpligt att utskotten i början av varje valperiod enas om i vilken ordning suppleanter ska inträda i en ordinarie ledamots ställe. Det kan således finnas skäl för en ökad tydlighet inom ramen för gällande reglering och för en diskussion på gruppledannivå i frågan, utan att riksdagsordningen ändras i berörd del.

När det gäller budgetprocessen föreslås vissa ändringar. Efter ett val bör en ny regering få tre veckor på sig att utforma och lämna sin första budgetproposition till riksdagen. I dag är tidsgränsen tio dagar.

En regering som sitter kvar efter ett val ska lämna budgetpropositionen senast två veckor efter riksmötets öppnande, dvs. en vecka senare än nuvarande ordning. Skälet är att valdagen tidigareläggs en vecka, vilket innebär att budgetpropositionen i dessa fall kommer att överlämnas vid samma tidpunkt som enligt den nu gällande regleringen.

Bestämmelsen att absolut sista dag för att lämna budgetpropositionen är den 15 november bör kvarstå. Vidare bör det också i fortsättningen finnas en hänvisning till budgetlagen i riksdagsordningen och beslut om ändringar av utgiftsområdesindelningen bör som i dag fattas i samband med beslut om den ekonomiska vårpropositionen.

Beträffande riksdagens arbete med EU-frågorna föreslås att regeringen ska vara skyldig att samråda med EU-nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet, och inte som i dag bara inför möten.

Valfrågor och vissa ledamotsfrågor

Kommittén framhåller vikten av öppenhet när det gäller nomineringsförfarandet vid val av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer. För att öka öppenheten och förbättra rekryteringsunderlaget vid tillsättningen av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer bör beredningen av val av dessa inledas med ett förfarande med annonsering om att beredningen av nytt val inleds.

För intresseanmälan för riksdagens ombudsmän (JO) och riksrevisor bör införas en liknande sekretessbestämmelse som finns för regeringens myndighetschefer.

När det gäller regelverket om val av riksdagsdirektör föreslås vissa ändringar. Det bör införas en möjlighet för en nyvald riksdagsdirektör att tillträda posten vid ett senare tillfälle än valet. Det bör vidare införas en möjlighet för riksdagen att välja en tillförordnad riksdagsdirektör för den tid då det inte finns någon ordinarie riksdagsdirektör. Möjligheten för riksdagen att avskeda en riksdagsdirektör som grovt åsidosätter sina åligganden mot riksdagen bör också regleras. De skäl som låg bakom ändringen i offentlighets- och sekretesslagen avseende personuppgifter om sökande till tjänster som chefer för myndigheter under regeringen kan även åberopas avseende beredningen av

val av riksdagsdirektör. Det bör därför i fråga om sökande till tjänsten som riksdagsdirektör införas en liknande sekretessbestämmelse som finns för regeringens myndighetschefer i offentlighets- och sekretesslagen.

Mötena mellan talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottets presidium är inte närmare reglerade i riksdagsordningen eller på annat sätt. Det finns inte heller skäl att reglera dem i riksdagsordningen eller i annan lag. Naturligtvis finns det inte något hinder för berörda parter att komma överens om regelbundna möten. En sådan överenskommelse kan vara långsiktig och t.ex. omfatta en valperiod.

Enligt gällande ordning utses delegationerna till Interparlamentariska unionen (IPU) och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (PA-UfM) av riksdagsstyrelsen, som även är mottagare av delegationernas årsberättelser. Riksdagsordningen bör ändras så att partigrupperna nominerar ledamöter till de två aktuella delegationerna och att talmannen efter samråd med gruppledarna beslutar om sammansättningen av delegationerna. Beslut om delegationens sammansättning bör gälla för den tid som talmannen bestämmer.

IPU:s och PA-UfM:s redogörelser för 2011 och 2012 överlämnades av riksdagsstyrelsen i form av redogörelser till riksdagen. Denna försöksverksamhet bör fortsätta och kan ge underlag för fortsatta överväganden.

Riksdagsuppdragets specifika karaktär medför att det är lämpligt att behålla en restriktiv inställning till vilka skäl som ska ge rätt till ledighet från uppdraget. Av samma skäl finns inte heller grund för att införa en rätt till partiell ledighet från uppdraget.

För att förkorta beslutsprocessen vid ledigheter på grund av sjukdom och föräldraledighet bör talmannen ges rätt att bevilja ledighet i dessa fall även om tiden för ledigheten överstiger en månad.

Enligt förarbetena till gällande regeringsform finns det skäl för att talmannen ska stå utanför det i snävare bemärkelse politiska riksdagsarbetet och därmed för att talmannens riksdagsuppdrag ska utövas av en ersättare (prop. 1973:90). Det finns dock inga författningsmässiga hinder för talmannen att vara aktiv i politiken utanför riksdagsarbetet. Därför saknas skäl att ändra regleringen så att talmannen kan utöva en mer aktiv politisk roll än vad som redan följer av gällande reglering och förarbeten.

Den nya riksdagsordningen bör träda i kraft den 1 september 2014. Därmed gäller den när den nyvalda riksdagen hösten 2014 inleder sitt arbete.

Författningsförslag

1 Förslag till riksdagsordning

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Riksdagsordningens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om riksdagen.

Bestämmelser om val till riksdagen, riksdagsarbetet och riksdagens uppgifter finns i regeringsformen.

Lagen är indelad i huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser. Regler om stiftande och ändring av riksdagsordningens bestämmelser finns i 8 kap. 17 § regeringsformen.

Riksdagsordningens indelning

2 § Riksdagsordningen innehåller 14 kapitel. Dessa är

- inledande bestämmelser (1 kap.),
- val till riksdagen (2 kap.),
- riksmöten (3 kap.),
- ledning och planering av riksdagsarbetet (4 kap.),
- riksdagens ledamöter (5 kap.),
- kammaren (6 kap.),
- utskotten och EU-nämnden (7 kap.),
- interpellationer och frågor till statsråd (8 kap.),
- ärendenas väckande (9 kap.),
- ärendenas beredning (10 kap.),
- ärendenas avgörande (11 kap.),
- val inom riksdagen (12 kap.),
- riksdagsorgan och nämnder (13 kap.) och
- Riksdagsförvaltningen (14 kap.).

Definitioner

3 § I denna lag avses med

- *valperiod*: Den period som motsvarar tiden från det att en nyvald riksdag har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.
- *riksmöte*: Den period som riksdagen sammanträder.

- *ålderspresident*: Den närvarande ledamot som varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera ledamöter har tillhört riksdagen lika länge har den äldste av dem företräde.
- *gruppledare*: Den särskilda företrädare som en partigrupp, som vid valet till riksdagen fått minst fyra procent av rösterna i hela riket ska utse för att samråda med talmannen enligt denna lag.
- *arbetsplenum*: Ett sammanträde med kammaren under vilket överläggning om och avgörande av betänkanden och utlåtanden från utskott kan ske.

2 kap. Val till riksdagen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om val till riksdagen.

Tidpunkt för ordinarie val

2 § Ordinarie val till riksdagen hålls i september.

Extra val

Tilläggsbestämmelse **2.2.1** Bestämmelser om extra val till riksdagen finns i 3 kap. 11 § och 6 kap. 5 § regeringsformen.

Ytterligare bestämmelser om val

3 § Ytterligare bestämmelser om val till riksdagen finns i regeringsformen och i lag.

3 kap. Riksmöten

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- riksmötet som följer efter ett val till riksdagen (2–5 §§),
  - riksmötets öppnande (6 §) och
  - övriga bestämmelser om riksmöten (7–9 §§).

Riksmötet som följer efter ett val till riksdagen

Riksmötets inledning

2 § Riksmötet inleds genom att en nyvald riksdag sammanträder i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 10 § regeringsformen.

Tidpunkt för det första sammanträdet efter ett val

Tilläggsbestämmelse **3.2.1** Kammarens första sammanträde under ett riksmöte efter ett val inleds kl. 11.00. Ledamöterna ska underrättas om tidpunkten för det sammanträdet.

Första sammanträdet

3 § Vid det första sammanträdet med kammaren efter ett val till riksdagen ska i nedan nämnd ordning

1. Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare föredras,
2. ledamöterna ropas upp,
3. talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman väljas för valperioden och
4. en valberedning utses för valperioden.

Ordförande vid sammanträdet

Tilläggsbestämmelse **3.3.1** Ålderspresidenten leder sammanträdet med kammaren fram till dess att talmannen och de vice talmännen har valts.

Förfarande vid val av talman

4 § Riksdagen ska, enligt 4 kap. 2 § regeringsformen, välja en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman. De väljs var för sig i nu nämnd ordning.

Om valet av talman sker med slutna sedlar enligt bestämmelserna i 12 kap., är den vald som får mer än hälften av rösterna. Om en sådan röstövervikt inte uppnås, ska ett nytt val genomföras. Om inte heller då någon får mer än hälften av rösterna, ska ett tredje val genomföras mellan de två som vid den andra omröstningen fick flest röster. Vid den tredje omröstningen är den vald som får de flesta rösterna.

Förfarande för att utse valberedning

5 § Varje partigrupp, som motsvarar ett parti som vid valet till riksdagen fick minst fyra procent av rösterna i hela riket, ska besätta en plats i valberedningen. Därutöver fördelas tio platser proportionellt mellan dessa partigrupper. Partigrupperna ska lämna förslag på ledamöter till talmannen som förklarar de föreslagna ledamöterna utsedda.

Antal ledamöter i valberedningen

Tilläggsbestämmelse **3.5.1** Talmannen fastställer det antal ledamöter som respektive partigrupp ska tillsätta i valberedningen. Vid den proportionella fördelningen tillämpas den beräkningsgrund som anges i 12 kap. 8 § tredje stycket.

Riksmötets öppnande

Särskilt sammanträde för riksmötets öppnande

6 § Riksdagen ska senast på riksmötets tredje dag hålla ett särskilt sammanträde för riksmötets öppnande. Statschefen förklarar på talmannens begäran riksmötet öppnat. Vid förhinder för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat.

Vid sammanträdet avger statsministern en regeringsförklaring, om det inte finns särskilda skäl för honom eller henne att avstå från detta.

Tidpunkt för sammanträde för riksmötets öppnande

Tilläggsbestämmelse **3.6.1** Efter ett val till riksdagen äger sammanträdet för riksmötets öppnande rum kl. 14.00 den andra dagen under riksmötet.

Har det inte varit något val till riksdagen äger sammanträdet rum den första dagen vid samma tidpunkt.

Talmannen får bestämma en annan tidpunkt för sammanträdet.

Övriga bestämmelser om riksmöten

Riksmötets längd

7 § Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte inleds.

Övriga riksmöten under valperioden

8 § Under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen, ska ett nytt riksmöte inledas den dag i september som kammaren fastställt under det föregående riksmötet.

Förslag om tidpunkt för inledande sammanträde

Tilläggsbestämmelse **3.8.1** Riksdagsstyrelsen lämnar förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.

Namnupprop vid övriga riksmöten

Tilläggsbestämmelse **3.8.2** Talmannen får besluta att ledamöterna ska ropas upp vid det första sammanträdet med kammaren även under övriga riksmöten under valperioden.

Nytt riksmöte efter extra val

9 § Har beslut om extra val fattats före den fastställda dagen för att inleda ett riksmöte, ska ett nytt riksmöte enligt 8 § inledas bara om den riksdag som valts genom det extra valet samlats före den 1 juli samma år.

4 kap. Ledning och planering av riksdagsarbetet

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om ledning och planering av riksdagsarbetet.

Talmannen och de vice talmännen

2 § Talmannen eller, i hans eller hennes ställe, någon av de vice talmännen leder riksdagsarbetet.

Gruppledare

3 § Varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 § ska utse en särskild företrädare (gruppledare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna lag.

Partigrupperna ska utse en personlig ersättare för gruppledaren (vice gruppledare).

Information om beslut som fattats efter samråd

Tilläggsbestämmelse **4.3.1** Beslut som fattats efter samråd ska göras tillgängliga för ledamöterna. Det ska ske enligt den ordning som talmannen bestämmer.

Riksdagsförvaltningen

4 § Riksdagsförvaltningen leds av en styrelse.

Bestämmelser om Riksdagsförvaltningens uppgifter finns i 14 kap.

Riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse **4.4.1** Riksdagsstyrelsen leder Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet. Riksdagsstyrelsens övriga uppgifter finns i instruktionen för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsen består av talmannen som ordförande och tio andra ledamöter som riksdagen väljer inom sig för en valperiod. Riksdagen väljer även tio ersättare för de valda ledamöterna av riksdagsstyrelsen.

Riksdagsstyrelsens sammanträden

Tilläggsbestämmelse **4.4.2** Riksdagsstyrelsen sammanträder på kallelse av talmannen. Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, inträder någon av de vice talmännen som ordförande. En frånvarande ledamots plats intas av en ersättare som tillhör samma partigrupp.

Riksdagsstyrelsen sammanträder inom stängda dörrar. Om styrelsen vill inhämta upplysningar av någon som inte tillhör styrelsen, får den kalla honom eller henne till ett sammanträde.

De vice talmännen, de av gruppledarna som inte är ledamöter av styrelsen och riksdagsdirektören får delta i styrelsens överläggningar.

Ordförandekonferensen

5 § Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensens sammansättning

Tilläggsbestämmelse 4.5.1 Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

5 kap. Riksdagens ledamöter

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om uppdraget som riksdagsledamot.

Bestämmelser om uppdraget finns även i 4 kap. 10–13 §§ regeringsformen.

Arvode

2 § En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag.

Registrering av åtaganden och ekonomiska intressen

Tilläggsbestämmelse **5.2.1** Bestämmelser om registrering av ledamöters åtaganden och ekonomiska intressen finns i lagen (1996:810) om registrering av riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen.

Ledighet från uppdraget

3 § En ledamot kan efter ansökan få ledigt från sitt uppdrag. Om en ledamot får ledigt för en tid av minst en månad, ska ledamotens uppdrag utövas av en ersättare under den tid ledamoten är ledig.

Prövning av ledighetsansökan

4 § Talmannen beslutar om ledighet från uppdraget som ledamot med den begränsning som framgår av andra stycket.

Kammaren beslutar om ledighet för andra skäl än sjukdom eller föräldraledighet om ledigheten avser en period om en månad eller längre.

Om en ansökan om ledighet ges in under en period då kammaren inte sammanträder och som varar längre än en månad, får dock talmannen besluta om ledigheten ska beviljas.

Innehåll i ansökan om ledighet

Tilläggsbestämmelse **5.4.1** En ansökan om ledighet ska vara skriftlig, innehålla de skäl som ansökan grundas på och avse en bestämd tid. Ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Ersättare

5 § När en ersättare ska inträda i stället för talmannen, en ledamot som tillhör regeringen eller för en ledig ledamot, ska talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen ska då följa den ordning mellan ersättarna som har fastställts enligt lag. Om det finns särskilda skäl, får talmannen frånga denna ordning.

Meddelande till ersättare

Tilläggsbestämmelse **5.5.1** En ersättare som ska utöva uppdrag som ledamot ska få ett meddelande om vilken ledamot som han eller hon ersätter och om tiden för förordnandet. En ersättare kan få ett särskilt meddelande med besked om när uppdraget upphör.

Ersättares ställning vid ledamots avgång

6 § Om en ledig ledamot lämnar sitt uppdrag, fortsätter den tjänstgörande ersättaren att utöva sitt uppdrag till dess att en ny ledamot har utsetts.

Åtal eller frihetsberövande

7 § För att talan ska få väckas mot en ledamot eller ett ingripande ska få göras i en ledamots personliga frihet krävs i vissa fall enligt 4 kap. 12 § första stycket regeringsformen riksdagens medgivande. Detta gäller även i fråga om tidigare ledamöter.

En ansökan om riksdagens medgivande ska av åklagare, eller annan som vill väcka talan, ges in till talmannen.

Om ansökan är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för riksdagens prövning eller om sökanden inte har gjort troligt att han eller hon är behörig att väcka talan eller begära denna åtgärd hos en myndighet, ska talmannen avvisa ansökan. I annat fall ska talmannen anmäla den vid ett sammanträde med kammaren.

Ansökan om medgivande

Tilläggsbestämmelse **5.7.1** En ansökan som avses i 7 § ska vara skriftlig och innehålla de omständigheter som ansökan grundas på.

6 kap. Kammaren**Kapitlets innehåll**

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- planering och ledning av sammanträden (2–6 §§),
- sammanträden (7–14 §§),
- rätten att yttra sig vid sammanträden (15–19 §§),
- ärendebatter (20–22 §§),
- särskilda debatter (23 §) och
- gemensamma bestämmelser (24–27 §§).

Planering och ledning av sammanträden**Planering**

2 § Talmannen beslutar om planeringen av arbetet i kammaren och om när kammaren ska sammanträda.

Samråd inför planering

Tilläggsbestämmelse **6.2.1** Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med riksdagsstyrelsen.

Talmannen

3 § Talmannen leder kammarens sammanträden.

Biträde till talmannen

Tilläggsbestämmelse **6.3.1** Vid ledningen av kammarens sammanträden biträds talmannen av en kammarsekreterare.

Vice talman

4 § Talmannen får överlåta åt en vice talman att leda ett sammanträde.

Ålderspresident

5 § Ålderspresidenten leder ett sammanträde om talmannen och samtliga vice talmän har förhinder.

Talmannens opartiskhet

6 § Vid överläggning i ett ämne som är upptaget på föredragningslistan får talmannen inte yttra sig i sakfrågan. Detsamma gäller den vice talman eller ålderspresident som leder ett sammanträde.

Sammanträden**Offentlighet vid sammanträden**

7 § Ett sammanträde i kammaren ska vara offentligt enligt bestämmelserna i 4 kap. 9 § regeringsformen.

Kammaren får besluta att ett sammanträde ska hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation.

Om regeringen vid ett sammanträde ska lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på de grunder som anges i andra stycket.

Tystnadsplikt

8 § Ledamöter och tjänstemän får inte obehörigen röja vad som har förekommit vid ett sammanträde inom stängda dörrar. Kammaren får besluta att i ett särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

Kallelse

9 § Kammaren sammanträder på kallelse av talmannen om inte annat föreskrivs i regeringsformen eller i denna lag.

En kallelse ska anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst fjorton timmar i förväg. Om det finns synnerliga skäl, får kallelsen anslås senare. I så fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Innehållet i en kallelse

10 § Det ska framgå av en kallelse om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket betänkanden och utlåtanden från utskott får tas upp till avgörande.

Övriga uppgifter i kallelsen

Tillägsbestämmelse **6.10.1** Om ett val ska genomföras vid ett sammanträde, ska det anges i kallelsen.

Avbrott i kammarens arbete efter ett beslut om extra val

11 § Om regeringen har beslutat om extra val, får talmannen på begäran av regeringen besluta att kammaren inte ska sammanträda under återstoden av valperioden.

Extra sammanträde

12 § Talmannen får besluta att kalla kammaren till sammanträde under en period då arbete i kammaren inte pågår. Ett sådant beslut ska fattas om regeringen eller minst etthundrafemton av ledamöterna begär det.

Ett sammanträde ska hållas inom tio dagar från det att en begäran om det har framställts. Ett sammanträde får hållas först sedan ledamöterna erhållit skälig tid att inställa sig från det att de underrättats om kallelsen.

Ett sammanträde för arbetsplenium under en period då arbetsplenium inte ingår i kammarens planering får hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras.

Meddelande om tid för extra sammanträde

Tilläggsbestämmelse **6.12.1** Tidpunkten för det första sammanträdet som avses i 12 § ska offentliggöras.

Föredragningslista

13 § Talmannen ska till varje sammanträde upprätta en föredragningslista över vad som ska behandlas under sammanträdet. Undantag får göras för sådant som antas bli behandlat inom stängda dörrar. Föredragningslistan ska göras tillgänglig för ledamöterna.

Det ska framgå av föredragningslistan om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket betänkanden och utlåtanden från utskott får tas upp till avgörande.

Vid sammanträdet ska ärenden och val behandlas i den ordning som de tagits upp på föredragningslistan.

Yrkanden som ska tas upp först på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse **6.13.1** Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring, ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns fler än ett sådant yrkande, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Vad som ska tas upp på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse **6.13.2** Utöver vad som framgår av 6.13.1 ska följande tas upp på föredragningslistan.

1. val,
2. propositioner, skrivelser från regeringen, framställningar och redogörelser från riksdagsorgan, motioner och EU-dokument som ska hänvisas till utskott,
3. betänkanden och utlåtanden från utskott som ska bordläggas, debatteras eller avgöras och om ett utskott eller talmannen har föreslagit att ett ärende ska avgöras efter kortare tid än som avses i 11 kap. 2 § första stycket,
4. beslut och information om att sammansättningen av ledamöter ändras,
5. andra beslut som ska fattas av kammaren och
6. övriga frågor i den omfattning som talmannen bestämmer.

Vidare ska meddelande om att en särskilt anordnad debatt ska äga rum tas upp på föredragningslistan. Därutöver bör ett meddelande om att ett statsråd kommer att lämna muntlig information tas upp på föredragningslistan. Om det är möjligt ska även ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i tolv månader tas upp på föredragningslistan.

Beslut om avslutning och ajournering av ett sammanträde

14 § Beslut att ett sammanträde ska avslutas eller att ett uppehåll ska göras i ett pågående sammanträde fattas av kammaren utan föregående överläggning.

Rätten att yttra sig vid sammanträden**Yttranderätten**

15 § Varje ledamot och statsråd får, med de undantag som föreskrivs i denna lag, fritt yttra sig i alla frågor som är under behandling och om lagligheten av allt som sker vid sammanträdet.

Begränsningar i yttranderätten

16 § Den som har ordet ska begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas. Om någon bryter mot bestämmelsen och inte rättar sig efter talmannens påpekande, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.

Ingen får vid ett sammanträde uttala sig nedlåtande om någon annan eller använda personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på ett sätt som strider mot god ordning. Om någon bryter mot bestämmelsen, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.

Ordningsregler

Tilläggsbestämmelse **6.16.1** Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta om ordningsregler för kammaren.

Statschefens ämbetsförklaring

17 § Statschefen får avge ämbetsförklaring inför kammaren.

Muntlig information från regeringen

18 § Regeringen får lämna information till riksdagen muntligen genom ett statsråd vid ett sammanträde med kammaren.

Jäv

19 § Ingen får delta i behandlingen av ett ärende vid ett sammanträde i kammaren, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

Ett statsråd får delta i överläggningen i kammaren i ett ärende som rör statsrådets tjänsteutövning.

Ärendedebatter

Uppläggningsen av debatterna

20 § Talmannen ska samråda med gruppledarna om uppläggningsen av kammarens överläggningar.

Debattrestriktioner

21 § Riksdagen får i en tilläggsbestämmelse begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och tiden för varje anförande. I begränsningen får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

I samband med överläggningen i en viss fråga får kammaren på förslag av talmannen besluta om en begränsning av det slag som avses i första stycket. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Var och en som vill yttra sig i en fråga ska dock få tala i minst fyra minuter.

Anmälan till debatt

Tilläggsbestämmelse **6.21.1** Ett anförande av en ledamot som inte har föranmält sig får inte överstiga fyra minuter, om inte talmannen medger längre tid. Ett nytt anförande från någon som tidigare haft ordet för anförande vid överläggningen i en viss fråga får inte överstiga två minuter.

En föranmälan ska göras till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 vardagen före det sammanträde då överläggningen ska inledas. Anmälan ska innehålla den beräknade tiden för anförandet.

Första och andra styckena gäller inte när en interpellation eller en fråga besvaras.

Talarordningen

22 § Talmannen bestämmer ordningen mellan dem som förannmält att de vill yttra sig under överläggningen i en viss fråga. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i anmälningsordning.

Oberoende av talarordningen och utan föranmälan får talmannen medge att

1. ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande ska få ordet för ett anförande och
2. ett statsråd eller en ledamot som redan har hållit ett anförande ska få ordet för en replik med anledning av en föregående talares anförande.

Talmannen får, efter samråd med gruppledarna, inför en viss överläggning besluta att ett statsråd eller en ledamot kan få ordet för replik innan han eller hon har hållit sitt anförande. I ett sådant beslut får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

Statsråds möjlighet till anförande

Tillägsbestämmelse **6.22.1** Oberoende av talarordningen och utan föranmälan kan ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande vid överläggningen i en viss fråga få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

Replik

Tillägsbestämmelse **6.22.2** En replik ska begäras under pågående anförande.

Tiden för en replik får inte överstiga två minuter, om inte talmannen av särskilda skäl medger en utsträckning av tiden till fyra minuter. Varje talare kan få avge två repliker på samma anförande. Har talmannen redan beviljat en talare rätt till replik, får talaren yttra sig innan ett statsråd håller ett anförande som bryter talarordningen.

Instämmande

Tillägsbestämmelse **6.22.3** Under överläggningen i en fråga får en ledamot, oberoende av talarordningen, instämma med föregående talare utan att ange skäl.

Särskilda debatter

Särskilt anordnad debatt

23 § Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

Tid för anföranden i en särskilt anordnad debatt

Tilläggsbestämmelse **6.23.1** Talmannen bestämmer efter samråd med grupp-
ledarna om tider för anföranden i en särskilt anordnad debatt.

Gemensamma bestämmelser**Protokoll**

24 § Vid sammanträdena ska fullständiga protokoll föras. Ingen får tala utanför protokollet. Vid justering av ett protokoll får beslut inte ändras.

Kammarens protokoll och de handlingar som hör till protokollet ska göras tillgängliga i den omfattning uppgifterna inte omfattas av sekretess.

Snabbprotokoll

Tilläggsbestämmelse **6.24.1** Ett yttrande vid ett sammanträde ska utan dröjsmål göras tillgängligt i läsbar form (snabbprotokoll). Om talaren inte har gjort någon anmärkning mot snabbprotokollet senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet, anses han eller hon ha godkänt det.

Om talaren justerar snabbprotokollet, bör han eller hon signera det.

Justering av protokoll

Tilläggsbestämmelse **6.24.2** Ett protokoll justeras av kammaren på femte vardagen efter sammanträdet, om riksdagen sammanträder då, och annars vid det därefter närmast följande sammanträdet. Ett protokoll som inte kan justeras inom en månad, justeras vid den tidpunkt som talmannen bestämmer.

Vid justeringen får en ledamot begära ändring av protokollet i fråga om ett yttrande som en annan ledamot har godkänt enligt 6.24.1.

Plats i plenisalen

25 § För varje ledamot ska det finnas en särskild plats i plenisalen. Det ska också finnas särskilda platser för talmannen, de vice talmännen och statsråd.

Placering i plenisalen

Tilläggsbestämmelse **6.25.1** I plenisalen placeras ledamöterna valkretsvis.

Plats för yttrande i plenisalen

Tilläggsbestämmelse **6.25.2** Den som yttrar sig i plenisalen ska tala från någon av talarstolarna eller från en ledamotsplats.

Åhörare

26 § I plenisalen ska det finnas särskilda platser för åhörare.

Ordningsregler för åhörare

Tilläggsbestämmelse **6.26.1** Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt föremål som kan användas för att störa ordningen i plenisalen. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till åhörarplatserna. Under besöket i plenisalen förvaras de inlämnade tillhörigheterna i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Åhörare som stör ordningen

27 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får talmannen utvisa samtliga åhörare.

7 kap. Utskotten och EU-nämnden**Kapitlets innehåll**

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- val (2–4 §§),
- utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden (5–11 §§),
- EU-frågor (12 och 13 §§) och
- sammanträden (14–20 §§).

Val**Utskott**

2 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett skatteutskott samt så många övriga utskott som behövs för riksdagsarbetet.

Riksdagen kan även under valperioden välja utskott för längst den tid som återstår av valperioden.

Vilka utskott som ska väljas

Tilläggsbestämmelse **7.2.1** Riksdagen ska senast på åttonde dagen efter det första sammanträdet med kammaren under en valperiod välja följande femton utskott i nedan nämnd ordning:

1. konstitutionsutskott (KU)
2. finansutskott (FiU)
3. skatteutskott (SkU)
4. justitieutskott (JuU)
5. civilutskott (CU)
6. utrikesutskott (UU)

7. försvarsutskott (FöU)
8. socialförsäkringsutskott (SfU)
9. socialutskott (SoU)
10. kulturutskott (KrU)
11. utbildningsutskott (UbU)
12. trafikutskott (TU)
13. miljö- och jordbruksutskott (MJU)
14. näringsutskott (NU)
15. arbetsmarknadsutskott (AU).

Val av ytterligare utskott

Tilläggsbestämmelse **7.2.2** Om riksdagen väljer ytterligare utskott, ska det utskottets huvudsakliga arbetsuppgifter anges.

EU-nämnd

3 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden) för samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen.

Ledamöter i utskott och EU-nämnd

4 § Utskotten och EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.

Vid EU-nämndens sammanträden har varje partigrupp rätt att ersätta en ledamot med en ledamot av berört utskott. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet.

Beslut om antal ledamöter

Tilläggsbestämmelse **7.4.1** Antalet ledamöter i utskotten och i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden

Ärendefördelningen mellan utskotten

5 § Riksdagen föreskriver i tilläggsbestämmelse enligt vilka grunder som ärenden ska fördelas mellan utskotten, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§. Ärenden som hör till ett och samma ämnesområde ska hänvisas till samma utskott.

Riksdagen får bestämma att det ska finnas ett utskott för beredning av ärenden om sådana lagar som avses i 8 kap. 2 § första stycket 1 regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Utskottens ämnesområden

Tilläggsbestämmelse **7.5.1** I bilagan till denna lag anges utskottens ämnesområden, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§.

Delning av ärenden mellan utskott

6 § Budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott. Andra ärenden får delas endast om det finns särskilda skäl.

Sammansatta utskott

7 § Två eller flera utskott får besluta att gemensamt bereda ett ärende i ett sammansatt utskott genom deputerade.

Konstitutionsutskottets uppgifter och ämnesområden

8 § Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden som rör grundlagarna och riksdagsordningen.

Utskottet ska följa tillämpningen i riksdagen av subsidiaritetsprincipen enligt 9 kap. 19 § andra stycket och en gång om året meddela kammaren sina iakttagelser.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Finansutskottets uppgifter och ämnesområden

9 § Finansutskottet ska bereda ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för beslut om statens budget samt
2. Riksbankens verksamhet.

Utskottet ska bereda förslagen till utgiftsramar för utgiftsområden och till beräkning av statens inkomster, om riksdagen har beslutat att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden enligt 11 kap. 18 §. Utskottet ska granska beräkningen av statens inkomster och årsredovisningen för staten. Utskottet ska sammanställa riksdagens beslut om statens budget.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Skatteutskottets ämnesområden

10 § Skatteutskottet ska bereda ärenden om statliga och kommunala skatter.

Avvikelser från ärendefördelningen

11 § Riksdagen får avvika från de grunder som har fastställts för fördelningen av ärenden mellan utskott, med undantag för 8 § första stycket, om det i ett

särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om det mottagande utskottet samtycker till det. I samband med överlämnandet får det överlämnande utskottet yttra sig över ärendet till det mottagande utskottet.

EU-frågor

Regeringens överläggningar med utskotten om EU-frågor

12 § Regeringen ska överlägga med utskotten i de frågor om arbetet i Europeiska unionen som utskotten bestämmer.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska utskottet besluta att överlägga med regeringen enligt första stycket. Utskottet får avslå en sådan begäran om en överläggning skulle fördröja frågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Utskottens skyldighet att följa EU-frågor

Tilläggsbestämmelse **7.12.1** Utskotten ska följa arbetet i Europeiska unionen inom sina ämnesområden.

Regeringens samråd med EU-nämnden

13 § Regeringen ska underrätta EU-nämnden om frågor som ska beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen ska också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet ska föras inför besluten i rådet.

Regeringen ska överlägga med EU-nämnden i andra frågor om arbetet i Europeiska unionen när nämnden av särskilda skäl begär sådan överläggning.

Regeringen ska rådgöra med nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

Sammanträden

När utskott och EU-nämnden ska sammanträda

14 § Utskotten och EU-nämnden sammanträder när riksdagsarbetet kräver det.

Kallelse

Tilläggsbestämmelse **7.14.1** Utskotten och EU-nämnden sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter valet av utskottet eller nämnden. Därefter sammanträder utskotten och EU-nämnden på kallelse av

ordföranden. Ordföranden ska kalla till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet eller nämnden begär det.

En kallelse ska skickas till samtliga ledamöter och suppleanter. Kallelsen bör anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet.

För ändamål som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

Ledning av sammanträde innan ordförande har valts

Tilläggsbestämmelse **7.14.2** Ålderspresidenten i utskottet eller i EU-nämnden leder sammanträdet innan en ordförande har valts.

Planeringen av utskottens sammanträden

Tilläggsbestämmelse **7.14.3** Ett utskott får sammanträda samtidigt med kammaren bara om överläggningen i kammaren avser annat än arbetsplenum eller val.

Om utskottet fattat ett enhälligt beslut i förväg, får utskottet sammanträda även under arbetsplenum eller val. Utskottet får inte hålla sådana offentliga sammanträden som avses i 16 § samtidigt som kammaren sammanträder för arbetsplenum eller val.

Protokoll

Tilläggsbestämmelse **7.14.4** Protokoll ska föras vid sammanträden i utskott och i EU-nämnden.

Yttranden i EU-nämnden

Tilläggsbestämmelse **7.14.5** Vad som yttras vid EU-nämndens överläggningar med regeringen ska nedtecknas i läsbar form.

Sammanträden inom stängda dörrar

15 § Utskotten och EU-nämnden ska sammanträda inom stängda dörrar.

Utskotten och EU-nämnden får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant eller en tjänsteman i utskottet eller EU-nämnden får närvara vid ett sammanträde inom stängda dörrar. För EU-nämnden och för överläggningar i utskott i EU-frågor enligt 12 § krävs inget beslut för att ett statsråd, eller en tjänsteman som åtföljer statsrådet, ska få närvara.

Offentligt sammanträde

16 § Ett utskott får besluta att ett sammanträde i den del det avser inhämtande av upplysningar eller överläggning i EU-frågor enligt 12 § ska vara offentligt.

EU-nämnden får besluta att ett sammanträde, eller del av ett sammanträde, ska vara offentligt.

Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden är en företrädare för en statlig myndighet inte skyldig att lämna uppgifter för vilka sekretess gäller hos myndigheten.

Upptagning av ljud eller bild vid offentliga sammanträden

Tilläggsbestämmelse **7.16.1** Ljud- eller bildupptagning vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden får göras om inte utskottet eller nämnden beslutar annat.

Åhörare

17 § Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden ska det finnas särskilda platser för åhörare.

Ordningsregler för åhörare

Tilläggsbestämmelse **7.17.1** Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt sådana föremål som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till sammanträdet. De inlämnade tillhörigheterna förvaras under besöket i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Åhörare som stör ordningen

18 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Tystnadsplikt

19 § En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman får inte obehörigen röja vad som enligt beslut av regeringen, ett utskott eller EU-nämnden ska omfattas av sekretess till skydd för rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som betingas av förhållandet till en främmande stat eller en mellanfolklig organisation.

Jäv

20 § Ingen får närvara vid behandlingen av ett ärende i ett utskott, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

8 kap. Interpellationer och frågor till statsråd

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- interpellationer (2–4 §§),
  - skriftliga frågor (5–7 §§) och
  - frågestund (8 §).

Interpellationer

Interpellationers innehåll

2 § En interpellation ska vara skriftlig och ställas till ett visst statsråd. Den ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med en motivering.

Beslut om interpellationer

3 § Talmannen beslutar om en interpellation får ställas. Om talmannen finner att en interpellation strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att interpellationen inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammaren begär att interpellationen ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att interpellationen ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Den praktiska hanteringen av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.1 En interpellation ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren anmäla sitt beslut att interpellationen ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att interpellationen får ställas, ska talmannen överlämna interpellationen till statsrådet utan dröjsmål.

Interpellationen ska återges i riksdagens protokoll.

Återkallelse av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.2 En interpellation får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Svar på interpellationer

4 § En interpellation ska besvaras i ett anförande av ett statsråd inom två veckor från det att den överlämnats till statsrådet. Om planeringen av kammarens arbete medför att interpellationer inte kan besvaras en viss vecka, förlängs svarstiden till dess att planeringen medger att svar lämnas.

Om ett svar inte lämnas inom den tid som har angetts i första stycket eller om ett svar inte kommer att lämnas, ska statsrådet meddela kammaren skälen för detta. Meddelandet får inte följas av överläggning.

En interpellation faller om den inte har besvarats under den valperiod då den väcktes.

När svar ska lämnas

Tilläggsbestämmelse **8.4.1** Talmannen bestämmer efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret ska lämnas.

Utkastet till svar på en interpellation får göras tillgängligt för ledamöterna i förväg.

Interpellationsdebatt

Tilläggsbestämmelse **8.4.2** Ett anförande för besvarande av en interpellation får vara högst sex minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får vara högst fyra minuter och det andra högst två minuter.

En talare ska anmäla sig senast under andra omgången.

Skriftliga frågor

Innehållet i skriftliga frågor

5 § En skriftlig fråga till ett statsråd får innehålla en kort inledande förklaring. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.

Beslut om skriftliga frågor

6 § Talmannen beslutar om en skriftlig fråga får ställas. Om talmannen finner att en skriftlig fråga strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att frågan inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammaren begär att frågan ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att frågan ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Den praktiska hanteringen av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse **8.6.1** En skriftlig fråga ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren anmäla sitt beslut att frågan ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att

frågan får ställas, ska talmannen överlämna frågan till statsrådet utan dröjsmål.

Återkallelse av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse **8.6.2** En skriftlig fråga får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Svar på skriftliga frågor

7 § En skriftlig fråga besvaras skriftligen av ett statsråd. Om ett svar inte lämnas inom den tid som anges i tilläggsbestämmelse, ska statsrådet meddela Riksdagsförvaltningen när frågan kommer att besvaras eller att den inte kommer att besvaras.

Tidsfrister för svar på skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse **8.7.1** En skriftlig fråga som ges in senast en torsdag kl. 10.00 besvaras senast kl. 12.00 följande onsdag. Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen efter samråd med gruppledarna besluta att svar i stället ska lämnas inom fjorton dagar efter att frågan framställdes.

Det skriftliga svaret lämnas till Riksdagsförvaltningen, som överlämnar svaret till den ledamot som ställt frågan.

Återgivande av skriftliga frågor och svar

Tilläggsbestämmelse **8.7.2** Skriftliga frågor och statsrådets svar på frågorna ska återges i riksdagens protokoll.

Frågestund

Muntliga frågor

8 § En muntlig fråga till ett statsråd ställs vid en frågestund som anordnas i kammaren. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.

Frågan besvaras omedelbart av ett statsråd.

Talmannen beslutar om vem som ska få ordet vid en frågestund och får besluta om en begränsning av anförandena till högst en minut.

Planering av frågestunder

Tilläggsbestämmelse **8.8.1** En frågestund anordnas varje torsdag under de veckor som kammaren sammanträder.

Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen besluta att frågestunden ska anordnas någon annan dag än en torsdag eller ställas in.

Regeringskansliet ska i god tid i förväg anmäla till Riksdagsförvaltningen vilka statsråd som kommer att vara närvarande vid en frågestund. Meddelande om detta lämnas till ledamöterna på det sätt som talmannen bestämmer.

9 kap. Ärendenas väckande

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- ärenden som väcks av regeringen (2–8 §§),
  - ärenden som väcks av ledamöter (9–14 §§),
  - ärenden som väcks av riksdagsorgan (15–18 §§) och
  - ärenden som väcks genom dokument från EU (19 §),
  - information om EU (20–22 §§),
  - andra frågor som riksdagen har att hantera (23 och 24 §§) och
  - vissa gemensamma frågor (25 och 26 §§).

Ärenden som väcks av regeringen

Propositioner

2 § Regeringen lämnar förslag till riksdagen genom propositioner.

En proposition ska innehålla regeringens protokoll i ärendet, en redovisning av ärendets beredning och skälen för regeringens förslag. Propositioner med lagförslag ska i förekommande fall innehålla Lagrådets yttrande.

Avlämnande av proposition

Tilläggsbestämmelse **9.2.1** En proposition ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

När propositioner ska lämnas

3 § Riksdagen beslutar på förslag av talmannen när propositioner som enligt regeringen bör behandlas under det pågående riksmötet senast ska lämnas. Om en särskild tidpunkt föreskrivs i denna lag, gäller den tidpunkten.

En tidpunkt som beslutats enligt första stycket gäller inte

1. om regeringen genom en proposition underställer riksdagen en utfärdad förordning för prövning enligt lag eller
2. om regeringen anser att det finns synnerliga skäl att lämna en proposition senare.

Samråd för att undvika anhopning av arbete

4 § Regeringen bör lämna propositioner på sådana tider att en anhopning av arbete hos riksdagen undviks. Regeringen ska samråda med talmannen om detta.

Budgetpropositionen

5 § Regeringen ska lämna en proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för det kommande budgetåret (budgetproposition). Det statliga budgetåret sammanfaller med kalenderåret.

Budgetpropositionen ska innehålla en finansplan och ett förslag till beslut om statens budget. Om riksdagen med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 18 § har beslutat att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden, ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på dessa utgiftsområden.

Endast om regeringen anser att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl, får en proposition om statens inkomster eller utgifter för det närmast följande budgetåret lämnas efter budgetpropositionen.

En proposition med förslag om ett nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer enligt 9 kap. 6 § regeringsformen för statens verksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser bör innehålla en uppskattning av de framtida kostnaderna för det ändamål som förslaget avser. Om ett förslag till anslag grundar sig på en plan för en längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

Budgetpropositionens avlämnande

Tilläggsbestämmelse **9.5.1** Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då riksdagsval hålls i september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast två veckor efter riksmötets öppnande. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

Ekonomisk vårproposition

Tilläggsbestämmelse **9.5.2** Regeringen ska årligen senast den 15 april lämna en proposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (ekonomisk vårproposition).

Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen

Tilläggsbestämmelse **9.5.3** Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen finns i budgetlagen (2011:203).

Skrivelser

6 § Regeringen får lämna information till riksdagen genom skrivelser.

Skrivelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

7 § Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av de riksdagsskrivelser som överlämnats till regeringen.

Kommittéberättelse

8 § Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten inom de kommittéer som tillsatts på grund av regeringens beslut.

Avlämnande av skrivelse

Tilläggsbestämmelse **9.8.1** En skrivelse från regeringen ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Ärenden som väcks av ledamöter

Motioner

9 § Ledamöter lämnar förslag till riksdagen genom motioner.
I en motion får inte förslag i skilda ämnen sammanföras.

Avlämnande av motion

Tilläggsbestämmelse **9.9.1** En motion ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 den sista dagen som motionen får lämnas. Den bör innehålla uppgift om vilken partigrupp som motionären tillhör.

Motionen anmäls vid ett sammanträde med kammaren.

Allmän motionstid

10 § Motioner i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning får väckas en gång per år (allmän motionstid).

Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer annat, från början av ett riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får lämnas med anledning av budgetpropositionen.

Följdmotioner

11 § En motion med anledning av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse (följdmotion) får väckas inom ramen för ärendet senast den femtonde dagen efter den dag då ärendet anmäldes i kammaren.

Ändrad motionstid

12 § Om en proposition eller en framställning måste behandlas skyndsamt får riksdagen, på förslag av regeringen eller det riksdagsorgan som lämnat framställningen, besluta om kortare motionstid om det finns synnerliga skäl.

Riksdagen får på förslag av talmannen besluta att förlänga motionstiden om det finns särskilda skäl.

Förslag om förlängd motionstid

Tilläggsbestämmelse **9.12.1** Ett förslag om förlängning av motionstiden lämnas senast vid tidpunkten för det andra sammanträdet efter det att propositionen, skrivelsen, framställningen eller redogörelsen anmäldes i kammaren. Ett beslut om förlängning fattas senast vid nästa sammanträde.

Följdmotioner efter att behandlingen av ett ärende har skjutits upp

13 § Följdmotioner får, med anledning av att behandlingen av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har skjutits upp från en valperiod till nästa, väckas inom sju dagar från början av den nya valperioden.

Motion med anledning av en händelse av större vikt

14 § Motioner med anledning av en händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i detta kapitel.

Ärenden som väcks av riksdagsorgan**Utskottsinitiativ**

15 § Ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde (utskottsinitiativ). Ett utskottsinitiativ tas genom ett utskottsbetänkande enligt de bestämmelser som gäller för betänkanden i allmänhet.

Finansutskottet får i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag även i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde.

Riksdagsorgans framställningsrätt

16 § Riksdagsorganen riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör riksdagsorganets kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer.

Riksdagen får föreskriva att riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion samt Riksdagens ombudsmän även i andra fall får göra framställningar hos riksdagen.

Särskilda bestämmelser om redogörelser till riksdagen från ett riksdagsorgan finns i lag.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller också var och en av riksrevisorerna i Riksrevisionen. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lag.

Avlämnande av framställning eller redogörelse

Tilläggsbestämmelse **9.16.1** En framställning eller en redogörelse från ett riksdagsorgan ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Framställningar från riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse **9.16.2** Riksdagsstyrelsen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande, hör till styrelsens handläggning eller gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Innan riksdagsstyrelsen gör en framställning som gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen ska berörda myndigheter ges tillfälle att yttra sig.

Styrelsen får även i andra fall göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagen eller dess organ om framställningarna grundar sig på förslag från utredningar som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

Redogörelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

Tilläggsbestämmelse **9.16.3** Riksdagsstyrelsen ska årligen i en redogörelse redovisa vilka åtgärder styrelsen har vidtagit med anledning av de riksdagskrivelser som överlämnats till styrelsen.

Framställningar från Riksbankens fullmäktige och direktion

Tilläggsbestämmelse **9.16.4** Riksbankens fullmäktige och direktion får göra framställningar hos riksdagen inom sina ansvarsområden.

Framställningar från riksdagens ombudsmän

Tilläggsbestämmelse **9.16.5** Var och en av riksdagens ombudsmän får göra framställningar hos riksdagen med anledning av frågor som uppkommit i hans eller hennes tillsynsverksamhet. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

Redogörelser från riksrevisorerna

Tilläggsbestämmelse **9.16.6** Var och en av riksrevisorerna får lämna redogörelser till riksdagen avseende revisionsberättelserna över årsredovisningen för staten, Riksbanken och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Riksrevisorernas rapporter

17 § Var och en av riksrevisorerna lämnar sina granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen till riksdagen. Riksrevisorerna lämnar den årliga rapporten med de viktigaste iakttagelserna vid effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen till riksdagen.

Rapporterna ska ges in till Riksdagsförvaltningen. De anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att de har gjorts tillgängliga för ledamöterna.

Den årliga rapporten och de granskningsrapporter som rör den verksamhet som bedrivs av Riksdagsförvaltningen och myndigheter under riksdagen lämnas som redogörelser.

Övriga rapporter ska överlämnas till regeringen och berörda utskott av talmannen.

Regeringens skrivelser med anledning av riksrevisorernas rapporter

18 § För varje granskningsrapport som överlämnats till regeringen ska regeringen i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelser i rapporten. Om regeringen har vidtagit eller avser att vidta likartade åtgärder på grund av iakttagelserna i flera rapporter, får regeringen lämna en skrivelse som omfattar flera rapporter till riksdagen.

Regeringens skrivelse ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen har tagit emot rapporten. Vid beräkning av fristen ska juli och augusti månader inte räknas in.

Ärenden som väcks genom dokument från EU

EU-ärenden

19 § Grön- och vitböcker som överlämnas till riksdagen av Europeiska kommissionen ska behandlas av riksdagen. Talmannen får efter samråd med gruppledarna bestämma att även andra dokument från Europeiska unionen, med undantag för utkast till lagstiftningsakter, ska behandlas av riksdagen.

Riksdagen ska pröva om ett utkast till en lagstiftningsakt strider mot subsidiaritetsprincipen.

Riksdagen ska godkänna eller avslå initiativ från Europeiska rådet om att bemyndiga rådet att ändra beslutsordningen på ett visst område eller i ett visst fall från enhällighet till kvalificerad majoritet eller från ett särskilt lagstiftningsförfarande till det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Riksdagen ska också godkänna eller avslå förslag från Europeiska kommissionen om att ange vilka aspekter av familjerätten som har gränsöverskridande följder och som kan bli föremål för lagstiftningsakter som antas med det ordinarie lagstiftningsförfarandet.

Information om EU

Information från regeringen om samarbetet i EU

20 § Regeringen ska enligt 10 kap. 10 § regeringsformen fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen.

Regeringen ska redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen och varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten i Europeiska unionen.

Information från regeringen om dokument från EU

21 § Regeringen ska informera riksdagen om sin syn på de dokument som Europeiska unionens institutioner överlämnat till riksdagen och som regeringen bedömer som betydelsefulla.

Information från unionens institutioner om arbetet i EU

22 § Riksdagen får skriftlig information om arbetet i Europeiska unionen från unionens institutioner i enlighet med fördragen och de till fördragen hörande protokollen.

Andra frågor som riksdagen har att hantera

Anmälan av vilande beslut och undantag från en tidsfrist

23 § Konstitutionsutskottet ska anmäla vilande beslut i ärenden som rör grundlag eller riksdagsordningen till kammaren för slutligt beslut. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen enligt en bestämmelse i regeringsformen ska tillämpas i något annat fall, ska ett vilande beslut i ärendet anmälas av berört utskott.

Konstitutionsutskottet ska anmäla ett beslut om undantag från den tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som ska antas enligt 8 kap. 14 § regeringsformen till kammaren.

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring

24 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring ska läggas fram vid ett sammanträde med kammaren. Yrkandet ska lämnas skriftligen så snart det har framställts.

Vissa gemensamma frågor

Återkallelser

25 § Fram till dess att ett utskott har avgett ett betänkande i ett ärende får en proposition, skrivelse, framställning, redogörelse eller motion återkallas genom en skrivelse till riksdagen. Ett förslag som vilar minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen får återkallas till dess utskottet har avgett ett nytt betänkande enligt 10 kap. 6 § tredje stycket.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse återkallas, faller de följdmotioner som har väckts.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har återkallats, får motioner väckas med anledning av återkallelsen inom sju dagar från det att återkallelsen anmäldes i kammaren.

Hanteringen av återkallelser

Tilläggsbestämmelse **9.25.1** En återkallelse av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse ska göras i en skrivelse som ges in till Riksdagsförvaltningen.

En återkallelse av en motion ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen avskriver propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har återkallats eller fallit på grund av återkallelsen. Avskrivningsbeslutet anmäls i kammaren.

Beräkning av lagstadgad tid

26 § Vad som i allmänhet gäller om beräkning av lagstadgad tid ska tillämpas också på tid då en åtgärd enligt en bestämmelse i detta kapitel senast ska vidtas.

10 kap. Ärendenas beredning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om utskottens beredning och behandling av ärenden.

Beredningstväng och bordläggning

2 § Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser, motioner och EUDokument som avses i 9 kap. 19 § ska hänvisas av kammaren till ett utskott för beredning. Detsamma gäller ansökningar som avses i 5 kap. 7 § om medgivande av åtal eller frihetsberövande, som anmäls i kammaren.

Innan ett ärende hänvisas till ett utskott ska det bordläggas vid ett sammanträde med kammaren, om kammaren inte beslutar om omedelbar hänvisning.

Behandlingstvång

3 § Utskotten ska avge betänkanden till kammaren över de propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

Utskotten ska avge utlåtanden till kammaren över de EU-dokument som avses i 9 kap. 19 § första stycket och som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

När det gäller ärenden om subsidiaritetsprövning enligt 9 kap. 19 § andra stycket ska ett utskott, om det finner att utkastet strider mot subsidiaritetsprincipen, avge ett utlåtande till kammaren med förslag om att riksdagen ska avge ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Utskottet ska också avge ett utlåtande till kammaren, om minst fem ledamöter av utskottet begär det. I annat fall ska utskottet anmäla genom ett protokollsutdrag till kammaren att utkastet inte strider mot subsidiaritetsprincipen.

Beredning av ärenden som väckts inom riksdagen

4 § Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag om att riksdagen ska anta en lag, eller väcker ett sådant förslag genom ett utskottsinitiativ, ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden om inte utskottet finner synnerliga skäl mot det. Detta gäller också för förslag som påverkar statens budget. Om utskottet inte inhämtat upplysningar eller yttranden, ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag genom ett utskottsinitiativ ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Yttrande från Lagrådet

5 § Bestämmelser om utskotts skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet finns i 8 kap. 21 § regeringsformen.

Om utskottet inte inhämtat yttrande från Lagrådet ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Konstitutionsutskottet får avge förklaring att 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag endast efter att Lagrådet har yttrat sig.

Behandling av uppskjutna och vilande ärenden

6 § Betänkanden i ärenden som har skjutits upp till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 11 kap. 15, 16 och 20 §§ ska avges av de utskott som har valts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott ska tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 9 kap. 23 § lämna ett betänkande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen, ska utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

Beslut av finansutskottet

Tilläggsbestämmelse **10.6.1** Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska meddelas regeringen genom en skrivelse från utskottet.

Samarbete mellan utskott

7 § Ett utskott får ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som berör det andra utskottets beredningsområde.

Statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott

8 § En statlig myndighet ska lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott som begär det, om inte annat följer av 7 kap. 16 § tredje stycket. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en sådan begäran till regeringen för avgörande.

Regeringens skyldighet enligt denna paragraf att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott är begränsad till dels frågor om arbetet inom Europeiska unionen, dels de av riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen som överlämnats till regeringen.

Minoritetsskydd i utskott

9 § Ett utskott ska inhämta upplysningar eller ett yttrande enligt 4, 7 eller 8 § om minst fem av dess ledamöter begär det vid behandlingen av ett ärende. Om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen eller sådana rapporter från riksrevisorerna som avses i 9 kap. 17 § får en sådan begäran framställas utan samband med behandlingen av ett ärende.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska ett utskott som fått tillfälle att yttra sig till ett annat utskott, enligt 7 §, avge ett yttrande.

Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande enligt första eller andra stycket, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i sitt betänkande eller utlåtande redovisa skälen till att en sådan begäran har avslagits. Har en begäran enligt andra stycket avslagits ska utskottet redovisa skälen i sitt protokoll.

Behövliga upplysningar i vissa EU-ärenden

10 § Utskotten ska vid beredning av ett utlåtande enligt 3 § andra stycket inhämta behövliga upplysningar från regeringen.

Regeringen ska inom två veckor från den dag då utskottet begär det informera om sin bedömning av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen i det aktuella utkastet till lagstiftningsakt enligt 3 § tredje stycket.

Omröstning och reservationsrätt i utskotten

11 § En omröstning inom ett utskott ska göras öppet. Om det blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

En ledamot som har förlorat vid en omröstning inom ett utskott får till utskottets betänkande eller utlåtande lämna en reservation med ett yrkande. Gäller omröstningen utskottets ställningstagande i ett yttrande till ett annat utskott, får ledamoten lämna en avvikande mening till yttrandet. Betänkandet, utlåtandet eller yttrandet får dock inte fördröjas på grund av detta.

Särskilt yttrande

12 § I ett betänkande, utlåtande eller yttrande till ett annat utskott får en ledamot förklara sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande.

11 kap. Ärendenas avgörande**Kapitlets innehåll**

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras (2–6 §§),
- förfarandet vid beslut av kammaren (7–14 §§),
- när ärenden ska avgöras (15–17 §§),
- särskilda förfaranden för vissa ärenden (18–20 §§) och
- meddelanden om riksdagens beslut (21 §).

Förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras**Betänkandens och utlåtandens tillgänglighet**

2 § Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott ska vara tillgängligt för ledamöterna senast två vardagar före den dag då ärendet ska behandlas.

Betänkandet eller utlåtandet ska anmälas i kammaren och bordläggas vid ett sammanträde innan ärendet avgörs.

Riksdagen får på förslag av utskottet eller talmannen besluta att ärendet får avgöras trots att ärendet varit tillgängligt kortare tid än vad som anges i första stycket.

Tidpunkt för betänkandens och utlåtandens tillgänglighet

Tilläggsbestämmelse **11.2.1** Betänkandet eller utlåtandet ska vara tillgängligt för ledamöterna senast kl. 15.00 den dag som anges i 2 § första stycket.

Förslag om avgörande av ett ärende som har varit tillgängligt kortare tid

Tilläggsbestämmelse **11.2.2** Ett förslag enligt 2 § tredje stycket ska anmälas i kammaren i samband med att betänkandet eller utlåtandet behandlas. Innan talmannen väcker ett sådant förslag ska han eller hon samråda med utskottets ordförande och vice ordförande.

Bordläggning och tid för avgörande av vissa ärenden

3 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska avgöras senast vid det tredje sammanträdet efter det då yrkandet framställdes.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 4 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den dag då förslaget framställdes.

Framläggande av yrkanden

4 § Ett utskott yrkar bifall till sitt förslag i ett ärende genom ett betänkande eller utlåtande.

En ledamot som vill yrka bifall till eller avslag på ett förslag till beslut som behandlas i ett betänkande eller ett utlåtande ska lägga fram yrkandet under överläggningen.

Återförvisning och hänvisning till ett annat utskott

5 § Ett ärende, i vilket ett utskott har avgett ett betänkande eller ett utlåtande, ska återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Kammaren får hänvisa ärendet till ett annat utskott för ytterligare beredning. Om det samtidigt finns ett yrkande om detta och ett yrkande om återförvisning, ska yrkandet om återförvisning prövas först. Om återförvisning beslutas, faller yrkandet om hänvisning till ett annat utskott.

Förutsättningar för ärendenas avgörande

6 § Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit att överläggningen är avslutad.

Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott får tas upp till avgörande endast vid ett sammanträde som i kallelsen och på föredragningslistan angetts som arbetsplenium.

Förfarandet vid beslut av kammaren

Ställande av proposition till beslut

7 § Talmannen ställer proposition till beslut utifrån de yrkanden som lagts fram under överläggningen.

Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller mot denna lag, ska han eller hon besluta att inte ställa proposition och ange skäl för detta beslut. Om kammaren begär proposition, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller mot denna lag, ska talmannen ställa proposition.

Vad som föreskrivs i andra stycket om prövning av ett yrkandes grundlagsenlighet gäller inte frågan om 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen är tillämpligt på ett visst lagförslag.

Avgörande

8 § Ett ärende avgörs med acklamation eller, om en ledamot begär det, genom omröstning.

Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas, ska ärendet avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ett ärende ska, om det behövs, delas upp på skilda beslut.

Avgörande genom acklamation

9 § När ett ärende ska avgöras genom acklamation, ska talmannen ställa proposition på de yrkanden som har lagts fram under överläggningen och som kan ställas mot varandra. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen tillkännager hur beslutet har blivit enligt hans eller hennes uppfattning och befäster det med ett klubbslag, om inte omröstning begärs av någon ledamot.

Avgörande genom omröstning

10 § När ett ärende ska avgöras genom omröstning ska de yrkanden som har lagts fram under överläggningen ställas mot varandra. Det yrkande som enligt talmannens uppfattning bifallits med acklamation, eller det yrkande som

talmannen bestämmer, utgör huvudförslag vid omröstningen. Mot huvudförslaget ställs ett annat yrkande som motförslag.

Om det finns fler än ett yrkande som kan ställas mot huvudförslaget, ska kammaren först i ett eller flera förberedande beslut avgöra vilket yrkande som ska vara motförslag i huvudomröstningen.

Omröstningen sker öppet. I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 7 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag. Talmannen tillkännager hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med ett klubbslag.

Omröstningsförfarandet

Tilläggsbestämmelse **11.10.1** Omröstning sker vid en i förväg fastställd tidpunkt eller efter särskild förvarning.

När en omröstning ska ske, ska talmannen upprätta en omröstningsproposition. Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas i ett visst fall, ska det anges i omröstningspropositionen. Omröstningspropositionen ska läsas upp och underställas kammaren för godkännande.

Omröstning ska ske elektroniskt eller, när det inte kan ske, med namnupprop.

Rösträkning vid elektronisk omröstning

Tilläggsbestämmelse **11.10.2** Vid en elektronisk omröstning registreras hur varje ledamot har röstat.

Rösträkning vid omröstning med namnupprop

Tilläggsbestämmelse **11.10.3** Vid en omröstning med namnupprop ska talmannen uppmana två ledamöter att föra anteckningar över omröstningen. De vice talmännen ropas upp först och därefter övriga ledamöter valkretsvis. Något av följande svar ska avges: ja, nej, avstår. Vid röstningen registreras hur varje ledamot har röstat.

Omröstning genom uppresning

Tilläggsbestämmelse **11.10.4** Om talmannen finner det lämpligt, får omröstning i stället ske genom uppresning. Om resultatet av uppresningen är oklart eller om en ledamot begär rösträkning, ska omröstning ske elektroniskt eller med namnupprop.

Förfarandet vid omröstning med uppresning

Tilläggsbestämmelse **11.10.5** Vid en omröstning med uppresning uppmanar talmannen först de ledamöter som vill rösta ja att resa sig och därefter de ledamöter som vill rösta nej att resa sig.

Lika röstetal i förberedande omröstning

11 § Om det blir lika röstetal vid en förberedande omröstning om vilket yrkande som ska vara motförslag, avgörs utgången genom lottning.

Lika röstetal i huvudomröstning

12 § Om det blir lika röstetal i en huvudomröstning, ska ärendet i sin helhet bordläggas för en ny omröstning vid nästa beslutstillfälle.

Om det blir lika röstetal vid nästa omröstning, ska talmannen ställa proposition på förslag om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Ärendet ska återförvisas om minst hälften av de röstande förenar sig om detta. Återförvisas inte ärendet ska det avgöras genom lottning.

Efter återförvisning ska ärendet på nytt tas upp till behandling i sin helhet. Om det blir lika röstetal vid huvudomröstningen, ska ärendet avgöras genom lottning.

Återförvisning av ett lagstiftningsärende som har avgjorts genom delbeslut

13 § Om avgörandet i ett lagstiftningsärende har delats upp på två eller flera beslut, får kammaren omedelbart efter det sista delbeslutet på förslag av talmannen eller en ledamot besluta att ärendet ska återförvisas till utskottet för ytterligare beredning. Om riksdagen beslutar om återförvisning, har delbesluten fallit.

Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Beslut med särskild beslutsregel

14 § Finns fler än ett förslag till beslut för vilka är föreskrivet annan ordning än för beslut i allmänhet, ska kammaren först välja ett av förslagen med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet. Därefter avgörs om det valda förslaget ska antas eller förkastas, enligt den beslutsregel som gäller för förslaget. Förfarandet tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och ett yrkande har lagts fram om att något av dem ska vila i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning i fråga om samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, ska endast en omröstning äga rum.

När ärenden ska avgöras

Tidsram för ärendenas avgörande

15 § Ett ärende ska avgöras under den valperiod då det har väckts. Riksdagen får dock besluta att behandlingen får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

Ett ärende som gäller statens budget för närmast följande budgetår ska avgöras före budgetårets början om det inte utan olägenhet för beslut om statens budget kan avgöras senare.

Beslut om uppskov

Tilläggsbestämmelse **11.15.1** Beslut om att behandlingen av ett ärende får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod fattas av riksdagen på förslag av berört utskott. Riksdagen får även utan sådant förslag besluta om uppskov.

Uppskov med avgörande av ärenden i särskilda fall

16 § Ett ärende som väckts under en period då kammaren inte sammanträder vilken sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod ska anses uppskjutet till det första riksmötet i nästa valperiod. Detsamma gäller om kammaren inte sammanträder på grund av ett beslut av talmannen med anledning av ett extra val.

Slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val

17 § Ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 14–17 §§ regeringsformen ska avgöras vid det första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt bestämmelserna först får fattas, om inte förslaget i ärendet dessförinnan förkastats. Riksdagen får besluta att skjuta upp avgörandet till ett annat riksmöte. Ärendet ska dock avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov i samband med extra val ska bestämmelserna i 16 § tillämpas.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till ett annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid en folkomröstning, ska det berörda utskottet anmäla detta till kammaren.

Förslag till beslut om uppskov i ett ärende som har vilat över ett val

Tilläggsbestämmelse **11.17.1** Beslut om uppskov med slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 17 § första stycket fattas på förslag av det berörda utskottet.

Särskilda förfaranden för vissa ärenden

Beslut om statens budget

18 § Riksdagen får genom lag besluta att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden.

Om riksdagen har fattat ett beslut enligt första stycket, ska riksdagen fastställa en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen ska ange vilket belopp de utgifter som hör till utgiftsområdet högst får uppgå till under det närmast följande budgetåret. Riksdagen ska också fastställa en beräkning av inkomsterna på statens budget för detta budgetår. Utgiftsramarna och beräkningen av inkomsterna ska fastställas genom ett enda beslut.

Beslut om anslag eller andra utgifter i staten för närmast följande budgetår får inte fattas innan ett beslut fattats enligt andra stycket. Anslag eller andra utgifter i staten fastställs för varje utgiftsområde genom ett enda beslut.

Beslut om anslag för löpande budgetår som innebär att en utgiftsram påverkas får inte fattas innan ett beslut om godkännande av en ändrad utgiftsram fattats.

Utgiftsområden

Tillägsbestämmelse **11.18.1** Statsutgifterna ska hänföras till följande utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 3 Skatt, tull och exekution, 4 Rättsväsendet, 5 Internationell samverkan, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 7 Internationellt bistånd, 8 Migration, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 13 Integration och jämställdhet, 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 15 Studiestöd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, 19 Regional tillväxt, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. och 27 Avgiften till Europeiska unionen.

Beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som ska innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen.

Yrkande om att ett lagförslag ska vila

19 § Ett yrkande enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader får läggas fram när utskottets betänkande över förslaget har bordlagts.

Om det samtidigt finns ett yrkande enligt första stycket och ett yrkande om att förslaget ska förkastas, ska yrkandet om att förslaget ska förkastas prövas innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

Skriftligt yrkande om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse **11.19.1** Ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader ska läggas fram skriftligen.

Omröstning om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse **11.19.2** Finns ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader, och uppnås vid omröstningen inte den majoritet som krävs för omedelbart antagande av förslaget, ska förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt 2 kap. 22 § tredje stycket regeringsformen, om inte konstitutionsutskottet redan har yttrat sig i ärendet.

Om konstitutionsutskottet har förklarat att förfarandet är tillämpligt, ska riksdagen på nytt pröva om förslaget ska avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det till det utskott som har berett ärendet.

Avgörande av vilande lagförslag

20 § Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen ska prövas före utgången av följande kalenderår.

Om ett annat lagförslag har ett nära samband med ett lagförslag som vilar enligt den i första stycket nämnda bestämmelsen, får riksdagen på förslag av berört utskott besluta att det ska avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget.

Om ett ärende som avses i denna paragraf inte kan avgöras inom föreskriven tid till följd av beslut om extra val, ska det avgöras snarast möjligt efter det att den nyvalda riksdagen har sammanträtt.

Meddelanden om riksdagens beslut**Riksdagens skrivelser**

21 § Om ett riksdagsbeslut kräver verkställighet, ska det organ som har att verkställa beslutet underrättas genom en skrivelse. Riksdagens beslut med anledning av en proposition eller en framställning ska alltid genom en skrivelse meddelas regeringen respektive det riksdagsorgan som lämnat framställningen.

Ett beslut om ett motiverat yttrande rörande subsidiaritetsprincipen ska meddelas Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Ett beslut om avslag enligt 9 kap. 19 § tredje stycket på ett initiativ eller ett förslag ska meddelas Europeiska rådets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Undertecknande av riksdagens skrivelser

Tilläggsbestämmelse **11.21.1** Riksdagens skrivelser undertecknas av talmanen.

12 kap. Val inom riksdagen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- utgångspunkter för val och valbarhet (2–5 §§),
- formerna för val (6–10 §§),
- överklagande (11 och 12 §§),
- vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör (13–15 §§) och
- val inom utskott och andra riksdagsorgan (16 och 17 §§).

Utgångspunkter för val och valbarhet

Valberedningen

2 § Val inom riksdagen ska beredas av en särskild valberedning, utsedd inom riksdagen, om inte något annat är föreskrivet.

Val som inte ska beredas av valberedningen

Tilläggsbestämmelse **12.2.1** Valberedningen bereder inte val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som ska inträda som tillfällig riksföreståndare, talman och vice talmän. Valberedningen bereder inte heller val som enligt någon bestämmelse i denna lag ska beredas i särskild ordning.

Kallelse till sammanträden

Tilläggsbestämmelse **12.2.2** Valberedningen sammanträder samma dag som den utses på kallelse av talmannen. Därefter sammanträder valberedningen på kallelse av ordföranden.

Bestämmelserna i 7 kap. 15 §, tilläggsbestämmelserna 7.14.1 andra stycket och 7.14.2–7.14.4 tillämpas också på valberedningen.

Krav på svenskt medborgarskap

3 § Endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen.

Skyldighet att kvarstå i uppdrag

4 § Den som har valts till ett uppdrag får inte lämna uppdraget utan att riksdagen medger det.

Tidpunkt för val och valens giltighet

5 § Ett val som avser tid motsvarande riksdagens valperiod ska genomföras snarast efter valperiodens början och gälla till dess att riksdagen genomför ett nytt val under nästa valperiod, om inte annat är föreskrivet.

Formerna för val

Val av innehavare av ett visst uppdrag

6 § Ska en innehavare av ett visst uppdrag väljas för sig, ska valet genomföras med acklamation.

Om någon ledamot begär det, ska valet ske med slutna sedlar. Vid val av en person är den vald som har fått flest röster, om inte annat är föreskrivet i denna lag. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottnings. Bestämmelser om förfarandet vid val med slutna sedlar finns i tilläggsbestämmelser.

Om det organ eller den grupp som berett valet har lagt fram ett enhälligt förslag, ska valet med slutna sedlar ske först vid ett följande sammanträde.

Val av flera personer på gemensam lista

7 § Vid val som avser två eller flera personer får valberedningen lägga fram en gemensam lista. Listan ska innehålla namn på så många personer som valet avser och ska godkännas av alla ledamöter som har deltagit i valberedningens sammanträde eller av alla utom en.

Talmannen ska framställa förslag om den gemensamma listan för kammaren och, vid bifall, förklara de på listan upptagna personerna valda.

Val med slutna sedlar ska ske, om det begärs av minst så många riksdagsledamöter som motsvarar den kvot som man får, om samtliga röstberättigade ledamöters antal delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, ska den avrundas till närmaste högre hela tal. Detta val ska äga rum vid ett följande sammanträde.

Val med slutna sedlar

8 § Ett val ska ske med slutna sedlar, om inte annat följer av 6 eller 7 § eller av annan huvudbestämmelse i denna lag.

Om två eller flera personer ska väljas genom val med slutna sedlar, fördelas platserna proportionellt mellan varje gruppering av riksdagsledamöter som uppträder under gemensam beteckning vid valet (proportionellt val).

Platserna fördelas mellan grupperingar genom att en plats i taget tilldelas den gruppering som för varje gång får det högsta jämförelsetalet. Jämförelsetalet är lika med grupperingens röstetal, så länge grupperingen inte har tilldelats någon plats. Därefter beräknas jämförelsetalet genom att grupperingens röstetal delas med det antal platser som grupperingen har tilldelats, ökat med 1. Vid lika jämförelsetal ska avgörandet ske genom lottnings.

Förfarande vid val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse **12.8.1** Vid val med slutna sedlar ska talmannen uppmana tre ledamöter att biträda när valsedlarna öppnas och granskas samt två att föra anteckningar över valet.

Ledamöterna ropas upp i den ordning som anges i tilläggsbestämmelse 11.10.3 och lämnar sin valsedel till talmannen.

Sedan samtliga godkända valsedlar har lästs upp av talmannen och antecknats av kammarsekreteraren och de två ledamöterna, jämförs anteckningarna över valet.

Talmannen fastställer resultatet av valet och tillkännager det för kammaren.

Förfarande vid flera val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse **12.8.2** Om två eller flera val med slutna sedlar ska genomföras, får talmannen, om inte en ledamot yrkar annat, bestämma att valsedlarna i samtliga val ska lämnas innan sammanräkning görs i något av valen.

Valsedelns form och ogiltighet

Tilläggsbestämmelse **12.8.3** Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg. De får innehålla uppgift om det val de gäller.

En valsedel är ogiltig om den är försedd med något kännetecken som uppenbarligen har förts på valsedeln med avsikt.

Om en ledamot i ett val har lämnat mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Om sedlarna har samma innehåll, ska dock en av valsedlarna betraktas som giltig vid sammanräkningen.

Valsedeln vid proportionellt val

Tilläggsbestämmelse **12.8.4** Vid proportionellt val ska det på valsedeln finnas en beteckning i ord för en viss gruppering av riksdagsledamöter. Efter denna beteckning förs namnen upp i en följd under varandra.

En valsedel är ogiltig om den

1. saknar beteckning för en gruppering av riksdagsledamöter,
2. innehåller mer än en beteckning eller
3. saknar namn på en valbar kandidat.

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar,
2. namnet är överstruket,
3. det inte klart framgår vem som avses eller
4. ordningen mellan namnet och något annat namn på valsedeln inte klart framgår.

Ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje gruppering av riksdagsledamöter ska bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem

med tillämpning av heltalsmetoden enligt 14 kap. 10 § vallagen (2005:837). Om flera kandidater får lika stora jämförelsetal, ska valet avgöras genom lottnings.

Valsedel vid val av en person

Tilläggsbestämmelse **12.8.5** Vid val av en person ska det på valsedeln finnas ett kandidatnamn.

En valsedel är ogiltig om

1. den innehåller två eller flera kandidatnamn,
2. den innehåller namnet på en kandidat som inte är valbar,
3. namnet är överstruket,
4. det inte klart framgår vem som avses eller
5. den innehåller en beteckning på en gruppering av riksdagsledamöter.

Suppleantval

9 § Vid val som avser två eller flera personer ska också suppleanter väljas till minst samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet. Vad som gäller för val av ordinarie ledamöter tillämpas även på suppleanter.

Efter ett val till ett organ får riksdagen besluta om ändring av antalet suppleanter så länge det inte understiger antalet ordinarie ledamöter.

Utan att antalet suppleanter i ett utskott eller i EU-nämnden utökas får en ersättare som har kallats till tjänstgöring utses till suppleant i ett utskott eller i EU-nämnden om den lediga riksdagsledamoten tillhör utskottet eller nämnden. Då tillämpas det förfarande som anges i 14 §.

Val av utökat antal suppleanter

Tilläggsbestämmelse **12.9.1** Frågor om att välja ett större antal suppleanter än som ursprungligen valts bereds av valberedningen.

Suppleantval som föranleds av en utökning av antalet suppleanter ska ske så snart det kan ske.

Antal suppleanter

Tilläggsbestämmelse **12.9.2** Suppleanter ska väljas till samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet eller särskilt beslutas.

Suppleanternas tjänstgöring

10 § En frånvarande ledamots plats i ett organ intas av en suppleant som hör till samma partigrupp, om inte annat är föreskrivet. Om detta inte kan ske, har suppleanterna företräde i den ordning som de har valts eller, om valet har skett med gemensam lista, i den ordning som de har förts upp på listan.

Överklagande

Överklagande av val med slutna sedlar

11 § Val med slutna sedlar får överklagas av en riksdagsledamot till Valprövningsnämnden. Valet gäller även om det har överklagats.

Former för överklagande

Tilläggsbestämmelse **12.11.1** Ett överklagande ska vara skriftligt och vara ställt till Valprövningsnämnden men ges in till Riksdagsförvaltningen. Överklagandet ska ha kommit in till Riksdagsförvaltningen inom fem dagar från den dag då resultatet av valet meddelades i kammaren.

När tiden för överklagande har gått ut, ska talmannen vid ett sammanträde med kammaren tillkännage samtliga överklaganden som har kommit in. Talmannen ska bestämma när förklaring över överklagandena ska ha kommit in till Valprövningsnämnden.

När förklaringsstiden har gått ut, ska talmannen genast sända skrivelserna med överklaganden till Valprövningsnämnden. Talmannen bör skyndsamt lämna ett yttrande över överklagandena till Valprövningsnämnden.

Valprövningsnämndens beslut

Tilläggsbestämmelse **12.11.2** Om en föreskrift i 6 § andra stycket, 8 § eller tilläggsbestämmelserna 12.8.1–12.8.5 har blivit åsidosatt vid ett val, ska Valprövningsnämnden upphäva valet och förordna om omval.

Omval ska förordnas endast om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Om felet kan avhjälpas genom förnyad sammanräkning eller någon annan mindre ingripande åtgärd, ska Valprövningsnämnden i stället uppdra åt talmannen att vidta denna rättelse.

Förvaring av valedlar m.m.

Tilläggsbestämmelse **12.11.3** Valedlar och annat valmaterial ska förvaras under betryggande säkerhet till dess att valet har vunnit laga kraft.

Nytt val efter överklagande

12 § Har en ny ledamot tagit plats i riksdagen med anledning av att utgången av ett val till riksdagen har blivit ändrad efter ett överklagande, ska val som riksdagen har genomfört dessförinnan under valperioden göras om, om det begärs av minst tio riksdagsledamöter.

Vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör

Obehörighet

13 § Den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen, ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd, om inte annat är föreskrivet.

Val av efterträdare i ett organ

14 § Om någon som har valts till ett organ, som vid valperiodens början tillsattes genom val av två eller flera personer, lämnar sitt uppdrag i förtid, ska den eller de partigrupper som han eller hon var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den anmälda efterträdaren vald. Om en sådan anmälan inte görs eller om mer än en person anmäls, utser talmannen en efterträdare.

Kompletteringsval

15 § Om en plats blir ledig i förtid och det ursprungliga valet avsåg endast en person, ska val för den återstående tiden hållas. Vid kompletteringsvalet ska samma förfarande tillämpas som vid det ursprungliga valet.

Val inom utskott och andra riksdagsorgan

Val av ordförande i ett organ

16 § Ett organ vars ledamöter helt eller delvis väljs av riksdagen väljer inom sig en ordförande och en eller flera vice ordförande, om inte annat är föreskrivet.

Val inom ett riksdagsorgan

17 § Val inom ett organ som avses i 16 § ska ske med acklamation eller, om någon ledamot begär det, med slutna sedlar. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottning.

Valsedelns form

Tilläggsbestämmelse **12.17.1** Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg.

13 kap. Riksdagsorgan och nämnder

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
- Riksrevisionen (5–8 §§),
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
- nämnder (13–16 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (17 och 18 §§),
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (19–22 §§) och
- åtal (23 §).

Riksdagens ombudsmän

Ombudsmännens organisation och uppgifter

2 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 6 § regeringsformen välja ombudsmän som ska utöva tillsyn över tillämpningen av lagar och andra författningar i offentlig verksamhet.

Riksdagens ombudsmän ska vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och bestämmer inriktningen av verksamheten i stort. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. En ställföreträdande ombudsman ska ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

Konstitutionsutskottets samråd med ombudsmännen

Tilläggsbestämmelse **13.2.1** Konstitutionsutskottet ska, på eget initiativ eller på begäran av någon av riksdagens ombudsmän, samråda med en ombudsman i frågor om ombudsmännens arbetsordning eller i andra frågor av organisatorisk art.

Val av ombudsmän

3 § Riksdagens ombudsmän samt ställföreträdande ombudsmän väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Valet av en ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året.

Valet av en ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer.

Beredning av val av ombudsmän

Tilläggsbestämmelse **13.3.1** Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksdagens ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän.

Entledigande av ombudsman

4 § Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet entlediga en ombudsman eller en ställföreträdande ombudsman som inte har riksdagens förtroende.

Om en ombudsman avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja en efterträdare för en ny fyraårsperiod.

Riksrevisionen**Riksrevisorernas organisation och uppgifter**

5 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 8 § regeringsformen välja tre riksrevisorer. En av riksrevisorerna ska vara riksrevisor med administrativt ansvar och svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som ska ha denna uppgift.

En riksrevisor får inte vara i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt föräldrabalken. En riksrevisor får inte heller inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka riksrevisorns självständiga ställning.

Val av riksrevisorer

6 § Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Valet av en riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året. En riksrevisor kan inte väljas om.

Beredning av val av riksrevisorer

Tilläggsbestämmelse **13.6.1** Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksrevisorer.

Riksrevisorers anmälningsskyldighet

Tilläggsbestämmelse **13.6.2** En riksrevisor ska skriftligen anmäla följande förhållanden till riksdagen

1. innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,

2. avtal av ekonomisk karaktär med tidigare arbetsgivare, såsom avtal om löne- eller pensionsförmån som utges under tid som omfattas av uppdraget i Riksrevisionen,
3. avlönad anställning som inte är av endast tillfällig karaktär,
4. inkomstbringande självständig verksamhet som bedrivs vid sidan av uppdraget som riksrevisor,
5. uppdrag hos en kommun eller ett landsting, om uppdraget inte är av endast tillfällig karaktär och
6. andra anställningar och uppdrag eller annat ägande som kan antas påverka uppdragets utförande.

Entledigande av riksrevisor

7 § Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet skilja en riksrevisor från uppdraget.

Om en riksrevisor avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja efterträdare för en ny sjuårsperiod.

Riksrevisionens parlamentariska råd

8 § Riksdagen väljer för valperioden Riksrevisionens parlamentariska råd.

Rådet består av en riksdagsledamot från varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 §. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer bland rådets ledamöter en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljs var för sig.

Utrikesnämnden och krigsdelegationen

Utrikesnämnden

9 § Riksdagen väljer för valperioden ledamöter i Utrikesnämnden enligt bestämmelserna i 10 kap. 12 § regeringsformen.

I Utrikesnämnden är de vice talmännen suppleanter för talmannen. Antalet valda suppleanter ska vara nio.

Sammanträden i Utrikesnämnden

10 § Utrikesnämnden sammanträder inom stängda dörrar. Statsministern får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant, ett statsråd eller en tjänsteman är närvarande.

Protokoll vid Utrikesnämndens sammanträden

Tilläggsbestämmelse **13.10.1** Vid Utrikesnämndens sammanträden ska protokoll föras. Sekreterare hos nämnden förordnas av regeringen.

Suppleanter i Utrikesnämnden ska alltid underrättas om nämndens sammanträden.

Försäkran om tystnadsplikt

Tilläggsbestämmelse **13.10.2** En ledamot, suppleant eller tjänsteman ska första gången han eller hon är närvarande vid ett sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att följa åtagande om tystnadsplikt enligt 10 kap. 12 § regeringsformen.

Krigsdelegationen

11 § Riksdagen ska enligt 15 kap. 2 § regeringsformen välja en krigsdelegation inom sig.

Krigsdelegationen består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter, som riksdagen väljer för riksdagens valperiod. Delegationen väljer inom sig vice ordförande enligt 12 kap. 16 §. En riksdagsledamot är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen även om han eller hon tillhör regeringen. Suppleanter ska inte utses till krigsdelegationen.

Om en ledamot får varaktigt förhinder när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses en annan riksdagsledamot till ersättare på det sätt som anges i 12 kap. 14 §.

Förberedelse av krigsdelegationens arbete

Tilläggsbestämmelse **13.11.1** Krigsdelegationens ordförande och vice ordförande ska förbereda delegationens verksamhet för den händelse att delegationen träder i riksdagens ställe.

Krigsdelegationens sammanträden

Tilläggsbestämmelse **13.11.2** Bestämmelserna i 7 kap. 15 § samt tilläggsbestämmelserna 7.14.1 andra stycket och 7.14.2–7.14.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

Förordnande att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe

12 § För beslut att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe enligt 15 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid förhinder för talmannen, en vice talman, eller på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter.

Förhandlingarna leds av talmannen, av en vice talman eller, om ingen av dem är närvarande, av ålderspresidenten.

Om det vid omröstning till beslut blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

Nämnder

Valprövningsnämnden

13 § Riksdagen ska välja en valprövningsnämnd och till nämnden välja ordförande och ledamöter enligt bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen om ordföranden tillämpas också på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Statsrådsarvodesnämnden

14 § Statsrådsarvodesnämnden består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Beredning av val till Statsrådsarvodesnämnden

Tilläggsbestämmelse **13.14.1** Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Statsrådsarvodesnämnden.

Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

15 § Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Beredning av val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

Tilläggsbestämmelse **13.15.1** Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.

Riksdagens överklagandenämnd

16 § Riksdagens överklagandenämnd består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och inte vara ledamot av riksdagen, och fyra andra ledamöter, valda inom riksdagen. Ordföranden väljs särskilt. Val till överklagandenämnden avser riksdagens valperiod.

För ordföranden ska det finnas en ersättare. Bestämmelser om ordföranden ska tillämpas även på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden i överklagandenämnden tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Delegationer till mellanfolkliga organisationer

Delegationer som väljs av riksdagen

17 § Om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Nordiska rådet

Tilläggsbestämmelse **13.17.1** Riksdagen väljer årligen tjugo ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. De väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val till delegationen har ägt rum.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Europarådet

Tilläggsbestämmelse **13.17.2** Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens mandatperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

Tilläggsbestämmelse **13.17.3** Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Delegationer som utses av talmannen

18 § Partigrupperna nominerar ledamöter till delegationerna till Interparlamentariska unionen respektive den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet.

Talmannen beslutar efter samråd med gruppledarna om sammansättningen av delegationerna. Beslutet gäller för den tid som talmannen bestämmer.

Andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen

Riksföreståndare

19 § Om val av riksföreståndare, vice riksföreståndare eller en person som ska tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare enligt 5 kap. 5 och 7 §§ regeringsformen ska ske med slutna sedlar, tillämpas förfarandet som gäller för val av talman. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

Riksbankens fullmäktige

20 § Val av fullmäktige i Riksbanken enligt 9 kap. 13 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

Hinder mot att vara ledamot i Riksbankens fullmäktige

Tilläggsbestämmelse **13.20.1** En ledamot i fullmäktige i Riksbanken får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller
4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget som fullmäktig.

En ledamot får inte heller vara underårig, i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, ska riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar ska anmälas till riksdagen.

Ledamöter i konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen

21 § Riksdagen ska inom sig välja ledamöter och suppleanter i konvent som inrättas för att förbereda fördragsändringar inom Europeiska unionen. Om ett riksdagsval äger rum under tiden som ett konvent arbetar, ska riksdagen efter riksdagsvalet genomföra ett nytt val av ledamöter och suppleanter i konventet. Vid valet tillämpas i övrigt bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 12 kap. 6–8 och 11 §§ samt för suppleanternas tjänstgöring 12 kap. 10 §.

Konventsledamöter ska lämna information om konventets arbete vid sammanträden med kammaren.

Ytterligare bestämmelser

22 § Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ samt utse representanter i visst fall.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Tilläggsbestämmelse **13.22.1** Riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1).

Stiftelsen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Domarnämnden

Tilläggsbestämmelse **13.22.2** Riksdagen väljer i enlighet med bestämmelserna i 4 § lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare två ledamöter som representerar allmänheten i Domarnämnden och en personlig ersättare för var och en av dem.

Åtal

23 § Åtal mot nedan angivna befattningshavare för ett brott begånget i utövningen av hans eller hennes uppdrag eller anställning får beslutas

1. endast av finansutskottet när det gäller åtal mot en fullmäktig i Riksbanken eller en ledamot av Riksbankens direktion,
2. endast av konstitutionsutskottet när det gäller åtal mot en ledamot av riksdagsstyrelsen, Valprovsnämnden eller Riksdagens överklagandenämnd, mot en av riksdagens ombudsmän, riksrevisorerna eller mot riksdagsdirektören.

Bestämmelserna i första stycket om åtal mot en ledamot av Riksbankens direktion ska inte tillämpas i fråga om ett brott begånget i utövningen av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.

14 kap. Riksdagsförvaltningen**Kapitlets innehåll**

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- Riksdagsförvaltningen (2 och 3 §§),
- Riksdagsförvaltningens ledning (4–7 §§) och
- överklagande (8 §).

Riksdagsförvaltningen

Riksdagsförvaltningens uppgifter

2 § Riksdagsförvaltningen ska, när det gäller riksdagen och riksdagens myndigheter, i den omfattning riksdagen bestämmer

1. ansvara för centrala förhandlingar med de fackliga organisationerna samt företräda riksdagens myndigheter i sådana tvister,
2. upprätta förslag till anslag på statens budget, dock inte för Riksrevisionen,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, och
4. besluta om föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i 1–3.

Kanslier för utskotten och EU-nämnden

Tilläggsbestämmelse **14.2.1** Utskotten och EU-nämnden biträds av kanslier som ingår i Riksdagsförvaltningen.

Chefen för ett kansli ska vara svensk medborgare.

Bistånd med sakuppgifter

Tilläggsbestämmelse **14.2.2** Riksdagens ledamöter och organ ska ha tillgång till bistånd med sakuppgifter för riksdagsarbetet.

Instruktion för Riksdagsförvaltningen

3 § Riksdagen beslutar om instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsförvaltningens ledning

Riksdagsdirektör

4 § Riksdagsdirektören är chef för Riksdagsförvaltningen, låter föra protokollet vid sammanträden med kammaren, expedierar riksdagens beslut, är sekreterare i krigsdelegationen och biträder i övrigt talmannen i riksdagsarbetet.

Val av riksdagsdirektör

5 § Riksdagen väljer riksdagsdirektör. Valet äger rum vid början av riksmötet närmast efter ett ordinarie val till riksdagen. Valet gäller från valtillfället, eller annan tidpunkt som riksdagen beslutar, för tiden till dess ett nytt val av riksdagsdirektör har genomförts och den då valde har tillträtt tjänsten.

Vid val med slutna sedlar är den vald som får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna. Om en sådan röstövertikt inte uppnås, sker ett nytt val. Om inte heller då någon får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna, bereds valet på nytt.

Beredning av val av riksdagsdirektör

Tilläggsbestämmelse **14.5.1** Valet av riksdagsdirektör ska beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna.

Avskedande av riksdagsdirektör

6 § Riksdagen får på begäran av riksdagsstyrelsen avskeda en riksdagsdirektör som grovt har åsidosatt sina åligganden mot riksdagen.

Tillförordnad riksdagsdirektör

7 § Om riksdagen står utan riksdagsdirektör, ska riksdagen välja en tillförordnad riksdagsdirektör för tiden till dess att en ordinarie riksdagsdirektör har valts och tillträtt.

Överklagande**Överklagande av förvaltningsbeslut**

8 § Beslut av ett riksdagsorgan i ett förvaltningsärende som får överklagas enligt särskilda bestämmelser, prövas av allmän förvaltningsdomstol i de fall som riksdagen bestämmer och i övriga fall av Riksdagens överklagandenämnd.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2014, då riksdagsordningen (1974:153) ska upphöra att gälla.

2. Om det i lag eller annan författning hänvisas till bestämmelser i riksdagsordningen (1974:153) som har ersatts genom bestämmelser i denna lag, ska i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

3. Föreskrifter som har meddelats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) och som gäller när denna lag träder i kraft ska anses meddelade enligt denna lag.

4. Beslut som har fattats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses fattade med stöd av denna lag.

5. Val som har genomförts med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses genomförda med stöd av denna lag.

6. Ärenden som väckts inom riksdagen före den 1 september 2014 men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt denna lag.

Bilaga

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
- a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
  - b) lagstiftning om radio, television och film,
  - c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
  - d) press- och partistöd,
  - e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
  - f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
  - g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
  - h) den kommunala självstyrelsen,
  - i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet samt
  - j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om
- a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
  - b) kredit- och fondväsendet,
  - c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
  - d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
  - e) den kommunala ekonomin,
  - f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
  - g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
  - h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
  - i) budgettekniska frågor samt
  - j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om
- a) taxering och skattebetalning,
  - b) folkbokföring,
  - c) exekutionsväsendet samt
  - d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om
- a) domstolarna,
  - b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
  - c) åklagarväsendet,

- d) polisväsendet,
- e) rättsmedicinen,
- f) kriminalvården,
- g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar samt
- h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

- a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) försäkringsavtalsrätt,
- c) bolags- och föreningsrätt,
- d) skadeståndsrätt,
- e) transporträtt,
- f) konkursrätt,
- g) konsumentpolitik,
- h) internationell privaträtt,
- i) lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttsligt slag,
- j) bostadspolitik,
- k) vattenrätt,
- l) bebyggelseplanläggning,
- m) byggnadsväsendet,
- n) fysisk planering,
- o) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet samt
- p) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

- a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
- b) bistånd till andra länders utveckling,
- c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

- a) totalförsvar,
  - b) samhällets räddningstjänst,
  - c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
  - d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
  - e) sjö- och kustövervakning,
- allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt

f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmän försäkring,
- b) allmän pension,
- c) arbetsskadeförsäkring,
- d) ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
- e) svenskt medborgarskap,
- f) migration samt
- g) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

- a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
- c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
- d) alkoholpolitiska åtgärder,
- e) hälso- och sjukvård,
- f) sociala ärenden i övrigt samt
- g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
- b) folkbildning,
- c) ungdomsverksamhet,
- d) internationellt kulturellt samarbete,
- e) idrotts- och friluftsvksamhet,
- f) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- g) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
- h) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

- a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
- b) högre utbildning och forskning,
- c) studiestöd samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

- a) vägar och vägtrafik,

- b) järnvägar och järnvägstrafik,
- c) hamnar och sjöfart,
- d) flygplatser och luftfart,
- e) post,
- f) elektroniska kommunikationer,
- g) it-politik samt
- h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

- a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
- b) vädertjänst,
- c) naturvård,
- d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning samt
- e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
- b) industri och hantverk,
- c) handel,
- d) immaterialrätt,
- e) energipolitik,
- f) regional tillväxtpolitik,
- g) statlig företagsamhet,
- h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet samt
- i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv.

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

- a) arbetsmarknadspolitik,
- b) arbetslivspolitik med arbetsrätt,
- c) integration,
- d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt
- f) anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

Härigenom föreskrivs att 1, 4 och 12 §§ lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Riksdagens ombudsmän är enligt 8 kap. 11 § riksdagsordningen fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Härutöver kan finnas en eller flera ställföreträdande ombudsmän.

Chefsjustitieombudsmannen och justitieombudsmännen har i den omfattning som anges i 2 § tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden.

Riksdagens ombudsmän är enligt 13 kap. 2 § riksdagsordningen fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Härutöver kan finnas en eller flera ställföreträdande ombudsmän.

4 §²

Ombudsmännen *skall* verka för att brister i lagstiftningen avhjälps. Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om en författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får en ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 3.8.4 till riksdagsordningen eller till regeringen.

Justitieombudsman skall samråda med chefsjustitieombudsmannen innan *han* gör framställning enligt första stycket.

Ombudsmännen *ska* verka för att brister i lagstiftningen avhjälps. Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om en författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får en ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 9.16.5 till riksdagsordningen eller till regeringen.

En justitieombudsman ska samråda med chefsjustitieombudsmannen innan *han eller hon* gör framställning enligt första stycket.

12 §³

Enligt 8 kap. 11 § riksdagsordningen är chefsjustitieombudsmannen administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Chefsjustitieombudsmannen ansvarar *därvid* inför riksdagen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att Riksdagens ombudsmän hushållar

Enligt 13 kap. 2 § riksdagsordningen är chefsjustitieombudsmannen administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Chefsjustitieombudsmannen ansvarar inför riksdagen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att Riksdagens ombudsmän hushållar

¹ Senaste lydelse 2006:887.

² Senaste lydelse 2003:183.

³ Senaste lydelse 2010:1814.

Nuvarande lydelse

väl med statens medel.

Chefsjustitieombudsmannen ska, efter samråd med övriga ombudsmän, i arbetsordning meddela bestämmelser om organisationen av verksamheten och om ansvarsområden för var och en av ombudsmännen, besluta om verksamhetsplan för myndigheten samt besluta om årsredovisning och förslag till anslag på statsbudgeten för Riksdagens ombudsmän.

Bestämmelser om internrevision finns i lagen (2006:999) med ekonomiadministrativa bestämmelser m.m. för *riksdagsförvaltningen*, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Föreslagen lydelse

väl med statens medel.

Chefsjustitieombudsmannen ska, efter samråd med övriga ombudsmän, i arbetsordning meddela bestämmelser om organisationen av verksamheten och om ansvarsområden för var och en av ombudsmännen, besluta om verksamhetsplan för myndigheten samt besluta om årsredovisning och förslag till anslag på statsbudgeten för Riksdagens ombudsmän.

Bestämmelser om internrevision finns i lagen (2006:999) med ekonomiadministrativa bestämmelser m.m. för *Riksdagsförvaltningen*, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 4 kap. 1 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §⁴

Ledamöter av fullmäktige får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller
4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktig.

Ledamöterna får inte heller vara underåriga, i konkurs, underkastade näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, *skall* riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar *skall* anmälas till riksdagen.

Denna bestämmelse finns i tilläggsbestämmelsen 8.7.1 till riksdagsordningen.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, *ska* riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar *ska* anmälas till riksdagen.

Denna bestämmelse finns i tilläggsbestämmelsen 13.20.1 till riksdagsordningen.

4 kap.

1 §⁵

Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 3.8.3 till riksdagsordningen eller till regeringen.

Innan en framställning till riksdagen eller regeringen görs *skall* full-

Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 9.16.4 till riksdagsordningen eller till regeringen.

Innan en framställning till riksdagen eller regeringen görs *ska* full-

⁴ Senaste lydelse 2003:186.

⁵ Senaste lydelse 2003:186.

Nuvarande lydelse

mäktige och direktionen samråda
med varandra.

Föreslagen lydelse

mäktige och direktionen samråda
med varandra.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §⁶

Beslut varigenom Riksdagens överklagandenämnd prövat en dit överklagad fråga får inte överklagas.

Ett beslut som avses i 4 § första stycket överklagas hos Högsta förvaltningsdomstolen om talan förs av en enskild eller av en kommunal myndighet.

Ett beslut om inkomstgaranti eller efterlevandeskydd överklagas enligt bestämmelserna i 16 kap. lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter eller 12 kap. den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet.

Övriga beslut överklagas i enlighet med 9 kap. 5 § riksdagsordningen hos Riksdagens överklagandenämnd.	Övriga beslut överklagas i enlighet med 14 kap. 8 § riksdagsordningen hos Riksdagens överklagandenämnd.
--	---

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

---

⁶ Senaste lydelse 2012:886.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 a § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 a §⁷

Riksdagsstyrelsen eller den som riksdagsstyrelsen bestämmer fattar beslut om en riksdagsledamots utrikes tjänsteresa.

Riksdagsstyrelsen fastställer ett belopp per valperiod för en riksdagsledamots enskilda utrikes tjänsteresa. Medel som inte använts till sådan tjänsteresa ska överföras till Riksdagsförvaltningen.

Regler för beslut om utrikes tjänsteresa för utskott eller företrädare för utskott finns i riksdagsordningen samt för utrikes tjänsteresa på uppdrag av partigrupp i riksdagen i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.

Regler om utrikes tjänsteresa på uppdrag av partigrupp i riksdagen finns i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

---

⁷ Senaste lydelse 2011:749.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen

Härigenom föreskrivs att 2, 10 och 14 a §§ (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁸

Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer. En av riksrevisorerna är riksrevisor med administrativt ansvar och svarar för den administrativa ledningen av myndigheten.

Om riksrevisorn med administrativt ansvar är förhindrad att fatta beslut i en fråga som denne ska besluta om, och beslutet är brådskande, får i första hand den riksrevisor som har varit riksrevisor längst tid och i andra hand den riksrevisor som är äldst, fatta beslut i frågan.

Vid Riksrevisionen ska också Riksrevisionens parlamentariska råd finnas.

I 8 kap. 12 och 14 §§ riksdagsordningen finns bestämmelser om val av riksrevisorer och Riksrevisionens parlamentariska råd.

I 13 kap. 5, 6 och 8 §§ riksdagsordningen finns bestämmelser om val av riksrevisorer och Riksrevisionens parlamentariska råd.

10 §⁹

Av 3 kap. 8 § första och fjärde styckena riksdagsordningen framgår att riksrevisorerna *gemensamt eller* var för sig får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör Riksrevisionens kompetens, organisation, personal och verksamhetsformer.

En riksrevisor får göra framställningar enligt första stycket först efter samråd med övriga riksrevisorer.

Av 9 kap. 16 § första och fjärde styckena riksdagsordningen framgår att *Riksrevisionen eller* riksrevisorerna var för sig får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör Riksrevisionens kompetens, organisation, personal och verksamhetsformer.

14 a §¹⁰

Vid Riksrevisionen *skall* föras en förteckning över sådana finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument och som innehas av arbetstagare, uppdragstagare och andra funktionärer i Riksrevisionen med särskild insynställning.

De arbetstagare, uppdragstagare och funktionärer som riksrevisorerna gemensamt bestämmer är skyldiga att till Riksrevisionen anmäla innehav och

Vid Riksrevisionen *ska* föras en förteckning över sådana finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument och som innehas av arbetstagare, uppdragstagare och andra funktionärer i Riksrevisionen med särskild insynställning.

⁸ Senaste lydelse 2010:1421.

⁹ Senaste lydelse 2003:359.

¹⁰ Senaste lydelse 2007:88.

Nuvarande lydelse

ändringar i innehav av finansiella instrument. Anmälningsskyldighet enligt denna paragraf gäller inte för riksrevisorerna.

I tilläggbestämmelsen 8.12.2 till riksdagsordningen finns bestämmelser om att en riksrevisor skriftligen *skall* anmäla innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument samt vissa andra förhållanden till riksdagen.

Föreslagen lydelse

I tilläggbestämmelsen 13.6.2 till riksdagsordningen finns bestämmelser om att en riksrevisor skriftligen *ska* anmäla innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument samt vissa andra förhållanden till riksdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 41 kap. 1 och 2 §§ samt 44 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 39 kap. 5 c och 5 d §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 kap.

5 c §

Sekretess gäller i ärende om val av riksdagsdirektör för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

Sekretess gäller inte beslut i ärende eller uppgift om den som har blivit vald.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tio år.

5 d §

Sekretess gäller i ärende om val av en riksdagens ombudsman eller en riksrevisor för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

Sekretess gäller inte beslut i ärende eller uppgift om den som har blivit vald.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tio år.

41 kap.

1 §¹¹

För uppgift om vad som har förekommit vid sammanträde med riksdagens kammare tillämpas sekretessbestämmelserna i denna lag endast om sammanträdet har hållits inom stängda dörrar.

---

¹¹ Senaste lydelse 2010:1436.

Nuvarande lydelse

För uppgift som har tagits in i kammarens protokoll gäller sekretess enligt denna lag endast i de fall som avses i 15 kap. För uppgift i annat riksdagens protokoll eller beslut tillämpas endast bestämmelserna i 15 kap., 19 kap. 7 § och, när det gäller *EU-nämndens stenografiska uppteckningar enligt 10 kap. 13 § riksdagsordningen*, 16 kap. denna lag.

Föreslagen lydelse

För uppgift som har tagits in i kammarens protokoll gäller sekretess enligt denna lag endast i de fall som avses i 15 kap. För uppgift i annat riksdagens protokoll eller beslut tillämpas endast bestämmelserna i 15 kap., 19 kap. 7 § och, när det gäller *yttranden som nedtecknats vid EU-nämndens överläggningar med regeringen enligt tilläggsbestämmelsen 7.14.5 riksdagsordningen*, 16 kap. denna lag.

2 §¹²

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt för riksdagsledamöter och för tjänstemän i riksdagen finns i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 2 kap. 4 §, 4 kap. 17 § och 10 kap. 12 § riksdagsordningen.

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt för riksdagsledamöter och för tjänstemän i riksdagen finns i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 § och 7 kap. 19 § riksdagsordningen.

44 kap.1 §¹³

Rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av

1. beslut enligt 10 kap. 12 § tredje stycket andra meningen regeringsformen,
2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen,
3. 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,
4. 2 kap. 4 § *andra stycket* riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt, och
5. beslut enligt 4 kap. 17 § eller 10 kap. 12 § riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt.

4. 6 kap. 8 § riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt, och
5. beslut enligt 7 kap. 19 § riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

---

¹² Senaste lydelse 2010:1436.

¹³ Senaste lydelse 2010:1436.

8 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § och 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Om riksdagen enligt 5 kap. 12 § riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden, ska regeringen i budgetpropositionen redovisa en beräkning av hur utgifterna fördelas på utgiftsområden för det andra och tredje tillkommande budgetåret.

Om riksdagen enligt 11 kap. 18 § riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden, ska regeringen i budgetpropositionen redovisa en beräkning av hur utgifterna fördelas på utgiftsområden för det andra och tredje tillkommande budgetåret.

10 kap.

3 §

Regeringen ska i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de av riksdagen beslutade målen. Om riksdagen enligt 5 kap. 12 § riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden ska redovisningen vara anpassad till utgiftsområdena.

Regeringen ska i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de av riksdagen beslutade målen. Om riksdagen enligt 11 kap. 18 § riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden ska redovisningen vara anpassad till utgiftsområdena.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det införs en ny paragraf, 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹⁴

Riksdagsförvaltningen är en myndighet under riksdagen med uppgift att biträda riksdagen.

Riksdagsförvaltningen ska

1. tillhandahålla resurser och service för talmannens, kammarens, utskottens och övriga riksdagsorgans verksamhet samt för riksdagsledamöterna och partikanslierna,

2. svara för de myndighetsfunktioner och förvaltningsuppgifter som anges i 9 kap. 4 § riksdagsordningen,

2. svara för de myndighetsfunktioner och förvaltningsuppgifter som anges i 14 kap. 2 § riksdagsordningen,

3. informera om riksdagens arbete och frågor som rör EU *samt handlägga ärenden om riksdagens internationella kontakter*, och

3. informera om riksdagens arbete och frågor som rör EU och

4. vårda och bevara de byggnader och samlingar som riksdagen och Riksdagsförvaltningen disponerar.

Riksdagsförvaltningen ska därutöver biträda riksdagens nämndmyndigheter enligt vad som sägs i 2 och 7 a §§. Riksdagens nämndmyndigheter är

a. Partibidragsnämnden,

b. Riksdagens arvodesnämnd,

c. Statsrådsarvodesnämnden,

d. Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna,

e. Riksdagens överklagandenämnd,

f. Valprövningsnämnden och

g. Riksdagens ansvarsnämnd.

10 a §

Riksdagsstyrelsen får meddela föreskrifter om utskottens och EU-nämndens utrikesresor.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

¹⁴ Senaste lydelse 2012:888.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:881) med instruktion för Statsrådsarvodesnämnden

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2012:881) med instruktion för Statsrådsarvodesnämnden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Enligt 8 kap. 4 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

3 §
Enligt 13 kap. 14 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:882) med instruktion för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2012:882) med instruktion för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Enligt 8 kap. 5 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

3 §
Enligt 13 kap. 15 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:884) med instruktion för Riksdagens överklagandenämnd

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (2012:884) med instruktion för Riksdagens överklagandenämnd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelser om Riksdagens överklagandenämnds uppgifter finns i 9 kap. 5 § riksdagsordningen, lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter samt i föreskrifter som meddelas av Riksdagsförvaltningen.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

Bestämmelser om Riksdagens överklagandenämnds uppgifter finns i 14 kap. 8 § riksdagsordningen, lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter samt i föreskrifter som meddelas av Riksdagsförvaltningen.

3 §

Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och fyra övriga ledamöter.

Enligt 13 kap. 16 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och fyra övriga ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Riksdagsstyrelsen beslutade den 26 september 2012 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen och bestående av ledamöter på gruppleddarnivå med uppdrag att göra en samlad översyn av riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt. Kommittén antog namnet Kommittén för översyn av riksdagsordningen (dnr 049-3142-2011/12).

Den gällande riksdagsordningen har varit i kraft i närmare 40 år. Under denna tid har förutsättningarna för riksdagen och riksdagsarbetet i flera avseenden förändrats, bl.a. genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen och teknikutvecklingen. Det finns nu ett behov av att på ett samlat och övergripande sätt se över riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt, i syfte att uppnå en ändamålsenlig lagstiftning som uppfyller högt ställda krav på konsekvens och överskådlighet.

I direktiven till kommittén redovisas ett antal frågor som kommittén särskilt ska uppmärksamma inom ramen för sitt arbete. Direktiven återfinns som bilaga 1 i detta betänkande. Bland det femtontal frågor som tas upp i direktiven finns frågor om kammarens arbete, följd motionsrätten, utskottens arbete och formerna för beredning av vissa av kammarens val. Kommittén har varit oförhindrad att aktualisera och överväga även andra frågeställningar som regleras i riksdagsordningen. Uppdraget omfattar däremot inte att lägga fram förslag som kräver ändringar i regeringsformen.

1.2 Utredningens arbete och betänkandets disposition

Med utgångspunkt i kommitténs direktiv identifierades inledningsvis ytterligare ett antal frågor att behandla inom ramen för kommitténs arbete. Efter diskussion vid ett gruppleddarmöte i december 2012 fastställdes drygt 30 frågor för fortsatt behandling, inklusive de frågor som togs upp i direktiven.

Frågorna behandlades i följande arbetsgrupper:

1. Kammaren
2. Motionsinstitutet och frågeinstitutet
3. Förhållandet riksdag–regering
4. Valfrågor och vissa ledamotsfrågor

Arbetsgrupperna höll vardera tre sammanträden och bestod av en representant per parti. De avlämnade sina rapporter till kommittén i mars 2013. Kommittén behandlade därefter frågorna i arbetsgruppernas rapporter och den lagtekniska översynen. Kommittén har haft fem sammanträden.

Riksdagsstyrelsen beslutade den 20 mars 2013 att överlämna utredningen om en utvärdering av riksdagens parlamentariska ledningsorganisation och riksdagens förvaltningsorganisation (2012/13:URF2) i den del som rör utökad förslagsrätt för riksdagsstyrelsen till Kommittén för översyn av riksdagsordningen. Frågan tas upp i avsnitt 2.

Samma dag beslutade riksdagsstyrelsen också att överlämna utredningen om tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande valår m.m. och remissvaren (dnr 049-780-2011/12) till Kommittén för översyn av riksdagsordningen. Utredningen behandlas i avsnitt 5.7 Budgetprocessen.

Riksdagsstyrelsen beslutade den 24 april 2013 att överlämna betänkande 2012/13:KU4 Frågeinstitutet som kontrollinstrument i den del som rör tidsramen för besvarande av skriftliga frågor till Kommittén för översyn av riksdagsordningen. Frågan behandlas i avsnitt 4.4 Frågeinstitutet – förlängd tid för svar på skriftliga frågor.

Regeringen tillsatte i december 2012 en parlamentariskt sammansatt kommitté (dir. 2012:124) som antagit namnet Budgetprocesskommittén. De två utredningarna har på vissa områden, nämligen frågorna om följd motionsrätten (avsnitt 4.1) samt utskottsinitiativ och beredningskrav (avsnitt 5.2), haft uppdrag som delvis överlappar varandra. Utredningarna har därför rådgjort med varandra i dessa frågor.

I avsnitt 2 i detta betänkande redovisas övervägandena som ligger till grund för utredningens lagtekniska översyn. Samtliga ändringar redovisas i författningskommentaren, avsnitt 8. I bilaga 2 finns omvandlingstabeller som redovisar den gällande respektive den föreslagna riksdagsordningen. I avsnitten 3–6 behandlas olika sakfrågor.

2 Lagteknisk och språklig översyn

Sammanfattning

Riksdagsordningens disposition och språkliga utformning ändras i syfte att skapa en ändamålsenlig lagstiftning som är konsekvent och överskådlig. Dispositionen ändras genom omflyttningar och uppdelningar av bestämmelserna samt införandet av en ny kapitelindelning. Lagtexten anpassas till det lagspråk som används i dag.

Bakgrund

Åren 1973–1974 genomfördes en total författningsreform, varvid 1809 års regeringsform ersattes av den nu gällande regeringsformen. Samtidigt antogs en ny riksdagsordning. Regeringsformen innehåller grundläggande bestämmelser om bl.a. statskicketets grunder, fri- och rättigheter, regeringen, riksdagen och riksdagsarbetet. Kompletterande regler om riksdagen och riksdagsarbetet finns i riksdagsordningen, som i konstitutionellt hänseende intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag.

Riksdagsordningen har varit i kraft i närmare 40 år. Under denna tid har förutsättningarna för riksdagen och riksdagsarbetet i flera avseenden förändrats, bl.a. genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen och teknikutvecklingen. Sedan riksdagsordningen trädde i kraft har den ändrats vid över 100 tillfällen. Vissa av ändringarna har varit baserade på utredningar som Riksdagsutredningen och Riksdagskommittén. Ändringarna har varit av olika omfattning. De partiella reformer och författningsändringar som förekommit har lett till att lagstiftningen i viss mån förlorat i överskådlighet och språklig konsekvens.

Överväganden

Utgångspunkter

Vid översynen av riksdagsordningens lagteknik och språk har utgångspunkten för kommitténs arbete varit vad som är ändamålet med lagen. De frågor som kommittén ställs inför är hur lagen bör vara uppbyggd, utformad och skriven samt för vem som riksdagsordningen ska skrivas för och vem det är som förväntas läsa den.

Utgångspunkten för arbetet bör vara att riksdagsordningen i första hand ska vara skriven för riksdagens ledamöter eftersom ändamålet med lagen är att reglera arbetet i riksdagen. Lagen ska kunna läsas av en nyvald riksdagsledamot, utan tidigare erfarenhet av riksdagsarbete, för att han eller hon ska kunna tillgodogöra sig de regler han eller hon har att förhålla sig till. Den

riktar sig förstås också till andra ledamöter samt tjänstemän, allmänhet och andra användare som behöver ta del av riksdagsordningens bestämmelser.

Riksdagsordningen bör få en teknikneutral utformning i syfte att i framtiden undvika lagändringar som måste genomföras för att anpassa lagen till ny eller förändrad teknik.

Disposition

För att främja ändamålet och därmed öka överskådligheten för en tillämpare av lagen föreslås en förändring av riksdagsordningens disposition så att den tillförs ett inledande förklarande kapitel. I kapitlet förklaras inledningsvis lagens uppbyggnad av huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser. Därutöver införs dels en bestämmelse med en innehållsförteckning, dels en bestämmelse i vilken vissa för riksdagen specifika begrepp och termer definieras.

Riksdagsordningen får följande kapitelindelning.

- 1 kap. Inledande bestämmelser
- 2 kap. Val till riksdagen
- 3 kap. Riksmöten
- 4 kap. Ledning och planering av riksdagsarbetet
- 5 kap. Riksdagens ledamöter
- 6 kap. Kammaren
- 7 kap. Utskotten och EU-nämnden
- 8 kap. Interpellationer och frågor till statsråd
- 9 kap. Ärendenas väckande
- 10 kap. Ärendenas beredning
- 11 kap. Ärendenas avgörande
- 12 kap. Val inom riksdagen
- 13 kap. Riksdagsorgan och nämnder
- 14 kap. Riksdagsförvaltningen

Överskådlighet

Kapitlen inleds med en bestämmelse som anger vad som regleras i kapitlet och, i längre och omfattande kapitel, var i kapitlet de olika bestämmelserna återfinns.

Alla bestämmelser, såväl huvudbestämmelser som tilläggsbestämmelser, får en beskrivande rubrik för att öka överskådligheten. För att ytterligare öka tydligheten och hålla samman vissa förfaranden införs även en ytterligare rubriknivå mellan kapitel och enskilda bestämmelser. De paragrafer som innehåller tilläggsbestämmelser inleds med ordet "tilläggsbestämmelse".

För att inte tynga kapitlet som handlar om utskotten införs en bilaga till riksdagsordningen där utskottens ämnesområden anges.

Uppdelningen mellan huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser

I uppdraget ligger enligt kommitténs direktiv att se över huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser i fråga om detaljeringsgrad och betydelse. I huvudsak är kommitténs slutsats att den nuvarande uppdelningen är rimlig. Vissa förändringar föreslås dock för att huvudbestämmelser ska reglera frågor av större vikt ur ett demokratiskt perspektiv. Förfaranderegler och administrativa frågor bör i allmänhet regleras i tilläggsbestämmelser.

Vissa huvudbestämmelser som gäller bl.a. administrativa frågor inom Riksdagsförvaltningen ändras till tilläggsbestämmelser, däribland bestämmelser om sammansättningen av riksdagsstyrelsen och ordförandekonferensen samt riksdagsstyrelsens uppgifter. Ett annat exempel är Valprövningsnämndens berättelser som kommer in under valperioden. Den bestämmelsen flyttas enligt förslaget till bestämmelsen om vad som ska tas upp på kammarens föredragningslista.

Vissa tilläggsbestämmelser som reglerar skyldigheter för regeringen liksom sådana som är av ingripande karaktär mot enskilda såsom åhörare, föreslås ändras till huvudbestämmelser.

Kapitelindelning

För att öka överskådligheten i lagen införs nya kapitel i riksdagsordningen. Det nuvarande 1 kap. delas upp i tre nya: ett om val till riksdagen, ett om riksmötet och ett om ledningen och planeringen av riksdagsarbetet. Även ett nytt kapitel om riksdagens ledamöter införs för att samla de bestämmelser som rör ledamöterna och deras uppdrag. Vidare utgår det nuvarande 10 kap. om EU-frågor och dess bestämmelser arbetas in i andra kapitel. Det kapitel som handlar om ärendenas beredning och som nu innehåller bestämmelser om utskottens sammanträden m.m., rensas från dessa för att kapitelrubriken ska återspegla vad som faktiskt regleras i kapitlet. I stället får bestämmelser om utskottens och EU-nämndens sammansättning, arbetsformer m.m. ett eget kapitel.

Även om flera av bestämmelserna föreslås ha samma huvudsakliga innehåll som tidigare har några av dem fått en ny inbördes ordning. Den nya föreslagna ordningen syftar till att bättre återspegla processflödet i riksdagsarbetet och hanteringen av ärenden och frågor.

Många av paragraferna i den nuvarande riksdagsordningen är relativt omfattande och delas upp i nya kortare paragrafer för att göra lagtexten mer överskådlig.

Terminologi

Flera paragrafer som rör inlämnande av handlingar och liknande innehåller bestämmelser om att handlingarna ska lämnas till kammarkansliet. En sådan detaljreglering riskerar att bli missvisande i händelse av organisatoriska förändringar inom Riksdagsförvaltningen och kan begränsa möjligheten till omorganisationer samt förändringar av benämningar på olika delar av för-

valtningen. Det saknas även anledning att ha regler som är så detaljerade i lagtext. I stället hänvisar den nya riksdagsordningen konsekvent till Riksdagsförvaltningen.

I riksdagsordningens nuvarande lydelse finns inkonsekvenser när det gäller användningen av begreppen kammaren och riksdagen. En översyn har därför gjorts i frågan om när bestämmelserna avser kammaren och när de avser riksdagen.

Vissa begrepp definieras i det första kapitlet för att därefter användas löpande i lagtexten.

Språklig översyn

Lagtexten har gått igenom i syfte att justera alla eventuella formuleringar som skulle innebära att lagtexten inte är könsneutralt formulerad. Riksdagsordningen är neutralt formulerad i förhållande till kvinnor och män.

En samlad språklig översyn av lagtexten har gjorts för att lagtexten ska vara formulerad i enlighet med dagens krav på offentlig text, dvs. vara skriven på ett vårdat, enkelt och begripligt språk. I stort sett samtliga bestämmelser har genomgått större eller mindre språkliga förändringar i syfte att modernisera språket och öka begripligheten.

Effekter av den materiella översynen

De frågor som behandlas i materiellt avseende i avsnitten 3–6 i detta betänkande medför cirka tjugo sakliga ändringar av riksdagsordningen. En av dessa ändringar rör frågan om kontinuerligt arbete i kammaren, avsnitt 2.3. Ställningstagandet leder till ett antal följdändringar. Nedan redovisas de viktigaste av dessa.

Kontinuerligt arbete i kammaren

Ett riksmöte pågår året runt. Riksdagsarbetet har därmed inget egentligt uppehåll. För att riksdagsordningen ska återspegla denna verklighet föreslås lagtexten inte längre innehålla formuleringen ”uppehåll i riksdagens arbete”.

Lagtexten föreslås i stället vara uppbyggd efter den ordning som faktiskt gäller i dag. Talmannen planerar, efter samråd med riksdagsstyrelsen, arbetet i kammaren och fastställer sammanträdesplanen (6 kap. 2 §). Det är således den fastlagda planeringen som kommer att vara utgångspunkten för förfarandet vid åtgärder som i den nuvarande riksdagsordningen har en koppling till uppehåll i kammarens arbete. Exempel på bestämmelser som får nya lydelse är de som avser ärenden som väcks under ett uppehåll (11 kap. 16 §), svar på interpellationer (8 kap. 4 §) och skriftliga frågor (8 kap. 7 §).

I de fall som riksdagsordningen enligt den nuvarande lydelsen reglerar något som sker under ”ett uppehåll i kammararbetet” kommer riksdagsordningen i stället att innehålla ett angivande av ”en period som kammaren inte sammanträder”. En sådan period kan vara allt från en vecka till ett par månader och framgår av sammanträdesplanen.

Teknikneutral lagstiftning

En del i arbetet har varit att ge riksdagsordningen en teknikneutral utformning. Om lagtexten är teknikneutral kan arbetsformerna utvecklas utan att det krävs ändring av lagstiftningen.

En sådan arbetsform, som behandlas i avsnitt 3.9, är kravet på att yttranden vid kammarens och vid EU-nämndens sammanträden ska nedtecknas stenografiskt och skrivas ut. Stenografikravet tas nu bort, utan att kommittén för den skull föreslår någon ändring i hur arbetet med att sammanställa protokollet organiseras.

En annan sak som förändras är hanteringen av dokument som enligt riksdagsordningens nuvarande lydelse ska tillhandahållas samtliga ledamöter i tryckt form. Alla de dokument som i dag trycks upp till ledamöterna finns också tillgängliga i elektronisk form. Den nya riksdagsordningen föreskriver att alla dokument, som i dag ska tillhandahållas ledamöterna i tryckt form, i stället ska göras tillgängliga för ledamöterna (t.ex. tilläggsbestämmelse 9.2.1).

Materiella effekter av den lagtekniska översynen

Den lagtekniska översynen har även lett till en del materiella ändringar i riksdagsordningen, bl.a. har några bestämmelser tagits bort. Samtliga ändringar redovisas i författningskommentaren i avsnitt 8. Nedan redovisas de viktigaste förändringarna som skett som en konsekvens av den lagtekniska översynen.

Bestämmelser som innehåller hänvisningar till andra paragrafer har setts över och översynen har medfört att de flesta bestämmelser, som endast innehåller upplysningar, har tagits bort.

Möjlighet att återkalla interpellationer och skriftliga frågor har lagfästs för att kodifiera praxis.

Bestämmelsen i nuvarande 6 kap. 1 § fjärde stycket om att en interpellation faller om den inte besvarats vid det riksmöte då den väcktes ändras på så sätt att interpellationen i stället faller om den inte besvarats inom den valperiod som den väcktes. Ändringen genomförs dels som en konsekvens av att arbetet i riksdagen pågår året runt, dels för att den nuvarande ordningen medför ett onödigt arbete för det fall en interpellation faller men ställs på nytt efter att det nya riksmötet inletts.

Nuvarande 1 kap. 4 § tredje stycket om att talmannen ska samråda med de vice talmännen om ordningen för det särskilda sammanträdet för riksdagens öppnande har tagits bort. Talmannen leder arbetet i riksdagen och det får anses självklart att han eller hon samråder såväl med de övriga talmännen som med hovet om planeringen av sammanträdet för riksdagens öppnande.

Nuvarande 2 kap. 4 § om tystnadsplikt för tjänstemän vid kammarens sammanträden inom stängda dörrar har utvidgats till att gälla inte enbart tjänstemän i riksdagen utan även andra tjänstemän som närvarar. Samma ändring har gjorts i fråga om tjänstemän som närvarar vid sammanträden i utskott och i EU-nämnden.

Nuvarande tilläggsbestämmelse 2.5.1 om annonsering av kammarens sammanträden har tagits bort eftersom den faller inom ramen för talmannens allmänna beslutanderätt.

Nuvarande tilläggsbestämmelse 6.1.2 andra meningen som reglerar att ett beslut om när ett visst interpellationssvar ska avges ska tas upp på föredragningslistan har tagits bort eftersom den bestämmelsen inte längre tillämpas.

Nuvarande tilläggsbestämmelse 2.16.2 andra stycket om att ett protokoll från ett sammanträde med kammaren justeras inför närvarande ledamöter har tagits bort. Det måste anses vara en självklarhet att protokollet justeras inför dem som är närvarande.

Nuvarande tilläggsbestämmelse 2.4.1 om åhörare i kammaren har ändrats genom att ordet åhörarläktaren har tagits bort. Det är onödigt att rumsligt begränsa bestämmelsen till en specifik plats.

Nuvarande 4 kap. 19 § första stycket om att utskotten ska samråda med riksdagsstyrelsen innan de fattar beslut om utlandsresor har tagits bort. Bestämmelsen tillämpas sedan länge inte på det sätt som den är utformad. Andra stycket har tagits bort från riksdagsordningen och flyttats till instruktionen för Riksdagsförvaltningen.

Nuvarande 4 kap. 18 § om att utskott ska följa upp och utvärdera riksdagsbeslut har tagits bort eftersom denna bestämmelse endast är en upprepning av vad som regleras i regeringsformen.

Bestämmelserna som reglerar omröstningsförfarandet med slutna sedlar i kammaren har fått nya lydelse av vilka det inte längre framgår var i plenisalen som de ledamöter som ska assistera vid omröstningen ska placeras.

Nuvarande 5 kap. 10 § reglerar att ett ärende bör avgöras under den valperiod då det väcktes. För att tydliggöra bestämmelsens status som huvudregel föreslås i stället att ett ärende ska avgöras inom valperioden. Möjligheten till undantag kvarstår oförändrad.

Nuvarande tilläggsbestämmelse 8.6.1 om den svenska delegationen till Nordiska rådet har ändrats så att valet gäller till dess ett nytt val sker.

En utvärdering av riksdagens parlamentariska ledningsorganisation och riksdagens förvaltningsorganisation (2012/13:URF2)

Den del av utredningen som överlämnats till denna kommitté innehåller ett förslag om att riksdagsstyrelsen ska få rätt att göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör den ekonomiadministrativa lagstiftningen som gäller Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen. Kommittén ställer sig bakom förslaget (tilläggsbestämmelse 9.16.2).

Ikraftträdande

Den nya riksdagsordningen bör träda i kraft den 1 september 2014. Därmed gäller den när den nyvalda riksdagen hösten 2014 inleder sitt arbete. I samband därmed ska den nuvarande riksdagsordningen upphöra att gälla.

3 Kammaren

3.1 Förenklat beslutsförfarande i kammaren

Sammanfattning

I riksdagsordningen bör det anges att omröstning sker elektroniskt (eller, när det inte kan ske, med namnupprop) och att, om talmannen finner det lämpligt, omröstning i stället får förrättas genom uppresning. Vid omröstningar i kammaren ska således uppresning normalt inte behöva användas.

Vidare kan tekniska hjälpmedel som digitala skärmar med information om vilka yrkanden som framställts underlätta och förenkla voteringarna. En möjlighet som kan övervägas är att det ska finnas möjlighet att ta del av digital information på varje plats. I linje med att riksdagsordningen ska vara teknikneutral bör dock inte den tekniska lösningen låsas fast. Frågor av detta slag regleras inte heller i riksdagsordningen.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Närmare bestämmelser om ärendenas avgörande finns i 5 kap. riksdagsordningen (RO). Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på förslag av talmannen funnit att överläggningen är avslutad. Ett utskottsbetänkande får avgöras endast vid ett arbetsplenum. Om det behövs ska avgörandet av ett ärende delas upp på skilda beslut, dvs. punktvis. Huvudregeln är att ärenden avgörs genom acklamation. Om en ledamot begär det, avgörs ett ärende genom omröstning. Om särskilda beslutsregler ska gälla såsom då en kvalificerad majoritet krävs ska omröstning alltid äga rum (5 kap. 4 § RO). När ärendet avgörs genom acklamation ska talmannen ställa proposition på varje yrkande som har lagts fram under överläggningen. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen tillkännager hur beslutet har blivit och befäster detta med ett klubbslag.

Inför alla omröstningar upprättas en omröstningsproposition. Omröstningspropositionen ska godkännas av kammaren innan den får tillämpas. Enligt RO tillämpas den s.k. eliminationsmetoden vid avgörande av ett ärende, dvs. yrkandena elimineras undan för undan genom att två yrkanden alltid ställs mot varandra. En omröstning får ske genom ett uppresningsförfarande. Vid uppresning sker ingen rösträkning. Om talmannen efter omröstning med uppresning tvekar om resultatet eller en ledamot begär rösträkning, sker en ny omröstning genom rösträkning. Rösträkningen sker normalt elektroniskt. Är elektroniken ur funktion sker rösträkningen genom namnupprop.

Grundlagberedningen anförde att reglerna om detaljerna i omröstningsförfarandet i huvudsak hämtades från gällande rätt. Beredningen förordade såle-

des att uppresning skulle behållas som en omröstningsform (prop. 1973:90 s. 557).

För att undvika att voteringen blir alltför omfattande har gruppledarna kommit överens om en begränsning av antalet yrkanden. Om ett parti har ett stort antal reservationer i ett betänkande bör man yrka bifall till en eller ett par av dessa (överenskommelse om Arbetsplenum, publicerad 2010-03-11, uppdaterad 2012-01-27).

Frågan om den nuvarande beslutsordningen är onödigt komplicerad och tidskrävande har övervägts tidigare, anför det i direktiven till översynen av riksdagsordningen. Dessa överväganden har inte föranlett någon lagändring. Det finns enligt direktiven likväl skäl att på nytt se över nuvarande ordning för ärendenas avgörande och överväga om det är möjligt och lämpligt att förenkla beslutsförfarandet i kammaren vid avgörandet av ett ärende.

Voteringar i riksdagen

I följande tabell visas antalet voteringar med rösträkning under riksmötena 1992/93–2011/12.

Tabell 1 Antal voteringar med rösträkning

Riksmöte	Antal voteringar med rösträkning	Riksmöte	Antal voteringar med rösträkning
1992/93	1 038	2002/03	835
1993/94	1 055	2003/04	884
1994/95	790	2004/05	766
1995/96	684	2005/06	912
1996/97	1 044	2006/07	529
1997/98	1 232	2007/08	622
1998/99	792	2008/09	548
1999/00	890	2009/10	558
2000/01	843	2010/11	683
2001/02	1 059	2011/12	800

Källa: Centralkansliets publikation *Statistiska uppgifter för riksdagsarbetet*.

I följande tabell visas antal timmar som kammaren har voterat under riksmötena 2006/07–2011/12.

Tabell 2 Antal timmar som kammaren har voterat

Riksmöte	Antal timmar som kammaren har voterat
2006/07	12,0
2007/08	12,5
2008/09	11,0
2009/10	11,5
2010/11	13,5
2011/12	15,0

Källa: Centralkansliets publikation *Statistiska uppgifter för riksdagsarbetet*.

Voteringar i andra länder

Det är svårt att göra rättvisande jämförelser med voteringar i andra länders parlament eftersom formen för omröstningar i plenum skiljer sig mycket åt. Följande uppgifter kommer från en promemoria från riksdagens utredningstjänst 2004.

I Folketinget i Danmark genomfördes 697 voteringar 2002/03. Enligt uppgift tar en votering 10 sekunder, vilket ger en sammanlagd tid av 1 timme och 56 minuter. En uppskattning av voteringstiden i Finlands riksdag 1999–2002 landar på mellan 17 och 28 timmar per år. För spanska senaten landar en uppskattning på 4,5–11 timmar per år 2000–2003. En uppskattning avseende brittiska underhuset hamnar på 37–81 timmar per session 1998–2003. En bedömning är att omröstningar i underhuset ett normalt år tar 75 timmar.

Överväganden

Generellt är överenskommelser mellan partierna en lämplig väg för att minska tiden som ägnas åt voteringar. Det kan gälla överenskommelser om att yrka bifall på högst en reservation per parti i ett betänkande och att inte begära rösträkning när utgången är given.

Ordningen med uppresning först och rösträkning sedan tar tid. Uppresningen tjänar ett begränsat syfte och det finns därför skäl att finna en ordning där uppresning normalt inte används.

Enligt gällande lydelse av riksdagsordningen "får" uppresning användas när kammaren fattar beslut (5.6.1 RO). Uppresningen kan alltså sägas vara ett frivilligt inslag. Formellt torde det således inte krävas någon ändring i riksdagsordningen för att begränsa uppresningarna. För att markera att uppresning normalt inte ska användas bör dock riksdagsordningen ändras så att uppresning tydligt blir ett frivilligt inslag. Således bör det i riksdagsordningen anges att omröstning sker elektroniskt (eller, när det inte kan ske, med namnupprop) och att om talmannen finner det lämpligt får omröstning i stället förrättas genom uppresning.

En möjlighet är att använda uppresning i början av varje mandatperiod, när många ledamöter är ovana vid voteringsförfarandet. Man kan också tänka sig att voteringarna sker i ett långsammare tempo utan uppresning i början av varje mandatperiod.

Tekniska hjälpmedel som digitala skärmar med information om vilka yrkanden som framställts skulle kunna underlätta och förenkla voteringarna. En möjlighet som kan övervägas är att det ska finnas möjlighet att ta del av digital information på varje plats. I linje med att riksdagsordningen ska vara teknikneutral bör dock inte den tekniska lösningen låsas fast. Frågor av detta slag regleras inte heller i riksdagsordningen.

Det förekommer att vissa voteringar avviker från det normala eftersom särskilda yrkanden har framförts under debatterna. Det är angeläget att information om sådana förhållanden görs bekant för ledamöterna innan voteringen börjar. I huvudsak får sådan information ges inom partigrupperna. Kammarkansliet besvarar naturligtvis frågor från ledamöterna om uppläggningsen av voteringarna.

Förslag till lagtext återfinns i 11 kap. 10 § med tilläggsbestämmelser i förslaget till ny riksdagsordning.

3.2 Inkallande av kammaren vid uppehåll

Sammanfattning

Förfarandet att inkalla kammaren under ett uppehåll i kammarens arbete är enligt nuvarande ordning i huvudsak effektivt och rättssäkert.

För att undvika att riksdagens ledamöter blir överrumplade av en sådan kallelse bör de ha en rimlig tid på sig för att hinna inställa sig till det första sammanträdet. Riksdagsordningen bör därför ändras så att det införs ett krav på att skälig tid måste förflyta mellan kallelsen och det första sammanträdet.

Ett sammanträde för arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i planeringen ska få hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras. Kallelser till arbetsplenum under t.ex. augusti månad då plenum hålls för bl.a. interpellationssvar omfattas av bestämmelsen.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 2 kap. 6 § tredje stycket riksdagsordningen får talmannen besluta att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete. Talmannen är skyldig att göra det och inkalla riksdagen om regeringen eller 115 ledamöter begär det. Ett sådant sammanträde ska hållas inom tio dagar från det att en sådan begäran framställdes.

Av tillägsbestämmelse 2.6.1 framgår att ett meddelande ska offentliggöras om tidpunkten för det första sammanträdet med kammaren när ett uppehåll i kammararbetet avbryts. Kammarkansliet ska skicka ut underrättelser till ledamöterna om tidpunkten för ett sådant sammanträde med kammaren.

Därutöver gäller de allmänna reglerna i 2 kap. 5 § om utfärdande av kallelse till sammanträde.

Att sammankalla kammaren under ett uppehåll i kammarens arbete enligt 2 kap. 6 § tredje stycket skulle kunna ske under kort tid.

Kallelse till sammanträde ska i normalfallet ske genom att talmannen, enligt 2 kap. 5 §, utfärdar en kallelse till sammanträde. En kallelse ska anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Grundlagberedningen ansåg dock att det endast i särpräglade situationer kunde komma i fråga att kalla ledamöterna till urtima riksmöte dagen efter kallelsens utfärdande (SOU 1972:15 s. 248). Några andra förarbetsuttalanden i frågan om tidpunkt har inte formulerats, inte heller sedan urtima riksmöten avskaffades och den nuvarande regeln infördes.

För att det inte ska råda någon tvekan om att kammararbetet återupptas vid ett avbrott ska talmannens beslut offentliggöras. Kammarkansliet ska skicka ut underrättelser till riksdagsledamöterna om tidpunkten för ett sådant sammanträde med kammaren. Av meddelandet ska tidpunkten för det första sammanträdet framgå (tillägsbestämmelse 2.6.1). Av förarbetena framgår inte i vilken form ett offentliggörandet tänks ske.

I praktiken kallas ledamöterna på så sätt att talmannens beslut offentliggörs genom ett pressmeddelande och ledamöterna underrättas per post och e-post. Utöver detta kan ledamöter, om möjligt, underrättas via ett mass-sms. Det senare förutsätter dock att ledamotens mobiltelefonnummer finns inlagt i riksdagens register Vem-gör-vad. Även partigruppernas kanslier har tillgång till mass-sms-funktionen.

Om en ledamot befinner sig utomlands när han eller hon kallas till riksdagen för ett sammanträde på grund av en extraordinär händelse eller av en annan oplanerad orsak kan han eller hon ha rätt till ersättning för resan. Talmannen beslutar om ersättning för tjänsteresa från utlandet, tillämpningsföreskrift 2 till 4 kap. 3a § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter jämte tilläggföreskrifter (RFS 2006:6).

Avgörande av ett ärende

För att ett sammanträde under avbrott i kammarens arbete ska kunna leda till ett beslut av riksdagen, t.ex. en lagändring, krävs dels att ett ärende väcks, dels att ärendet bereds.

Processen ser i punktform ut enligt följande.

- Ärendet väcks
- Ärendet hänvisas till ett utskott
- Beredning i utskott
- Bordläggning i kammaren

- Debatt
- Avgörande

Är det frågan om exempelvis en proposition eller en motion ska ärendet först bordläggas vid ett sammanträde i kammaren, om inte kammaren beslutar att det ska hänvisas till ett utskott omedelbart.

Därefter kommer utskottsarbetet, vilket ska resultera i ett betänkande. Normalt kräver utskottsbehandlingen två sammanträden, ett för preliminärt ställningstagande och ett för justering av betänkandet.

Utskottets betänkande ska bordläggas vid två tillfällen. Kammaren kan besluta att ärendet ska avgöras efter endast en bordläggning, men då krävs antingen att utskottet föreslår det eller att talmannen lägger fram ett sådant förslag för kammaren, dock först efter att ha samrått med det aktuella utskottets presidium (5 kap. 1 § och tilläggsbestämmelse 5.1.1 RO).

Ett ärende i vilket ett utskott har avgett ett betänkande ska enligt 4 kap. 10 § återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får inte göras mer än en gång i samma ärende.

Kammaren får även hänvisa ärendet till ett annat utskott för ytterligare beredning (4 kap. 10 § andra stycket). I det fallet gäller dock vanliga beslutsregler, dvs. beslutet fattas med enkel majoritet i kammaren.

Erfarenheter

Bestämmelserna om att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete har tillämpats vid några tillfällen, bl.a. under jul- och nyårsuppehållet 2004/05 då riksdagen skyndsamt sammanträdde för att behandla ett utskottsinitiativ om utnyttjande av det s.k. PKU-registret för identifiering av tsunamikatastrofens offer. Ledamöterna kallades den gången via brev, e-post och sms-meddelande. Kallelsen utsändes en onsdag och avsåg bordläggningens plenium en fredag kl. 18.00 i samma vecka.

Ytterligare ett tillfälle var i slutet av juni 2011. Ett utskottsinitiativ att ändra i sjukförsäkringssystemet hade återremitterats till socialförsäkringsutskottet före sommaruppehållet. Talmannen beslutade på begäran av 137 ledamöter att avbryta sommaruppehållet och kallade till ett bordläggningens plenium och ett arbetsplenium en dryg vecka senare för att behandla det återremitterade ärendet.

Vidare behandlade riksdagen den 12 juli 1996 ett betänkande från finansutskottet med behandling av två propositioner om arbetslöshet. Att det skulle vara arbetsplenium den 12 juli meddelades innan kammaren åtskildes den 12 juni.

Under de 25 första åren med enkammarriksdag, då det fanns regler om urtima riksmöten, inkallades urtima riksmöte endast en gång. Det var 1980 när riksdagen behandlade regeringens förslag om bl.a. höjd moms.

Tidigare överväganden

Bestämmelserna om inkallande av riksdagen vid ett uppehåll i kammarens arbete har ingen särskild regel om att viss tid måste förflyta mellan kallelsen och det första sammanträdet. Grundlagberedningen anförde att det endast i särpräglade situationer kunde komma i fråga att kalla ledamöterna till urtima riksmöte dagen efter kallelsens utfärdande (SOU 1972:15 s. 248). Några andra förarbetsuttalanden i frågan om tidpunkt har inte skett, även sedan urtima riksmöten avskaffades och den nuvarande regeln infördes.

I betänkande KU 1984/85:11 (s. 14 f.) behandlades motion 1983/84:1410 av Ingegerd Troedsson m.fl. (m, s, fp, c, vpk). Motionärerna pekade på en möjlighet för endast ett litet antal ledamöter att, t.ex. vid ett fredagssammanträde för besvarande av interpellationer, tvinga fram votering av ett två gånger bordlagt utskottsbetänkande som egentligen skulle ha behandlats vid ett kommande arbetsplenum. Härigenom skulle riksdagen komma att fatta ett beslut som inte överensstämde med majoritetens vilja. Det var avsaknaden av en generell kvorumbestämmelse som gjorde detta möjligt. En av flera tänkbara lösningar på problemet vid sidan av en generell kvorumregel skulle enligt motionen vara, att ett ärende inte fick avgöras vid annat sammanträde än sådant som i kallelse och anslag angivits som arbetsplenum.

Konstitutionsutskottet delade motionärernas uppfattning att RO bör innehålla någon form av spärr i det hänseende som motionärerna aktualiserat. Problemet borde enligt utskottets mening inte lösas genom införande i RO av en generell kvorumbestämmelse. En sådan bestämmelse övervägdes av Grundlagberedningen, som dock avstod från att lägga fram ett sådant förslag, bl.a. med hänsyn till att detta skulle kunna leda till tidsförlust och besvär i kammararbetet. Motionens alternativa förslag torde dock vara tillfyllest, anförde KU. Med hänsyn till karaktären hos andra i kammaren förekommande ärendetyper än utskottsbetänkanden och de särskilda regler som gäller för dessa kunde ändringen begränsas till att avse endast utskottsbetänkanden. Utskottet föreslog således att ett ärende inte skulle få avgöras vid annat sammanträde än sådant som i kallelse och anslag angivits som arbetsplenum. Den bestämmelsen gäller fortfarande (5 kap. 4 § RO).

Överväganden

Som framgått ovan krävs det flera steg för att kunna fatta ett riksdagsbeslut under ett uppehåll i kammarens arbete. Processen går inte genomföra under alltför kort tid.

Enligt nuvarande riksdagsordning (2 kap. 5 § tredje stycket) ska kallelsen till ett kammar sammanträde anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Om det finns synnerliga skäl, får kallelsen dock anslås senare. I så fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det. Detta är ett exempel på de mekanismer som redan finns för att förhindra kuppstartade beslut. Bestämmelsen återfinns i 6 kap. 9 § i förslaget till ny riksdagsordning.

I processen fungerar talman, utskott och kammaren som varandras kontrollorgan. Emellertid är ofta skälen för att samla riksdagen under ett uppehåll att det är fråga om ärenden av mer brådskande natur. Sammanfattningsvis är förfarandet för att inkalla kammaren under uppehåll i kammarens arbete i huvudsak effektivt och rättssäkert.

Det kan också nämnas att om en ledamot befinner sig utomlands när han eller hon kallas till riksdagen för ett sammanträde på grund av en extraordinär händelse eller av en annan oplanerad orsak kan han eller hon ha rätt till ersättning för resan. Talmannen beslutar om ersättning för tjänsteresa från utlandet.

Frågan kvarstår dock om det i riksdagsordningen bör införas ett krav på att viss tid måste förflyta mellan kallelsen och det första sammanträdet, för att undvika ett överrumplande. En riksdagsledamot bör, vid ett inkallande av riksdagen, ha en rimlig möjlighet att inställa sig till det första sammanträdet. Det bör därför anges i riksdagsordningen att det ska förflyta skälig tid mellan kallelsen och det första sammanträdet i kammaren. Vad som ska anses utgöra skälig tid får bedömas i varje enskilt fall, men som huvudregel ska en tidsrymd om 48 timmar anses utgöra skälig tid.

Det finns demokratiskäl för att ställa krav på kvalificerad majoritet vid beslutsfattande som sker skyndsamt. Ett sammanträde för arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i planeringen ska få hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras.

Därmed omfattas också kallelser till arbetsplenum under t.ex. augusti månad då plenum hålls för bl.a. interpellationssvar. En kallelse till arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i kammarens planering ska således vara föremål för samma krav som under perioder då det inte är några sammanträden alls i kammaren. Då kan inte ett plenum med t.ex. interpellationssvar med förhållandevis kort varsel ändras till arbetsplenum.

Förslag till lagtext återfinns i 6 kap. 12 § i förslaget till ny riksdagsordning.

3.3 Kontinuerligt arbete i kammaren

Sammanfattning

Riksdagsordningen bör ändras så att talmannen, efter samråd med riksdagsstyrelsen, i stället för att besluta om *uppehåll* i kammarens arbete, ska besluta om *planeringen* av kammarens arbete.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 4 kap. 1 § regeringsformen sammanträder riksdagen till riksmöte varje år. Efter ett riksdagsval samlas riksdagen till nytt riksmöte på den femtonde dagen efter valdagen och under år då riksdagsval inte hålls, på den dag som riksdagen fastställt vid tidigare riksmöte (1 kap. 2 § första och andra styckena RO).

Enligt 1 kap. 2 § riksdagsordningen pågår ett riksmöte till dess nästa riksmöte börjar, dvs. det pågår alltid ett riksmöte.

Enligt 2 kap. 6 § första stycket riksdagsordningen beslutar talmannen efter samråd med riksdagsstyrelsen vilka uppehåll om en vecka eller längre som ska förekomma i kammarens arbete under pågående riksmöte.

Riksmötets pågående

Nuvarande bestämmelse om riksmöte året om infördes 1994. Innan dess pågick ett lagtida riksmöte från riksmötets början under hösten till den 31 maj året efter. Riksmötet kunde förlängas till den 15 juni om det fanns synnerliga skäl (1 kap. 2 och 4 §§ RO:s dåvarande lydelse).

I samband med avskaffandet av urtima riksdagar och förlängningen av riksmötet till att pågå året om anförde konstitutionsutskottet följande om förslaget från Riksdagsutredningen (bet. 1993/94:KU18 s. 16).

Den mer flexibla planering av riksdagsåret som utredningen strävat efter förutsätter att riksdagen inte är bunden av någon tidsram för sitt arbete. Därför föreslås att sluttidpunkten den 15 juni utgår. I stället bör enligt förslaget talmannen och talmanskonferensen få vidgade befogenheter och ökat ansvar när det gäller den årliga planeringen av riksdagsarbetet. Plenifria veckor bör enligt utredningen läggas in regelbundet i kammarens arbetsschema och längre plenifria uppehåll göras kring jul, påsk och under sommaren. I den utsträckning det anses behövt förutsätts utskotten sammanträda även under plenifria veckor/perioder.

Arbetet i kammaren under sommaren

Tidigare år har riksdagen haft uppehåll i kammarens arbete under en vecka i månadsskiftet oktober/november, i samband med jul- och nyårshelgerna, under en vecka i februari/mars, under en vecka i samband med påskhelgen och från mitten av juni till mitten av september.

Under senare år besvaras interpellationer under sommaruppehållet. Interpellationsdebatter hålls under i stort sett hela juni och fr.o.m. mitten av augusti. Interpellationsdebatter och allmänna debatter kan också hållas under andra, kortare, avbrott i kammarens arbete.

Subsidiaritetsprövningen av lagförslag från EU kan också kräva att kammaren sammanträder under ett planerat uppehåll. Det kan även i övrigt uppkomma behov av ett sådant sammanträde. Utvecklingen har således gått mot en ökad aktivitet i kammaren under sommaren.

Även om talmannen efter samråd med riksdagsstyrelsen beslutar om vissa uppehåll i kammarens arbete kan riksdagens arbete i övrigt, exempelvis i utskott, pågå under hela året.

Överväganden

Riksdagsarbetet pågår året om och riksdagsordningen bör avspegla detta faktum. Riksdagsordningen bör därför ändras så att talmannen, efter samråd med riksdagsstyrelsen, inte uttryckligen ska besluta om uppehåll i kammarens arbete utan i stället ska besluta om planeringen av kammarens arbete. En sådan ordning överensstämmer med vad som gäller i dag, dvs. talmannen beslutar, efter samråd med riksdagsstyrelsen, om under vilka veckor som arbetsplenium ska hållas samt när interpellationsdebatter, frågestunder och allmänna debatter ska hållas.

En sådan formulering i riksdagsordningen är mer samstämmig med det faktum att det alltid pågår ett riksmöte; härmed förmedlas den korrekta bilden av att riksmötet pågår året runt. Det finns ytterligare några bestämmelser i nuvarande riksdagsordning där det talas om uppehåll i kammarens arbete. Även dessa bestämmelser bör ändras.

Därmed bortfaller behovet av att i riksdagsordningen reglera beslut om tidsfrister kopplade till uppehåll. Sådana frister, t.ex. när det gäller hanteringen av interpellationer och skriftliga frågor, blir en del av besluten om planeringen av kammarens arbete.

Enligt 1 § första stycket lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen är Riksdagsförvaltningen en myndighet under riksdagen med uppgift att biträda riksdagen. Eftersom riksdagens arbete pågår året runt är Riksdagsförvaltningens skyldighet att biträda riksdagen inte begränsad till någon speciell tid utan består året runt även om kammaren inte sammanträder under viss tid.

Förslag till lagtext i den del som rör att talmannen beslutar om planeringen av kammarens arbete återfinns i 6 kap. 2 § i förslaget till ny riksdagsordning.

3.4 Namnupprop obligatoriskt endast vid första riksmötet efter ett val

Sammanfattning

Det bör vara obligatoriskt med namnupprop endast vid det första riksmötet efter ett val. Talmannen får avgöra om namnupprop vid övriga riksmötens början.

En förteckning över vilka som är ledamöter vid varje riksmötes början bör bifogas kammarens protokoll om inte upprop hållits.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Vid det första sammanträdet med kammaren under en valperiod ska Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare föredras. Därefter ropas ledamöterna upp. Detta framgår av 1 kap. 3 § första stycket riksdagsordningen. Syftet med namnuppropet är att kontrollera ledamöternas närvaro och identitet (prop. 1973:90 s. 515). Upprop ska, enligt paragrafens andra stycke, äga rum också vid det första kammarsammanträdet under samtliga övriga riksmöten under en valperiod.

Överväganden

Uppropet av ledamöter vid det första sammanträdet med kammaren under en valperiod ska vara kvar. När det gäller övriga riksmöten är behovet av upprop inte lika självklart. Uppropet torde ha tjänat fler syften förr när det var ett längre uppehåll i kammarens arbete under sommaren och riksmötet inte pågick året om. I dag kan också internet och andra tekniska hjälpmedel tjäna som ett stöd i identifieringen av ledamöter. Sammantaget synes behoven av namnupprop i syfte att identifiera ledamöterna vid varje riksmötes början inte vara lika stora som förr. Självfallet ska det inte råda något tvivel om vem som är ledamot i riksdagen, varken vid ett riksmötes början eller under dess fortsättning.

Det kan anföras att om t.ex. många ledamöter avgått och andra således har tillträtt kan det finnas skäl för att hålla namnupprop vid andra riksmötens början än efter val. En rimlig avvägning är att talmannen får avgöra om namnupprop ska hållas vid övriga riksmötens början. Om talmannen beslutar att namnupprop ska hållas ska beslutet naturligtvis kommuniceras i god tid till ledamöterna.

I syfte att skapa tydlighet bör en aktuell förteckning över vilka som är ledamöter vid varje riksmötes början bifogas kammarens protokoll om inte upprop hållits. Därmed kommer tydliga uppgifter att finnas för t.ex. den historiska forskningen.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 3.8.1 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.5 Föredragningslistan

Sammanfattning

Sammantaget väger skälen mot att införa en möjlighet att ändra ordningen på föredragningslistan mellan ärenden och val tyngre än skälen för.

Ärenden som inte ska beslutas vid ett visst sammanträde ska inte behöva redovisas på föredragningslistan till det sammanträdet.

Bakgrund

Möjligheten att avvika från föredragningslistan vid en votering

Frågan om möjligheten att avvika från föredragningslistan vid en votering aktualiserades med anledning av att det vid ett kammarsammanträde torsdagen den 15 mars 2012 förekom ett totalt funktionsavbrott i kammarsystemet. Sammanträdet hade visserligen kunnat genomföras med undantag för votering med rösträkning. Dock uppkom frågan om det var möjligt att avvika från föredragningslistan och vid voteringen "hoppa över" några ärenden och i stället endast fatta beslut i ett ärende om subsidiaritetskontroll där tidsfristen för att avge yttrande gick ut den 19 mars 2012. Eftersom systemen kunde tas i bruk efter ajournering ställdes saken inte på sin spets.

Nuvarande ordning

Enligt 2 kap. 7 § första stycket RO ska talmannen till varje sammanträde låta upprätta en föredragningslista över alla ärenden som vilar på kammarens bord. Undantag får göras för ett ärende som antas bli behandlat inom stängda dörrar. Enligt andra stycket ska det framgå av föredragningslistan om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket utskottsbetänkanden får tas upp till avgörande.

Av paragrafens tredje stycke följer att ärenden och val ska behandlas i den ordning de har tagits upp på föredragningslistan.

Bestämmelserna i 2 kap. 7 § RO tar sikte på ärenden och val. Begreppet ärende (riksdagsärende) innefattar sakfrågor som väckts i behörig ordning och som riksdagen har att avgöra. Vilka dessa ärenden är bestäms av reglerna om riksdagens behörighet och uppgifter i fråga om bl.a. lagstiftning, budget, regeringsbildning och parlamentarisk kontroll. Behandlingen av utskottsbetänkanden och yrkanden om misstroendeförklaring är exempel på riksdagsärenden. Procedurfrågor och val utgör däremot inte ärenden i riksdagsordningens mening.

Närmare bestämmelser om i vilken ordning ärenden ska tas upp på föredragningslistan finns i tilläggsbestämmelse 2.7.1, där det stadgas att yrkande om folkomröstning, statsministeromröstning, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. I övrigt ska ärendena tas upp i följande ordning, om inte talmannen bestämmer annat, nämligen val, propositioner samt skrivelser från regeringen, framställningar och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott, motioner, EU-dokument, utskottsbetänkanden.

Föredragningslistan ska innehålla uppgift om att ett ärende avses bli bordlagt, hänvisat till ett utskott eller avgjort (tilläggsbestämmelse 2.7.2).

I tilläggsbestämmelse 2.7.3 påminns om att det i riksdagsordningen finns särskilda bestämmelser om anteckning för särskilda fall på föredragningslistan. Sålunda ska meddelande om debatt enligt 2 kap. 10 § RO och interpellationsdebatt tas upp på föredragningslistan (tilläggsbestämmelserna 2.10.1 och 6.1.2). Vidare bör ett meddelande om att ett statsråd avser att lämna muntlig

information vid ett sammanträde antecknas (tilläggsbestämmelse 3.6.2.). Dessutom ska ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst 12 månader om möjligt tas upp på listan (tilläggsbestämmelse 5.1.2).

På föredragningslistan antecknas därutöver vad som i övrigt ska förekomma vid sammanträdet, exempelvis avsägelser, ledighetsansökningar, kompletteringsval, protokollsjustering samt anmälan av dels motioner som avskrivits på grund av återkallelse, dels inkomna EU-dokument, faktapromemorior, granskningsrapporter och berättelser från Valprovsnämnden.

Lagförarbetena

Bestämmelserna i 2 kap. 7 § RO fick sin nuvarande lydelse i huvudsak vid antagandet av den nu gällande riksdagsordningen. Liknande bestämmelser fanns tidigare i 37 och 38 §§ riksdagsstadgan. Dessa bestämmelser innehöll ingen direkt motsvarighet till 2 kap. 7 § tredje stycket RO. Det fanns samtidigt inte heller någon uttrycklig möjlighet att frånga ordningen på föredragningslistan. Lagförarbetena ger inte vid handen att den nuvarande regleringen innebär ett ändrat rättsläge i förhållande till vad som tidigare gällt.

I den aktuella propositionen anfördes bl.a. följande (prop. 1973:90 s. 523 f.).

Talmannen bör, på ett par undantag när, ha frihet att bestämma i vilken ordning ärendena (härmed jämställs val) ska föras upp på föredragningslistan. Om han så vill, bör han emellertid i det väsentliga kunna falla tillbaka på en författningsbestämd ordning, se tilläggsbestämmelse 2.7.1. Talmannens befogenhet att bestämma ordningen på föredragningslistan är ett icke oviktigt medel att, när tiden är knapp, länka huvudinsatserna i kammrararbetet till de viktigaste ärendena. Självfallet får kammaren vid ett sammanträde inte handlägga ärende som inte vid sammanträdet början finns upptaget på föredragningslistan (bortsett från viss formell handläggning). Ledamöterna bör vidare kunna förlita sig på den en gång tillkännagivna föredragningsordningen. Ordningen mellan de ärenden som har förts upp på listan får därför inte kastas om sedan sammanträdet väl har inletts, vare sig genom beslut av talmannen eller av kammaren. Talmannen ska med andra ord alltid föredra ärendena i den ordning de har tagits upp på föredragningslistan. En naturlig utgångspunkt är att ett sammanträde pågår till dess samtliga ärenden på föredragningslistan har handlagts. Liksom hittills kommer emellertid uppskov ofta att bli nödvändigt. Ett betydelsefullt fall är då man vill avvakta att en ersättare hinna inställa sig till en viktig votering. En konsekvens av att ordningen mellan ärendena på föredragningslistan inte får rubbas är emellertid att ett uppskov måste avse alla återstående ärenden på föredragningslistan.

— — —

Förbudet att under förhandlingens gång ändra ordningen på föredragningslistan gäller enligt 7 § endast ärenden och val. Hinder föreligger således inte att exempelvis låta ett aviserat svar på en fråga eller en interpellation utgå från listan och att fortsätta med de punkter som följer därefter. Om möjligt bör det dock förebyggas att uppskov m.m. varom nu är fråga leder till att ärenden på ett för ledamöterna överraskande sätt kommer att behandlas vid en senare timme än beräknat.

Riksdagsbehandlingen föranledde i denna del inte någon erinran eller något uttalande i övrigt (bet. KU 1973:26 s. 76 f.).

Ordningen i vissa andra nordiska länder

Norge

I 34 § Stortingets forretningsorden stadgas följande.

Senest fredag innen kl. 15.00 bør program for Stortingets arbeid i uken etter slås opp og gjøres tilgjengelig i papirutgave eller elektronisk form. Programmet skal opplyse om hvilke dager det skal holdes møter, når møtene skal begynne og om det er ventet kveldsmøte. Samtidig bør foreløpig sakliste for møtene slås opp og gjøres tilgjengelig i papirutgave eller elektronisk form. I Stortingets møter blir sakene som hovedregel tatt opp etter den dagsordenen som presidenten har lagt frem. Det kunngjorte ukeprogrammet som er omhandlet i første ledd første og annet punktum, og den dagsordenen som er kunngjort, må ikke fravikes uten at det er nødvendig. Vedtak om slikt fravik trenger vanlig flertall dersom forslaget er satt frem av presidenten, men to tredjedels flertall dersom det er satt frem av en representant. Akter presidenten å foreslå fravik, bør opplysninger om dette gis så snart som mulig. Blir et møte ikke ferdig med dagsordenen, skal de sakene som står igjen, behandles først i neste møte eller føres opp på ny dagsorden. Saker som er utsatt til en fastsatt tid, bør likevel tas opp som bestemt.

Danmark

I 39 § Danmarks Riges Grundlov stadgas följande.

Folketingets formand indkalder folketinget til møde med angivelse af dagsorden. Det påhviler formanden at indkalde til møde, når mindst to femtedele af folketingets medlemmer eller statsministeren skriftligt fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden.

I 32 § Forretningsorden for Folketinget föreskrivs följande (se särskilt Stk. 3.).

Stk. 1. Medlemmerne indkaldes til Tingets første møde i hver samling ved formandens/den fungerende formands foranstaltning. Indkaldelsen udsendes i elektronisk form eller i papirform direkte til medlemmerne og offentliggøres på en af Folketingets hjemmesider.

Stk. 2. Formanden meddeler ved slutningen af hvert møde tiden og dagsordenen for næste møde, for så vidt sådant på det pågældende tidspunkt kan opgives. Meddelelse om dagsordenens indhold kan gives ved henvisning til en af Folketingets hjemmesider eller til den snarest muligt udsendte dagsorden. Indkaldelse til møde kan endvidere ske ved udsendelse af dagsorden i elektronisk form eller i papirform. At formanden har ansat tidspunktet og dagsordenen for næste møde, skal dog ikke hindre denne i senere at indkalde mødet til et andet tidspunkt.

Stk. 3. Formanden kan, når dagsordenen ikke er fastsat i henhold til stk. 4 i denne paragraf, forandre rækkefølgen af de derpå opførte sager, og

formanden kan lade en på dagsordenen opført sag udgå, når der gives Tinget meddelelse om grunden dertil; men bortset fra valg af medlemmer til udvalg, kommissioner og hverv kan kun sager, som står på dagsordenen for et møde, behandles i dette.

Stk. 4. Det påhviler formanden at indkalde til møde, når mindst 2/5 af Folketingets medlemmer eller statsministeren skriftligt fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden (grl. § 39).

Stk. 5. På Tingets sidste mødedag i en uge offentliggøres så vidt muligt en ugeplan med angivelse af formandens foreløbige planer for arbejdet i de nærmest følgende dage på en af Folketingets hjemmesider.

Finland

I 46 § Riksdagens arbetsordning stadgas följande.

Dagordningen för plenum innehåller en förteckning över de ärenden som tas upp i plenum samt deras behandlingsskede och handlingarna i respektive ärende.

Talmannen beslutar om dagordningen för plenum. När ärenden tas upp på dagordningen skall riksdagens tidigare beslut samt de av talmanskonferensen godkända plenarplanerna beaktas.

Talmannen kan ändra den meddelade dagordningen och avbryta behandlingen av ett ärende.

Möjligheten i de andra nordiska länderna att ändra dagordningen används i praktiken sparsamt.

Föredragningslistans omnämnande av ärenden som ska beslutas vid ett senare sammanträde

Som framgått ovan ska talmannen enligt 2 kap. 7 § första stycket RO till varje sammanträde låta upprätta en föredragningslista över alla ärenden *som vilar på kammarens bord* (kursiv här).

Detta tillämpas så att ärenden som är slutdebatterade men där beslut ännu inte fattats redovisas på föredragningslistan, trots att ärendena inte ska beslutas vid det aktuella sammanträdet, som kan gälla t.ex. interpellationssvar.

Ett exempel är de ärenden som debatterades torsdagen den 10 maj 2012 och som inte blev klara i tid till den dagens votering kl. 16. Nästa votering ägde rum onsdagen 23 maj kl. 16 (veckan däremellan var plenifri). Däremellan höll kammaren tre sammanträden: den 11 maj (aktuell debatt om polisen), den 21 maj (bordläggningsplenum i två minuter) och den 22 maj (interpellationsdebatter).

På föredragningslistorna för dessa tre sammanträden angavs följande:

Ärenden för avgörande
onsdagen den 23 maj kl. 16.00
Tidigare slutdebatterade

Utbildningsutskottets betänkanden
2011/12:UbU13 Förskolan

12 res. (S, M, MP, FP, C, SD, V, KD)

2011/12:UbU14 Grundskolan
61 res. (S, MP, SD, V)

Kulturutskottets betänkande
2011/12:KrU9 Kulturarvsfrågor
11 res. (S, MP, SD, V)

I kammarens protokoll från de aktuella sammanträdena redovisas inte dessa vilande ärenden.

Bestämmelsen i riksdagsordningen beslutades innan ordningen med fasta voteringstider infördes. I förarbetena anges att till varje kammarsammanträde ska en föredragningslista upprättas till ledamöternas ledning (prop. 1973:90 s. 523).

Överväganden

Möjligheten att avvika från föredragningslistan vid en votering

Innebörden av den gällande regleringen är alltså att talmannen har en viss frihet att bestämma ordningen mellan ärenden, val och annat på föredragningslistan, men att det inte är möjligt att ändra ordningen mellan ärenden och val sedan föredragningslistan väl fastställts och ett sammanträde påbörjats. Riksdagsordningen medger inga undantag från den regeln, inte ens genom beslut av kammaren själv. I fråga om andra punkter på föredragningslistan än ärenden och val kan dock avvikelser göras.

Reglerna i riksdagsordningen om att föredragningslistan i fråga om ärenden och val inte får frångås syftar till att förhindra att en minoritet kan genomdriva beslut som inte stämmer överens med majoritetens vilja (bet. KU 1984/85:11 s. 7 f.). Med andra ord handlar det om att förhindra att beslut ”kuppas igenom”. Andra regler med samma syfte finns i 2 kap. 5 § RO där det föreskrivs att kallelse ska anslås viss tid före ett sammanträde. Det förhållandet att ett betänkande endast får avgöras vid ett arbetsplenum (5 kap. 4 § RO) och att det måste framgå av föredragningslistan att det aktuella sammanträdet är ett arbetsplenum (2 kap. 7 § RO) är andra exempel på sådana skyddsregler.

Frågan är om en möjlighet att göra avsteg från föredragningslistan bör införas. Det kan tänkas situationer med allvarliga tekniska problem i kammaren när det är angeläget att ett visst ärende likväl kan avgöras. I just den situationen kan det synas som om det föreligger skäl för att kunna avvika från föredragningslistan och antingen ändra ordningen mellan ärenden och val eller låta ett eller flera ärenden utgå för att behandlas vid ett senare tillfälle.

Mot införandet av en sådan ordning ska ställas de skäl som ligger till grund för nuvarande reglering, nämligen vikten av att ledamöterna säkert ska kunna förlita sig på den en gång beslutade och kungjorda föredragningsordningen och att förhindra ens en misstanke om att debatt och beslut kan påverkas

genom att ordningen mellan ärenden och val kastas om. Vidare finns möjligheten att använda namnupprop om voteringsanläggningen inte kan användas (5.6.1 RO).

Ställningstagandet får grundas på en avvägning mellan dessa intressen. Av betydelse vid en sådan avvägning är de närmare formerna för hur ett beslut att avvika från föredragningslistan utformas. Tänkbara alternativ är att ett sådant beslut fattas av kammaren, att det bara är talmannen som kan ta ett sådant initiativ och att det antingen krävs enhällighet eller kvalificerad majoritet. Frågan inställer sig då hur ett omröstningsförfarande ska kunna genomföras i en sådan situation om den försvårande omständighet som föreligger är just att voteringsanläggningen inte kan användas.

Sammantaget väger skälen mot att införa en möjlighet att ändra ordningen på föredragningslistan mellan ärenden och val tyngre än skälen för.

Föredragningslistans omnämnande av ärenden som ska beslutas vid ett senare sammanträde

Som framgått ovan redovisas ärenden som är slutdebatterade men där beslut ännu inte fattats på föredragningslistan, trots att ärendena inte ska beslutas vid det aktuella sammanträdet. Bestämmelsen i riksdagsordningen om föredragningslistan beslutades innan ordningen med fasta voteringstider infördes.

Självfallet ska de ärenden som ska beslutas vid ett visst sammanträde anges på föredragningslistan till det sammanträdet. Information om vilka ärenden som ska beslutas vid ett visst sammanträde finns också att tillgå via riksdagens informationskanaler, t.ex. på Riksdagsförvaltningens intranät.

Däremot bör riksdagsordningen ändras så att färdigdebatterade ärenden som inte ska beslutas vid ett visst sammanträde inte behöver redovisas på föredragningslistan till det sammanträdet.

Förslag till lagtext återfinns i 6 kap. 13 § i förslaget till ny riksdagsordning.

3.6 Ett utskottsbetänkandes tillgänglighet ska inte kopplas till de formella bordläggningarna

Sammanfattning

Betänkanden och utlåtanden ska normalt vara tillgängliga kl. 15 två vardagar före kammardebatten. Då behövs inte två bordläggningar utan det räcker med en.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 5 kap. 1 § riksdagsordningen ska ett utskottsbetänkande anmälas i kammaren och före avgörandet bordläggas vid två sammanträden i kammaren, om inte riksdagen på utskottets eller talmannens förslag beslutar att ären-

det ska avgöras efter en bordläggning. Utlåtanden i vissa EU-frågor omfattas också av kravet på två bordläggningar (10 kap. 5, 6 och 8 §§ RO).

Grundlagberedningen anförde följande.

Syftet med bordläggning av utskottsbetänkanden kan sägas vara trefaldigt: att varsla riksdagsledamöterna om de ärenden som står inför sitt avgörande, att ge rum för inläsning och övervägande av betänkandena och att möjliggöra mer än en överläggning i kammaren före avgörandet. Beredningen har undersökt möjligheten av att ersätta bordläggningsproceduren med en annan som även den skapar en frist mellan utskottsbetänkandets framläggande å ena, och ärendets avgörande å andra sidan. Beredningen har emellertid inte kunnat se att några avgörande fördelar skulle vinnas genom att man frångår den nuvarande ordningen.

Något hinder mot överläggning vare sig vid första eller andra bordläggningen av ett utskottsbetänkande möter inte enligt beredningens förslag. Beredningen räknar emellertid med att debatt liksom hittills regelmässigt kommer att äga rum endast då betänkandet skall företas till avgörande. Endast vid detta tillfälle kan kammaren pröva frågan om återförvisning, remiss till annat utskott eller uppskov till följande riksmöte. (prop. 1973:90 s. 553 f.)

Överväganden

Det är viktigt att utskottens betänkanden och utlåtanden är tillgängliga för ledamöter, partier och allmänhet i god tid före kammardebatten. Numera är det dock i praktiken inte själva bordläggningen i kammaren som innebär att dokument blir tillgängliga. Det kan också noteras att kammaren kan ha flera sammanträden under samma dag och således kan två bordläggningar ske samma dag.

Således bör regleringen av när ett betänkande ska vara tillgängligt inte fokusera på den första bordläggningen utan på tillgängligheten (i det följande avses också utlåtanden när betänkanden nämns). En reglering som innebär att betänkandena ska vara tillgängliga normalt två vardagar före kammardebatten bör därför införas. Det är rimligt att ett betänkande som ska debatteras en onsdag är tillgängligt senast kl. 15.00 på måndagen. Att ett betänkande är tillgängligt innebär formellt att alla ledamöter ska ha tillgång till betänkandet, men i praktiken är betänkandena också tillgängliga för allmänheten genom elektronisk publicering på riksdagens webbplats. I enlighet med övervägandena om att riksdagsordningen ska vara teknikneutral ska det inte anges i riksdagsordningen i vilken form betänkandena ska vara tillgängliga.

Förslaget innebär att tillgängligheten inte villkoras med två bordläggningar. Därmed räcker det med en bordläggning. I likhet med dagens möjlighet för kammaren att medge blott en bordläggning bör fristen om två vardagar kunna kortas på förslag av utskottet eller talmannen.

Möjligheten som Grundlagberedningen pekade på att ha mer än en överläggning i kammaren före avgörandet torde sällan ha utnyttjats. Också med en bordläggning kvarstår en möjlighet till två överläggningar om det någon gång skulle anses påkallat (vid bordläggningen samt när ärendet tas upp för debatt).

I praktiken trycklovas de betänkanden som ska behandlas av kammaren en onsdag eller torsdag veckan före debatten. I samband med trycklovet blir betänkandena tillgängliga på riksdagens webbplats. Det ska påminnas om att Grundlagberedningens resonemang tillkom innan möjligheten till elektronisk publicering fanns.

Bestämmelserna om bordläggning och tillgänglighet ska gälla både betänkanden och utlåtanden.

I sammanhanget bör påminnas om resonemanget om elektronisk anslags-tavla i nästa avsnitt. Redan i dag kan det antas att för många ledamöter är det viktiga den elektroniska publiceringen. Det ska dock betonas att förändringen av reglerna om bordläggning inte får innebära någon försämring för ledamöternas möjligheter att få tillgång till betänkandena så fort som möjligt och i den form som ledamöterna önskar.

Förslag till lagtext återfinns i 11 kap. 2 § i förslaget till ny riksdagsordning.

3.7 Former för anmälan och meddelanden i kammaren och på föredragningslistan

Sammanfattning

Redan med gällande riksdagsordning kan antalet anmälningar i kammaren begränsas. En bestämmelse som samlat anger vad som ska anges på föredragningslistan bör införas i riksdagsordningen.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Vid ett kammarsammanträde anmäls normalt olika meddelanden och dokument. Vissa av dessa anmälningar sker enligt specifika bestämmelser i riksdagsordningen. Andra anmälningar följer inte av krav i riksdagsordningen utan kan närmast ses som information till ledamöter.

Som exempel på det som tas upp på föredragningslistan kan nämnas:

- meddelande om aktuell debatt
- anmälan om inkomna faktapromemorior
- meddelande om besvarande av interpellation
- anmälan av inkomna granskningsrapporter från Riksrevisionen
- anmälan av inkomna protokollsutdrag från utskott
- anmälan av inkomna uppteckningar från sammanträde i EU-nämnden
- anmälan av val av ordförande i ett utskott
- anmälan av beslut att avskrika en återkallad motion
- anmälan av inkomna berättelser från Valprövningsnämnden
- meddelande om en preliminär sammanträdesplan för kammaren
- meddelande om tidpunkten för riksmötets öppnande
- meddelande om återrapport från ett EU-möte

- meddelande om yrkande om att ett lagförslag ska vila tolv månader
- meddelande om att ett statsråd avser att lämna muntlig information
- anmälan av ett meddelande om fördröjda svar på interpellationer.

Anmälningarna läses upp av antingen talmannen eller kammarsekreteraren och tas in i protokollet.

Överväganden

Inom Riksdagsförvaltningen har det under senare år tagits fram moderna och effektiva verktyg för elektronisk kommunikation. Under hösten 2012 har förvaltningen exempelvis gått över till att lämna information till ledamöterna i elektronisk form i stället för genom anslag eller genom delning av skriftliga handlingar. Det gäller bl.a. ärendeplanen, sammanträdesplanen och olika typer av meddelanden.

Tiden synes således nu vara mogen för att även gå över till att kungöra i vart fall en del av ovan redovisade anmälningar och meddelanden elektroniskt i stället för att läsa upp dem i kammaren. Redan gällande lydelse av riksdagsordningen innebär att vissa dokument som i dag anmäls i kammaren inte behöver anmälas vid ett kammarsammanträde, t.ex. inkomna faktapromemorior.

Det finns inget krav i nuvarande riksdagsordning i vilken form anmälningarna ska göras. Någon sådan bestämmelse bör inte heller införas eftersom riksdagsordningen bör vara teknikneutral.

Det bör finnas en bestämmelse i riksdagsordningen som samlat anger vad som ska tas upp på föredragningslistan. Ett ytterligare steg vore en elektronisk anslagstavla. Också när information meddelas genom en elektronisk anslagstavla måste självfallet vissa frågor tas upp i kammaren, t.ex. kammarens beslut om remittering av propositioner till utskott.

En elektronisk anslagstavla måste utformas så att informationen är lättillgänglig och kan användas i riksdagsarbetet. Det innebär att den ska utformas så att ledamöter, partikanslier och Riksdagsförvaltningen kan använda den professionellt. Det är således andra krav än de som ställs på riksdagens externa webbplats, som också tjänar ett syfte som informationskälla för allmänheten.

En möjlig lösning vore att skapa en riksdagens officiella elektroniska anslagstavla där anmälningar och meddelanden läggs ut dag för dag. Man kan jämföra med Post- och Inrikes Tidningar där dagligen en mängd olika kungörelser i olika typer av rättsliga mål och ärenden sker elektroniskt. Den ledamot eller tjänsteman som så önskar ska automatiskt kunna få en e-post med innehållet i den nya information som läggs ut på den elektroniska anslagstavlan (löpande eller t.ex. en gång per dag).

En sådan lösning skulle förutsätta att ansvaret för informationen ligger på kammarkansliet. Det måste vidare vara möjligt att komma åt informationen såväl via internet som via mobiltelefon och pekplatta.

Genomförandet av en elektronisk anslagstavla kräver fortsatta överväganden i detalj och eventuellt även samordning med andra pågående projekt inom Riksdagsförvaltningen.

Förslag till lagtext återfinns i 6 kap. 13 § med tilläggsbestämmelser i förslaget till ny riksdagsordning.

3.8 Den inbördes ordningen mellan betänkanden och utlåtanden på föredragningslistan

Sammanfattning

För att ge en bättre beskrivning av den ordning som tillämpas bör kopplingen mellan uppräkningsordningen av utskotten i riksdagsordningen och ordningen på föredragningslistan tas bort. Innebörden blir då att talmannen bestämmer den inbördes ordningen på föredragningslistan, vilket stämmer överens med rådande praxis.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Frågan är om det finns skäl att i riksdagsordningen införa en mer flexibel reglering av i vilken inbördes ordning utskottsbetänkanden och utlåtanden ska tas upp på föredragningslistan.

Enligt 2 kap. 7 § riksdagsordningen (RO) ska talmannen inför varje sammanträde låta upprätta en föredragningslista över alla på kammarens bord vilande ärenden och val. Vid sammanträdet måste ärenden och val behandlas i den ordning de har tagits upp på listan.

I tilläggsbestämmelse 2.7.1 finns närmare bestämmelser i fråga om i vilken ordning ärenden och val ska tas upp på föredragningslistan. Där föreskrivs bl.a. att utskottsbetänkanden och utlåtanden ska tas upp på föredragningslistan i den ordning utskotten anges i tilläggsbestämmelse 4.2.1, såvida inte talmannen bestämmer annat.

I tilläggsbestämmelse 4.2.1 räknas utskotten upp i följande ordning:

1. konstitutionsutskottet (KU)
2. finansutskottet (FiU)
3. skatteutskottet (SkU)
4. justitieutskottet (JuU)
5. civilutskottet (CU)
6. utrikesutskottet (UU)
7. försvarsutskottet (FöU)
8. socialförsäkringsutskottet (SfU)
9. socialutskottet (SoU)
10. kulturutskottet (KrU)
11. utbildningsutskottet (UbU)

12. trafikutskottet (TU)
13. miljö- och jordbruksutskottet (MJU)
14. näringsutskottet (NU)
15. arbetsmarknadsutskottet (AU).

Huvudregel enligt riksdagsordningen är således att utskottsbetänkanden och utlåtanden ska tas upp i den ordning som utskotten väljs. Talmannen får dock bestämma en annan ordning. Syftet med denna rätt för talmannen är att man ska kunna utnyttja tiden på bästa sätt. I förarbetena uttalas att talmannens befogenhet att bestämma ordningen på föredragningslistan är ett icke oviktigt medel att, när tiden är knapp, länka huvudinsatserna i kammararbetet till de viktigaste ärendena (prop. 1973:90 s. 523).

Den inbördes rangordningen mellan betänkanden och utlåtanden bestäms regelmässigt så att mer omfattande och uppmärksammade ärenden får en mer framskjuten plats än mindre ärenden såsom s.k. klubbärenden. Ikraftträdande och tidsfrister, exempelvis i ärenden om subsidiaritetskontroll, som kräver att ett ärende beslutas vid en viss tidpunkt kan ofta vara avgörande för den inbördes ordningen. Den ordning mellan betänkanden och utlåtanden som anges i tilläggsbestämmelse 2.7.1 iaktas således i praktiken sällan numera. Undantaget har med andra ord blivit huvudregel.

Överväganden

Nuvarande reglering i riksdagsordningen ger talmannen stora möjligheter att bestämma en annan inbördes ordning mellan de ärenden som ska tas upp på föredragningslistan än den som följer av riksdagsordningens huvudregel. Som redovisats utnyttjas denna möjlighet också i stor utsträckning för att, som framhålls i förarbetena, utnyttja tiden i kammaren på ett ändamålsenligt sätt. Det finns ingen anledning att frångå denna ordning.

För att ge en bättre beskrivning av den ordning som tillämpas bör kopplingen i nuvarande tilläggsbestämmelse 2.7.1 till uppräkningslistan av utskotten i tilläggsbestämmelse 4.2.1. tas bort. Innebörden blir då att talmannen bestämmer den inbördes ordningen, vilket stämmer överens med rådande praxis.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 6.13.2 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.9 Stenografiska uppteckningar

Sammanfattning

Det absoluta kravet på att yttranden vid kammarens sammanträden ska nedtecknas stenografiskt och skrivas ut tas bort, medan kravet på att snabbprotokollet ska göras tillgängligt utan dröjsmål är kvar.

Det explicita kravet på stenografi bör tas bort ur riksdagsordningen även i fråga om EU-nämnden.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 2 kap. 16 § riksdagsordningen ska det föras fullständiga protokoll vid kammarens sammanträden. Enligt tilläggsbestämmelse 2.16.1 ska ett yttrande vid ett sammanträde upptecknas stenografiskt, skrivas ut och utan dröjsmål göras tillgängligt på kammarkansliet. Kammarens sammanträden spelas in på ljud- och bildfil.

Enligt 10 kap. 13 § ska det föras protokoll vid EU-nämndens sammanträden, och stenografiska uppteckningar över vad som yttras vid nämndens överläggningar med regeringen ska göras.

För stenografiska uppteckningar i kammaren och EU-nämnden gäller sekretess enligt 41 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Enligt 2 § stadgan (1953:511) angående protokollföring i Utrikesnämnden ska vad de närvarande vid sammanträdet yttrat vid överläggningarna ordagrant upptecknas av för ändamålet anlitad stenograf. Detta gäller dock inte om den som leder förhandlingarna för visst fall bestämt annorlunda.

Uppteckning av yttranden vid sammanträden

Yttranden i kammaren och i EU-nämnden upptas i dag genom två olika tekniker parallellt, dels genom stenografi, dels genom inspelning. Båda dessa verktyg används i dag av protokollskansliet för att redigera och sammanställa protokollet.

Stenograferna är på plats och kan uppfatta och notera inpass då någon yttrar sig utan mikrofon, stämningar och händelser i plenisalen, som kanske inte uppfattas på ljud- och bildinspelningen, men som är av betydelse för hur redigeringen av protokollet bör göras för att resultatet ska överensstämma så väl som möjligt med vad som faktiskt sades.

Debatterna och talarnas tempo är mycket snabbare i dag än tidigare och det är svårt för stenograferna att hinna nedteckna fullständiga utsagor, varför de inför sammanställning av protokollet kontrollerar sina anteckningar mot inspelningarna.

Utbudet av erfarna stenografer är litet. Utbildningen av riksdagens stenografer sker i dag därför internt inom riksdagen. Utbildningstiden är cirka nio månader.

Eftersom protokollskansliet i dag använder flera olika verktyg för att framställa protokollet – stenografi och inspelning – finns det skäl att fundera över om det är lämpligt att låsa fast en teknik genom att ange den i riksdagsordningen.

EU-nämnden

Vid införandet av EU-nämnden bestämdes att protokoll skulle föras vid sammanträden med nämnden och att vad som yttrades vid nämndens överläggningar med regeringen skulle upptecknas stenografiskt, 10 kap. 13 § riksdagsordningen (bet. 1994/95:KU22). Regeln, som är en huvudbestämmelse, anger dock inte om det som upptecknats stenografiskt ska skrivas ut och när det ska göras tillgängligt. I praxis justeras uppteckningarna cirka två veckor efter det aktuella sammanträdet. En utskrift av uppteckningarna publiceras på riksdagens webbplats och i det inbundna riksdagstrycket. Vissa smärre avsnitt publiceras dock inte eftersom de kan omfattas av sekretess.

Utrikesnämnden

Att sammanträden i Utrikesnämnden ska stenograferas är reglerat i Kungl. Maj:ts Stadga (1953:511) angående protokollföring i Utrikesnämnden.

Överväganden

Det finns inte några skäl att överväga om snabbprotokollen ska tas bort. I likhet med dagens ordning ska snabbprotokollet vara tillgängligt dagen efter debatten också fortsättningsvis. Frågan är i stället om det bör vara ett krav att yttranden i kammaren ska stenograferas, dvs. frågan är om det i riksdagsordningen måste detaljregleras vilken teknik som ska användas för att färdigställa snabbprotokollet.

Syftet med bestämmelsen synes vara att det ska skrivas ett protokoll i vilket anförandena redovisas och som utan dröjsmål ska göras tillgängligt på kammarskansliet.

Debatterna i kammaren spelas in med både ljud och bild. Protokollskansliet har ett it-verktyg som innebär att ljudet kan spelas upp i olika hastigheter för att användas vid redigeringen av protokollet. Protokollskansliet använder sig alltså av detta it-verktyg parallellt med stenografin då protokollet framställs.

Även om det inte skulle vara ett krav att debatterna stenograferas är stenografens/protokollförarens närvaro i kammaren av stor betydelse för att anförandena såsom de redovisas i protokollet ska återspegla vad som faktiskt sades på ett så korrekt sätt som möjligt. Mycket av betydelse för redigeringen av protokollet är nämligen sådant som inte kan fångas upp vid ljud- eller bildupptagningen. Det kan t.ex. vara olika stämningar vid anförandena. Hur den slutliga redigeringen kommer att bli beror mycket på vilket tonläge debatten förts i. Det kan vidare vara fråga om förevisande av föremål från någon av talarstolarna eller inpass som en ledamot som inte har ordet framför. Ett så-

dant inpass kan t.ex. bestå i att en ledamot genom en nickning eller ett annat tecken kommenterar vad en annan ledamot anför. Det kan också röra sig om den situationen att ledamoten börjar tala innan mikrofonen hunnit kopplas in. För att protokollet på ett korrekt sätt ska avspegla vad som förekommit vid sammanträdet, och således protokollets kvalitet inte ska försämrats, behöver stenografen/protokollföraren ha möjlighet att uppfatta detta och göra nödvändiga anteckningar.

En konsekvens av att ta bort kravet på att stenografera anförendena är att kammaren blir mer beroende av att ljud- och bildupptagningen fungerar för att det ska gå att framställa ett protokoll. Den eventuellt ökade risken kan emellertid minskas genom ett backupsystem för ljudupptagning, som finns redan i dag.

Med förslaget att från nuvarande tilläggsbestämmelse 2.16.1 ta bort frasen ”upptecknas stenografiskt” kvarstår fortfarande kravet på att snabbprotokollet ska göras tillgängligt utan dröjsmål. Enligt gällande ordning finns snabbprotokollet tillgängligt tidigt på morgonen dagen efter sammanträdet. Även om detaljregleringen tas bort kommer kravet på denna tillgänglighet att kvarstå.

Det absoluta kravet på att debatten ska nedtecknas stenografiskt och skrivas ut bör således tas bort men kravet på att snabbprotokollet ska göras tillgängligt utan dröjsmål bör vara kvar.

Stenografi i EU-nämnden

Sammanträden i EU-nämnden spelas också in. Det finns inget egenvärde i att reglera vilken teknik som ska användas för att färdigställa uppteckningen över vad som yttrats. Således bör riksdagsordningen ändras så att regleringen blir teknikneutral.

Uppteckningarna från EU-nämndens sammanträden är av stor betydelse som underlag för den konstitutionella bedömningen av resultatet av samrådet med regeringen om vad som sker inom ramen för samarbetet inom Europeiska unionen. Det är därför viktigt att uppteckningarna håller en hög kvalitet. De överväganden som redovisats ovan om betydelsen av att stenografen/protokollföraren är närvarande vid sammanträdet har därför samma relevans i detta sammanhang.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelserna 6.24.1 och 7.14.5 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.10 Regler om repliker

Sammanfattning

Det bör införas en möjlighet för talmannen att ge en ledamot rätt till replik i en ärendedebatt redan innan han eller hon har hållit sitt anförande. Beslut om en sådan ordning vid debatten ska fattas i förväg efter samråd med grupperna.

Enligt gällande lydelse av riksdagsordningen ska en replik begäras i omedelbar anslutning till anförandet. I syfte att skapa tydlighet bör i stället anges att en replik begärs under pågående anförande.

Bakgrund

Nuvarande ordning

I 2 kap. 15 § riksdagsordningen anges att talmannen bestämmer ordningen mellan dem som före överläggningen i en viss fråga har anmält att de vill yttra sig. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i anmälningsordning.

Oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan får talmannen medge att

1. ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande får ordet för ett anförande och
2. ett statsråd eller en ledamot som redan har hållit ett anförande får ordet för en replik med anledning av en föregående talares anförande.

Enligt tilläggsbestämmelse 2.15.1 kan ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande vid överläggningen i en viss fråga, oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan, få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

En replik begärs i omedelbar anslutning till anförandet. Tiden för en replik får inte överstiga två minuter, om inte talmannen av särskilda skäl medger en utsträckning till fyra minuter. Varje talare kan få avge två repliker på samma huvudanförande. Har talmannen redan beviljat en talare rätt till replik, får talaren yttra sig innan ett statsråd håller ett anförande som bryter talarordningen (2.15.1 RO).

I praktiken innebär detta att först hålls anföranden från reservanter, därefter följer anföranden från utskottets majoritet. Saknas reservationer hålls anförandena från partierna i storleksordning (överenskommelse om Arbetsplenum publicerad 2010-03-11, uppdaterad 2012-01-27).

Överväganden vid den senaste lagändringen 2012

Riksdagsstyrelsen påpekade i en framställning (framst. 2011/12:RS1) att talmannen i praktiken regelmässigt medger replikrätt utan särskild prövning och att talmannen ingriper endast om det visar sig att en talare använder sin replikrätt till att polemisera mot en annan talare än den närmast föregående eller över huvud taget inte berör något av det som föregående talare har tagit

upp i sitt anförande. Enligt riksdagsstyrelsen kan replikerna numera sägas vara en naturlig del av debatten i ett ärende, och de syftar till att belysa olika politiska och sakliga frågeställningar och motsättningar.

Riksdagsstyrelsen framhöll att utvecklingen – bortsett från att den som begär replik måste ha hållit ett eget anförande och att repliken måste rikta sig mot närmast föregående talares anförande – gått mot en i princip fri replikrätt. Riksdagsstyrelsen föreslog införandet av en mer öppen formulering av replikrätten i riksdagsordningen som bättre stämmer överens med hur replikrätten i praktiken tillämpats.

Riksdagsstyrelsen konstaterade även i framställningen att det inte sägs uttryckligen i riksdagsordningen när en replik kan begäras. Inte heller har något sagts i den saken i förarbeten eller litteratur. En mångårig parlamentarisk praxis är dock att en replik ska begäras i omedelbar anslutning till huvudanförandet. Bakgrunden till detta är att repliken ska gälla detta anförande och inte det som sägs i ett pågående replikskifte efter anförandet, anförde styrelsen. Denna praxis finns dokumenterad i den parlamentariska handboken, som redovisar regler och praxis som gäller för kammaren. Det vanliga är att replik begärs innan huvudanförandet är avslutat. När ett huvudanförande är avslutat meddelar talmannen vilka ledamöter som begärt replik. Om då ytterligare talare begär replik medges det av talmannen. Därefter tillåts enligt praxis inga fler anmälningar om replik på detta huvudanförande.

Det fanns enligt styrelsen skäl att formulera denna praxis om när replik ska begäras i en ny bestämmelse. Styrelsen föreslog därför att det i tilläggsbestämmelse 2.15.1 skulle införas ett nytt stycke om att en replik begärs i omedelbar anslutning till anförandet.

I framställningen togs också frågan om talarordningen i interpellationsdebatter upp. Sedan ett antal år finns, konstaterade riksdagsstyrelsen, en överenskommelse mellan talmannen och gruppledarna om att en talare inte bör anmäla sig till debatten senare än under andra omgången. Därigenom blir det statsrådet som normalt avslutar debatten.

Styrelsen ansåg att överenskommelsen borde lagregleras och föreslog en ny tilläggsbestämmelse i 6.1.3 med denna innebörd.

Vidare konstaterade styrelsen att 1998 genomfördes en ändring i reglerna för interpellationsdebatter i tilläggsbestämmelse 6.1.3 som innebar att fjärde stycket utgick. Det innehöll en särskild reglering av tiden för kortare inlägg från statsråd vid interpellationsdebatter och av att det inte fick avgas genmäle på sådana inlägg. Styrelsen ansåg att regleringen inte behövdes då tiden för kortare inlägg och genmäle kom att regleras generellt i tilläggsbestämmelse 2.15.1 (förs. 1997/98:TK1, bet. 1997/98:KU27).

Det har sålunda varit möjligt för talmannen att i en interpellationsdebatt, med stöd av den generella regleringen av replikrätten i 2 kap. 15 § RO med tilläggsbestämmelser, ge en talare rätt till ytterligare ett inlägg därför att talaren blivit angripen av statsrådet i dennes avslutande inlägg. Denna möjlighet måste enligt styrelsens mening anses kvarstå även om, såsom nu föreslås, kriterierna för vad som avses med en replik tas bort ur den nämnda generella

regleringen av replikrätten. Om en sådan rätt till ytterligare ett inlägg medges, torde det dock inte medföra att duellmetoden tillämpas.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte ändringarna i betänkande 2011/12:KU23. Ändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2012.

Fristående debatter

Enligt 2 kap. 10 § tredje stycket får talmannen efter samråd med gruppledarna besluta om att anordna debatter som inte har samband med annan handläggning, exempelvis partiledardebatter. Talmannen bestämmer efter samråd tiden för anförandena i en särskilt anordnad debatt (2.14.2 RO).

Exemplet nedan är ett utdrag ur debattreglerna som beslutades för partiledardebatten den 16 januari 2013.

Varje talare har rätt till ett anförande på högst tio minuter. Statsministern inleder därefter följer partierna i storleksordning. På varje anförande gäller fri replikrätt för de anmälda talarna, även här med partierna i storleksordning. Duellmetoden tillämpas. Repliktiden är högst två minuter för den första repliken och högst en minut för den andra.

Överväganden

För att vitalisera även ärendedebatterna bör det i riksdagsordningen införas en möjlighet för talmannen att ge en ledamot rätt till replik redan innan han eller hon har hållit sitt anförande. Ett sådant beslut ska fattas före debatten men efter att talmannen har samrått med gruppledarna.

För att inte debatterna ska bli för långa bör möjligheten till replik begränsas till den första omgången av talare. Av samma skäl bör möjligheten till en debattordning av detta slag användas endast i ärenden av särskilt intresse, vilket garanteras genom talmannens skyldighet att samråda med gruppledarna.

För att debatten ska vitaliseras utan att bli för lång bör det fortfarande finnas möjlighet att, utan att ändra riksdagsordningen, besluta att tiden för replik kan sättas till kortare tid än två minuter.

Enligt den gällande lydelsen av riksdagsordningen (tilläggsbestämmelse 2.15.1 andra stycket) begärs en replik i omedelbar anslutning till anförandet. I syfte att skapa tydlighet bör i stället anges att en replik begärs under pågående anförande. I praktiken kommer således talmannen när anförandet är slut att konstatera vilka ledamöter som har begärt replik under anförandet.

Frågan om talarordningen mellan dem som har begärt replik i ärendedebatter har aktualiserats under utredningsarbetet. I dag ges ordet i anmälningsordning. Det kan finnas skäl till en bredare översyn av olika debattregler i kammaren. I nuläget väljer dock kommittén att inte närmare diskutera frågan om talarordningen mellan dem som har begärt replik i ärendedebatter och andra frågor om debattreglerna.

Vidare har frågan om situationen då en ledamot står över en omgång i en interpellationsdebatt aktualiserats. Kommittén kan konstatera att enligt riks-

dagsordningen får en talare inte anmäla sig senare än under andra omgången (tilläggsbestämmelse 6.1.3 fjärde stycket i nuvarande RO). Därigenom blir det, som påpekades i riksdagsstyrelsens framställning 2011/12:RS1, statsrådet som normalt avslutar debatten.

Förslag till lagtext återfinns i 6 kap. 22 § och i tilläggsbestämmelse 6.22.2 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.11 Publicering av talmannens beslut och överenskommelser

Sammanfattning

Talmanen fattar olika beslut efter samråd med gruppledarna. I syfte att tydliggöra att dessa beslut ska göras tillgängliga för ledamöterna bör det anges i riksdagsordningen att detta ska ske, och att det ska ske i den ordning som talmannen bestämmer.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 1 kap. 5 § riksdagsordningen (RO) leder talmannen riksdagens arbete. Talmannen bär alltså det yttersta ansvaret för riksdagsarbetets planläggning. Inom ramen för detta uppdrag kan talmannen fatta en rad beslut. Vissa av dessa beslut ska föregås av samråd med riksdagsstyrelsen, gruppledarna, vice talmännen och utskottsordförande. Talmannen och gruppledarna kan även träffa överenskommelser om bl.a. uppläggnings av kammarrens överläggningar.

Från ledningen av riksdagens arbete ska skiljas ledningen av kammarrens sammanträden.

Överenskommelser

Av 2 kap. 13 § RO följer att talmannen ska samråda med gruppledarna om uppläggnings av kammarrens överläggningar. Sådana överläggningar sker regelbundet och har lett fram till överenskommelser om bl.a. uppläggnings av frågestunder, debatter med anledning av budgetpropositionens avlämnande och sammanträden för muntlig information från regeringen.

I lagförarbetena anförs det att bestämmelserna om samrådsskyldighet i 2 kap. 13 § RO ska ses som ett led i ansträngningarna att hålla ned debattiderna, särskilt mot bakgrund av konstitutionsutskottets uttalande att debattiderna i första hand bör begränsas på frivillighetens väg (bet. KU 1973:26 s. 79, Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl. 2012, s. 704).

Riksdagen får i en tilläggsbestämmelse på närmare angivet sätt begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och tiden för varje anförande. En sådan begränsning får även beslutas av riksdagen.

gen efter förslag av talmannen särskilt i samband med överläggningen i en viss fråga. Detta framgår av 2 kap. 14 § RO. Dessa bestämmelser har beskrivits som en revolver i bakfickan som kan tas fram för den händelse frivilliga överenskommelser inte kan träffas mellan partigrupperna om begränsningar av bl.a. debatttiden (Holmberg m.fl., Grundlagarna, s. 704 f.).

I sammanhanget kan nämnas beträffande debatter om utskottsbetänkanden – ärendebatter – kan någon begränsning till en viss kategori ledamöter, t.ex. partiernas talesmän, inte ske med mindre än att regeringsformen (RF) ändras. I 4 kap. 6 § RF anges att när ett ärende ska avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig i enlighet med de närmare bestämmelser som meddelas i riksdagsordningen.

Talmannen och gruppledarna har träffat överenskommelser även i andra frågor än om uppläggningsen av kammarens överläggningar, bl.a. om hantering av sjukledighet.

Talmannens beslut efter samråd

I vissa fall föreskrivs det i riksdagsordningen att talmannen fattar beslut i frågor som rör ledningen av riksdagens arbete *efter samråd*.

Ett beslut ska föregås av samråd med *gruppledarna* i följande situationer, nämligen anordnande av särskild debatt, dvs. partiledardebatt, utrikesdebatt och aktuell debatt (2 kap. 10 § tredje stycket RO), tiden för anföranden i sådana debatter (tilläggsbestämmelse 2.14.2), beslut om sista dag under ett riksmöte att väcka en interpellation inför ett uppehåll i kammararbetet som är längre än en månad (tilläggsbestämmelse 6.1.1), beslut om förlängning av svarstid på skriftliga frågor under uppehåll som är längre än en månad (tilläggsbestämmelse 6.4.1) och beslut om behandlingen av vissa EUDokument (10 kap. 5 § RO).

Enligt 2 kap. 6 § första stycket RO beslutar talmannen efter samråd med *riksdagsstyrelsen* vilka uppehåll i kammarens arbete om en vecka eller längre som ska förekomma under ett riksmöte.

Talmannen ska också samråda med *ordföranden och vice ordföranden i ett utskott* innan han eller hon väcker förslag om att ett ärende ska avgöras efter endast en bordläggning (tilläggsbestämmelse 5.1.2).

Talmannens beslut om ordningen vid öppnandet av riksmötet fattas efter samråd med de *vice talmännen*.

I samtliga nu angivna fall fattas det formella beslutet av talmannen. Besluten meddelas ofta i serien Meddelanden från kammarkansliet (e-post och Riksdagsförvaltningens intranät) och i kammaren. Meddelandena e-postas automatiskt till samtliga ledamöter.

Beslut av talmannen utan föreskrivet föregående samråd

Det finns en rad bestämmelser i riksdagsordningen där det uttryckligen anges att det är talmannen som fattar beslut i vissa frågor. Som exempel kan nämnas beslut om beviljande av ledighet av viss längd för ledamöter (tilläggsbestämmelse 1.6.1), beslut om annonsering av kammarens sammanträde (tilläggsbe-

stämmelse 2.5.1) och beslut att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete (2 kap. 6 § tredje stycket RO).

Talmannen har också i övrigt rätt att fatta beslut i frågor som rör riksdagen, även om det inte anges uttryckligen i riksdagsordningen. Detta följer av att talmannen enligt 1 kap. 5 § riksdagsordningen leder riksdagens arbete.

Hanteringen av beslut och överenskommelser

En del av talmannens beslut och överenskommelser med gruppledarna har fattats och ingåtts under innevarande valperiod. Andra är från tidigare valperioder.

Talmannens beslut och överenskommelser med gruppledarna finns dokumenterade på Riksdagsförvaltningens intranät och i Parlamentariska handboken. De finns också samlade i den databas som tagits fram för hantering av ärenden med gruppledarna, tillgänglig för talmännen och gruppledarna.

Träffade överenskommelser

Följande överenskommelser mellan talmannen och gruppledarna finns för närvarande. Några av överenskommelserna har träffats under tidigare mandatperioder och tillämpats under lång tid.

Talmannens samrådsskyldighet

Arbetsplenum

- Debatter och betänkanden och utlåtanden från utskott
- Yrkanden

Debatt med anledning av budgetpropositioners avlämnande

Frågestunder

- Statsministerns frågestund
- Frågestunden

Information från regeringen

Interpellationsdebatter

Talmannens beslut om särskilt anordnade debatter

Partiledardebatt

Aktuell debatt

Utrikespolitisk debatt

Övriga debattformer

Ordningsregler i kammaren

- Ordningsregler för medföljande i kammaren
- Tillträde för besöksgrupper till plenisalen

Övriga överenskommelser

- Överenskommelse om godkänd kvittning före beslut om hantering av enskild utrikes tjänsteresa under plenum
- Överenskommelse om hantering av sjukledighet och förläggning av föräldraledighet.

Överväganden

Talmanen fattar olika beslut efter samråd med gruppledarna. I syfte att tydliggöra att dessa beslut ska göras tillgängliga för ledamöterna bör det anges i riksdagsordningen att detta ska ske, och att det ska ske i den ordning som talmannen bestämmer. Därmed kan beslut och olika slags överenskommelser sammanställas bättre än i dag. En ny ordning för bekräftelse av tidigare ingångna överenskommelser vid varje ny mandatperiod kan också vara ändamålsenlig. Detta innebär dock inte i sig att innehållet i överenskommelserna ska göras annorlunda eller mer omfattande.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 4.4.1 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.12 Utskottens möjlighet att sammanträda under arbetsplenum

Sammanfattning

Utskotten bör få möjlighet att sammanträda under arbetsplenum. För att ett sådant sammanträde ska få hållas ska dock utskottet enhälligt i förväg ha beslutat om detta. Utskotten ska inte få ha sammanträde med offentliga utfrågningar när arbetsplenum pågår.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Ett utskott sammanträder när riksdagsarbetet kräver det (4 kap. 12 § RO). Ett utskott får, enligt gällande lydelse av riksdagsordningen, sammanträda samtidigt med kammaren endast om överläggningen i kammaren avser annat än ett ärendes avgörande eller val (4.12.2). Det innebär att ett utskott inte får sammanträda under arbetsplenum. Däremot får ett utskott utan särskilt beslut sammanträda under t.ex. interpellationsdebatter.

Under tvåkammartiden fick inte utskott och kammare sammanträda samtidigt. Grundlagberedningen anförde att erfarenheten har visat att utskott vid enstaka tillfällen i pressade arbetslägen har haft behov av att sammanträda samtidigt med kammaren. Beredningen föreslog med tanke på sådana undantagssituationer att förbudet mot samtida kammar- och utskottssammanträden skulle mjukas upp. Det borde vara möjligt för ett utskott att – om enighet

föreligger i förväg – sammanträda medan förhandlingar i kammaren om annat än val eller avgörande av ärende pågår. I praktiken avsågs närmast sammanträde där interpellationer eller frågor besvaras (prop. 1973:90 s. 499).

Fram till 2007 fick ett utskott således sammanträda samtidigt med kammaren endast om överläggningen i kammaren avsåg annat än ett ärendes avgörande eller ett val och utskottet i förväg hade medgivit det genom ett enhälligt beslut. Det innebär att utskotten för att kunna sammanträda under t.ex. interpellationsdebatter var tvungna att fatta ett enhälligt beslut i förväg.

Kravet på enhälligt beslut i förväg avskaffades på förslag av 2002 års Riksdagskommitté (framst. 2005/06:RS3 s. 154). Kommittén anförde att den hade uppmärksammat på att det hade blivit svårare för utskotten att hitta tid för utfrågningar under tid då kammaren inte sammanträder. Skälet var att mer kammartid, även måndagar och fredagar, togs i anspråk för interpellationsdebatter och särskilda debatter. Antalet utskottsutfrågningar tenderade också att öka.

Riksdagskommittén ansåg att kravet på ett i förväg fattat enhälligt beslut för att ha utskottssammanträde under interpellationsdebatter och särskilt anordnade debatter borde tas bort. Det får anses ankomma på utskotten själva att i sin planering av sammanträden ta vederbörlig hänsyn till kammarens arbete och utskottsledamöternas deltagande i kammardebatter.

Finansutskottet har i ett yttrande till konstitutionsutskottet tagit upp frågan om budgetprocessen efter val, då tidsförhållandena kan vara knappa. Finansutskottet anförde att utskotten bör ges rätt att sammanträda medan arbetsplenium pågår (ytr. 2009/10:FiU2y). Frågan kom dock inte att tas upp i den utredning som blev resultatet av yttrandet (Utredning om budgetprocessen valår).

Överväganden

Av riksdagsordningen följer att utskotten sammanträder när riksdagsarbetet kräver det, men utskotten får enligt gällande regler inte sammanträda under arbetsplenium eller val. När de nuvarande reglerna, som inte medger sammanträden under arbetsplenium, infördes fanns färre krav på utskotten. Sedan den 1 december 2009, då Lissabonfördraget trädde i kraft, har utskotten t.ex. att genomföra subsidiaritetsprövningar av EU-förslag. Tidsramen för en subsidiaritetsprövning är begränsad (åtta veckor).

Utskotten bör få möjlighet att sammanträda under arbetsplenium. För att ett sådant sammanträde ska få hållas ska dock utskottet enhälligt i förväg ha beslutat om detta. Möjligheten ska användas endast i undantagsfall.

För att utskottet ska få sammanträda samtidigt som arbetsplenium eller val pågår måste utskottet fatta ett enhälligt beslut i förväg. Därigenom kan önskemål från enskilda ledamöter i utskottet om att kunna delta i arbetsplenium tillgodoses. Det innebär att utskottets ordförande inte kan kalla till sammanträde under arbetsplenium om inte ett enhälligt beslut föreligger. Självfallet förväntas utskotten inte sammanträda när det är votering eller debatt om ut-

skottets egna betänkanden. Utskottens förhållandevis fasta sammanträdestider bör ligga fast.

Det förutsätts att utskotten använder möjligheten restriktivt och endast när ett reellt behov föreligger. Det bör därför regleras att ett utskott inte ska få ha sammanträde med offentlig utfrågning när arbetsplenum pågår. Därmed klargörs att det endast är ett tidspressat arbetsschema för ärendebehandling och liknande som kan föranleda utskottssammanträde under arbetsplenum.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 7.14.3 i förslaget till ny riksdagsordning.

3.13 Förenkling av kammarens hantering av finansutskottets sammanställning av statens budget

Sammanfattning

Hantering i kammaren i december varje år av finansutskottets sammanställning av statens budget bör förenklas samtidigt som sammanställningen ska vara kvar.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 4.6.2 riksdagsordningen ska finansutskottet sammanställa statens budget. Fram till 2010 angavs i 9 kap. 3 § första stycket sista meningen regeringsformen att besluten om budgeten ska tas upp i en statsbudget.

Det är således finansutskottet som enligt tilläggsbestämmelse 4.6.2 riksdagsordningen ska sammanställa statens budget. Utskottet gör regelmässigt detta genom att i ett betänkande redovisa de beslut om utgifter och inkomster i statens budget som har fattats av riksdagen med anledning av budgetpropositionen. Betänkandet har numera nummer FiU10. Riksdagen överlämnar med en riksdagsskrivelse finansutskottets sammanställning, som har skrivits under av talmannen, till regeringen. Efter överlämnandet beslutar regeringen att lägga riksdagens skrivelse med anledning av utskottsbetänkandet till handlingarna (se t.ex. skr. 2011/12:75 s. 82).

De olika anslagens rättsverkningar är inte beroende av att hela statens budget är färdigställd eller av att de är upptagna i den aktuella sammanställningen. Anslagen är giltiga i och med att riksdagen fattat beslut om dem. Sammanställningen av statens budget och beräkningarna av inkomsterna i denna del har således inte någon särskild rättsverkan.

Den tidigare bestämmelsen i 9 kap. 3 § första stycket sista meningen regeringsformen om att besluten om budgeten ska tas upp i en statsbudget tillkom under beredningen i Regeringskansliet av förslaget till ny regeringsform i början av 1970-talet. Författningsutredningen och Grundlagberedningen hade inte föreslagit någon motsvarande bestämmelse. I förarbetena (prop. 1973:90

s. 336 f.) anfördes att den i tiden ganska långt utsträckta budgetbehandlingen kunde tänkas motverka enhetlighet och planmässighet i riksdagens bedömning och försvåra att konjunkturförändringar i tillräcklig omfattning blev beaktade. Det var dock inte aktuellt att, som Grundlagberedningen hade föreslagit, införa en bestämmelse om att riksdagen skulle besluta om fastställelse av statsbudgeten, bl.a. då det ansågs ovisst vilken rättslig innebörd ett sådant beslut hade. Det var inte heller aktuellt att på något annat sätt göra en allomfattande omprövning av budgetbesluten i slutskedet i riksdagens budgetarbete. En annan sak var att riksdagen vid ställningstagandet i varje anslagsfråga måste beakta att beslutet ska ses som ett led i den större plan för den statliga verksamheten och indirekt för hela samhällsekonomin som statsbudgeten utgör. I propositionen angavs vidare att detta viktiga förhållande borde komma till uttryck i lagtexten.

Den grundlagsutredning som tillsattes 2004 ifrågasatte om det i dag finns ett behov av att reglera frågan om sammanställning av statsbudgeten i regeringsformen. Sammanställningen har ingen rättsverkan och föranleder inte någon annan åtgärd av riksdagen än ett beslut om att den överlämnas till regeringen. Den utveckling av budgetprocessen som skett sedan bestämmelsen infördes innebär också att medvetenheten om att helheten måste beaktas har ökat, inte minst genom införandet av den s.k. rambeslutsmodellen. Grundlagsutredningen ansåg att detta var en fråga som inte behövde regleras i regeringsformen utan som med fördel kunde regleras på lägre nivå. Så sker också genom den i riksdagsordningen föreskrivna skyldigheten för finansutskottet att sammanställa statsbudgeten. Den aktuella bestämmelsen i 9 kap. 3 § första stycket sista meningen regeringsformen bör därför utgå, enligt Grundlagsutredningen (SOU 2008:125 s. 570 f). Så har blivit fallet.

Kammarens sista dag med arbetsplenum i december

Kammarens sista dag med arbetsplenum i december ser ut enligt följande. Kammaren ajourneras efter att det sista beslutet om ett utgiftsområde fattats (normalt FiU5 Avgiften till Europeiska unionen), och finansutskottet sammanträder i syfte att sammanställa statens budget. Därefter återupptas kammarens sammanträde för bordläggning av sammanställningen. Kammarens sammanträde avslutas. Efter cirka tio minuter inleds ett nytt sammanträde i kammaren där FiU10 bifalls av kammaren och talmannen håller ett avslutningsanförande inför julen.

Överväganden

Sammanställningen av statens budget tillkom när kammaren fattade beslut om vart och ett av de hundratals anslagen. Mellan budgetåren 1995/96 och 1997 minskade antalet anslag från 677 till 490 i ett enda slag. Därefter har antalet anslag varje år uppgått till knappt 500 (Ekonomistyrningsverkets rapport 2009:39 s. 58). Numera fattar riksdagen *ett* beslut per utgiftsområde, dvs. 27 beslut. Inkomstberäkningen godkänns i samma beslut som fördelningen av

utgifterna på de 27 utgiftsområdena fastställs. Det är således lättare nu än före 1996 att finna riksdagens beslut om statens budget.

Sammanställningen av statens budget tjänar dock ett viktigt informations-syfte och används i riksdag och regering för att snabbt hitta riksdagens budgetbeslut. Av sammanställningen framgår också om riksdagen har fattat något beslut om anslag i statens budget som avviker från budgetpropositionens förslag. Den informationen finns inte samlad någon annanstans. Att sammanställningen har formen av ett utskottsbetänkande med ett fast nummer gör också att den är lätt att hitta.

Däremot synes den nuvarande ordningen i kammaren omständlig. Finansutskottets sammanställning av statens budget är just en sammanställning av redan fattade beslut och har enligt förarbetena ingen rättsverkan. Det saknas således skäl för att kammaren ska fatta ett beslut med anledning av sammanställningen. En ordning där kammaren inte fattar något beslut med anledning av sammanställningen skulle därmed vara en mer korrekt ordning och dessutom förenkla vid det sista sammanträdet med arbetsplenum före juluppehållet. Däremot skulle finansutskottet också i fortsättningen behöva sammanträda efter att kammaren fattat det sista beslutet om statens budget med anledning av budgetpropositionen.

I dag är den bestämmelse som säger att finansutskottet ska sammanställa statens budget formulerad enligt följande (4.6.2. andra stycket RO):

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statens budget och granska årsredovisningen för staten.

Genom en ändring av ordalydelsen kan praxis ändras så att kammaren inte beslutar om finansutskottets sammanställning samtidigt som sammanställningen kvarstår. När finansutskottet har sammanställt besluten om statens budget i ett betänkande ska betänkandet anmälas i kammaren. Detta kan ske vid vilket slags sammanträde som helst med kammaren, t.ex. vid ett sammanträde med interpellationsdebatter dagen efter det sista beslutet om statens budget. Visserligen används formen betänkande men betänkandet avser en särskild uppgift för finansutskottet som är skild från den sedvanliga beredningen av ärenden. Vidare är sammanställningen just en sammanställning av beslut som riksdagen redan fattat, dvs. kammaren har inte att fatta något beslut med anledning av betänkandet. Således behöver inte reglerna om bordläggning och beslut i kammaren etc. tillämpas. Efter att betänkandet anmälts i kammaren bör det genom talmannens försorg överlämnas till regeringen före budgetårets ingång. Kammaren behöver således också med denna ordning ha ännu ett sammanträde efter det att finansutskottet justerat sitt betänkande, men till skillnad från i dag behöver det inte vara ett sammanträde med arbetsplenum.

Det bör således anges i riksdagsordningen att utskottet ska sammanställa *riksdagens beslut om statens budget*. Eftersom de två andra uppgifter som anges i den nuvarande meningen (granska beräkningen av statens inkomster och granska årsredovisningen för staten) avspeglas i betänkanden som beslu-

tas av kammaren bör uppgiften att sammanställa riksdagens beslut om statens budget regleras i en egen mening i den aktuella paragrafen.

Förslag till lagtext återfinns i 7 kap. 9 § i förslaget till ny riksdagsordning.

4 Motionsinstitutet och frågeinstitutet

4.1 Följdmotionsrätten

Sammanfattning

Innebörden av praxis när det gäller följdmotionsrätten redovisas i betänkandet. För att underlätta såväl för ledamöter, partier som kammarkansliet är det önskvärt att information om praxis fortlöpande sprids till partikanslier och ledamöter.

Det bör i riksdagsordningen anges att en följdmotion ska hålla sig inom ärendets ram. Den bakgrund och praxis som redovisas utgör ett stöd för bedömningen av om en motion håller sig inom ärendets ram eller inte.

Yrkanden i följdmotioner på den ekonomiska vårpropositionen ska hålla sig på samma nivå som propositionen. *Ett* yrkande från regeringen om riktlinjer motsvaras således av *ett* yrkande i en följdmotion.

I en följdmotion med anledning av en proposition med ändringsbudget kan yrkas på att en höjning eller sänkning av ett anslag helt eller delvis ska avslås, men yrkandet får inte innebära ett förslag om höjning eller sänkning utöver vad som föreslås i propositionen. Detta gäller också i förhållande till föreslagna förändringar på inkomstsidan.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Ett för det svenska riksdagsarbetet karakteristiskt drag är den enskilde ledamotens initiativrätt. Denna rätt har ansetts vara så grundläggande och viktig att den grundlagsfästs. Sålunda anges det i 4 kap. 4 § regeringsformen att varje ledamot får väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning i enlighet med vad som närmare regleras i riksdagsordningen (RO).

Ledamöternas initiativrätt utövas bl.a. genom följdmotionsrätten. I 3 kap. 11 § RO föreskrivs det att motioner får väckas *med anledning av* propositioner, skrivelser, framställningar och redogörelser. Regleringen av följdmotionsrätten är densamma oavsett om det är fråga om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse. Det görs inte heller någon skillnad mellan olika typer av propositioner, exempelvis mellan propositioner med lagförslag, riktlinjepropositioner, budgetpropositionen och vårpropositionen.

Nu gällande bestämmelser infördes vid den nuvarande regeringsformens och riksdagsordningens tillkomst 1974. Motsvarande bestämmelser fanns tidigare i 55 § andra stycket riksdagsstadgan där det föreskrevs att ”motion, som föranleds av proposition” fick väckas.

Följdmotionsrätten avsåg ursprungligen propositioner. När det gäller skrivelser fick följdmotioner bara väckas om riksdagen så föreskrev. Sådana

föreskrifter fanns i tilläggsbestämmelse 3.11.1 RO där det stadgades att det var möjligt att väcka följdmotioner med anledning av regeringens skrivelse med årsredogörelse för Statsföretag AB. I fråga om övriga skrivelser medgavs det inte någon motionsrätt.

År 1988 infördes det en generell följdmotionsrätt på skrivelser och redogörelser (prop. 1987/88:22 s. 50 f., bet. KU 1987/88:43 s. 23). Den generella följdmotionsrätten på skrivelser och redogörelser avskaffades år 2006. I stället infördes en ordning som innebar att kammaren beslutade i varje enskilt fall om det fick väckas motioner med anledning av en skrivelse eller en redogörelse. Beslutet fattades på förslag av talmannen efter samråd med gruppledarna. Den nya ordningen motiverades med att det ansågs olämpligt att det väcktes motioner av förslagskaraktär i anknytning till skrivelser och redogörelser.

År 2009 återinfördes den generella följdmotionsrätten. Skälet till det var att motionsrätt regelmässigt medgavs på skrivelser och redogörelser varför det inte ansågs meningsfullt att behålla den ordning med särskilda beslut i varje enskilt ärende som infördes år 2006.

Följdmotionsrättens närmare innebörd

En fråga som ofta aktualiseras och föranleder diskussion mellan ledamöter, partikanslier och kammarkansliet är omfattningen av följdmotionsrätten. Med andra ord, vilka motionsyrkanden kan man väcka med anledning av en proposition, skrivelse, framställning och redogörelse; var går gränsen för att ett yrkande ska anses ligga innanför respektive utanför ärendet?

Omfattningen av rätten att väcka följdmotioner är inte helt klar. Varken lagtexten eller lagförarbetena ger någon närmare ledning utan praxis har ansetts få vara vägledande.

Uttalanden i lagförarbeten

Vid tillkomsten av 1974 års regeringsform och riksdagsordning uttalades följande av Grundlagberedningen i fråga om ärendens väckande och följdmotionsrätten (SOU 1972:15 s. 263).

Reglerna om initiativformerna innefattar att ett en gång väckt självständigt förslag bildar en ram för ärendets fortsatta behandling i riksdagen. I viss utsträckning måste emellertid riksdagsledamöterna kunna under handläggningens gång få ställa ”nya” yrkanden i ärendet. På tre vägar kan – liksom nu – sådana ”osjälvständiga” förslag tillföras ett redan väckt ärende: i följdmotion (mestadels), under utskottsbehandlingen och i yrkanden under överläggningen i kammaren. I fråga om utskotten är det endast reservanternas förslagsrätt som här är av intresse, eftersom utskottsmajoriteten alltid kan falla tillbaka på sin självständiga förslagsrätt.

— — —

Att närmare precisera omfattningen av förslagsrätten i de tre fallen låter sig knappast göras. I stor utsträckning torde hittillsvarande praxis inom riksdagen kunna bli vägledande för gränsdragningen.

Uttalandet upprepades i det närmaste ordagrant i propositionen med förslag till ny regeringsform och riksdagsordning (prop. 1973:90 s. 532).

Folkstyrelsekommittén anförde i sitt delbetänkande Försök med nya arbetsformer i riksdagen, som överlämnades den 13 maj 1985, följande.

Ledamöter och partigrupper bör avstå från att försöka ”tänja ut” följdmotionsinstitutet. En följdmotion som väcks måste alltid kunna hängas upp på ett förslag i en proposition.

När generell motionsrätt infördes på skrivelser och redogörelser anfördes följande i det av riksdagen godkända betänkandet KU 1987/88:43 s. 23.

Utskottet vill liksom Folkstyrelsekommittén och departementschefen understryka att en motion med anledning av en skrivelse från regeringen ska gå ut på att riksdagen ska göra ett uttalande i någon fråga som berörs i skrivelsen. En motion med förslag om ändrad lagstiftning, höjning av anslag e.d. måste däremot anses gå utanför ramen för de ärenden regeringen har väckt. En sådan motion bör därför inte få väckas.

Motsvarande uttalanden finns i Folkstyrelsekommitténs betänkande Folkstyrelsens villkor (SOU 1987:6 s. 224) och proposition 1987/88:22 s. 57.

När den generella följdmotionsrätten på skrivelser och redogörelser avskaffades 2006 uttalades bl.a. följande (bet. 2005/06:KU21 s. 58).

Behovet av att minska utskottens arbetsbörda gör enligt utskottets mening att det nu finns skäl att återgå till den tidigare ordningen som innebär att det inte fanns någon obegränsad motionsrätt på skrivelser och redogörelser. Som Hovrätten över Skåne och Blekinge pekat på står den nuvarande generösare hållningen i gällande rätt i fråga om motionsrätt på skrivelser och redogörelser visserligen bättre i samklang med grundlagsregeln att varje riksdagsledamot får väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning. Som hovrätten anför är det emellertid svårt att på formella grunder motsätta sig den nu föreslagna inskränkningen med hänsyn till att grundlagsstiftaren själv i den ursprungliga versionen av riksdagsordningen ansåg sig kunna begränsa följdmotionsrätten för skrivelser och redogörelser. Hovrätten har också pekat på att ett klarläggande skulle vara av värde när det gäller motionsyrkanden som kan anses falla inom ramen för ett ärende som gäller behandlingen av en skrivelse eller en redogörelse. Utskottet vill understryka att en ändring i nuvarande praxis inte är avsedd, utan följdförslag skall endast kunna gälla tillkännagivanden.

Uttalanden i doktrinen

C. A. Reuterskiöld uttalar i Sveriges Grundlagar, 3 uppl. 1937, s. 97, i anslutning till 55 § riksdagsstadgan, att motion under lagtids riksdag i anledning av proposition ”kan avse allt som angår det ämne propositionen har till ändamål eller eljest berör”.

I Malmgrens m.fl. grundlagskommentar Sveriges Grundlagar, 11 uppl. 1971, s. 185, uttalas följande i fråga om innebörden om 55 § andra stycket riksdagsstadgan, föregångaren till 3 kap. 11 § RO.

Riksdagsman kan under den s.k. allmänna motionstiden väcka motion i alla frågor som kunna bli föremål för beslut av riksdagen. Senare under riksdagen kan han väcka motion i anledning av någon K.M:ts proposition eller skrivelser eller av framställning av riksdagens verk. Motionen måste

därvid stå i relativt nära samband med den i propositionen etc. behandlade frågan.

I Holmbergs m.fl. verk *Grundlagarna*, 3 uppl. 2012, s. 739 f., uttalas i fråga om 3 kap. 11 § RO att följd motionsrättens omfattning inte är helt klar och redovisas praxis (se nedan).

I Betänkandehandboken, utgiven av Riksdagsförvaltningen i mars 2012, hänvisas till Holmbergs m.fl. *Grundlagarna*. Vidare lämnas följande exempel, hämtat ur en promemoria upprättad i november 1988 av kammarsekreteraren Bengt Törnell.

Lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall (spaningslagen) tillkom 1977 som ett led i åtgärderna för att avslöja planerade terroristdåd. Lagen har haft begränsad giltighet i tiden och har förlängts med ett år i taget. I en proposition till riksdagen föreslås att lagen ska förlängas ytterligare ett år.

Motioner får väckas om

1. avslag på propositionen, dvs. att lagen ska upphöra att gälla,
2. om kortare förlängning än ett år,
3. förlängning med mer än ett år,
4. att lagen ska permanentas,
5. en lagändring som hänför sig till de persongrupper eller åtgärder som avses i lagen,
6. att regeringen bör utvärdera lagen,
7. en framställning till regeringen om nya eller ändrade riktlinjer för bekämpande av terrorism.

Motioner får inte väckas om

1. att spaningslagen ska utvidgas till att gälla nya persongrupper eller nya åtgärder,
2. att spaningslagen ska gälla i fråga om andra brott än terrorism,
3. anslag av medel för bekämpning av terrorism.

Praxis

Under årens lopp har det i kammaren utvecklats en praxis i fråga om gränserna för följd motionsrätten. Vad gäller *propositioner* och *framställningar* omfattar följd motionsrätten de förslag som läggs fram, däremot inte de redovisningar som i övrigt kan finnas. Motioner får väckas om avslag, helt eller delvis, på dessa förslag. Vidare är det enligt praxis tillåtet att motionera om alternativ till de framlagda förslagen. Om ett motionsförslag utgör ett alternativ får bedömas mot bakgrund av motiven till det framlagda förslaget. Med anledning av en proposition där det endast föreslås riktlinjer för en viss verksamhet får enligt praxis inte väckas motioner om omedelbar lagstiftning eller om anvisande av medel för verksamheten. Om regeringen eller riksdagsstyrelsen i en proposition eller framställning redovisar att man inte avser att lägga fram ett förslag som aviserats tidigare föreligger det i praxis rätt för ledamöterna att motionsvägen redovisa en avvikande bedömning i form av ett

tillkännagivande. Däremot godtas inte motioner med ett skarpt lagförslag i ämnet. Utgångspunkt för bedömningen är alltså de förslagspunkter och bedömningar som förekommer i propositionen och framställningen.

Från praxis kan följande exempel nämnas. I juni 1984 överlämnade regeringen proposition 1984/85:9 om den s.k. basenheten vid 1987 års taxering. Propositionen innehöll lagförslag som innebar att den indexuppräknings av basenheten som tillämpats under åren 1980–1983 inte automatiskt skulle ske inför taxeringsåret 1987. Propositionen innehöll inget annat i sak. Ett parti väckte motioner med ett flertal yrkanden i olika skatterättsliga frågor, bl.a. om skatteskalans utformning vid 1986 års och senare taxeringar, marginalskattespärren, den s.k. begränsningsregeln vid taxeringsförfarandet, skattereduktionsregeln för fackföreningsavgift och den långsiktiga inriktningen av skattepolitiken. Det ifrågasattes huruvida vissa yrkandena omfattades av följdmotionsrätten. Sedan en tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. 9 § RO aktualiserats, ströks flertalet yrkanden. Ett yrkande om avslag på propositionen tilläts, liksom ett yrkande om den långsiktiga inriktningen av skattepolitiken. Sistnämnda yrkande tilläts mot bakgrund av vissa skrivningar i den frågan i motiveringen i propositionen.

Ett annat exempel är följdmotionerna med anledning av proposition 2008/09:73 om överlåtelse av aktier i Venantius AB till AB Svensk Exportkredit samt åtgärder för förstärkt utlåning från AB Svensk Exportkredit och Almi Företagspartner AB. Propositionen hade föregåtts av en tidigare proposition med förslag om stabilitetssäkrande åtgärder för det svenska finansiella systemet. Dessa förslag kompletterades i proposition 2008/09:73. De i propositionen föreslagna åtgärderna syftade till att förbättra företagets finansieringsmöjligheter. Det väcktes tre motioner med anledning av propositionen. Samtliga motionärer tillstyrkte propositionen, men ville samtidigt att riksdagen genom olika tillkännagivanden skulle meddela regeringen att åtgärderna var otillräckliga. Vidare lades det fram förslag till andra åtgärder för att förbättra kapitalförsörjningen för mindre och medelstora företag, bl.a. vad gäller bankers rätt att säga upp lån, inrättandet av s.k. småföretagarpaket, en översyn av ägarstrukturen inom banksektorn och tillsättandet av en finanskommission. Det ifrågasattes från olika håll om dessa motionsyrkanden låg inom ärendet. Kammarkansliet konstaterade dock att motionsyrkandena genomgående var utformade som tillkännagivanden till regeringen om kompletterande och ytterligare åtgärder i det syfte som propositionen hade, dvs. att möta skadeverkningarna av finanskrisen. Kammarkansliet bedömde därför att yrkandena låg inom ramen för ärendet och var tillåtna. Motionerna hänvisades till utskott av kammaren.

Nämnas kan även regeringens proposition 2012/13:45 En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess. Propositionen innehöll en mängd förslag till lagändringar, bl.a. i förvaltningsprocesslagen och rättegångsbalken, som syftade till att bidra till ett mer modernt och effektivt förfarande i förvaltningsdomstolarna. Det väcktes bl.a. en motion med en begäran om ett tillkännagivande från riksdagens sida om att regeringen skulle återkomma med förslag som tog

sikte på utlänningslagstiftningen och kraven enligt den lagstiftningen på asylsökande att styrka sin identitet. Syftet med motionsförslaget var att uppnå detsamma som regeringen åsyftade med propositionen. Eftersom motionen avsåg den bakomliggande materiella lagstiftningen och inte själva förfarandet i förvaltningsdomstolarna ifrågasattes emellertid om motionen låg inom ärendet och sedan ett förfarande enligt 2 kap. 9 § RO initierats drogs motionen tillbaka.

Beträffande *skrivelser* och *redogörelser* saknas det förslag som upphängningspunkter för motionsrätten. Därmed är området för motionsrätten också mer svåravgränsat. En motion måste dock hålla sig inom det ämne som skrivelsen och redogörelsen tar upp. Det står vidare klart att motioner med skarpa lagförslag, höjning av anslag och liknande ligger utanför ärendet och att sådana motioner inte är tillåtna. I likhet med vad som gäller propositioner är det tillåtet att väcka motioner med anledning av besked om att tidigare avsierade förslag inte kommer att läggas fram. Vad särskilt gäller de skrivelser som regeringen sedan 2010 ska avge med anledning av Riksrevisionens granskningsrapporter får en motion med anledning av en sådan skrivelse inte avse något annat än den fråga som den aktuella granskningsrapporten gäller, såvida inte annat därutöver tas upp i regeringens skrivelse.

Från praxis kan följande fall nämnas. Hösten 2012 överlämnade regeringen skrivelse 2012/13:33 Riksrevisionens rapport om statens försäljningar av apotek. Granskningsrapporten och skrivelsen tog enbart sikte på själva försäljningsprocessen och informationen till riksdagen om denna process. Ett parti tog i en motion upp en rad olika frågor som rörde omregleringen av apoteksmarknaden, tillgången till läkemedel i olika delar av landet, läkemedelssäkerhet och liknande. Dessa yrkanden ansågs ligga utanför ramen för det genom skrivelsen väckta ärendet och ströks efter diskussion med partiet. Ett yrkande om behovet av en ökad transparens och tydlighet i regeringens rapportering till riksdagen om statens försäljning av apotek godtogs dock.

Ett annat exempel är regeringens skrivelse 2012/13:48 Riksrevisionens rapport om Skatteverkets skattekontroll av företag. Granskningsrapporten och skrivelsen handlade bara om Skatteverkets arbetsmetoder och verkets sätt att informera regeringen om sitt arbete. Ett parti väckte en motion med flera motionsyrkanden som gick ut på att regeringen skulle återkomma med förslag till ändringar i den materiella skattelagstiftningen vad gäller skyldigheten att tillhandahålla kvitton vid kontanthandel och en näringsidkares skyldighet att lämna information om sig själv vid sådan handel. Syftet med motionsyrkandena var att uppnå en bättre skattekontroll av företag. Då yrkandena avsåg den bakomliggande materiella skattelagstiftningen ansågs de dock ligga utanför ramen för ärendet. Efter diskussion med partiet ströks yrkandena.

Regeringen överlämnar sedan 1961 årligen en skrivelse med en redogörelse för regeringens behandling av riksdagens tillkännagivanden, som numera har nummer 75 och som således benämns *skrivelse 75*. Följdmotioner med anledning av skrivelsen har tidigare i huvudsak varit inriktade på skrivelsens utformning i allmänhet, regeringens återrapportering till riksdagen och infö-

randet av skärpta rutiner vad gäller verkställandet av riksdagens beslut. Våren 2004 väcktes dock en motion med anledning av skrivelsen som tog sikte på en specifik sakfråga i ett icke verkställt tillkännagivande som redovisades i skrivelsen. Motionärerna yrkade sålunda att regeringen snarast möjligt skulle återkomma med en utlovad proposition om införande av ett individuellt kompetenssparande. Motionen tilläts och hänvisades av kammaren. Ett annat exempel där specifika sakfrågor aktualiserats är den motion som väcktes våren 2012 i vilken motionärerna begärde tillkännagivanden om att regeringen snarast skulle återkomma till riksdagen i enlighet med tidigare tillkännagivanden i fråga om införande av tonnageskatt, en översyn av krigsmateriellagstiftningen, införande av sluten kontanthantering i detaljhandeln, en utvärdering av vissa reformer på skolområdet och införande av förbud mot transfetter. Motionen tilläts och hänvisades av kammaren. Följdmotionen behandlades på följande sätt av konstitutionsutskottet i det av riksdagen godkända betänkandet 2011/12:KU21.

När det gäller följdmotionen har utrikesutskottet i frågan om riksdagens tidigare tillkännagivande om en ny krigsmateriellagstiftning bl.a. inhämtat från ansvarigt statsråd att regeringen inom kort avser att besluta om utredningsdirektiv. När det gäller det tidigare tillkännagivandet om tonnageskatt har skatteutskottet nyligen uttalat att man har förståelse för att regeringen vid beredningen av en lagstiftning om tonnageskatt behöver utreda närliggande frågor. Skatteutskottet förutsätter – mot bakgrund av att regeringen nu agerar i frågan – att det fortsatta arbetet med en lagstiftning om tonnageskatt i Sverige kommer att fortskrida utan att riksdagen ska behöva besluta om ett ytterligare tillkännagivande. Om så inte sker förbehåller sig skatteutskottet rätten att återkomma i frågan. När det gäller tillkännagivandet om lagstiftning vad avser sluten kontanthantering i detaljhandeln tar arbetsmarknadsutskottet fasta på att regeringen bl.a. så sent som i november 2011 hade diskussioner med arbetsmarknadens parter i frågan. Arbetsmarknadsutskottet, som har förståelse för att frågan är komplex och kan kräva fortsatta överväganden, bedömer att något tillkännagivande enligt följdmotionen inte kan anses behövligt.

Praxis vad gäller följdmotionsrätten är dokumenterad i den tidigare omnämnda Betänkandehandboken som ges ut av Riksdagsförvaltningen, senast i mars 2012, och i olika promemorior som upprättats inom kammarkansliet. Som nämnts tidigare redovisas den även i Holmberg m.fl., Grundlagarna. Strykningar och justeringar av yrkanden dokumenteras på originalmotionen som arkiveras.

Handläggningen i Riksdagsförvaltningen och i kammaren

Enligt 4 kap. 1 § RO ska propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner hänvisas till utskott för beredning. Ärendena fördelas mellan utskotten med utgångspunkt i de ämnen som ärendena avser. Det följer av 4 kap. 6 § RO. Vissa sakområden griper delvis in i varandra. En och samma sakfråga kan således ses ur skilda synpunkter med korsande indelningsprinciper (SOU 1969:62 s. 70). Om en motion eller annat ärende har berörings-

punkter med andra utskotts beredningsområden än det som det remitterats till är det därför möjligt att låta det andra utskottet yttra sig. Det är även möjligt att överlämna ett ärende till ett annat utskott eller att bereda ärendet i ett sammansatt utskott. Framhållas bör att en följdmotion inte måste behandlas i det ärende i vilket det har väckts. En följdmotion som väckts med anledning av en viss proposition kan således behandlas i ett motionsbetänkande eller annat ärende.

Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller riksdagsordning ska han eller hon enligt 2 kap. 9 § RO vägra att ställa proposition på hänvisning till utskott. Ett exempel på det är om ett motionsyrkande anses falla utanför det väckta ärendet och således inte är att betrakta som en följdmotion i riksdagsordningens mening. Om kammaren ändå begär proposition ska talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen får inte vägra att ställa proposition om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller riksdagsordning. Motsvarande gäller i fråga om motioner som väckts med anledning av händelse av större vikt.

Granskningen av följdmotioner och bevakningen av att följdmotionsrätten fullgörs på talmannens uppdrag av kammarkansliet, ofta efter samråd med berört utskottskansli. Normalt föranleder erinringar från kammarkansliets sida att yrkanden formuleras om eller stryks. Det är mycket sällsynt med ett förfarande enligt 2 kap. 9 § RO i fråga om följdmotioner.

Särskilt om motioner om ändringsbudget

I 9 kap. 4 § regeringsformen anges att riksdagen under budgetperioden kan besluta om en ny beräkning av statens inkomster och om nya eller ändrade anslag. I den nya budgetprocessen från 1997 lägger regeringen normalt fram två propositioner om ändringsbudget (ÄB) per år, i samband med den ekonomiska vårpropositionen (vårändringsbudget, VÄB) och i samband med budgetpropositionen (höständringsbudget, HÄB).

Motionsyrkanden om ändringsbudget på våren får enligt en utvecklad praxis endast väckas i fråga om de anslag som tas upp av regeringen. Motioner får väckas som avvisar eller reducerar regeringens förslag i fråga om förändring av ett visst anslag (Betänkandehandboken, utgiven av Riksdagsförvaltningen i mars 2012, avsnitt 5.1.8, s. 167 f.).

När det gäller den proposition med ändringsbudget som vanligen lämnas i samband med budgetpropositionen löper motionstiden samtidigt med den allmänna motionstiden, vilket gör att avgränsningen av följdmotionsrätten är mer problematisk. Om en motion inte anses falla inom ramen för ärendet (propositionen om ändringsbudget) kan motionären lägga fram motionen inom ramen för allmänna motionstiden.

Tillämpningen i praktiken rörande ändringsbudget

Ändringsbudgetarna har under senare år kommit att bli alltmer strama och således har följdmotionerna blivit färre och alltmer begränsade.

En genomgång av vårändringsbudgetarna från 2002 och framåt visar dock att det har förekommit följd motionsyrkanden som tillåtits trots att de gått utanför ärendets ram enligt den praxis som redovisats ovan (dvs. att yrkanden endast får väckas i fråga om de anslag som berörs i propositionen och att yrkandena inte får innebära en större höjning eller sänkning av ett anslag än vad som föreslås i propositionen).

I samband med 2007 års vårändringsbudget förekom följd motionsyrkanden som gick utanför ärendets ram, exempelvis yrkades i en motion ytterligare medel till anslaget för miljöbilspremier jämfört med regeringens förslag (prop. 2006/07:100, mot. 2006/07:Fi11 och bet. 2006/07:FiU21). Ytterligare ett exempel på ett följd motionsyrkande som gått utanför ärendets ram finns i finansutskottets betänkande med anledning av 2011 års vårändringsbudget där det i en motion yrkas på en större höjning av anslaget till filmstöd än propositionens förslag (prop. 2010/11:99, mot. 2010/11:Fi14 och bet. 2010/11:FiU21).

Det förekommer förslag från regeringen på ändringsbudget som påverkar budgetens inkomstsida. Ett exempel är ett förslag till ändring av lagen (2005:1247) om kreditering av skattekonto för stöd av konvertering från oljeuppvärmningssystem i bostadshus. Förslaget innebar att kreditering på skattekonto av stöd för ändamålet inte fick minska statens inkomster av skatter mer än ett visst belopp (prop. 2006/07:100, bet. 2006/07:FiU21).

Det finns även exempel på motionsyrkanden på inkomstsidan som får anses ligga utanför ärendets ram. Med anledning av vårändringsbudgeten för 2003 väcktes en följd motion som, utan att något motsvarande förslag fanns i regeringens proposition, föreslog en höjning av skatten på lågpriscigarett. (prop. 2002/03:100, mot. 2002/03:Fi17). Åtgärden skulle förstärka budgetens inkomstsida med 60 miljoner kronor.

Särskilt om motioner på den ekonomiska vårpropositionen

Riksdagskommittén anförde 2001 att regeringen borde avstå från att begära ett godkännande av den preliminära fördelningen på utgiftsområden i den ekonomiska vårpropositionen (förs. 2000/01:RS1 s. 72 f.). Med en sådan ordning skulle riksdagens budgetreglering kunna bli mer rationell och man skulle komma till rätta med dubbelarbetet i riksdagen. Hur detaljerad information som ska lämnas i vårpropositionen bestäms av regeringen. Avgörande för riksdagen är emellertid att regeringen inte underställer riksdagen förslag om preliminära ramar för utgiftsområdena, enligt Riksdagskommittén.

Vidare anförde kommittén (förs. 2000/01:RS1 s. 73):

Det får förutsättas att oppositionspartierna i konsekvens härmed avstår från att i anslutning till vårpropositionen föra fram preciserade förslag om ändrade utgiftsramar eller olika detaljfrågor som man anser att regeringen bör beakta i sin fortsatta beredning av budgetförslaget. I den mån så trots allt sker bör dylika motionsyrkanden stoppas med hänvisning till att dessa förslag ligger utanför ärendets ram. Alternativt bör finansutskottet kunna skjuta upp behandlingen av sådana förslag till hösten.

Skrivningen mötte inga invändningar under den fortsatta beredningen i riksdagen (bet. 2000/01:KU23).

De följdmotioner som lämnades med anledning av ekonomiska vårpropositioner följde under några år Riksdagskommitténs uttalande. Från och med 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100) har dock följdmotionerna alltmer kommit att frångå kommitténs uttalande och innehålla flera och detaljerade yrkanden om exempelvis satsningar av olika slag även om de uttrycks som tillkännagivanden. Finansutskottet har oftast behandlat samtliga motionsyrkanden i samma punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som propositionens yrkande. Ett exempel på undantag från denna hantering finns i finansutskottets betänkande med anledning av 2009 års ekonomiska vårproposition där utskottet i en separat beslutspunkt hanterar oppositionspartiernas motionsyrkanden om införande av ett system för ROT-stöd, förslag om miljöfordon och förslag om hanteringen av ungdomsarbetslösheten (bet. 2008/09:FiU20). Samtliga motionsyrkanden avlogs. I den första beslutspunkten hade de tre oppositionspartierna var sin reservation men i den andra beslutspunkten hade de en gemensam reservation.

Våren 2011 väcktes fyra följdmotioner med mellan 6 och 18 yrkanden. Finansutskottet hade två punkter i utskottets förslag till riksdagsbeslut. I punkt 2 tillstyrktes delvis ett yrkande från Miljöpartiets följdmotion om utvärdering av jobbskatteavdraget. Övriga motionsyrkanden och propositionens riktlinjeyrkande behandlades i punkt 1, där de fyra oppositionspartierna hade var sin reservation (bet. 2010/11:FiU20).

Några statistiska uppgifter

Över hälften av propositionerna och skrivelserna föranleder följdmotioner. Uppgifter om hur många förslag som föranlett följdmotioner under riksmötet 2011/12 redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 3 Antal förslag med respektive utan följdmotion

Dokument	Antal
Propositioner med följdmotion	67
Propositioner utan följdmotion	51
Skrivelser med följdmotion	40
Skrivelser utan följdmotion	20
Framställningar med följdmotion	2
Framställning utan följdmotion	4
Redogörelser med följdmotion	4
Redogörelser utan följdmotion	10

Källa: Genomgång av uppgifter framtagna från Urix.

Som framgår av tabellen föranledde 67 propositioner följdmotioner och på 40 skrivelser väcktes följdmotioner. Det innebär att för 57 procent av propositioner

nerna och för 67 procent av skrivelserna väcktes följdmotioner. För både skrivelser och propositioner blir det 60 procent (107 st. har föranlett följdmotioner av totalt 178 st.). I 6 fall av 20 (30 procent föranledde framställningar och redogörelser från riksdagsorgan följdmotioner.

Antalet följdmotioner per proposition m.m. är mellan en och fyra, dvs. aldrig fler än fyra. I allt väsentligt är följdmotionerna kommittémotioner. I cirka sex fall 2011/12 har följdmotioner till propositioner bifallits och i cirka åtta fall har följdmotioner till skrivelser bifallits.

Budgetpropositionen ingår inte i sammanställningen, eftersom det inte registreras några följdmotioner på den. Motioner som är svar på budgetpropositionen betraktas som motioner väckta under den allmänna motionstiden.

Överväganden

Följdmotioner får alltså väckas med anledning av propositioner, skrivelser, framställningar och redogörelser. Som redovisats är följdmotionsrättens innebörd och omfattning inte helt klar. Av central betydelse är därvid tolkningen av uttrycket ”med anledning av” i 3 kap. 11 § RO. Lagtext och förarbeten ger inte närmare besked utan praxis har fått vara vägledande. Nuvarande praxis är i allt väsentligt ändamålsenlig och bör ligga fast.

Praxis redovisas ovan. Redogörelsen inkluderar fall när motionsyrkanden inte har fått väckas. Redogörelsen torde vara av värde såväl för ledamöter, partier som kammarkansliet. Det är önskvärt att information om innebörden av praxis fortlöpande sprids till partikanslier och ledamöter.

I vissa fall har motioner väckts och remitterats till utskott trots att det kan ifrågasättas om de håller sig inom ärendets ram eller inte. För att markera att följdmotioner måste hålla sig inom ärendets ram bör en ändring göras i riksdagsordningen. En precisering av följdmotionsrätten i lagtext skulle underlätta bedömningen huruvida en följdmotion faller innanför eller utanför ärendet och vara till gagn för motionärer, partier, kammaren och kammarkansliet. Således bör det i riksdagsordningen anges att en följdmotion ska hålla sig inom ärendets ram. Den bakgrund och praxis som redovisats ovan kommer att vara ett stöd för bedömningen av om en motion håller sig inom ärendets ram eller inte.

När det gäller motioner med anledning av den ekonomiska vårpropositionen finns det skäl att påminna om Riksdagskommitténs uttalanden 2001 om att vårpropositionen bör utmynna i ett förslag om godkännande av allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. I konsekvens med detta förutsätts, anförde Riksdagskommittén, oppositionspartierna anpassa sina följdmotioner och avstå från att föra fram förslag i olika detaljfrågor (förs. 2000/01:RS1 s. 72 f.).

Yrkanden i följdmotioner på den ekonomiska vårpropositionen ska således hålla sig på samma nivå som propositionen. Det innebär att motionsförslag med anledning av propositionens förslag om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken inte ska få innehålla fler yrkanden än propositionen. *Ett* yrkande från regeringen om riktlinjer motsvaras således av *ett*

yrkande i en följdmotion. Detta är i enlighet med kommitténs förslag att en motion ska hålla sig inom ramen för ärendet.

I fråga om motioner med anledning av propositioner med ändringsbudgetar bör det i linje med vad som framkommit vid praxisgenomgången framhållas att vad som sägs där om ärendets ram i förhållande till anslagshöjningar respektive anslagssänkningar naturligtvis även gäller i förhållande till föreslagna förändringar på inkomstsidan. I en följdmotion kan således yrkas på att en sådan höjning eller sänkning helt eller delvis ska avslås, men yrkandet får inte innebära ett förslag om höjning eller sänkning utöver vad som föreslås i propositionen.

Som konstaterats är en avgränsning av följdmotionsrätten i förhållande till en proposition med ändringsbudget som lämnas samtidigt som den allmänna motionstiden löper mer problematisk. Det kan därför vara av värde att framhålla det rimliga i att de motioner som behandlas i samband med denna i möjligaste mån ändå bör hålla sig inom ärendets ram och endast avse förslag som påverkar budgeten för det innevarande året. Förslag med påverkan för efterföljande år behandlas inom ramen för riksdagens behandling av budgetpropositionen.

Förslag till lagtext återfinns i 9 kap. 11 § i förslaget till ny riksdagsordning.

4.2 Förlängd följdmotionstid

Sammanfattning

I förarbetena till gällande bestämmelser anförs att om ett stort antal propositioner avlämnas samtidigt kan det vara motiverat att variera motionstiderna så att de inte går ut på samma dag. Det kan även i enstaka fall vara rimligt med en längre motionstid på större propositioner.

Kommittén vill framhålla konstitutionsutskottets uttalande att man förutsätter att regeringen dels beaktar alla möjligheter att lämna realistiska bedömningar om när propositioner och skrivelser kommer att kunna lämnas till riksdagen, dels fortsätter strävandena att undvika anhopning av ärenden i anslutning till stoppdagen och även i övrigt lämna propositioner till riksdagen i så god tid som möjligt innan riksdagsbehandlingen behöver avslutas.

Sammanfattningsvis konstaterar kommittén att det redan finns möjligheter för riksdagen att besluta om förlängd motionstid. Möjligheterna utnyttjas också. Det finns därför inte skäl att ytterligare underlätta beslut om förlängd motionstid.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Motioner med anledning av en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse får väckas inom 15 dagar från den dag då propositionen, skrivelsen, framställningen eller redogörelsen anmäldes i kammaren. Om en proposition eller en framställning måste behandlas skyndsamt, får riksdagen, om den anser att det finns synnerliga skäl, på förslag av regeringen eller det riksdagsorgan som lämnat framställningen besluta om kortare motionstid. Om det finns särskilda skäl, får riksdagen på förslag av talmannen besluta att förlänga motionstiden (3 kap. 11 § RO).

Ett förslag om förlängning av motionstiden lämnas senast vid det andra sammanträdet efter det då propositionen, skrivelsen, framställningen eller redogörelsen anmäldes i kammaren. Ett beslut om förlängning fattas senast vid nästa sammanträde (3.11.1 RO).

Den faktiska motionstiden kan således bli längre än 15 dagar. För det första gäller att om sista dagen är en lördag, söndag eller annan helgdag, förlängs motionstiden till nästa vardag (3:18 RO). För det andra kan riksdagen besluta förlänga följdmotionstiden om det finns särskilda skäl. Före 1995 fanns också en möjlighet att vid beräkning av följdmotionstiden bortse från dagar som inföll under uppehåll i riksdagsarbetet med en vecka eller längre tid. Numera räknas längre uppehåll i kammarens arbete som särskilda skäl för att förlänga motionstiden. Förlängning av motionstiden beslutas ofta i samband med juluppehållet och sommaruppehållet.

Före 1995 var möjligheten att förlänga motionstiden begränsad till anslagspropositioner med flerårsplaner. Ärenden i vilka motionstiden förlängdes

var därför sällsynta (Törnell, Riksdagspraxis, 1996, s. 36). Motionstiden kunde förlängas med högst tio dagar. Vid beräkning av motionstid kunde enligt då gällande lydelse av riksdagsordningen bortses från dag som infaller under uppehåll i riksdagsarbetet en vecka eller längre tid. I praktiken innebar detta att motionstiden generellt förlängdes över juluppehållet och påskuppehållet och de två sammanträdesfria veckorna under riksmötet.

Riksdagsutredningen föreslog att tidsgränsen om tio dagar skulle tas bort samtidigt som möjligheterna till förlängning av motionstiden skulle utvidgas (förs. 1993/94:TK1 Reformera riksdagsarbetet 1). Bakgrunden var att utredningen också föreslog en förlängning av riksmötet till året om och fler plenifria veckor under sammanträdesperioden. Planeringen av riksdagsarbetet skulle dock förryckas om fler plenifria veckor automatiskt skulle leda till att även motionstiderna förlängdes. Det fanns därför behov av en ny reglering av förfarandet vid uppehåll. Riksdagsutredningen ansåg att det också fanns ett generellt behov av en smidigare reglering av motionstiderna även i andra fall för att underlätta riksdagsarbetet och anpassa motionsarbetet till planeringen.

Riksdagsutredningen anförde vidare följande.

Riksdagen kan redan i dag besluta att med högst tio dagar förlänga motionstiden på proposition med anslag som redovisas i en flerårsplan. Vi föreslår att denna tidsgräns tas bort samtidigt som möjligheterna till förlängning av motionstid utvidgas. Om särskilda skäl föreligger skall riksdagen på förslag av talmannen kunna besluta om förlängd motionstid. Särskilda skäl kan t.ex. vara längre uppehåll i kammarens arbete. Om ett stort antal propositioner avlämnas samtidigt kan det också vara motiverat att variera motionstiderna så att de inte går ut på samma dag. Det kan även i enstaka fall vara rimligt med en längre motionstid på större propositioner.

Förlängning av motionstiden bör i regel komma i fråga under jul- och sommaruppehållet. Inget hindrar dock att normal eller förlängd motionstid går ut under sådant uppehåll. Förlängningen i tid kan också skilja sig från proposition till proposition. Riksdagen är fri att ändra sitt beslut om förlängd motionstid. Det kan bli aktuellt om behandlingen av ett ärende tidigareläggs, t.ex. tas upp under sommaren. Vi utgår från att det i normalfallet är talmannen som föreslår en sådan ändring.

I princip bör en generell förlängning under övriga uppehåll inte förekomma. Frågan om en eventuell förlängning får avgöras från fall till fall och hänsyn tas till planeringen av riksdagsarbetet och ledamöternas arbetssituation. I normalfallet kan det bli fråga om en förlängning med några dagar. Endast i undantagsfall kan en förlängning med mer än fem dagar bli aktuell. (Förs. 1993/94:TK1 Reformera riksdagsarbetet 1, s. 226–227)

KU tillstyrkte förslaget utan kommentarer (bet. 1993/94:KU18).

Tillämpning

Förlängd motionstid

Kammarkansliet har tagit fram uppgifter om i vilken utsträckning motionstiden förlängs. I följande tabell redovisas det ungefärliga antalet fall där förlängd motionstid beslutats.

Tabell 4 Antal förslag med förlängd motionstid

Riksmöte	Antal förslag med förlängd motionstid
2011/12	60
2010/11	15
2009/10	50

Källa: Centralkansliet.

Siffrorna gör inte anspråk på exakthet men ger en bild av omfattningen. Omfattningen kan variera mellan åren på grund av hur plenifria veckor infaller.

När ett parti begär förlängd motionstid handlar det i praktiken om en förlängning av tiden över ett gruppmöte, så att motionstiden löper ut en onsdag.

Förkortad motionstid

I en promemoria från konstitutionsutskottets kansli framgår dels att förslag om förkortad motionstid förekommer relativt sällan (i genomsnitt drygt två propositioner per riksmöte 1990–2008), dels att flertalet propositioner med förslag om förkortad motionstid gäller utrikespolitiska eller internationella förhållanden (deltagande i fredsstyrkor, dubbelbeskattningsavtal m.m.). Förslag om förkortad motionstid i propositioner som rör finanspolitiska eller budgetpolitiska förhållanden var sällsynta fram tills riksmötet 2008/09 (Thomas Larue, pm Förkortad motionstid, 2009-09-15).

Anhopning av propositioner

En aspekt på frågan om förlängd motionstid rör anhopning av propositioner. Enligt 3 kap. 5 § RO bör regeringen lämna propositioner på sådana tider att en anhopning av arbete hos riksdagen om möjligt undviks. Regeringen ska samråda med talmannen om detta.

Konstitutionsutskottet (KU) har granskat propositionsavlämnandet vid flera tillfällen. Utskottet konstaterade i betänkande 2008/09:KU10 s. 32 f. att den bedömning som gjorts vid tidigare granskningar av regeringens propositionsavlämnande äger giltighet även för riksmötet 2007/08. En stor mängd propositioner har hopats vid och inför den s.k. stoppdagen i mars. Det kan, enligt KU, finnas omständigheter som medför att regeringen inte kan styra över propositionsavlämnandet i ett enskilt fall. Regeringen har redovisat målsättningen att många planerade propositioner under det nu innevarande riksmötet ska lämnas betydligt tidigare än den stoppdag som gäller, anförde KU.

KU anförde att man förutsätter att regeringen dels beaktar alla möjligheter att lämna realistiska bedömningar om när propositioner och skrivelser kommer att kunna lämnas till riksdagen, dels fortsätter strävandena att undvika anhopning av ärenden i anslutning till stoppdagen och även i övrigt lämna propositioner till riksdagen i så god tid som möjligt innan riksdagsbehandlingen behöver avslutas.

I betänkande 2012/13:KU10 s. 47 f. uppmärksammas frågan om hur tidpunkterna för regeringens avlämnande till riksdagen av propositioner som innehåller lagförslag förhåller sig till de föreslagna tidpunkterna för ikraftträdande av lagförslagen. Utskottet noterar att det genomsnittliga antalet dagar mellan bordläggning och förslaget ikraftträdande har sjunkit för varje valperiod sedan slutet av 1990-talet. Mellan en sjättedel och en femtedel av propositionerna har lämnats så att de bordlagts senare än 85 dagar före det föreslagna ikraftträdandedatumet. I en del ärenden ges riksdagen därmed inte, enligt utskottet, fullt ut den tid som den bör ha för behandling av förslagen. Utskottet understryker vikten av att i så stor utsträckning som möjligt påbörja arbetet med att genomföra EU-direktiv redan i slutfasen av förhandlingsarbetet för att på så vis förkorta utredningstiden i lagstiftningsärenden. Därigenom kan sena överlämnanden av propositioner med lagförslag om möjligt undvikas. Även andra möjligheter att i största möjliga mån undvika sena överlämnanden bör uppmärksammas, t.ex. utbildning av berörda tjänstemän.

Överväganden

Tröskeln för att besluta om förlängd motionstid är redan lägre än för beslut om förkortad motionstid. Det räcker med "särskilda skäl" för beslut om förlängd tid medan "synnerliga skäl" krävs för förkortad motionstid. Det är också mycket vanligare med förlängd motionstid än förkortad motionstid.

I förarbetena till gällande bestämmelser anförts att om ett stort antal propositioner avlämnas samtidigt kan det vara motiverat att variera motionstiderna så att de inte går ut på samma dag. Det kan även i enstaka fall vara rimligt med en längre motionstid på större propositioner (förs. 1993/94:TK1 s. 226).

Kommittén vill framhålla konstitutionsutskottets uttalande att man förutsätter att regeringen dels beaktar alla möjligheter att lämna realistiska bedömningar om när propositioner och skrivelser kommer att kunna lämnas till riksdagen, dels fortsätter strävandena att undvika anhopning av ärenden i anslutning till stoppdagen och även i övrigt lämna propositioner till riksdagen i så god tid som möjligt innan riksdagsbehandlingen behöver avslutas (bet. 2008/09:KU10).

Sammanfattningsvis konstaterar kommittén att det redan finns möjligheter för riksdagen att besluta om förlängd motionstid. Möjligheterna utnyttjas också. Det finns inte skäl att ytterligare underlätta beslut om förlängd motionstid.

4.3 Allmän motionstid året om samt förenklad beredning av motioner

Sammanfattning

Argument för och mot allmän motionstid året om redovisas. Kommittén kan konstatera att det inte finns tillräckligt stöd för att införa en allmän motionstid året om. Kommittén lägger därför inte fram något förslag i denna del.

Det finns redan möjlighet till förenklad beredning av motioner. Denna möjlighet utnyttjas också av utskotten och det finns därför inte heller skäl att utvidga möjligheten.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt regeringsformen (4 kap. 4 § RF) får en riksdagsledamot väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning om inget annat bestäms i RF. Vidare sägs att ett ärende som väcks av regeringen eller en riksdagsledamot före avgörandet ska beredas av ett utskott.

I riksdagsordningen (3 kap. 9 § RO) anges att en riksdagsledamot lämnar ett förslag till riksdagen genom en motion. I en och samma motion får inte förslag i skilda ämnen sammanföras. Talmannen anmäler motionerna i kammaren. En gång om året – under den allmänna motionstiden – får motioner väckas i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning. Den allmänna motionstiden pågår från början av riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får lämnas med anledning av budgetpropositionen.

Med anledning av en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse får följdmotioner väckas inom 15 dagar från den dag då ärendet anmäldes i kammaren. Riksdagen kan besluta om kortare eller längre motionstid under särskilda omständigheter. Motioner med anledning av en händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid.

Enligt det s.k. beredningstvånget i 4 kap. 1 § riksdagsordningen ska propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner hänvisas till ett utskott för beredning. Enligt behandlingstvånget i 4 kap. 9 § RO ska utskotten avge betänkanden till kammaren i de ärenden som har hänvisats till dem och som inte har återkallats.

Tidigare utredningar

Motionsinstitutet har under de senaste 20 åren behandlats av Riksdagsutredningen (1993/94:TK1), 1998 års riksdagskommitté (2000/01:RS1 Riksdagen inför 2000-talet), 2002 års riksdagskommitté (förs. 2005/06:RS3 Riksdagen i en ny tid) och av EUMOT-utredningen (2010/11:URF3).

De två första kommittéerna lade inte fram några genomgripande förslag om regeländringar beträffande väckande och behandling av motioner förutom att allmänna motionstiden flyttades från januari till riksmötets början på förslag av Riksdagsutredningen. Denna ändring föranleddes av omläggningen av budgetprocessen 1996.

Både Riksdagsutredningen och 1998 års riksdagskommitté uttalade sig dock i motionsfrågorna och presenterade riktlinjer och rekommendationer. Riksdagsutredningen ville att partierna på frivillig väg skulle ta på sig vissa begränsningar i motionsskrivandet, bl.a. avrådde man från täta upprepningar av motioner och motioner inom områden där riksdagen delegerat beslutanderätten till lägre politisk nivå. Dessa riktlinjer som antogs av riksdagen 1994 hade dock knappt någon effekt på motionsflödet.

1998 års riksdagskommitté föreslog att utskotten skulle ägna mindre men mer meningsfull tid åt motionerna från den allmänna motionstiden och mer tid åt EU-bevakning och uppföljning och utvärdering. Vidare rekommenderade man utskotten att en eller ett par gånger per mandatperiod fördjupa behandlingen av frågor inom utskottets ämnesområden. Detta skulle även gälla motioner från den allmänna motionstiden. Däremellan kunde motionerna på dessa områden beredas i förenklad form.

2002 års riksdagskommitté anförde i betänkandet Riksdagen i en ny tid (framst. 2005/06:RS3) att bl.a. det stora antalet motioner under den allmänna motionstiden riskerade att, på bekostnad av andra arbetsuppgifter, ta för stor del av utskottens tid i anspråk. Två alternativa lösningar för den fristående motionsrätten övervägdes – en ständigt pågående motionsrätt respektive två allmänna motionstider under ett riksmöte – men kommittén stannade vid att den nuvarande ordningen, trots sina brister, var att föredra.

Kommittén föreslog dock att motionsyrkanden som tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen redan behandlat under samma valperiod, eller som rör en fråga där beslutanderätten enligt gällande ordning ligger hos någon annan än riksdagen, ska kunna behandlas i förenklad ordning i utskotten. Konstitutionsutskottet ställde sig bakom detta förslag (bet. 2005/06:KU21 s. 58). Den förenklade motionshanteringen innebär att ett utskott avstyrker ett motionsförslag utan att pröva det materiellt. Under perioden 2002/03–2009/10 hanterade utskotten ca 10 procent av de behandlade motionsyrkandena i förenklad ordning (rapporten 2010/11:URF3 Utskottsarbetet och motionsinstitutet s. 87).

Konstitutionsutskottets ställningstaganden

Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen behandlat förslag om att förändra formerna för motionsrätten och motionshanteringen (bl.a. bet. 2006/07:KU4, 2008/09:KU15 och 2009/10:KU11). Utskottets ställningstaganden har inneburit att man inte varit beredd att ställa sig bakom en reformering av motionsinstitutet. Utskottet har uttalat att den nuvarande ordningen lämnar stort utrymme för ledamöterna att motionsledes ta upp olika förslag och tillåter varje utskott att självt avgöra hur och när en motion ska beredas.

När det särskilt gällde frågan om en kontinuerlig motionsrätt har utskottet konstaterat att arbetsbelastningen för utskotten redan är stor och att utskotten har ett ökande behov av utrymme även för bl.a. behandlingen av EU-frågor, uppföljning och utvärdering samt fördjupade kontakter med forsknings- och framtidsfrågor. Till detta kom att antalet fristående motioner ökat kraftigt under senare år. Det fanns enligt utskottet inte tillräckliga skäl som talade för att de diskuterade alternativa ordningarna, bl.a. med en kontinuerlig motions-tid, skulle bidra till en förbättring i dessa avseenden. Det fick enligt utskottet förutsättas att ledamöterna använder motionsinstitutet med eftertanke och att utskotten själva kan bedöma på vilket sätt olika motioner bör beredas. Kvaliteten i de förslag som förs fram i motionerna borde vidare enligt utskottet ha fått ökade förutsättningar att förbättras som en följd av det utbyggda stödet till ledamöter och partigrupper.

I betänkande 2010/11:KU19 Riksdagens arbetsformer m.m. behandlades motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2010 som gällde bl.a. begränsningar av det antal motioner som en riksdagsledamot får väcka och avskaffande av den allmänna motionstiden. Dessa motioner avstyrktes med hänvisning till den då pågående beredningen av EUMOT-utredningens förslag i ämnet.

Förslaget i EUMOT om ett nytt steg i frågan om förenklad motionsberedning

Den dåvarande riksdagsdirektören beslutade den 6 april 2009 om en uppföljning av riksdagens arbete med EU-frågor, motionshantering m.m., EUMOT. Arbetet skulle bedrivas som en utredning på uppdrag av riksdagsdirektören och ledas av en utredare.

Utredaren föreslog ett nytt steg rörande förenklad motionsberedning (2010/11:URF3 s. 93 f.). Enligt utredaren motiveras en utvidgning av den förenklade motionsberedningen inte bara av ett eventuellt införande av fri motionsrätt utan i lika hög grad av att skapa arbetsutrymme för utskottens nya och övriga uppgifter.

Elva av femton utskott tillämpade i en eller annan form förenklad beredning under riksmötet 2009/10. Några utskott har utvecklat en praxis som i vissa delar tänjer på gränserna för de riktlinjer och kriterier som beslutades 2006. Enligt dessa kriterier ska förenklad motionsberedning främst tillämpas på motionsförslag som i huvudsak överensstämmer med förslag som behandlats tidigare under valperioden och på förslag som rör förhållanden där beslutanderätten enligt gällande ordning inte ligger hos riksdagen. Riksdagskommittén uteslöt dock inte att andra kriterier av liknande slag skulle kunna användas av utskotten.

Utredarens förslag innebär i korthet att möjligheten till förenklad motionsberedning i utskotten breddas och fördjupas genom att kriterierna för förenklad beredning vidgas. Antalet motionsförslag varierar kraftigt utskotten emellan. Dessutom har utskotten utvecklat olika traditioner i motionsbehandlingen. Mot denna bakgrund bör den förenklade beredningen vara så flexibel som möjligt och styras av varje utskotts egna behov samtidigt som en övergripande

de standard fastställs i regler eller riktlinjer. Den förenklade motionsberedningen bör vara ett verktyg som ger utskotten bättre möjlighet att planera sin verksamhet och att hantera ärendebelastningen så att utskottsarbetet kan fokuseras på de viktigaste frågorna inom beredningsområdet.

Förslag om förenklad beredning ska baseras på sakliga överväganden enligt de kriterier som fastställts. De överväganden som hittills gjorts av utskotten utgår i de flesta fall från de kriterier som beslutades 2006. Andra kriterier av liknande slag har också använts. Mot bakgrund av utskottens arbetsbelastning och de nya uppgifter som ålagts dem anser utredaren i EUMOT att ett utskotts planering och prioritering av ärenden och arbetsuppgifter också kan utgöra sakliga skäl för beslut om förenklad motionsberedning.

Det innebär att utskottet kan behandla motionsförslag enligt förenklad ordning med hänvisning till att man prioriterar vissa områden eller ärenden framför andra. Även andra sakliga överväganden baserade på utskottens konkreta erfarenheter bör kunna komma i fråga. EUMOT beskriver i ett antal punkter hur motionshanteringen kan fungera i praktiken. Förslaget om fri motionsrätt är en del av denna modell men inte en förutsättning.

Argument för och mot allmän motionstid året om

I EUMOT:s rapport 2010/11:URF3 Utskottsarbetet och motionsinstitutet (s. 91 f.) sammanfattas fördelarna med en motionsrätt året om i följande punkter.

- Ledamöternas och partiernas initiativrätt utvidgas, vilket kan antas stärka riksdagens och den enskilda ledamotens ställning. Enligt nuvarande ordning kan propositioner och andra förslag än motioner lämnas till riksdagen året om.
- Ledamöter och partier kan reagera på händelser och problem när de är aktuella. I de fall utskotten också kan behandla motionerna när de är aktuella kommer utskotten sannolikt att spela en större roll i den politiska processen.
- Motionerna kan även antas få större uppmärksamhet i medierna om de behandlar aktuella frågor och samtidigt slipper konkurrera om utrymmet med alla de motioner som väcks under den allmänna motionstiden.
- Den extrema arbetsbelastningen och stressen för ledamöter och partikansli-er i samband med allmänna motionstiden försvinner. Arbetsrytmen blir jämnare och lugnare, vilket kan resultera i färre och mer genomarbetade motioner, något som i sin tur skulle öka respekten för motionsinstitutet.

Av rapporten framgår att följande nackdelar med motionsrätt året om kan finnas.

- Problem kan uppstå med behandlingsordningen och planeringen av arbetet i utskotten och i kammaren.

- Utskottens långsiktiga och i en del fall tematiska ärendepanering kan försvåras och motioner i aktuella frågor kan bli liggande.
- Stora anhopningar av motioner kan leda till resursproblem i utskottskanslierna och att andra arbetsuppgifter trängs undan.
- Uppprepning av likalydande motioner kan bli vanligare då partierna lägger fram samma förslag varje gång en viss fråga aktualiseras.

EUMOT anser att det är svårt att avgöra om en motionsrätt året om skulle leda till fler eller färre motioner. Bortfallet av ”motionshetsen” under allmänna motionstiden talar för en minskning av antalet motioner. Å andra sidan talar själva möjligheten att när som helst väcka motioner för att det kan bli fler. Ledamöterna kanske väcker både en motion och en fråga eller interpellation då ett aktuellt problem dyker upp. Flera ledamöter som i svaren på ledamotsenkäten som EUMOT genomförde argumenterar för en fri motionsrätt är övertygade om att antalet motioner kommer att minska, medan andra varnar för motsatsen. När den finländska riksdagen avskaffade den allmänna motionstiden år 2000 minskade antalet motioner.

EUMOT påminner om att fri motionsrätt gäller i våra nordiska grannländer där antalet motioner dock är betydligt färre än i riksdagen. I dessa parlament kan dock utskotten avstå från att slutbehandla en motion och därmed ”döda” den i utskottet (”killing in the committee”). Denna möjlighet finns inte i Sverige. EUMOT strök under med kraft att ett införande av fri motionsrätt – som kan leda till en strid motionsflod – måste kopplas till en rationell och smidig hantering av motionerna i utskotten. Med andra ord bör utskottens ges möjligheter till en utvidgad förenklad motionsberedning.

Överväganden

Kommittén har ovan redovisat argument för och mot allmän motionstid året om. Motionsinstitutet har behandlats i flera utredningar inom riksdagen.

Kommittén kan konstatera att det inte finns tillräckligt stöd för att införa en allmän motionstid året om.

I frågan om förenklad beredning av motioner vill kommittén påminna om att det redan finns möjlighet till förenklad beredning. Denna möjlighet utnyttjas också av utskotten. Det finns därför inte skäl att utvidga möjligheten. Den enskilde riksdagsledamotens initiativrätt utgör en omistlig beståndsdel i svenskt riksdagsskick (jfr SOU 1972:15 s. 262).

4.4 Frågeinstitutet – förlängd tid för svar på skriftliga frågor

Sammanfattning

Tidsfristen för svar på skriftliga frågor förlängs med ett dygn genom att frågorna som lämnas in senast kl. 10 en torsdag ska besvaras senast kl. 12 på onsdagen i följande vecka.

Bakgrund

Konstitutionsutskottet föreslog i betänkande 2012/13:KU4 Frågeinstitutet som kontrollinstrument ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om att riksdagsstyrelsen ska vidta de åtgärder som föranleds av vad utskottet i betänkandet anför om utformningen av frågeinstitutet. Riksdagen biföll den 18 april 2013 utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2012/13:198).

Riksdagsstyrelsen beslutade den 24 april 2013 att överlämna betänkandet i den del som rör tidsramen för besvarande av skriftliga frågor till Kommittén för översyn av riksdagsordningen.

Hösten 2009 genomförde konstitutionsutskottet en granskning av frågeinstitutet (bet. 2009/10:KU10 s. 148 f.). Utskottet ansåg då att diskussionen om frågeinstitutets verkan och funktion syntes vara av en sådan karaktär att en mer fullödig genomlysning från konstitutionell synpunkt var befogad. En undersökning av det slaget krävde emellertid ett vidare perspektiv än vad som kunde anläggas inom ramen för utskottets granskning, t.ex. i form av en uppföljning och utvärdering.

I oktober 2010 beslutade utskottet att låta genomföra en utvärdering av frågeinstitutet. Till utredare utsågs docent Magnus Isberg. Utredarens uppdrag var att genomföra en brett upplagd utvärdering av frågeinstitutet i syfte att analysera dem från konstitutionell synpunkt. I februari 2012 överlämnade utredaren rapporten Frågeinstitutet som kontrollinstrument (2011/12:RFR6) till utskottet.

I rapporten görs en omfattande genomgång av de olika frågeinstitutet: interpellationer, skriftliga frågor och muntliga frågor. Interpellationernas och frågornas innehåll studeras. Vidare analyseras ledamöternas användning av frågeinstitutet och statsrådets besvarande av de frågor som ställs. Arbetet i Regeringskansliet i samband med beredning av statsrådets svar uppmärksammas också. De muntliga frågestunderna behandlas i ett särskilt kapitel. I rapporten diskuteras vidare frågeinstitutets samband med andra instrument för riksdagens kontrollmakt.

Nuvarande ordning

Sedan 1974 års författningsreform är bestämmelser om frågeinstitutet placerade i regeringsformen (RF) och riksdagsordningen (RO). Den grundläggande bestämmelsen finns i 13 kap. 5 § regeringsformen. Där stadgas att en riksdagsledamot får framställa interpellationer och frågor till ett statsråd i angelä-

genheter som rör statsrådets tjänsteutövning i enlighet med de närmare bestämmelser som meddelas i riksdagsordningen. Bestämmelsen är placerad i regeringsformens kapitel om kontrollmakten och ingår i vad som brukar benämnas riksdagens kontrollmakt. I kontrollmakten ingår även bl.a. konstitutionsutskottets granskning, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

I riksdagsordningen återfinns bestämmelserna om frågeinstitutet i 6 kap. Vad gäller interpellationer föreskrivs där i 1 § bl.a. att en interpellation ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med en motivering, att den besvaras av ett statsråd inom två veckor från det att den överlämnats till statsrådet och att om ett svar inte lämnas inom angiven tid ska statsrådet meddela riksdagen varför svaret uteblir eller anstår. Vad gäller frågor föreskrivs i 2 § att en fråga kan vara muntlig eller skriftlig. En muntlig fråga framställs, enligt 3 §, vid en frågestund som anordnas i kammaren och den besvaras omedelbart av ett statsråd. En skriftlig fråga får, enligt 4 §, vara försedd med en kort inledande förklaring, och den besvaras skriftligen av ett statsråd. Ytterligare bestämmelser av huvudsakligen praktisk karaktär finns i tillägsbestämmelser till nämnda bestämmelser i riksdagsordningen.

Tidsramen för besvarande av skriftliga frågor

I 6.4.1 riksdagsordningen anges att de skriftliga frågor som under en vecka getts in senast kl. 10 på fredagen besvaras senast kl. 12 på onsdagen i följande vecka.

Utredaren har låtit undersöka hur interpellationer och frågor påverkar arbetet i Regeringskansliet (2011/12:RFR6 s. 61 f.). Enligt utredaren medför interpellationerna och frågorna krav på omedelbara arbetsinsatser av tjänstemännen i Regeringskansliet. De får lägga andra uppgifter åt sidan och ägna arbetstiden, ibland också övertid, åt att skriva utkast till svar för att kunna klara tidsramarna. Särskilt den tidsram som gäller för besvarande av skriftliga frågor uppges vara knappt tilltagen och kan upplevas som stressande. När det gäller interpellationssvaren har man lite mer tid till förfogande. Enligt rapporten uppger tjänstemännen också samstämmigt att det som regel inte är några problem med att iakttä tidsfristerna för interpellationerna.

När det gäller frågesvaren kan olika förändringar tänkas, enligt utredaren. En möjlighet som han anser bör prövas är att förlänga svarstiden antingen i början eller i slutet. Man kan sätta stopptiden ett dygn tidigare för inlämnande av frågor som bör besvaras senast kl. 12 på onsdagen veckan därefter, eller man kan behålla tiden för inlämnandet och sträcka ut tiden för svaret till senast kl. 12 på torsdagen i veckan efter. Vilket av dessa alternativ som bör prövas får enligt utredaren avgöras efter diskussion med Regeringskansliet.

Konstitutionsutskottet konstaterar att utredningen visar att en interpellation eller skriftlig fråga medför krav på omedelbara arbetsinsatser i Regeringskansliet (bet. 2012/13:KU4 s. 10 f.). Framför allt vid skriftliga frågor upplevs tidsramen för att besvara frågan som knappt tilltagen.

Enligt utskottet bör tidsramen som anges i riksdagsordningen för besvarande av skriftliga frågor utökas i enlighet med vad som anförs av utredaren.

Skälet till att förlänga svarstiden något är att därigenom skapa bättre förutsättningar för att svaren ska vara så innehållsrika som möjligt. På vilket sätt svarstiden ska förlängas bör bli föremål för diskussion med Regeringskansliet.

Överväganden

Tidsramen för besvarande av skriftliga frågor ska förlängas med ett dygn. Därigenom kan bättre förutsättningar skapas för att svaren ska vara så innehållsrika som möjligt.

Kommittén har efter inhämtande av Regeringskansliets uppfattning funnit att svarstiden för frågesvar bör förlängas i början, dvs. att stopptiden för inlämnande av frågor bör sättas till kl. 10 på torsdagarna. Svarstiden blir då fortsatt senast kl. 12 på onsdagen veckan därefter.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 8.7.1 i förslaget till ny riksdagsordning.

5 Förhållandet riksdag–regering

5.1 Tillkännagivanden

Sammanfattning

Den konstitutionella praxisen för tillkännagivanden redovisas. Det finns inte skäl att göra några nya uttalanden.

Grundlagsutredningen drog slutsatsen att tillkännagivanden inte bör regleras. Kommittén drar samma slutsats.

Regeringen redovisar enligt praxis årligen i skrivelse 75 sina åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Regeringens skyldighet att årligen lämna denna redovisning bör regleras i riksdagsordningen.

Kravet i riksdagsordningen på att kommittéberättelsen måste lämnas senast den 1 mars tas bort.

Bakgrund

Nuvarande ordning

I utredningens direktiv anges att kommittén närmare ska analysera den konstitutionella betydelsen och innebörden av riksdagens tillkännagivanden.

I det följande redovisas tillkännagivandenas historia och förhållande till 1974 års regeringsform. Vidare klargörs att det finns andra riktlinjebeslut än tillkännagivanden som kan initieras av utskotten. Antalet tillkännagivanden och hur regeringen återredovisar dem redovisas liksom den konstitutionella praxisen.

Enligt 1 kap. 4 § regeringsformen är riksdagen folkets främsta företrädare. Riksdagen stiftar lagar, beslutar om skatter till staten och bestämmer hur statens medel ska användas. Vidare granskar riksdagen rikets styrelse och förvaltning.

Riksdagen fattar således beslut som är bindande för medborgare och myndigheter i form av lagar eller anslag. Enligt en grundlagskommentar finns det givetvis inget hinder för riksdagen att fatta beslut som inte är rättsligt bindande (Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl. 2012, s. 67). Det kan röra sig om principbeslut eller om beslut i form av riktlinjer eller uttalanden. En sådan mera obestämd beslutsform kan som Grundlagberedningen påpekade (SOU 1972:15 s. 101) ofta vara ändamålsenlig bl.a. därigenom att den gör det möjligt för riksdagen att pröva större frågor på ett tidigt stadium. Beslut av detta slag kan alltefter omständigheterna medföra en ”politisk” bundenhet.

Tilkännagivanden är en vanlig form av riksdagsuttalanden.

Historik

Inom ramen för konstitutionsutskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete genomfördes under riksmötet 2005/06 en studie av tillkännagivanden där det

framhölls att riksdagen mycket länge har beslutat om att ställa föreställningar och önskemål till kungen eller regeringen (bet. 2005/06:KU34 bil. 7). Enligt 89 § 1809 års regeringsform fick frågor väckas i riksdagens kamrar om förändring, förklaring och upphävande av lagar och författningar som rörde rikets allmänna hushållning, om stiftande av sådana nya lagar samt om grunderna för allmänna inrättningar av olika slag. Riksdagen hade dock inte möjlighet att i dessa frågor besluta annat eller mer än föreställningar och önskingar som anmälde hos kungen varefter kungen, sedan statsrådet hörts, gjorde det som han fann nyttigt för riket. Bestämmelsen var så formulerad att den täckte all lagstiftning som utgick från kungen ensam.

Enligt Robert Malmgren (Sveriges Riksdag, del 14 Riksdagen och lagstiftningen, s. 170, 1934) kunde väl riksdagens rätt att över huvud taget göra framställningar hos kungen betraktas som tillkommande riksdagen även utan något uttryckligt grundlagsstadgande. Detta följde också av den begränsning som gällde enligt 90 §. Enligt denna paragraf fick det under riksdagens eller utskottens överläggningar och prövning inte komma frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning. Vad som inte tillhörde området för riksdagens bestämmande, medbestämmande eller bemyndigande lagstiftning utgjorde området för kungens bestämmande och riksdagens hemställande. De framställningar och önskingar riksdagen i ekonomiska och administrativa lagstiftningsfrågor framförde till kungen kunde vara mer allmänt avfattade eller utmynna i mer eller mindre detaljerade förslag. Riksdagen kunde t.ex. helt allmänt anhålla om utfärdande av en författning, när det som gällde ansågs otillfredsställande. Men inget hindrade att framställningen innehöll ett i detalj utformat förslag till en författning eller en enstaka författningsbestämmelse.

1974 års regeringsform

1974 års regeringsform bröt med det maktodelningssystem som präglade 1809 års regeringsform. Riksdagen framhävs i 1974 års regeringsform som det centrala statsorganet. Enligt 1 kap. 4 § regeringsformen är riksdagen folkets främsta företrädare. Riksdagen ensam stiftar lagar, beslutar om skatter till staten och bestämmer hur statens medel ska användas, och den granskar rikets styrelse och förvaltning. Regeringen ska grunda sin ställning på riksdagens sammansättning och ansvara inför riksdagen. Regeringen borde enligt förarbetena (SOU 1972:15 s. 75, prop. 1973:90 s. 91, bet. KU 1973:26 s. 17) så länge den tolereras av riksdagen och inom den ram som riksdagens grundläggande beslut bildar kunna agera med den kraft och snabbhet som fordras i ett utvecklat samhälle. Grundlagen skulle ge regeringen de befogenheter som detta kräver.

En funktionsuppdelning mellan olika statsorgan innebär enligt Författningsutredningen inte detsamma som maktodelning i äldre betydelse utan kunde sägas vara motiverad av följande överväganden (SOU 1963:17 s. 151).

Statens många uppgifter är av så inbördes skiftande natur att de bör anförtros åt skilda organ, sammansatta med hänsyn just till vad de särskilda uppgifterna kräver och verksamma i former som anpassats efter uppgifterna. Funktionsuppdelningen betingas av kravet på en ändamålsenlig arbetsfördelning. Härtill kommer att en bestämd och klar funktionsuppdelning underlättar den offentliga insynen i statsorganens verksamhet liksom att den också kan läggas till grund för olika slag av ansvarsreglering och kontroll.

Riksdagen har till uppgift att fatta väsentliga politiska beslut – beslut om målsättningen för den samhällsliga verksamheten och den grundläggande avvägningen av olika intressen – samt att utöva kontroll av regeringens och andra myndigheters verksamhet. Regeringens mest väsentliga uppgifter är också av politisk natur. Härtill kommer en stor grupp ärenden som andra myndigheter handlägger. Att lagstifta och besluta om skatter är enbart riksdagens uppgift.

Regeringens funktion är enligt 1 kap. 6 § regeringsformen att styra riket under ansvar inför riksdagen. Vad den styrande makten innebär är inte definierat i regeringsformen. Det sägs i motiven (prop. 1973:90 s. 230) att man av regeringsformens innehåll får läsa sig till innebörden. Allt som ingår i den styrande makten är dock inte omnämnt i lagtexten.

Erik Holmberg och Nils Stjernquist anger i boken *Vår författning* (Norstedt Juridik AB, upplaga 13 s. 48) att den styrande funktionen i 1974 års regeringsform liksom i 1809 års regeringsform bör uppfattas som en restfunktion först och främst till riksdagens och domstolarnas funktioner.

Till riksstyrelseärendena hörde enligt Författningsutredningen (SOU 1963:17 s. 153) i främsta rummet förslag till riksdagen och verkställighet av riksdagens beslut, dvs. utfärdande av lagar och regeringens dispositionsrätt till statens medel. En annan väsentlig uppgift för regeringen som särskilt omnämndes i 1809 års regeringsform var att besluta författningar för rikets styrelse och förvaltning. Området för denna beslutanderätt begränsas genom bestämmningen av lagområdet. Författningsutredningen underströk att dess förslag till regeringsform lika litet som de då gällande grundlagarna innehöll en fullständig uppräknning av regeringens uppgifter. Konstruktionen var i stället den att övriga statsfunktioner skulle specificeras så långt möjligt och att regeringens verksamhet, förutom de uppgifter som angavs i regeringsformen, i princip kunde omfatta allt som inte var förbehållet något annat statsorgan eller på något annat sätt reglerat i en grundlag eller lag. Detta sätt att betrakta riksstyrelsefunktionen anslöt sig till uppfattningen att regeringen är det statsorgan som har huvudansvaret för initiativ, planering och överblick för hela den statliga verksamheten. Uppgiften att handlägga riksstyrelseärenden i egentlig mening är den centrala regeringsfunktionen och innesluter det politiska momentet i regeringsverksamheten. Att ha tillsyn över förvaltningsverksamheten i stort, att besluta författningar och att utfärda generella anvisningar

för förvaltningsmyndigheterna är således en riksstyrelseuppgift i egentlig mening.

I förhållande till rikets styrelse och förvaltning har riksdagen en särskild alltmer väsentlig kontrollfunktion. Enligt Författningsutredningen (s. 154) var det av betydelse att kontrollfunktionen utövades enligt bestämda former som lagts fast i grundlagen. Statsråden skulle sålunda enligt förslaget vara föremål för politisk kontroll från riksdagens sida genom möjlighet till misstroendeförklaring och genom rätt för riksdagsledamöter att framställa interpellationer och frågor samt för administrativ och juridisk kontroll genom konstitutionsutskottets granskning.

I Holmberg-Stjernquists grundlagskommentar från 1980 framhålls (s. 29) att riksdagen har i sin hand lagstiftningen, beskattningen och budgetreglering samt kontrollerar regering och förvaltning. Riksdagen kan vidare, utan att det är utsagt i lagtexten, göra framställningar t.ex. om utredning och förslag i ett angivet lagärende. Sådana framställningar saknar enligt kommentaren visserligen rättslig verkan, men de kan ha stor politisk betydelse.

Parlamentarismen är enligt kommentaren (s. 32) konsekvent genomförd i regeringsformen. Riksdagen står när det gäller funktionsfördelningen helt i centrum. En annan sak är att den verkliga makten torde ligga hos regeringen om den behärskar riksdagsmajoriteten. Och även en minoritetsregering måste i våra dagar med det utökade utrymmet för och ansvaret hos den offentliga sektorn ha en bättre position än under mellankrigstiden.

Enligt grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 401) borde principen vara att riksdagen inte ska vara ett förvaltande eller rättskipande organ utan att förvaltnings- och rättskipningsuppgifter ska ligga hos regeringen, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna. Redan på grund av sin organisation och sammansättning var riksdagen som regel inte lämpad att handha uppgifter av detta slag utan borde i huvudsak ägna sig åt de uppgifter som följer med dess innehav av normgivnings- och finansmakten och åt kontrollen av rikets styrelse och förvaltning.

I konstitutionsutskottets uppföljning och utvärdering av tillkännagivanden påpekas att om regeringen inte hörsammar ett tillkännagivande från riksdagen har riksdagen vid sidan av möjligheten till misstroendeförklaring möjlighet att genom att utöva sin normgivningsmakt eller finansmakt åstadkomma det resultat tillkännagivandet syftar till (bet. 2005/06:KU34 s. 58).

Det finns andra riktlinjebeslut än tillkännagivanden och de kan initieras av utskotten

Som redovisats ovan finns det inget hinder för riksdagen att fatta beslut som inte är rättsligt bindande. Tillkännagivanden är en form av beslut som inte är rättsligt bindande, men det finns också andra beslut.

Enligt 9 kap. 6 § regeringsformen kan riksdagen besluta om riktlinjer för statens verksamhet även för tid efter den följande budgetperioden. I en artikel 1992 konstaterar Nils Stjernquist att riktlinjer enligt denna paragraf inte är

rättsligt bindande, vare sig för regeringen eller myndigheterna eller för den enskilde.¹⁵ Regeringen begär i olika propositioner, bl.a. budgetpropositionen, godkännande av skilda riktlinjer. En typ av riktlinjebeslut är beslutet där riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för efterföljande budgetår som riktlinje för regeringens budgetarbete (senast bet. 2012/13:FiU1 s. 12). På förslag av regeringen förekommer det också att riksdagen godkänner mål för olika politikområden och utgiftsområden.

I arbetet med denna promemoria har utskottens förslag till riksdagsbeslut under de fem riksmötena 2007/08–2011/12 gått igenom. Vid varje riksmöte finns det drygt 2 000 förslag till riksdagsbeslut, dvs. punkter i utskottens förslag till riksdagsbeslut. Huvuddelen avser motioner som föreslås bli avslagna. Vidare finns där förslag om att lagar ska antas och anslag anvisas. I ca 150 fall per riksmöte föreslås riksdagen bemyndiga regeringen olika saker, t.ex. att ingå åtaganden som innebär framtida utgifter. I genomsnitt ungefär 120 gånger per riksmöte föreslås riksdagen godkänna t.ex. mål för utgiftsområden, investeringsplaner och frågor som anses kräva riksdagens godkännande utan att de regleras i lag (t.ex. lån till hemutrustning). De allra flesta frågor som kräver ett godkännande från riksdagens sida har initierats av regeringen i budgetpropositionen och andra propositioner.

Det förekommer emellertid också att ett utskott föreslår att riksdagen ska godkänna vad utskottet anfört utan att det finns något förslag från regeringen. Således kan ett utskott föreslå att riksdagen ska godkänna vad utskottet anfört om utskottets uppföljning av regeringens resultatredovisning inom ett utgiftsområde. Miljö- och jordbruksutskottet har varje år den typen av kläm i budgetbetänkandena (se tex. bet. 2010/11:MJU1 och 2010/11:MJU2). Näringsutskottet och trafikutskottet har genom åren också haft klämningar av detta slag, men inte med samma regelbundenhet som miljö- och jordbruksutskottet.

Miljö- och jordbruksutskottet har också klämningar om godkännande av vad utskottet anfört med anledning av t.ex. utskottets uppföljning av biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft (bet. 2011/12:MJU1) samt om småskalig livsmedelsproduktion (bet. 2009/10:MJU2).

Finansutskottet brukar i utvärderingen av penningpolitiken föreslå att riksdagen ska godkänna vad utskottet anfört om penningpolitiken under den granskade perioden (t.ex. bet. 2011/12:FiU24).

Det finns också godkännandeklämningar i finansutskottets betänkanden om regeringens riktlinjebeslut för statsskuldförvaltningen och Riksgäldskontorets strategiska och operativa beslut om statsskulden (t.ex. bet. 2009/10:FiU37, 2010/11:FiU24, 2011/12:FiU30), som grundar sig på skrivelser från regeringen om utvärdering av förvaltningen av statsskulden.

Riksdagsskrivelser överlämnas till regeringen när en skrivelse eller proposition har behandlats av riksdagen, men också finansutskottets godkännande-

¹⁵ Nils Stjernquist, ”Riktlinjer i svensk offentlig rätt”, s. 233–246 i Förvaltningsrättslig tidskrift 1–3/92. Festskrift tillägnad Håkan Strömberg. I artikeln anförs att frågan är mer komplicerad om ”riktlinjer” förekommer i lagtext eller motiv i lagtext.

kläm om penningpolitiken leder till riksdagsskrivelser (till regeringen – Finansdepartementet – samt till Riksbanken, t.ex. rskr. 2011/12:283 och 284). Regeringen redovisar sin behandling av skrivelserna genom att hänvisa till ett avsnitt i budgetpropositionen (skr. 2010/11:75 s. 76 f.).

När godkännandeklämmarna finns i budgetbetänkanden eller andra betänkanden med andra riksdagsbeslut kan man utifrån riksdagsskrivelsen inte avgöra om det är godkännandeklämmarna i sig som har gett upphov till riksdagsskrivelserna. I riksdagsskrivelserna nämns i normalfallet bara hela betänkandet och det går inte att urskilja olika förslagspunkter i ett betänkande. I skrivelse 75 sker dock återredovisningen för varje förslagspunkt. Regeringen har valt att återredovisa godkännandeklämmarna i skrivelse 75, t.ex. med hänvisning till uppdrag till myndigheter (skr. 2011/12:75 s. 100).

Det kan i sammanhanget påminnas om att varje utskott enligt RF och RO följer och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde. Det finns dock inga regler om hur uppföljningarna ska redovisas för kammaren och om kammaren bör ta ställning till dem. Som framgått har det förekommit att ett utskott har föreslagit att riksdagen ska godkänna vad utskottet anfört med anledning av en uppföljning.

Redogörelser för riksdagens skrivelser

Enligt 79 § i 1866 års riksdagsordning skulle riksdagens framställningar till kungen, liksom svaren på kungens förslag till riksdagen, avlämnas genom skrivelser till kungen.

Enligt 5 kap. 13 § riksdagsordningen gäller att om ett riksdagsbeslut kräver verkställighet, ska det organ som har att verkställa beslutet underrättas genom en skrivelse. Riksdagens beslut med anledning av en proposition eller en framställning ska alltid meddelas regeringen respektive det riksdagsorgan som lämnat framställningen genom en skrivelse.

Sedan 1810 har regeringen redovisat vilka åtgärder tillkännagivandena har lett till. Redovisningen lämnades fram till 1961 till Justitieombudsmannen och därefter direkt till riksdagen. Från och med riksmötet 1997/98 har skrivelsen nummer 75. Skrivelsen omfattar samtliga riksdagsskrivelser som inte tidigare har avrapporterats som slutbehandlade. Således ingår också riksdagens beslut om lagar och anslag m.m. I det följande refereras till skrivelsen som skrivelse 75.

Riksdagens och konstitutionsutskottets behandling av skrivelse 75

Skrivelse 75 medför, i likhet med övriga skrivelser, motionsrätt. Få motioner har väckts genom åren, men våren 2012 väcktes en kommittémotion (S). I fem yrkanden föreslogs tillkännagivanden om att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med vissa förslag eller på något annat sätt vidta åtgärder i enlighet med tidigare tillkännagivanden.

Sedan 1991 har konstitutionsutskottet som ett led i beredningen av regeringens skrivelser med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen begärt och fått in yttranden från övriga riksdagsutskott. Formu-

leringen är numera att konstitutionsutskottet anmodar övriga utskott att yttra sig över skrivelse 75. Våren 2012 inkom yttranden från fyra utskott, och ytterligare två utskott yttrade sig genom protokollsutdrag.

Vid 2010 års behandling av regeringens redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2009/10:75) framhöll konstitutionsutskottet den betydelse regeringens rapportering om huruvida riksdagsskrivelser är slutbehandlade eller inte och om de beredningsåtgärder som genomförts eller planeras har för att riksdagen ska kunna avgöra om regeringen genomfört de beslut som riksdagen fattat (bet. 2009/10:KU21 s. 23). Utskottet uttalade då mot denna bakgrund sin avsikt att framdeles förstärka sin granskning av redogörelsen. Konstitutionsutskottet genomförde våren 2012 en förstärkt granskning av innehållet i regeringens redogörelse i skrivelse 75 (skr. 2011/12:75) och tidigare skrivelser. Granskningen fokuserades särskilt på regeringens behandling av riksdagens tillkännagivanden (bet. 2011/12:KU21). I det följande redovisas iakttagelser från denna granskning, kompletterade med vissa nya uppgifter.

Antal tillkännagivanden

Ordningen med tillkännagivanden var föremål för ett omfattande uppföljnings- och utvärderingsarbete av konstitutionsutskottet under 2005/06. Arbetet redovisades i en promemoria (bet. 2005/06:KU34 bil. 7). Promemorian sammanfattas i det följande.

I promemorian görs en genomgång av riksdagens tillkännagivanden till regeringen sedan regeringsformen trädde i kraft (studien granskar tre tidsperioder: 1975–1979/80, 1988/89–1992/93 och 2000/01–2004/05). En märkbar nedgång i antalet tillkännagivanden kan noteras under denna tidsperiod. Antalet har minskat från ca 1 300 under perioden 1975–1979/80 till färre än 400 under perioden 2000/01–2004/05. Som tänkbara bidragande orsaker till denna nedgång anges dels att de socialdemokratiska regeringsförslagen under den senare delen av den studerade perioden förbereddes i samråd med samarbetspartierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet, dels att den reformerade budgetprocessen inneburit att riksdagen genom ett enda beslut fattar beslut om utgiftsramar och utgiftstak, vilket enligt utvärderingen förefaller ha minskat oppositionens möjligheter att söka majoriteter för sina förslag. Vidare diskuteras i promemorian om det skett en attitydförändring bland riksdagsledamöterna.

Det minskade antalet tillkännagivanden har enligt promemorian inte lett till att tillkännagivandena åtgärdas snabbare än tidigare. Tvärtom tycks de genomsnittliga handläggningstiderna ha förlängts. Samtidigt har andelen propositioner som åberopats som åtgärd med anledning av tillkännagivanden tydligt ökat. Detta skulle, enligt konstitutionsutskottet, möjligen kunna tyda på att tillkännagivandena under senare år varit av en annan och mer krävande karaktär än tidigare.

Av promemorian framgår vidare att regeringens redogörelser för behandlingen av riksdagens skrivelser har förbättrats avsevärt med åren. Under den

första perioden (1975–1979/80) var redovisningarna i allmänhet mycket knapphändiga. Successivt och i takt med att riksdagens utskott tagit upp behovet av förbättringar i skilda avseenden har redovisningarna blivit mer lättillgängliga och även utförligare. Av promemorian framgår även att det av redogörelserna dock inte alltid går att direkt utläsa om tillkännagivandena följts helt eller delvis. I stor utsträckning hänvisar regeringen till att frågan behandlas i propositioner, utan att ange om tillkännagivandet därigenom tillgodoses eller inte. För det stora flertalet tillkännagivanden förefaller emellertid regeringen ha följt riksdagens tillkännagivanden även om det många gånger dragit ut på tiden. Det är dock inte ovanligt att det direkt av redogörelsen framgår att regeringen inte avser att följa ett tillkännagivande.

Färska uppgifter om antalet tillkännagivanden återfinns i följande tabell.

Tabell 5 Antal tillkännagivanden per riksmöte 2007/08–2011/12

Riksmöte	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Antal tillkännagivanden	10	10	15	61	48

Källa: Genomgång av utskottens förslag till riksdagsbeslut. I några fall har utskottens förslag inte vunnit kammarens bifall, men här handlar det om att ge en ungefärlig bild av omfattningen och utvecklingen.

Antalet tillkännagivanden var lågt under perioden med majoritetsregering 2007/08–2009/10, 10–15 stycken per år. Under den innevarande mandatperioden har antalet ökat; utskotten föreslog ett sextiotial tillkännagivanden 2010/11 och ett femtiotal tillkännagivanden 2011/12.¹⁶

Behandling av tillkännagivanden

I konstitutionsutskottets betänkande över skrivelse 75 våren 2012 granskas och analyseras regeringens behandling av riksdagsskrivelser som innehåller riksdagens tillkännagivanden. I följande tabell visas uppgifter om slutbehandlade tillkännagivanden.

¹⁶ Normalt formuleras tillkännagivanden numera enligt följande: "Riksdagen tillkänner för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om ...". "Utskottet" är då det utskott som avgivit betänkandet. I utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU5 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen (s. 111–113) gavs dock "regeringen till känna vad jordbruksutskottet" (9 fall) respektive "vad lagutskottet" (2 fall) anfört om olika frågor i yttranden till utrikesutskottet.

Tabell 6 Antalet och andelen slutbehandlade tillkännagivanden (tkg) och genomsnittlig tidsåtgång för slutbehandling 2003/04–2011/12

Regeringens redogörelse	Antal slutbehandlade tkg	Andel slutbehandlade tkg i % (totalt antal tkg)	Genomsnittlig* tidsåtgång i dagar (medianvärde)
Skr. 2003/04:75	76	32 % (236)	760 (449)
Skr. 2004/05:75	65	31 % (210)	1 010 (761)
Skr. 2005/06:75	49	25 % (195)	1 045 (1 008)
Skr. 2006/07:75	59	25 % (239)	1 092 (560)
Skr. 2007/08:75	43	23 % (185)	1 048 (696)
Skr. 2008/09:75	31	22 % (144)	1 311 (1 041)
Skr. 2009/10:75	45	36 % (124)	1 788 (1 696)
Skr. 2010/11:75	35	35 % (101)	2 007 (1 759)
Skr. 2011/12:75	21	17 % (124)	1 186 (449)

Källa: Konstitutionsutskottets kansli genomgång och analys av de skrivelser som nämns i tabellen (bet. 2011/12:KU21 s. 29).

*: Här anges både medelvärde och medianvärde (det sistnämnda inom parentes och kursiverat). Fördelen med att använda sig av medianvärde som komplement till medelvärde är att extrema värden som har stor inverkan på medelvärdet inte påverkar medianvärdet i samma utsträckning. Medianvärdet kompletterar därför den information som ges av medelvärdet när det gäller den genomsnittliga beredningstiden för de slutbehandlade tillkännagivandena.

Granskningen av regeringens redogörelser som lämnats under riksmötena 2003/04 t.o.m. 2011/12 visar att antalet tillkännagivanden som slutbehandlats i viss utsträckning minskar under den undersökta perioden (även om en viss variation finns). Av tabellen ovan framgår även att de senaste årens stigande trend vad gäller andelen slutbehandlade tillkännagivanden tycks ha brutits i och med den låga andelen 2011/12 på 17 procent. Även om det totala antalet tillkännagivanden har ökat från 2010/11 till 2011/12, är antalet väsentligt lägre än antalet tillkännagivanden vid början av förra mandatperioden.

I betänkande 2010/11:KU21 framstår det även som en tydlig trend att den genomsnittliga tidsåtgången för slutbehandling (dvs. antalet dagar mellan det att riksdagen beslutar om tillkännagivandet till dess att regeringen genom någon åtgärd slutbehandlar tillkännagivandet) ökat kraftigt. Detta visar att äldre tillkännagivanden slutbehandlades i hög utsträckning.

I betänkandet året efter, 2011/12:KU21, sjönk i stället såväl genomsnittet som medianen för slutbehandlade tillkännagivanden kraftigt, vilket innebär att färre mycket gamla tillkännagivanden har slutbehandlats. Antalet ej slutbehandlade tillkännagivanden har även ökat, men samtidigt har de senaste tre årens skrivelser innehållit ett betydligt färre antal ej slutbehandlade tillkännagivanden än vad som var fallet under den här granskade periodens början.

Utskottets granskning av regeringens redogörelser har även innefattat en kvantitativ mätning av de åtgärder genom vilka regeringen slutbehandlar riksdagens tillkännagivanden. Resultatet av granskningen i denna del redovisas i tabellen nedan. Tabellen redogör för andelen av de åtgärder från regeringen m.fl. som medfört att regeringen har redovisat riksdagsskrivelserna med tillkännagivanden som slutbehandlade. Granskningen innebär att endast den

senast vidtagna åtgärden, som därmed innebär en slutbehandling, registreras som orsaken till slutbehandlingen. I många fall har flera åtgärder genomförts i syfte att slutbehandla ett tillkännagivande (t.ex. har flertalet av de propositioner som regeringen åberopar som skäl till en slutbehandling av ett tillkännagivande föregåtts av någon utredningsåtgärd, dvs. SOU eller Ds). De kategorier av åtgärder som redovisas nedan i tabellen är propositioner (prop.), skrivelser (skr.), genomförda utredningar (SOU/Ds), utredningsdirektiv (dir.), regeringsbeslut om en förordning eller ändring av en förordning (förord.), regeringsuppdrag till myndigheter inklusive ändringar av regleringsbrev (uppd.), övriga regeringsbeslut (övr. reg. beslut) samt övriga åtgärder (övr.). Övriga regeringsbeslut innebär t.ex. regeringsbeslut om avtal med intresseorganisationer eller förordnanden av styrelseledamöter. Övriga åtgärder kan vara t.ex. myndighetsåtgärder och myndighetsbeslut (bl.a. utfärdande av allmänna råd eller föreskrifter), domstolsavgöranden och åtgärder från andra aktörer (riksdagsutskott eller EU-institutioner). I denna sistnämnda kategori ryms även fall när regeringen lagt en skrivelse till handlingarna.

Av tabellen framgår att andelen tillkännagivanden som slutbehandlas genom propositioner har ökat under den undersökta perioden. Ett undantag som framträder i tabellen gäller redovisningen i skrivelse 2007/08:75, då andelen propositioner som åtgärd som ledde till slutbehandling av ett tillkännagivande minskade betydligt och andelen utredningsdirektiv och regeringsuppdrag till myndigheter ökade avsevärt. En möjlig förklaring till detta kan återfinnas i det regeringsskifte som skedde under hösten 2006. Liknande mönster av något lägre andel propositioner kan även ses vid andra riksmöten som följer direkt på valår (2003/04 och 2011/12), men effekten är svagare än för riksmötet 2007/08. Möjligen kan såväl mandatperiod som regeringsskifte påverka andelen propositioner jämfört med andelen andra slutbehandlingar.

Tabell 7 Andelen (i procent) av sista åtgärder från regeringen m.fl. som leder till slutbehandling av tillkännagivanden 2003/04–2011/12

Regeringens redogörelse	Prop.	Skr.	SOU/ Ds	Dir.	Förord.	Uppd.	Övr. reg. beslut	Övr.
Skr. 2003/04:75	47	8	0	8	4	1	1	30
Skr. 2004/05:75	53	3	0	15	6	6	5	13
Skr. 2005/06:75	55	12	2	12	4	6	2	6
Skr. 2006/07:75	61	3	2	2	17	5	2	8
Skr. 2007/08:75	33	5	0	16	5	26	5	12
Skr. 2008/09:75	68	6	6	3	6	3	3	3
Skr. 2009/10:75	62	9	7	9	0	4	0	9
Skr. 2010/11:75	69	0	6	3	9	6	3	6
Skr. 2011/12:75	57	5	0	14	0	5	0	19
Totalt	55	6	2	9	6	7	2	13

Källa: Konstitutionsutskottets kanslis genomgång och analys av de skrivelser som nämns i tabellen (bet. 2011/12:KU21 s. 31).

Av tabellen framgår att 55 procent av tillkännagivandena har återredovisats i en proposition och att 6 procent av tillkännagivandena har återredovisats i en skrivelse till riksdagen.

En kompletterande uppföljning av skrivelse 2011/12:75 har gjorts inom ramen för denna översyn av riksdagsordningen. Den visar att i de flesta fall när regeringen hänvisar till att ett tillkännagivande slutbehandlats i en viss proposition har den aktuella propositionen också innehållit en hänvisning till tillkännagivandet. I några enstaka fall finns det dock inte någon sådan hänvisning.

Den konstitutionella praxisen

Grundlagsutredningen (SOU 2008:125 s. 302 f.) konstaterade att enligt den konstitutionella praxis som vuxit fram bör utgångspunkten vara att regeringen tillgodoser ett tillkännagivande. Om regeringen emellertid inte delar riksdagens mening i en fråga och inte har för avsikt att tillgodose riksdagens önskemål, bör den underrätta riksdagen om detta inom den tidsgräns som angetts i tillkännagivandet. Även skälen till att regeringen inte har tillgodosett tillkännagivandet bör redovisas (se också t.ex. bet. 2007/08:KU21 s. 11 f.).

Konstitutionsutskottet redovisar årligen denna praxis i behandlingen av regeringens skrivelse 75. Vid den senaste behandlingen våren 2012 sade utskottet också (bet. 2011/12:KU21 s. 34) följande:

Konstitutionsutskottet önskar i sammanhanget erinra om sina tidigare uttalanden om vikten av att beredningsåtgärder inte onödigtvis fördröjs. Långa tidsutdräkter skapar en osäkerhet som ofta leder till att ämnet för tillkännagivandet kommer upp på nytt i olika sammanhang i riksdagen. Utskottet vill här betona vikten av att beredningsåtgärder med anledning

av ett riksdagens tillkännagivande bör påbörjas så snart som möjligt. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Grundlagsutredningens ställningstagande

Grundlagsutredningen (SOU 2008:125 s. 304 f.) framhöll att möjligheten att besluta om tillkännagivanden till regeringen utgör en viktig funktion för riksdagen. Detta kommer dock inte till uttryck i regeringsformen, där begreppet tillkännagivanden inte nämns. Inom Grundlagsutredningen hade det bl.a. mot denna bakgrund diskuterats om det fanns anledning att i någon form reglera användningen av tillkännagivanden.

Någon konstitutionell skyldighet för regeringen att följa ett tillkännagivande från riksdagen finns inte, konstaterade utredningen. Om regeringen inte följer ett tillkännagivande, har riksdagen möjlighet att utnyttja sin normgivningmakt eller finansmakt för att åstadkomma det resultat som tillkännagivandet syftade till. Riksdagen har även ytterst möjligheten att avge en mistroendeförklaring mot regeringen.

Grundlagsutredningen ställde frågan om praxis för tillkännagivanden borde återspeglas i regeringsformen. Det skulle t.ex. kunna ske genom att en bestämmelse infördes som innebar att regeringen inom den tidsgräns som ges i ett tillkännagivande ska underrätta riksdagen om vilka åtgärder som vidtagits eller som man avser att vidta med anledning av riksdagens önskemål.

Samtidigt kunde Grundlagsutredningen konstatera att dagens ordning i allt väsentligt fungerar väl. Det kunde dessutom inte uteslutas att den praxis som i dag finns kan komma att utvecklas ytterligare, något som skulle kunna försvåras med en reglering i grundlag. Sammanfattningsvis ansåg således Grundlagsutredningen att någon bestämmelse som reglerar riksdagens tillkännagivanden till regeringen inte bör införas i regeringsformen.

Tilkännagivanden till riksdagens myndigheter

Det förekommer att riksdagen gör tillkännagivanden till riksdagsstyrelsen. Tilkännagivandena kan vara nödvändiga för att riksdagsstyrelsen ska få göra vissa framställningar. Enligt riksdagsordningens tilläggsbestämmelse 3.8.2 får riksdagsstyrelsen göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande eller i andra frågor som hör till styrelsens handläggning. Styrelsen får vidare i andra fall göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagen eller dess organ om framställningarna grundar sig på förslag från utredningar som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

Sedan slutet av 1990-talet har behandlingen av riksdagens skrivelser till riksdagsstyrelsen (tidigare talmanskonferensen) redovisats i en bilaga till Riksdagsförvaltningens årsredovisning, som sedan behandlats av konstitutionsutskottet i dess budgetbetänkande över utgiftsområde 1 Rikets styrelse (KU1).

I redogörelsen redovisas kortfattade sakuppgifter om riksdagsskrivelsernas nummer och övriga aktuella dokument (framställningar, propositioner, mo-

tioner, utskottsbetänkanden och protokoll) och i förekommande fall uppgifter om genomförda lagändringar samt uppgifter om huruvida skrivelsen är slutbehandlad eller inte. Riksdagsstyrelsen har beslutat att redovisningen till riksdagen av vidtagna åtgärder ska följa samma form som regeringens redovisning och har därför överlämnat redogörelse 2011/12:RS4 till riksdagen med redovisning av vilka åtgärder som vidtagits med anledning av riksdagskrivelserna.

Redogörelsen behandlades av konstitutionsutskottet i samma betänkande som skrivelse 75 (bet. 2011/12:KU21 s. 35 f.). Konstitutionsutskottet noterade att det var första gången denna redovisningsform användes av riksdagsstyrelsen. Styrelsens beslut att redovisningen till riksdagen av vidtagna åtgärder ska följa samma form som regeringens redovisning är enligt utskottet värdefullt, inte minst eftersom det säkerställer en enhetlig behandling av samtliga riksdagskrivelser vid ett och samma tillfälle. Utskottet noterar att det finns ett visst utrymme för ökad tydlighet i redogörelsen, t.ex. när det gäller redovisningen av beredningsåtgärder och hur skrivelser slutbehandlats samt att två ännu ej slutbehandlade tillkännagivanden har fallit bort från redogörelsen. Med det sagda föreslog utskottet att riksdagen skulle lägga redogörelsen till handlingarna (rskr. 2011/12:272).

Överväganden

Den konstitutionella betydelsen och innebörden av tillkännagivanden

Som redovisats ovan konstaterade Grundlagsutredningen (SOU 2008:125 s. 302 f.) att enligt den konstitutionella praxis som vuxit fram bör utgångspunkten vara att regeringen tillgodoser ett tillkännagivande. Om regeringen emellertid inte delar riksdagens mening i en fråga och inte har för avsikt att tillgodose riksdagens önskemål, bör den underrätta riksdagen om detta inom den tidsgräns som angetts i tillkännagivandet. Även skälen till att regeringen inte har tillgodosett tillkännagivandet bör redovisas (se också t.ex. bet. 2007/08:KU21 s. 11 f.).

Konstitutionsutskottet redovisar årligen denna praxis i behandlingen av regeringens skrivelse 75. Vid behandlingen våren 2012 föreslog utskottet ett tillkännagivande och anförde följande i betänkande 2011/12:KU21 på s. 34 (kammaren följde utskottet, rskr. 2011/12:269):

Konstitutionsutskottet önskar i sammanhanget erinra om sina tidigare uttalanden om vikten av att beredningsåtgärder inte onödigtvis fördröjs. Långa tidsutdräkt skapar en osäkerhet som ofta leder till att ämnet för tillkännagivandet kommer upp på nytt i olika sammanhang i riksdagen. Utskottet vill här betona vikten av att beredningsåtgärder med anledning av ett riksdagens tillkännagivande bör påbörjas så snart som möjligt. Vad utskottet nu anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns således uttalanden om tillkännagivandenas status. Genom den årliga granskningen av skrivelse 75 finns också en mekanism för att följa upp tillkännagivandena (utöver riksdagens kontrollinstrument, t.ex. frågeinstitutet).

Grundlagsutredningen konstaterade att dagens ordning i allt väsentligt fungerar väl. Det kunde dessutom inte uteslutas att den praxis som i dag finns kan komma att utvecklas ytterligare, något som skulle kunna försvåras med en reglering i grundlag. Sammanfattningsvis ansåg således Grundlagsutredningen att någon bestämmelse som reglerar riksdagens tillkännagivanden till regeringen inte borde införas i regeringsformen.

Som redovisats ovan finns också andra former av riksdagsuttalanden där riksdagen godkänner vad utskottet anfört om en viss fråga. Man kan säga att beslut av detta slag kan alltefter omständigheterna medföra en ”politisk” bundenhet. Om tillkännagivanden skulle regleras är frågan hur man ska se på t.ex. godkännandeklämmar. Det finns en risk att den oklarhet som redan finns om godkännandeklämmars ställning skulle öka.

Grundlagsutredningens resonemang om att en reglering i grundlag skulle kunna försvåra en ytterligare utveckling av den praxis som finns i dag kan sägas vara tillämpligt också på en reglering i riksdagsordningen. Därtill kommer alltså att riksdagen fattar andra slags riktlinjebeslut än tillkännagivanden. En reglering av tillkännagivanden skulle också kunna försvåra en utveckling av den typen av beslut.

Kommittén har således inte funnit skäl att föreslå några ytterligare uttalanden om tillkännagivandenas status.

Konsistens mellan olika riksdagsbeslut och över tid

Det finns i detta sammanhang skäl att beröra vikten av att riksdagens beslut hänger ihop över tid. Det är olyckligt om riksdagen fattar motsägande beslut som går i olika riktning. Det är rimligt att riksdagen åtminstone på medellång sikt inte ger regeringen olika och motstridande signaler.

Givet att utgångspunkten bör vara att regeringen tillgodoser tillkännagivanden har riksdagen ett ansvar för att tillkännagivandena är tydliga och genomförbara. Det är svårt för en regering att leva upp till riksdagens beslut om besluten inte hänger ihop.

Oklara och skiftande besked från riksdagen riskerar att skada riksdagens konstitutionella ställning. Självfallet kan verkligheten medföra att riksdagens ställningstaganden behöver förändras, men det är rimligt att riksdagens grundinställning är stabil över en mandatperiod.

Rambeslutsmodellen i den nya budgetprocessen från 1996/97 har lett till ökad koordinering i riksdagens budgetarbete (förs. 2000/01:RS1 s. 61). Ett syfte med modellen var att undvika hoppande majoriteter som försvagar statens budget. Det kan nämnas att regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté om en förstärkt budgetprocess (dir. 2012:124). Kommittén ska överväga på vilket sätt principen om en samlad budgetbehandling bör komma till uttryck i fråga om förslag med budgetpåverkan.

Utan att föregripa den utredningen finns det skäl att påminna om att det är angeläget att utskotten i sin beredning av olika ärenden är medvetna om och beaktar tidigare riksdagsbeslut. Beslut som fattas under budgetprocessen

måste respekteras. Det finns annars en risk för att fördelarna med en samordnad budgetprocess motverkas.

Partigrupperna har också ett ansvar för att det sker en faktisk samordning mellan olika utskott.

Reglering av regeringens skyldighet att redovisa åtgärder med anledning av riksdagens beslut

Som framgått har regeringen sedan 1810 redovisat vilka åtgärder tillkännagivandena har lett till. Redovisningen lämnades fram till 1961 till Justitieombudsmannen och därefter direkt till riksdagen. Från och med riksmötet 1997/98 har skrivelsen nummer 75. Skrivelsen omfattar samtliga riksdagskrivelser som inte tidigare har avrapporterats som slutbehandlade. Således ingår också riksdagens beslut om lagar och anslag m.m. Det finns dock inget författningsmässigt krav på att regeringen ska redovisa detta.

Enligt regeringsformen och riksdagsordningen ska regeringen förelägga riksdagen följande propositioner och skrivelser:

- en budgetproposition (9 kap. 2 § RF, 3 kap. 2 § och 3.2.1 RO, senast den 20/9 icke valår)
- en ekonomisk vårproposition (3.2.2 RO, senast den 15/4)
- en årsredovisning för staten (9 kap. 10 § RF, senast den 15/4 enligt 10 kap. 5 § budgetlagen 2011:203)
- en årlig kommittéberättelse (3.6.3 RO, senast den 1/3).
- en skrivelse över en granskningsrapport från Riksrevisionen (4 kap. 18a § RO)
- en årlig skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen (10 kap. 2 § RO).

I budgetlagen (2011:203) anges vidare att regeringen vartannat år i en skrivelse till riksdagen ska utvärdera förvaltningen av statsskulden. Skrivelsen ska senast den 25 april överlämnas till riksdagen (5 kap. 7 § budgetlagen). Regeringen ska också varje år lämna en redovisning av skatteutgifter till riksdagen (10 kap. 4 § budgetlagen).

Vidare finns det ett antal skrivelser som regeringen lämnar årligen utan att det finns krav i lag att dessa ska lämnas. Bland dessa finns redogörelsen för företag med statligt ägande (t.ex. skr. 2011/12:140), skrivelsen om utvecklingen inom den kommunala sektorn (t.ex. skr. 2011/12:102) och skrivelsen om strategisk exportkontroll (t.ex. skr. 2011/12:114).

Av bestämmelser i regeringsformen kan naturligtvis följa att regeringen måste lämna en proposition också för annat än lagar, t.ex. för godkännande av vissa internationella överenskommelser (10 kap. 3 § RF). I 8 kap. 6 § RF anges att föreskrifter som regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt regeringsformen ska underställas riksdagen för prövning om riksdagen bestämmer det.

I riksdagsordningens åttonde kapitel om vissa befattningshavare och organ regleras vissa organs skyldighet att årligen lämna en redogörelse för sin verk-

samhet till riksdagen (8.16.1, 8.6.1–3 RO). Det finns vissa krav på riksdagens myndigheter att lämna årsredovisning m.m. till riksdagen i lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m., lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän och lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank. Från och med för verksamhetsåret 2013 ska riksdagens nämndmyndigheter lämna en redogörelse till riksdagen för sin verksamhet under det senaste kalenderåret (framst. 2012/13:RS1 och 2012/13:RS3).

Kommittén kan konstatera att skrivelse 75 har kommit att få en viktig roll i uppföljningen av riksdagens beslut, särskilt i fråga om tillkännagivandena. Mot denna bakgrund är det rimligt att regeringens skyldighet att årligen lämna denna skrivelse regleras i riksdagsordningen.

Regeringens skrivelse med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser har under riksmötena 2001/02–2011/12 lämnats mellan den 12 mars och 24 mars. Den lämnas således enligt praxis i mars och senast det datum som riksdagen på förslag av talmannen har fastställt när propositioner som enligt regeringens mening bör behandlas under det pågående riksmötet senast ska lämnas (3 kap. 3 § RO). Därmed hinner motionstid löpa, övriga utskott hinner yttra sig till KU och KU hinner justera ett betänkande för kammarbehandling under våren. Denna ordning bör bestå, men i likhet med skrivelsen över verksamheten i EU krävs inte någon reglering av tidpunkten i RO.

Vidare bör kravet i riksdagsordningen på att kommittéberättelsen måste lämnas senast den 1 mars tas bort. Överlämnandet av kommittéberättelsen får förutsättas ske senast det datum som riksdagen på förslag av talmannen har fastställt när propositioner som enligt regeringens mening bör behandlas under det pågående riksmötet senast ska lämnas, dvs. omkring den 20 mars.

Som framgått ovan återredovisar och hanterar regeringen över hälften av tillkännagivandena i propositioner till riksdagen. Det är värdefullt för riksdagens arbete om det tydligt av redovisningen i den aktuella propositionen framgår vilket tillkännagivande som redovisningen görs med anledning av. Detta sker redan i dag i stor utsträckning. En tydlig redovisning innebär att riksdagen får kännedom om att regeringen anser att ett tillkännagivande är behandlat. Självfallet ska tillkännagivandena sedan redovisas också i regeringens skrivelse med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser.

När det gäller tillkännagivanden till riksdagens myndigheter kan kommittén konstatera att det i riksdagsstyrelsens redogörelse anges att riksdagsstyrelsen beslutat att redovisningen till riksdagen av vidtagna åtgärder ska följa samma form som regeringens redovisning (redog. 2011/12:RS4 Redogörelse för behandlingen under 2011 av riksdagens skrivelser till riksdagsstyrelsen). Riksdagsstyrelsens redovisning av åtgärder med anledning av riksdagens beslut bör också regleras i riksdagsordningen. Skyldigheten innebär att redovisningen kan lämnas i en särskild redogörelse eller i t.ex. redogörelsen med Riksdagsförvaltningens årsredovisning.

Förslag till lagtext återfinns i 9 kap. 7 och 8 §§ och tilläggsbestämmelse 9.16.3 i förslaget till ny riksdagsordning.

5.2 Utskottens initiativrätt och beredningskrav

Sammanfattning

Innan ett utskott i ett ärende som avser lagstiftning eller som påverkar statens budget helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag till utskottsinitiativ ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden, om det inte finns synnerliga skäl mot detta. Utskottet ska i så fall redovisa skälen till att upplysningar och yttranden inte har inhämtats.

Ett utskott ska vara skyldigt att i sitt betänkande redovisa skälen om utskottet väljer att inte inhämta ett yttrande från Lagrådet när utskottet tar ett initiativ till ändring av lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Skyldigheten ska också gälla om utskottet föreslår helt eller delvis bifall till en motion som innebär ändring av sådan lag. Även förslag om ny lag omfattas.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Ett utskotts rätt att ta ett initiativ till ett ärende regleras i 3 kap. 7 § RO. Där föreskrivs det att ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde. Ett sådant utskottsinitiativ tas genom ett utskottsbetänkande. Utskottsinitiativen delas in i begränsade eller osjälvständiga initiativ respektive obegränsade eller självständiga initiativ. Finansutskottet får i ekonomiskt-politiskt syfte väcka förslag även i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde (3 kap. 7 § andra stycket RO).

När det gäller osjälvständiga initiativ har ett utskott, inom ramen för ett till utskottet remitterat ärende, i sitt betänkande alltid kunnat framföra ett annat förslag än vad som framförts i ärendet. Det självständiga initiativet däremot är en rätt för utskottet att oberoende av ett från kammaren remitterat ärende väcka förslag inom utskottets beredningsområde. Den rätten infördes för samtliga utskott i början av 1970-talet. Tidigare fanns den för endast vissa utskott.

Ett självständigt utskottsinitiativ beslutas formellt först när utskottsbetänkandet justeras. Följdmotioner kommer därför inte i fråga. Grundlagberedningen uttalade att man därför i dessa fall har anledning att vara mer generös i sin bedömning av reservationsrätten (se SOU 1969:62 Ny utskottsorganisation). På så sätt kan frånvaron av en rätt att väcka följdmotioner kompenseras. Regleringen av utskottsinitiativet bör nämligen inte bli sådan att den kan tänkas inbjuda riksdagsmajoriteten till aktioner via utskotten i syfte att hindra oppositionen från att presentera alternativförslag (prop. 1973:90 s. 532 f.)

Syftet med att utsträcka utskottens initiativrätt var att stärka riksdagens maktställning. Särskild betydelse får initiativrätten under tider av minoritetsregeringar. Det uttrycktes emellertid samtidigt farhågor om att utsträckningen skulle leda till en ökad arbetsbörda för riksdagen och till politiska konflikter. KU förutsatte 1970 att de nya befogenheterna skulle begagnas med samma

varsamhet som iakttagits av de utskott som haft självständig initiativrätt före 1971. Ärenden borde även framdeles normalt väckas genom propositioner eller motioner, och politisk enighet eftersträvas i de fall där initiativ kommer i fråga.

Författningsutredningen föreslog att utskotten med vissa undantag skulle få initiativrätt inom sina områden (SOU 1963:16–18). Grundlagberedningen anförde följande (SOU 1969:62 s. 81 f.):

Författningsutredningens skäl för en vidgad initiativrätt för utskotten förefaller bärande. De mötte ingen gensaga under remissbehandlingen. En dylik initiativrätt kan förenas också med ett system med fackutskott, förutsatt att gränserna mellan utskotten är någorlunda preciserade. I själva verket ter det sig naturligare att tillerkänna ett utskott en sådan rätt, om det har överblick över hela ämnesområdet och kan välja mellan och inbördes avpassa olika medel att förverkliga ett inom utskottet uppkommet önskemål.

Utskottens rätt att väcka egna förslag skulle få en begränsad betydelse i politiskt viktiga frågor under tider då regeringen kan stödja sig på en fast sammanhållen majoritet i riksdagen. Under tider av minoritetsparlamentarism eller i lägen då regeringen har svag majoritet skulle det emellertid kunna tänkas förhålla sig annorlunda. Det kan då sägas vara viktigt för effektiviteten i regeringens verksamhet att riksdagens möjlighet att påverka regeringspolitiken blir begränsad i varje fall på det sättet att riksdagen inte vid vilket tillfälle som helst kan ingripa i denna. Detta kan vara av betydelse för hur åtråvärd regeringsmakten är utan riksdagsmajoritet och därmed för möjligheten att besätta regeringsposterna. En viss begränsning av möjligheterna till politiska initiativ inom riksdagen kan alltså vara ett naturligt inslag i fördelningen av befogenheter mellan riksdagen och regeringen.

Erfarenheterna från den svenska minoritetsparlamentarismens tid visar att utskotten kan komma att spela en nyckelroll, när regeringen saknar stöd av en fast majoritet i riksdagen. Det kan emellertid betvivlas att just en rätt för utskotten att föra fram fristående förslag skulle nämnvärt försvaga regeringsmakten. Det är inte känt att den självständiga initiativrätt för vissa utskott, som sedan länge förelegat, skulle lett till olägliga ingrepp i tidigare minoritetsregeringars verksamhet. Redan avsaknaden av den utredningsapparat, som krävs för tillkomsten av varje mera omfattande förslag, kommer att verka avsevärt hämmande på utskottens egna initiativ. Dessa kan väntas ofta bestå i förslag till framställningar om utredning i viss angelägenhet genom regeringens försorg. Skulle utskottsmajoriteten föra fram ett förslag i någon politiskt betydelsefull fråga i strid med regeringens önskan, kan man nog anta att det parlamentariska läget förskjutits så, att regeringen ändock riskerar att bringas på fall. Utskottets aktion skulle alltså troligen vara ett av flera tänkbara symptom på en förtroendekris. Genom det nya kontrollinstitutet misstroendeförklaring har riksdagen också fått möjlighet att praktiskt taget när som helst ingripa mot regeringen.

Grundlagberedningen föreslog således en generell rätt för utskotten i enkammarriksdagen att lägga fram förslag inom sitt område även om förslaget inte hade samband med ett ärende som remitterats till utskottet (SOU 1969:62 s. 85 f.).

Konstitutionsutskottet har flera gånger behandlat motioner om utskottsinitiativ (bet. 1995/96:KU6, 1996/97:KU26 och 1997/98:KU26). Utskottet har då ansett att utskottens initiativrätt stärker riksdagens ställning och underlättar dess arbetsmöjligheter samt utgått från att utskottens initiativrätt – allmänt och i grundlagsärenden – även fortsättningsvis ska begagnas med varsamhet och att politisk enighet eftersträvas i de fall där initiativ kommer i fråga. Utskotten har förutsatts vara restriktiva med att själva arbeta fram mer omfattande förslag utan beredning inom Regeringskansliet (jfr bet. 2004/05:KU20, 2006/07:KU20).

Dagens beredningskrav

Enligt 4 kap. 1 § riksdagsordningen ska propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner hänvisas till ett utskott för beredning (beredningstvång). I 4 kap. 9 § anges att utskotten ska avge betänkanden till kammaren i de ärenden som har hänvisats till dem och som inte har återkallats (behandlingstvång).

I samband med ett förslag om förenklad motionshantering slog 2002 års riksdagskommitté fast att beredningskravet i riksdagsordningen är uppfyllt om utskottet har gett kammaren ett förslag till beslut om motionsförslag. Någon form av sakligt övervägande måste naturligtvis ligga bakom varje sådant förslag. Av den hittillsvarande tillämpningen framgår, enligt Riksdagskommittén, att det främst är två formella skäl som angetts för att förenkla beredningen av vissa motioner. Det ena skälet är att utskottet nyligen eller under den innevarande valperioden behandlat och avstyrkt ett motionsförslag av samma innebörd som det aktuella motionsförslaget. Det andra skälet är att den fråga som förslaget tar upp enligt gällande uppgiftsfördelning inte är en fråga för riksdagen att besluta om. Båda dessa skäl måste anses uppfylla saklighetskravet (framst. 2005/06:RS3). Konstitutionsutskottet gjorde inte någon annan bedömning (bet. 2005/06:KU21).

Det finns inte några särskilda regler i riksdagsordningen för hur självständiga utskottsinitiativ ska beredas. Innan ett utskott avger ett betänkande med förslag i ett ärende som väckts inom riksdagen (dvs. genom motioner eller utskottsinitiativ) ska dock finansutskottet ges tillfälle att yttra sig, om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna (4 kap. 8 § RO).

Det ska också sägas att om ett utskott tar ett initiativ till ändring av lag som faller inom området för Lagrådets granskning är det enligt 8 kap. 21 § regeringsformen med vissa undantag obligatoriskt att höra Lagrådet. Det finns ingen skyldighet att höra Lagrådet om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Om regeringen föreslår lagstiftning inom Lagrådets område utan att höra Lagrådet ska regeringen i propositionen redovisa skälen för detta. Ett utskott är däremot inte skyldigt att redovisa skälen om det väljer att inte gå till Lagrådet.

I reformeringen av regeringsformen 2010 beslutades vissa förändringar i regeringsformen i syfte att ytterligare markera betydelsen av Lagrådets granskning. Ett yttrande från Lagrådet ska inhämtas när det är fråga om lagförslag inom Lagrådets granskningsområde (tidigare var kravet formulerat som bör). Den tidigare begränsningen att Lagrådet behöver höras endast om lagen är viktig för enskilda eller från allmän synpunkt har tagits bort (SOU 2008:125 s. 377 f., prop. 2009/10:80 s. 142 f., bet. 2009/10:KU s. 32 f.).

Lagrådet har, när det gäller förslag som väckts i riksdagen, i ett yttrande till socialförsäkringsutskottet starkt understrukit behovet av ett remissförfarande motsvarande det som vanligen tillämpas i regeringsärenden (bet. 2005/06:SfU5 Ny prövning av avvísings- och utvisningsbeslut s. 62). Lagrådets yttrande avsåg ett fall när en motion behandlades (och kom att bifallas). Lagrådet avstyrkte att det remitterade förslaget på det föreliggande underlaget skulle läggas till grund för lagstiftning, men utskottet och riksdagen valde ändå lagstiftning. Enligt utskottets mening var det ytterst angeläget att den tillfälliga ordningen kunde genomföras omgående. Beredningsunderlaget hade därtill kompletterats under utskottets hantering av ärendet. Med de preciseringar av motivuttalanden och i vissa fall ändringar av lagtexten som utskottet redovisade ansåg utskottet att riksdagen borde anta utskottets lagförslag, vilket också skedde.

Beredningskravet för regeringsärenden är följande enligt 7 kap. 2 § RF:

Vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.

Utnyttjande av initiativrätten

Utskottens möjlighet att ta självständiga initiativ har enligt en grundlagskommentar utnyttjats ganska sparsamt (Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl. 2012, s. 728).

Enligt en undersökning avseende riksmötena 1971–1983/84 hade initiativrätten endast utnyttjats 45 gånger (Statsvetenskaplig tidskrift 1988, s. 75). Utskottsinitiativen handlade om fyra typer av frågor:

1. frågor om riksdagen och dess myndigheter
2. korrigeringar eller kompletteringar i samband med felaktigheter eller förbi-seenden i tidigare beslut
3. konsekvensändringar eller kompletteringsbeslut i anslutning till ändrad lagstiftning inklusive förlängning av lags giltighet
4. sakfrågor som hade aktualiserats i eller utanför riksdagen.

Endast den fjärde kategorin inrymmer frågor av mer politiskt slag (Holmberg m.fl., Grundlagarna, 2012, s. 729). I övrigt handlar alltså utskottsinitiativen

om interna riksdagsfrågor och lagtekniska frågor. Utskottsinitiativ har fungerat som ett sätt att snabbt och enkelt rätta fel som uppstått i lagstiftningen och förlänga tillfälliga lagars giltighet när det behövs.

Riksdagens utredningstjänst (RUT) har undersökt utskottsinitiativen fr.o.m. riksmötet 1984/85 t.o.m. riksmötet 2010/11 (RUT dnr 2011:311). Under denna period har antalet utskottsinitiativ uppgått till 142, ett genomsnitt på drygt 5 per riksmöte. Alltjämt tas de flesta initiativen av KU. Andelen eniga initiativ var 82 procent (117 st.). Flest initiativ (35 procent) har tagits för att korrigera och komplettera felaktigheter och förbiseenden i tidigare beslut. Andelen initiativ som gäller sakfrågor som har aktualiserats i och utanför riksdagen uppgick till 32 procent (46 st.) Andelen konsekvensändringar m.m. uppgick till 15 procent (21 st.) och frågor om riksdagen och dess myndigheter till 18 procent (25 st.).

En kompletterande uppföljning med uppgifter t.o.m. april 2013 har gjorts av utredningstjänsten (RUT dnr 2013:608). Under riksmötena fr.o.m. 2010/11 då alliansregeringen har varit i minoritet har det genomsnittliga antalet självständiga utskottsinitiativ ökat till 8 från ca 4 vid riksmötena 2000/01–2009/10. Åren 2000/01–2005/06 med socialdemokratiska minoritetsregeringar som samarbetade med Vänsterpartiet och Miljöpartiet visar på jämförbara siffror med den period då Alliansen regerade i majoritet (2006/07–2009/10), dvs. i genomsnitt ca 4 självständiga utskottsinitiativ per riksmöte.

Överväganden

Arbetsfördelningen mellan regering och riksdag ska ligga fast. Det innebär att det i normalfallet är regeringen som ansvarar för att ta fram förslag till lagstiftning och statens budget och som har att bereda förslag enligt regeringsformens beredningskrav. Riksdagen kan uppmana regeringen att komma med förslag, men riksdagen har inte själv en beredningsapparat för att ta fram lagstiftning och andra beslut av mer kvalificerad art.

Det förekommer dock att riksdagen beslutar om t.ex. lagar utan att det finns förslag från regeringen. Detta kan ske både med anledning av motioner och utan att det finns något motionsförslag, dvs. genom utskottsinitiativ. De flesta fall när riksdagen lagstiftar utan att det finns något förslag från regeringen rör okontroversiella frågor, t.ex. rättelse av felaktigheter eller förbiseenden i lagstiftningen.

Det finns dock vissa fall när riksdagen har valt att lagstifta i frågor som är mer omstridda utan att det har funnits något förslag från regeringen. Till dem hör lagen om registrerat partnerskap (bet. 1993/94:LU28), könsneutrala äktenskap (bet. 2008/09:CU19) och sjukförsäkringen (i frågan om prövning mot hela arbetsmarknaden, bet. 2009/10:SfU13).

I frågan om könsneutrala äktenskap fanns utredningsbetänkandet Äktenskap för par med samma kön – Vigsselfrågor (SOU 2007:17). Betänkandet hade remissbehandlats. Det fanns således ett beredningsunderlag som motionärer, utskott och riksdag kunde utgå från. Civilutskottet begärde in Lagrådets

ytrande över ett lagförslag som utskottets kansli utarbetat på uppdrag av utskottet.

När det gäller frågan om prövning mot hela arbetsmarknaden lämnade företrädare för berörda myndigheter information till socialförsäkringsutskottet vid ett utskottssammanträde. Det förekommer således fall när utskottet föreslår lagstiftning utan att det finns en mer omfattande utredning som genomförts på regeringens uppdrag.

Konstitutionsutskottet har erinrat om att beredningskravet för regeringsärenden inte är absolut. Upplysningar och yttranden ska enligt bestämmelsen i RF inhämtas i den mån det är behövligt. Vidare har konstitutionsutskottet påmint om att det i RF inte föreskrivs någon särskild form för hur upplysningar och yttranden ska begäras in (bet. 2008/09:KU10 s. 63).

Lagrådet har, när det gäller förslag som väckts i riksdagen, starkt understrukit behovet av ett remissförfarande motsvarande det som vanligen tillämpas i regeringsärenden (bet. 2005/06:SFU5). Lagrådet har också konstaterat att regeringsformens beredningskrav formellt bara är tillämpligt på regeringen och således inte på ett lagförslag som ett utskott lägger fram med utnyttjande av sin initiativrätt. De bakomliggande sakliga motiven till beredningskravet gör sig emellertid lika starkt gällande oavsett vem som lägger fram förslaget, enligt Lagrådet (bet. 2004/05:SoU14 Användning av PKU-biobanken för identifiering av avlidna med anledning av naturkatastrofen i Sydostasien).

De krav som Lagrådet formulerat på beredning av förslag som väckts i riksdagen torde numera vara allmänt accepterade och en del av praxis. Dessa krav bör avspeglas i riksdagsordningen. Regeringsformens bestämmelser är en utgångspunkt, samtidigt som särskilda behov i riksdagens handläggning bör beaktas. Det kan t.ex. finnas behov av skyndsamhet i vissa situationer.

Kraven ska ta sikte på de fall när utskotten lägger fram förslag till ny eller ändrad lag. Vidare bör förslag till beslut som direkt påverkar statens budget också omfattas. Med detta avses förslag med påverkan på budgetens inkomster, utgifter eller övriga betalningar som påverkar statens lånebehov. Beredningskravet gäller också i förhållande till sådana ärenden under riksdagens budgetbehandling, exempelvis om ett utskott föreslår en annan nivå på ett anslag än vad regeringen föreslår i budgetpropositionen eller i en proposition om ändringsbudget.

Det innebär att det i riksdagsordningen bör anges att behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas i aktuella fall innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag genom ett utskottsinitiativ. Behövliga upplysningar kan avse förslagens budgetkonsekvenser eller konsekvenser för samhällsekonomin. Om det finns synnerliga skäl mot att inhämta upplysningar och yttranden får utskottet ändå avge ett betänkande med förslag i ärendet. Utskottet ska i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att upplysningar och yttranden inte har inhämtats.

Ett utskott bör också inhämta behövliga upplysningar och yttranden när utskottet avser att föreslå kammaren ett beslut som innebär större ändringar

jämfört med propositionen. Denna ordning behöver dock inte regleras i riksdagsordningen.

De föreslagna beredningskraven tar inte sikte på de fall när utskotten avser att föreslå tillkännagivanden. Skälet till att tillkännagivanden inte bör omfattas av de föreslagna kraven är att när regeringen vidtar åtgärder med anledning av ett tillkännagivande gäller regeringsformens beredningskrav för regeringen. Självfallet kan ett utskott begära in omfattande upplysningar också när det föreslår ett tillkännagivande (jfr bet. 2012/13:SfU6).

När det gäller från vem behövliga upplysningar och yttranden ska begäras in anges i regeringsformen följande aktörer vid beredningen av regeringsärenden: berörda myndigheter, kommuner, sammanslutningar och enskilda. Utskotten begär vanligen in information i lagstiftningsfrågor och budgetfrågor främst från regeringen och Regeringskansliet. Avsikten med bestämmelsen är inte att riksdagen ska inrätta en fullödig beredningsorganisation, vilket talar för att den aktuella bestämmelsen inte ska vara alltför detaljerad. Det finns således inte skäl att specificera i riksdagsordningen från vem utskotten ska begära in upplysningar och yttranden.

Hur det föreslagna kravet på att begära in behövliga upplysningar och yttranden ska uppfyllas kan i något fall tänkas bli föremål för olika uppfattningar i ett utskott. Det bör finnas ett skydd för minoritetens möjligheter.

En minoritet om minst fem ledamöter i ett utskott bör således ha rätt att begära att behövliga upplysningar och yttranden inhämtas. Utskottet bör få avslå en sådan begäran om utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits. Frågan om minoritetsskydd i utskott behandlas också nedan i avsnitt 5.3.

Skyldigheten att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig innan ett utskott avger ett betänkande med förslag i ett ärende som väckts inom riksdagen, om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna, kvarstår (4 kap. 8 § RO).

Utskottens skyldighet att inhämta yttranden från Lagrådet regleras i 8 kap. 21 § regeringsformen. Om ett utskott tar ett initiativ till ändring av lag som faller inom området för Lagrådets granskning är det enligt 8 kap. 21 § regeringsformen med vissa undantag obligatoriskt att höra Lagrådet. Det finns ingen skyldighet att höra Lagrådet om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Om regeringen föreslår en lag inom Lagrådets område utan att höra Lagrådet ska regeringen i propositionen redovisa skälen för detta. I regeringsformen finns inget krav på att ett utskott ska redovisa skälen om det väljer att inte gå till Lagrådet.

Kommittén anser att ett utskott ska vara skyldigt att i sitt betänkande redovisa skälen om utskottet väljer att inte begära in ett yttrande från Lagrådet när utskottet tar ett initiativ till ändring av lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Skyldigheten ska också gälla om utskottet föreslår helt eller delvis bifall till en motion som innebär ändring av sådan lag. Även förslag om

ny lag omfattas. Skälen till att ett utskott väljer att inte begära in ett yttrande från Lagrådet kan, enligt 8 kap. 21 § tredje stycket regeringsformen, vara att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Genom att utskotten blir skyldiga att redovisa skälen ökar öppenheten i lagstiftningsprocessen.

I riksdagsordningen bör vidare av tydlighetsskäl en hänvisning till 8 kap. 21 § regeringsformen införas.

Kommittén vill betona att balansen mellan riksdag och regering inte ska rubbas genom att kraven på beredning regleras i riksdagsordningen. I samma utsträckning som tidigare svarar regeringen för att ta fram förslag till riksdagen och bereda desamma. Regleringen syftar alltså inte till att öka möjligheterna för utskotten att ta fram lagförslag eller andra skarpa förslag. Avsikten är i stället att de förslag som tas fram av utskotten ska bli föremål för den beredning som Lagrådet uttalat.

Förslag till lagtext återfinns i 9 kap. 15 §, 10 kap. 4 och 5 §§ i förslaget till ny riksdagsordning.

Sammanfattning av den föreslagna ordningen

I nästa avsnitt föreslås vissa förstärkningar av minoritetsskyddet i utskottsarbetet. Tillsammans med de förslag som redovisats ovan kommer det följande att gälla.

Innan ett utskott i ett ärende helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag om ny eller ändrad lag eller väcker ett sådant förslag genom ett utskottsinitiativ, ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden om inte utskottet finner synnerliga skäl mot det. Detta gäller också för förslag som påverkar statens budget. Om utskottet inte inhämtat upplysningar eller yttranden ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta (10 kap. 4 § första stycket i förslaget till ny riksdagsordning).

Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag genom ett utskottsinitiativ ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna. Detta gäller både för förslag om tillkännagivanden och för andra slags förslag från utskottet (10 kap. 4 § andra stycket).

Ett utskott får ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som rör det andra utskottets beredningsområde (10 kap. 7 §).

I samtliga dessa fall kan en minoritet om minst fem ledamöter begära att upplysningar och yttranden ska inhämtas samt begära att ett yttrande ska avges till ett annat utskott som så begärt (10 kap. 9 § första stycket).

Utskottet får avslå en sådan begäran från en minoritet om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i sitt betänkande eller utlåtande redovisa skälen till att en sådan begäran har avslagits. Har en begäran om att ett yttrande ska avges till ett

annat utskott som så begärt avslagits ska utskottet redovisa skälen i sitt protokoll, och de ska om möjligt redovisas i ett betänkande eller ett utlåtande (10 kap. 9 § andra stycket).

Särskilt om EU-frågor och riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska ett utskott begära information om arbetet inom Europeiska unionen och om de av riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen som överlämnats till regeringen. Regeringen är skyldig att informera om en sådan begäran framställs (10 kap. 8 och 9 §§).

Utskotten ska vid beredning av ett utlåtande om en grönbok, en vitbok eller ett annat strategiskt EU-dokument begära in behövliga upplysningar från regeringen. Regeringen ska inom två veckor från den dag då utskottet begär det informera om sin bedömning av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen i ett utkast till lagstiftningsakt (10 kap. 10 §).

Yttranden från Lagrådet

Ett utskott är skyldigt att begära in Lagrådets yttrande om ett utskott tar ett initiativ till ändring av lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Det finns dock ingen skyldighet att höra Lagrådet om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer (8 kap. 21 § RF).

Om utskottet inte har begärt in ett yttrande från Lagrådet ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta (10 kap. 5 § RO).

Statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttranden till ett utskott

En statlig myndighet ska lämna upplysningar och avge yttranden till ett utskott som begär det (men skyldigheten omfattar inte att lämna sekretessbelagda uppgifter vid offentliga sammanträden). En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en sådan begäran från ett utskott till regeringen för avgörande.

Regeringens skyldighet är begränsad till dels frågor om arbetet inom Europeiska unionen, dels de av riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen som överlämnats till regeringen (10 kap. 8 §).

5.3 Minoritetsskydd i utskottsarbetet

Sammanfattning

En minoritet i ett utskott om minst fem ledamöter bör kunna få till stånd ett yttrande från det egna utskottet till det utskott som gett utskottet tillfälle att yttra sig.

Bakgrund

Nuvarande ordning

En statlig myndighet ska enligt 4 kap. 11 § första stycket riksdagsordningen lämna upplysningar och avge ett yttrande, då ett utskott begär det, om inte annat följer av 4 kap. 13 § tredje stycket, där det anges att vid en offentlig del av ett utskottssammanträde är företrädare för en statlig myndighet inte skyldiga att lämna en uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten. Denna skyldighet har dock regeringen endast i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en begäran från ett utskott till regeringen för avgörande.

I 4 kap. 11 § andra stycket anges att om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, ska utskottet begära in upplysningar eller ett yttrande enligt första stycket. Detsamma ska gälla om en sådan begäran framställts utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Enligt 4 kap. 18 a § riksdagsordningen ska talmannen överlämna en granskningsrapport från Riksrevisionen till berört utskott. Om utskottet vill begära in information med anledning av en sådan granskningsrapport ska 4 kap. 11 § om statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttranden till ett utskott tillämpas.

Grundlagberedningen

Bestämmelsen om statliga myndigheters skyldigheter att lämna information hade sin motsvarighet i den tidigare riksdagsordningens 47 § som dock inte innehöll något skydd för minoritetens rätt att kräva särskilda utredningsåtgärder. Grundlagberedningen gjorde i motiveringen till sitt förslag till ny riksdagsordning (prop. 1973:90 s. 507) bedömningen att detta knappast var ett viktigt problem i den svenska riksdagen, då minoritetens krav på sakupplysningar brukade beaktas av majoriteten. Från principiell synpunkt fick det emellertid anses vara betydelsefullt att skapa garantier för att rimliga krav från minoriteten på ytterligare belysning i sak av ett ärende tillgodosågs.

Den främsta invändningen mot en obetingad minoritetsbefogenhet var enligt propositionen att det kunde bli svårt att värja sig mot risken för förhållning av ett ärende. Grundlagberedningen kom till slutsatsen att en tredjedel av ledamöterna i ett utskott borde få rätt att begära in upplysningar och yttranden från statliga myndigheter, men för att förhindra missbruk borde bestämmelsen förses med tillägget att utskottet, dvs. utskottsmajoriteten, skulle kunna motsätta sig den begärda utredningen, om denna medförde dröjsmål med ärendets handläggning i riksdagen och detta dröjsmål ledde till avsevärt men, t.ex. genom att ett brådskande och viktigt ärende försenades. Grundlagberedningen tillade att om utskottet inte följde minoritetens begäran, borde utskottet i sitt betänkande ange skälen för detta ställningstagande. Detta blev en lagreglerad skyldighet genom en ändring av bestämmelsen 1988.

Det minoritetsskydd om en tredjedel av ledamöterna som Grundlagberedningen föreslog infördes i riksdagsordningen. Efter det att ledamotsantalet i utskotten 1988 utökades till 17 ändrades minoritetsregeln till minst 5 ledamöter.

Utskottsminoritetens rätt avser endast ett ärende som remitterats från kammaren eller väckts av utskottsmajoriteten. Den gäller alltså inte en fråga där majoriteten motsätter sig att utskottet tar ett initiativ. Däremot gäller minoritetsskyddet när information begärs in i en EU-fråga (Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl. 2012, s. 788).

Bestämmelsen avser endast upplysningar och yttranden från statliga myndigheter. Beträffande införskaffande av annan information bestämmer utskottsmajoriteten. Grundlagberedningen förutsatte att utskotten visade generositet med att införskaffa sakmaterial som en minoritet önskade få tillfört behandlingen.

Det har förekommit att majoriteten i ett utskott hänvisar till ”avsevärt men”

Det är ovanligt att majoriteten i ett utskott avslår en begäran om inhämtande av upplysningar, men det förekommer. Våren 2010 avslog majoriteten i civilutskottet vid två tillfällen en begäran om att inhämta ett yttrande från Lagrådet med hänvisning till att lagrådsgranskningen skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men uppkom (bet. 2009/10:CU25 s. 9 och 14 f. samt 2009/10:CU29 s. 6 och s. 12). Civilutskottet redovisade skälen för avslag förhållandevis utförligt i betänkningarna.

Några äldre exempel återfinns i betänkningarna 1993/94:SoU14, 1994/95:FiU1, 2000/01:SoU6 och 2000/01:SoU11.

Yttranden mellan utskott

Enligt 4 kap. 8 § riksdagsordningen får ett utskott ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som rör detta utskotts beredningsområde. Innan ett utskott avger ett betänkande med förslag i ett ärende som väckts inom riksdagen, ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig, om förslaget kan

innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, ska utskottet inhämta ett yttrande. Detsamma gäller om en sådan begäran framställs utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om ett yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Yttranden mellan utskott var före 2003 reglerade i riksdagsordningen endast genom skyldigheten att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag med påverkan på statsutgifter. Vid moderniseringen av riksdagsordningen reglerades yttranden mellan utskott (förs. 2002/03:RS1 s. 11, 22, bet. 2002/03:KU15 s. 20–21). Formuleringen ”yttra sig i ett ärende eller en fråga” har valts för att inte utesluta möjligheten att utskotten begär in yttranden från andra utskott i annat än formliga ärenden och frågor om uppföljning och utvärdering. En minoritet om minst fem ledamöter av utskottet fick vid regleringen 2003 i likhet med vad som är fallet i fråga om att begära in yttranden och upplysningar från statliga myndigheter (4 kap. 11 § RO) rätt att begära yttranden från andra utskott. Någon praktisk förändring antogs detta inte innebära eftersom praxis var att utskotten sällan avslagit yrkanden av detta slag. En viktig kvarstående skillnad var att statliga myndigheter i princip är skyldiga att avge yttranden medan ett utskott kan avstå. Liksom när det gäller yttranden från statliga myndigheter kan utskottsmajoriteten avslå en begäran om att inhämta ett yttrande från ett annat utskott om yttrandet avser ett ärende och inte en ”fråga” och om ett yttrande ”skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma”. En redovisning av skälen för avslag ska liksom när det gäller begäran om yttranden från myndigheter finnas i betänkandet.

Det har förekommit att majoriteten i ett utskott har beslutat att utskottet ska avstå från att yttra sig mot minoritetens vilja

I betänkande 2005/06:KU34 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen redovisas att övriga utskott har getts tillfälle att yttra sig. Lagutskottet beslutade att inte avge något yttrande i ärendet (prot. 2005/06:28 3 §). Mot beslutet anfördes en avvikande mening av ledamöterna från M, FP, KD och C som ansåg att lagutskottet borde ha avgett ett yttrande. När det gäller riksdagsskrivelsena om Konsumentverket, konsumenträtt i offentlig verksamhet och resegarantisystemet (rskr. 2004/05:154, rskr. 2004/05:155, bet. 2004/05:LU8 mom. 3, 11 och 15) som redovisas med att ärendet bereds och att regeringen avser att återkomma till riksdagen under våren 2006 anser minoriteten med hänvisning till proposition 2005/06:105 att så inte har skett i alla delar. Vidare anser minoriteten att redogörelsen har kommit att bli otydlig då beredningsläget för de olika punkterna i riksdagens

skrivelser 2004/05:154 och 155 inte har redovisats separat för varje punkt (bet. 2005/06:KU34 s. 14).

Vidare finns ett fall våren 2007, då civilutskottet, socialförsäkringsutskottet och trafikutskottet gavs tillfälle att yttra sig till skatteutskottet över proposition 2006/07:96 Om skatt på trafikförsäkringspremier m.m. och de motioner som väckts med anledning av propositionen. I skatteutskottets betänkande redovisas att yttranden lämnades av socialförsäkringsutskottet och av trafikutskottet.

Civilutskottet beslutade vid ett sammanträde den 8 maj 2007 att avstå från att yttra sig i ärendet. Vid den förnyade behandlingen av ärendet i skatteutskottet beslutades med hänvisning till minoritetsskyddsregeln i riksdagsordningen att civilutskottet på nytt skulle ges tillfälle att yttra sig. Civilutskottet beslutade vid ett sammanträde den 1 juni 2007 att inte avge något yttrande med hänvisning till att ärendet inte tillhör civilutskottets beredningsområde. Ledamöterna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna reserverade sig mot beslutet med hänvisning till att ärendet tillhör civilutskottets beredningsområde (bet. 2006/07:SkU16, bet. 2006/07:SkU22).

Återförvisning och hänvisning till ett annat utskott

Återförvisning från kammaren till samma utskott som behandlat ärendet är en minoritetsrätt. Ett ärende, i vilket ett utskott har avgett ett betänkande, ska enligt 4 kap. 10 § riksdagsordningen återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får inte göras mer än en gång i samma ärende.

Kammaren får även hänvisa ärendet till ett annat utskott för ytterligare beredning (4 kap. 10 § andra stycket). I det fallet gäller dock vanliga beslutsregler, dvs. beslutet tas med enkel majoritet i kammaren. Finns det samtidigt ett yrkande om återförvisning och ett yrkande om hänvisning till ett annat utskott ska återförvisningsyrkandet prövas först. Om återförvisning beslutas, faller yrkandet om hänvisning till ett annat utskott. Det är dock möjligt att framställa detta yrkande på nytt i samband med att kammaren behandlar det betänkande som återremissen resulterat i.

En speciell form av återförvisning är den som sker med stöd av 2 kap. 22 § regeringsformen. Ett lagförslag som rör vissa angivna fri- och rättigheter ska, om det inte förkastas av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsyttrandet över förslaget anmälades i kammaren. Riksdagen får dock anta förslaget direkt, om minst fem sjättedelar av de röstande enas om beslutet.

Yttranden från finansutskottet om vissa förslag med påverkan på statsutgifter

Före 2003 var endast skyldigheten att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag med påverkan på statsutgifter reglerad i riksdagsordningen. Denna skyldighet för utskotten tillkom 1994 i samband med reformen av

riksdagens budgetprocess och trädde i kraft den 1 januari 1996. I samband med införandet av bestämmelsen anförde Riksdagsutredningen (förs. 1993/94:TK2 s. 37–38, 64) att om ett utskott avser att tillstyrka ett förslag som har väckts inom riksdagen och som medför mer betydande framtida återverkningar för de offentliga utgifterna och inkomsterna, ska utskottet först göra en beräkning av kostnaderna samt informera finansutskottet i frågan. Finansutskottet ska då ges tillfälle att yttra sig. Det rör sig här, enligt utredningen, om sådana förslag som kan få långsiktiga effekter på de offentliga utgifterna och inkomsterna, dvs. inte förslag som rör det närmast följande budgetåret.

Avsikten med bestämmelsen var i första hand att se till att finansutskottet får information om sådana förslag, inte att finansutskottet ska yttra sig över alla förslag. Utredningen förutsatte vidare att finansutskottet ges möjlighet att yttra sig så snart utskottet tagit preliminär ställning. Utredningen erinrade också om att för det fall att ett utskott låter bli att begära in ett yttrande från finansutskottet, finns det möjlighet att i kammaren framställa ett yrkande om att ärendet ska hänvisas till finansutskottet för ytterligare beredning eller återförvisas till utskottet. Utredningens förslag bifölls utan närmare kommentar under riksdagsbehandlingen (bet. 1993/94:KU18 s. 12 och 15).

Före 2003 var möjligheten att ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig inte reglerad i riksdagsordningen, bortsett från den nu aktuella skyldigheten att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag som kan påverka de offentliga finanserna. När den nya bestämmelsen om yttranden mellan utskotten infördes 2003 flyttades bestämmelsen om skyldigheten att i vissa fall ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag till statsutgifter i sak oförändrad till den nya bestämmelsen.

I bestämmelsens andra stycke infördes ett minoritetsskydd för att begära in ett yttrande. Minoritetsskyddet avser att begära in yttranden enligt *första stycket*, i vilket även yttranden från finansutskottet behandlas. Den nya bestämmelsens utformning innebär därmed enligt sin ordalydelse att även bestämmelsen om skyldigheten att i vissa fall ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag som kan påverka de offentliga finanserna numera omfattas av ett minoritetsskydd, vilket inte var fallet tidigare. Denna förändring behandlas dock inte närmare i förarbetena (förs. 2002/03:RS1, bet. 2002/03:KU15).

Finansutskottet avgav under riksmötet 2011/12 tre yttranden av detta slag. Under 2010/11 avgav finansutskottet två sådana yttranden.

Överväganden

En minoritet i ett utskott om minst fem ledamöter bör kunna få till stånd ett yttrande från det egna utskottet till det utskott som gett utskottet tillfälle att yttra sig. Därmed stärks minoritetens rättigheter, och synpunkter från det berörda utskottet tillförs ärendet.

I likhet med vad som gäller för beslut om att begära in ett yttrande bör majoriteten i det utskott som har givits möjlighet att yttra sig ha möjlighet att

avslå en begäran från fem ledamöter i utskottet om att utskottet ska yttra sig, om utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Som redovisats ovan finns det redan ett minoritetsskydd när det gäller skyldigheten att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig om vissa förslag som kan påverka de offentliga finanserna. I avsnitt 5.2 om beredningskrav har det föreslagits att det också ska finnas ett minoritetsskydd för att begära in upplysningar och yttranden.

Förslag till lagtext återfinns i 10 kap. 9 § i förslaget till ny riksdagsordning.

5.4 Reglering av utskottsindelning och ärendefördelning

Sammanfattning

Även om riksdagsordningen explicit bara medger att riksdagen kan tillsätta ytterligare utskott för längst den tid som återstår av valperioden finns det inget hinder för riksdagen att med enkel majoritet vid ett beslutstillfälle ändra indelningen av utskott innan de är valda (med undantag för KU, FiU och SkU). Ett sådant beslut kan också leda till färre utskott. Ärendefördelningen ligger i huvudsak i tilläggsbestämmelser som kan ändras med enkel majoritet vid ett beslutstillfälle.

Det går att ändra utskottsindelningen och ärendefördelningen om det finns en riksdagsmajoritet för det. Det finns inte skäl att ytterligare underlätta ändringar av utskottsindelningen.

Som ett led i att göra riksdagsordningen mer överskådlig bör tilläggsbestämmelserna om utskottens ämnesområden läggas som en bilaga till riksdagsordningen.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Utmärkande för det svenska riksdagsskicket är att tyngdpunkten i riksdagsarbetet ligger hos utskotten (prop. 1973:90 s. 258 f.). Det är där som riksdagsärendena normalt bereds. Ett väsentligt drag i systemet är att utskotten är fasta. Endast konstitutionsutskottet och finansutskottet är reglerade i regeringsformen. I övrigt regleras utskotten och ärendefördelningen i riksdagsordningen. Sålunda stadgas det i 4 kap. 3 § RF att riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelserna i riksdagsordningen. Skälet till att konstitutionsutskottet och finansutskottet är reglerade i regeringsformen är att utskotten enligt just regeringsformen har särskilda uppgifter i fråga om granskning av regeringen och budgetarbetet.

Närmare bestämmelser om utskotten och ärendefördelningen finns i riksdagsordningen. Enligt huvudbestämmelsen 4 kap. 2 § RO ska riksdagen inom sig för varje valperiod tillsätta ett konstitutionsutskott, ett finansutskott, ett skatteutskott och ett erforderligt antal andra utskott. Valet gäller till valperiodens slut. Av paragrafens andra stycke följer att riksdagen under valperioden även kan tillsätta andra utskott för längst den tid som återstår av valperioden. I tillägsbestämmelse 4.2.1 räknas de nuvarande utskotten upp. Det anges vidare att utskotten ska tillsättas av riksdagen senast på åttonde dagen efter första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod.

Konstitutions-, finans-, och skatteutskottets uppgifter anges i 4 kap. 4 och 5 §§ RO. Övriga utskotts beredningsområden anges i tillägsbestämmelse 4.6.1–4.6.15. Närmare bestämmelser om grunderna för fördelningen av ärenden mellan utskotten finns i 4 kap. 6 § RO.

Utskotten regleras alltså på tre nivåer i lags form:

- regeringsformen: KU och FiU (ändras med enkel majoritet före och efter val)
- riksdagsordningens huvudbestämmelser: KU, FiU och SkU (ändras med enkel majoritet före och efter val eller vid ett tillfälle med kvalificerad majoritet)
- riksdagsordningens tillägsbestämmelser: samtliga utskott (ändras med enkel majoritet vid ett tillfälle).

Före 1994 reglerades också skatteutskottet i regeringsformen.

Riksdagen får avvika från de grunder som har fastställts för fördelningen av ärenden mellan utskott, med undantag för ärenden om grundlagarna och RO som alltid måste beredas av KU. Kravet för att en avvikelse ska få göras är att det i ett särskilt fall krävs av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena. Under samma förutsättningar får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om detta utskott samtycker till det (4 kap. 6 § RO).

Enligt en grundlagskommentar kan de ofta överlappande ämnesområdesbeskrivningarna i tillägsbestämmelserna i och för sig lätt ge upphov till kompetensvister mellan utskotten, men med den allmänna formulering som uppmjukningsregeln fått torde det i regel vara svårt att hävda att talmannens lösning av en kompetensvist strider mot RO (Holmberg m.fl., 3 uppl. 2012, s. 774).

Regleringen i RO är inte uttömmande. Ett exempel är att KU har hand om minoritetsfrågor, som inte nämns i RO.

Indelning i utgiftsområden

Bakgrund

I Riksdagsutredningens betänkande 1993/94:TK3 diskuterades ett antal principiella grunder för statsbudgetens indelning i utgiftsområden med utgångs-

punkt i rambeslutsmodellen. Indelningen borde enligt utredningens mening tillfredsställa krav på politisk relevans, statsfinansiellt lämpliga avgränsningar och möjlighet att göra meningsfulla prioriteringar och följa upp resultaten. Utgiftsområdena borde enligt utredningen ha en över tiden önskvärd fasthet som ändå kan förenas med flexibilitet och situationsanpassning. Konstitutionsutskottet tillstyrkte utredningens förslag i denna del, och riksdagen biföll utskottets förslag (bet. 1995/96:KU21, rskr. 1995/96:157–160).

Hur beslut om indelning i utgiftsområden fattas

I huvudbestämmelse 5 kap. 12 § riksdagsordningen anges det att riksdagen genom lag kan besluta att hänföra statsutgifter till olika utgiftsområden. Enligt tilläggsbestämmelse 5.12.1 ska beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som ska innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen. Utgiftsområdena och deras benämningar framgår av tilläggsbestämmelsen. Utgiftsområdenas innehåll är inte lagreglerat. I konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU21 presenterades (i bilaga 1) ett förslag till indelning av budgeten i utgiftsområden, vilken även innefattade en förteckning över verksamheter, bidrag och myndigheter m.m. fördelade på utgiftsområden. Riksdagen beslutade om förteckningen i enlighet med utskottets förslag (bet. 1995/96:KU21, rskr. 1995/96:157–160). Riksdagen beslutade våren 2001 att regeringen i den ekonomiska vårpropositionen skulle lämna förslag till ändringar i indelningen av utgiftsområden och att ändringarna skulle fastställas av riksdagen i samband med behandlingen av detta ärende (framst. 2000/01:RS1, bet. 2000/01:KU23, rskr. 2000/01:273). Som bakgrund till förslaget om ändringar i utgiftsområdena hade Riksdagskommittén noterat följande (framst. 2000/01:RS1 s. 92):

En lämplig ordning är att regeringen i vårpropositionen lämnar förslag till ändringar i indelningen och att ändringarna fastställs av riksdagen. De ändringar vi då avser är de som behövs för att utgiftsområdesindelningen skall vara förenlig dels med riksdagsordningen, dels med riksdagsbeslutet om ämnesförteckning. Samma skäl som gäller för regeringens förslag gör sig enligt vår mening gällande också i fråga om motioner. Alla förslag om utgiftsändringar som kräver ändringar i riksdagsordningen eller i den förteckning i KU-betänkandet som riksdagen ställt sig bakom med de ändringar som redan genomförts bör således beslutas under våren. Det ter sig enligt vår mening knappast rimligt att ha en ordning som innebär att hela ämnesförteckningen bifogas propositionen eller utskottsbetänkandet varje år. Det borde vara tillräckligt att bara ändringarna redovisas. Det kan vara lämpligt att med några års mellanrum – beroende på antalet ändringar – som bilaga till propositionen eller betänkandet foga en fullständig förteckning.

Våren 2009 uttalade konstitutionsutskottet, i linje med Riksdagskommittén, att det knappast ter sig rimligt att ha en ordning som innebär att hela förteckningen redovisas varje år utan att det borde vara tillräckligt att bara de aktuel-

la ändringarna redovisas. Utskottet uttalade även att det kunde vara lämpligt att regelbundet med några års mellanrum – beroende på antalet ändringar – i en bilaga till utskottets betänkande redovisa en fullständig förteckning (bet. 2008/09:KU26 s. 9). När utskottet behandlade frågor om indelning av utgiftsområden våren 2010 framhöll utskottet att en lämplig tidpunkt för att redovisa en fullständig förteckning i utskottets betänkande i normala fall borde vara det första riksmötet i varje mandatperiod (bet. 2009/10:KU39 s. 15).

Senast en fullständig ämnesförteckning över indelningen av statsbudgetens ändamål och verksamheter i utgiftsområden godkändes av riksdagen var våren 2011 (bet. 2010/11:KU32 bil. 5 s. 30–39, rskr. 2010/11:294–295).

I den ekonomiska vårpropositionen föreslår regeringen regelmässigt ändringar i indelningen av utgiftsområdena. Riksdagen föreslås godkänna regeringens förslag till ändringar av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden. Våren 2012 föreslog regeringen sex ändringar i fördelningen av ändamål och verksamheter inom utgiftsområden. Regeringens förslag rörde kungafondens kansli, ansvaret för vissa associationsrättsliga ärenden, statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, statligt stöd till idrottsutbildning, lexikaliskt arbete inom tolkområdet och viss verksamhet vid Havs- och vattenmyndigheten. Riksdagen ställde sig bakom förslaget (prop. 2011/12:100, bet. 2011/12:KU24).

Överväganden

Kommittén kan konstatera att även om riksdagsordningen explicit bara medger att riksdagen under valperioden kan tillsätta ytterligare utskott för längst den tid som återstår av valperioden finns det inget hinder för riksdagen att med enkel majoritet vid ett beslutstillfälle ändra indelningen av utskott innan de är valda (med undantag för KU, FiU och SkU). Ett sådant beslut kan också leda till färre utskott. Ärendefördelningen ligger i huvudsak i tilläggsbestämmelser som kan ändras med enkel majoritet vid ett beslutstillfälle.

Det går således att ändra utskottsindelningen och ärendefördelningen om det finns en riksdagsmajoritet för det. Det finns inte skäl att ytterligare underlätta ändringar av utskottsindelningen eller att införa en ordning där riksdagen efter varje val särskilt måste besluta vilka utskott som ska finnas. En sådan ordning skulle kunna skapa onödig instabilitet.

Som ett led i att göra riksdagsordningen mer överskådlig föreslår kommittén att tilläggsbestämmelserna om utskottens ämnesområden läggs som en bilaga till riksdagsordningen. En hänvisning till bilagan finns i tilläggsbestämmelse 7.5.1 i förslaget till ny riksdagsordning.

5.5 Utskotts möjlighet att sammanträda på en annan ort än Stockholm

Sammanfattning

Det finns inte skäl att föreslå någon ändring av regleringen i regeringsformen. Utskotten bör således också fortsättningsvis sammanträda i Stockholm.

Bakgrund

Nuvarande ordning

I 4 kap. 1 § regeringsformen anges att riksmötet hålls i Stockholm, om inte riksdagen eller talmannen bestämmer något annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet. Ett exempel enligt Grundlagberedningen kan vara att ledamöternas hälsa utsätts för fara, t.ex. på grund av en epidemi. Att ledamöternas säkerhet och frihet kan vara i fara vid krig och krigsfara är uppenbart.

Nu är dock inte frågan vad som gäller vid situationer där riksdagens säkerhet eller frihet är i fara utan vad som gäller vid normala förhållanden.

Konstitutionsutskottet har anfört att det uttryckligen stadgas i regeringsformen att riksmöte ska hållas i Stockholm. Endast av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet kan riksmötet förläggas till en annan ort. På andra grunder kan således inte sammanträden med riksdagen eller dess utskott äga rum utanför Stockholm. Det finns inte heller någon anledning att ändra grundlagen på denna punkt, anförde KU (bet. 1993/94:KU18 s. 49 f.).

Överväganden

Det grundläggande skälet till att riksmöten och utskottssammanträden i normalfallet ska hållas i Stockholm torde vara rättssäkerhet. En minoritet ska inte kunna överrumplas genom att ett sammanträde plötsligt hålls på en annan ort. En möjlighet att hålla utskottssammanträden utanför Stockholm skulle också kunna inbjuda till felaktigt utnyttjande av sammanträdena.

Det finns således inte skäl att förorda någon ändring av regleringen i regeringsformen. Utskotten bör således också fortsättningsvis sammanträda i Stockholm.

5.6 Suppleanters inträde vid utskottssammanträden

Sammanfattning

Den gällande regleringen av suppleanters inträde vid utskottssammanträden redovisas. Det finns inte stöd för att föreslå någon annan reglering. Samtidigt erinras om konstitutionsutskottets uttalande att det inte är tillfredsställande att det för utskottsledamöterna och suppleanterna kan råda osäkerhet om i vilken ordning suppleanter avses träda in i stället för ordinarie ledamöter i ett visst utskott. Konstitutionsutskottet ansåg det därför lämpligt att utskotten i början av varje valperiod enas om i vilken ordning suppleanter ska inträda i en ordinarie ledamots ställe.

Det kan således finnas skäl för en ökad tydlighet inom ramen för gällande reglering och för en diskussion på gruppledarnivå i frågan, utan att riksdagsordningen ändras i berörd del.

Bakgrund

Nuvarande ordning

I 7 kap. 9 § riksdagsordningen föreskrivs följande:

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall en frånvarande ledamots plats i ett organ intas av en suppleant som hör till samma partigrupp. Om detta inte kan ske, gäller att suppleanterna har företräde i den ordning i vilken de har valts eller, om valet har förrättats med gemensam lista, i den ordning i vilken de har förts upp på listan.

Paragrafen reglerar inte i vilken ordning suppleanterna *inom* ett parti inträder i en ledamots ställe. En suppleant kan avstå från tjänstgöring till förmån för en annan suppleant från samma partigrupp med sämre placering i turordningen. Paragrafen förutsätter att en suppleant från ett annat parti fyller den lediga platsen om inte en suppleant från partigruppen kan inträda. Då gäller den turordning i vilken suppleanterna valts eller tagits upp på gemensam lista.

Grundlagberedningen (prop. 1973:90 s. 574) sade sig inte syfta till en ändring i praxis i t.ex. utskotten enligt vilken suppleanter avstår från att besätta platsen vid bordet, då en suppleant från den ordinarie ledamots parti inte är närvarande.

Någon enhetlig praxis på denna punkt synes emellertid inte ha funnits i utskotten, enligt en grundlagskommentar (Holmberg m.fl., 2012, s. 857). I samband med moderniseringen av riksdagsordningen 2003 uttalade konstitutionsutskottet (bet. 2002/03:KU15 s. 30) att det inte var tillfredsställande att det för utskottsledamöterna och suppleanterna kan råda osäkerhet om i vilken ordning suppleanter avses träda in i stället för ordinarie ledamöter i ett visst utskott. KU ansåg det därför lämpligt att utskotten i början av varje valperiod enas om i vilken ordning suppleanter ska inträda i en ordinarie ledamots ställe.

Det kan noteras att paragrafen inte föreskriver att en suppleant får tjänstgöra endast när en ordinarie ledamot är frånvarande. Därigenom möjliggörs en arbetsfördelning i t.ex. utskotten mellan ordinarie ledamöter och suppleanter inom samma partigrupp.

Konstitutionsutskottet har behandlat motioner om ändrad inträdesordning. Konstitutionsutskottet har då framhållit att såvitt utskottet kan bedöma har den nuvarande ordningen för suppleanternas inträdesordning fungerat väl. För närvarande är utskottet inte berett att frångå sina tidigare ställningstaganden (bet. 2009/10:KU11).

Tillämpning i utskotten

Ordningen för suppleanternas inträde kan rubbas endast genom frivilligt avstående från dem som står före i tur. Ett utskott kan inte med bindande verkan bestämma om en annan ordning. Däremot kan ett utskott ha en ”tyst överenskommelse” att platsen lämnas tom om det inte finns någon suppleant från den frånvarande ledamotens parti.

Överväganden

Den gällande regleringen har redovisats ovan. Det finns inte stöd för att föreslå någon annan reglering.

Samtidigt finns det skäl att erinra om konstitutionsutskottets uttalande att det inte är tillfredsställande att det för utskottsledamöterna och suppleanterna kan råda osäkerhet om i vilken ordning suppleanter avses träda in i stället för ordinarie ledamöter i ett visst utskott. Konstitutionsutskottet ansåg det därför lämpligt att utskotten i början av varje valperiod enas om i vilken ordning suppleanter ska inträda i en ordinarie ledamots ställe.

Det kan således finnas skäl för en ökad tydlighet inom ramen för gällande reglering och för en diskussion på gruppledarnivå i frågan, utan att riksdagsordningen ändras i denna del.

5.7 Budgetprocessen

Sammanfattning

Efter ett val bör en ny regering få tre veckor på sig att utforma och lämna sin första budgetproposition till riksdagen. I dag är tidsgränsen tio dagar.

En regering som sitter kvar efter ett val ska lämna budgetpropositionen senast två veckor efter riksmötets öppnande, dvs. en vecka senare än nuvarande ordning. Skälet är att valdagen tidigareläggs en vecka, vilket innebär att budgetpropositionen i dessa fall kommer att överlämnas vid samma tidpunkt som enligt den nu gällande regleringen.

Bestämmelsen att den absolut sista dagen för att lämna budgetpropositionen är den 15 november bör kvarstå. Vidare bör det också i fortsättningen finnas en hänvisning till budgetlagen i riksdagsordningen, och beslut om ändringar av utgiftsområdesindelningen bör som i dag fattas i samband med beslut om den ekonomiska vårpropositionen.

Bakgrund

Riksdagsstyrelsen har överlämnat utredningen om tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande under valår m.m. och remissvaren till Kommittén för översyn av riksdagsordningen (dnr 049-780-2011/12).

Utredningen om tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande under valår m.m

Den 12 december 2011 beslutade riksdagsstyrelsen att uppdra åt riksdagsdirektören att låta utreda när budgetpropositionen ska lämnas under ett valår m.m. Riksdagsdirektören uppdrog i sin tur åt kanslichefen i finansutskottet, Ingvar Mattson, att genomföra utredningen. Riksdagsstyrelsen beslutade också att riksdagens gruppledare skulle bilda referensgrupp för utredningen.

Utredningen består av tre delar:

- Tidpunkten för avlämnandet av budgetpropositionen efter val ska utredas.
- Bestämmelserna om tidpunkten för ändringar av utgiftsområdesindelningen ska ses över.
- Möjligheten att slopa hänvisningen till budgetlagen i riksdagsordningen ska övervägas.

Utredningen överlämnades till riksdagsdirektören i september 2012. I det följande sammanfattas utredningen.

Tidpunkten för avlämnandet av budgetpropositionen efter val ska utredas

Riksdagen beslutade i november 2010 (prop. 2009/10:80, bet. 2010/11:KU4) om ändringar i vallagen som innebär att valdagen flyttas från den tredje till den andra söndagen i september. Bakgrunden till beslutet var ett förslag av Grundlagsutredningen i betänkandet En reformerad grundlag (SOU

2008:125). Utredningens motivering för förslaget att flytta valdagen var att skapa mer tidsutrymme för regeringens arbete med budgetpropositionen när det är valår. Detta är särskilt angeläget om valet resulterar i ett regeringsskifte så att en ny regering får större möjlighet att omsätta sin politik direkt i sitt första budgetförslag.

Grundlagsutredningen konstaterade dock att om förslaget om ändrad valdag skulle ge regeringen mer tid för budgetarbetet, krävdes även en ändring av reglerna om när budgetpropositionen ska lämnas till riksdagen, dvs. tillägsbestämmelse 3.2.1 i riksdagsordningen. Då en ändring av tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande skulle påverka tiden för riksdagens budgetbehandling samrådde utredningen med riksdagens talman och företrädare för riksdagspartierna. Vid samrådet framgick att man inom riksdagen var beredd att överväga förändringar av detta slag.

Enligt tillägsbestämmelsen ska budgetpropositionen under ett valår lämnas senast en vecka efter riksmötets öppnande. Detta innebär att propositionen i regel ska läggas fram 22 dagar efter valet eftersom en nyvald riksdag ska samlas på femtonde dagen efter valet. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom 10 dagar efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

Riksdagsbeslutet att tidigarelägga valdagen med en vecka innebär att riksdagens tid för budgetbehandlingen under valåren ökar med en vecka. Grundlagsutredningens avsikt var dock att öka regeringens arbetstid med budgetpropositionen. För att så ska bli fallet krävs en ändring i tillägsbestämmelsen som innebär att budgetpropositionen lämnas senare. Tidpunkten kan senareläggas upp till en vecka utan att riksdagens tid för budgetbehandlingen påverkas. I grundlagspropositionen (prop. 2009/10:80) antyds att tidsperioden skulle kunna förlängas ytterligare men då på bekostnad av riksdagens behandlingstid. Finansutskottet påpekar i sitt yttrande (yttr. 2009/10:FiU2y) till konstitutionsutskottet att tiden för beredning i riksdagen redan i dag är mycket knapp och att en förkortad behandlingstid endast kan komma till stånd efter mer ingående överväganden.

Konstitutionsutskottet delar i sitt betänkande (bet. 2009/10:KU19) finansutskottets bedömning att det behövs ett utförligare underlag för att avgöra vilken tidpunkt som bör gälla för avlämnandet av budgetpropositionen. Utskottet understryker också vikten av att syftet med en tidigareläggning av valdagen, nämligen att ge en ny regering bättre förutsättningar att sätta sin prägel på sitt första budgetförslag, inte går förlorat.

Förutsättningar

En nyvald regering bör få mer tid att prägla sin första budgetproposition efter ett val. Frågan är med hur mycket tid riksdagens budgetarbete kan minskas samtidigt som hänsyn tas till följande:

- Riksdagen ska ges rimliga förutsättningar att utöva finansmakten.

- Det måste finnas förutsättningar att hinna granska och debattera budgetförslag. Oppositionen ska ha rimliga förutsättningar att lämna motförslag.
- Rambeslutsmodellen ska ligga fast, dvs. först beslutar riksdagen om ramar för utgiftsområdena, sedan om anslagen inom respektive utgiftsområde.
- Riksdagen ska besluta om statsbudgeten före budgetårets början.

Det innebär att motionstiden inte bör förkortas och att riksdagen senast bör besluta om statsbudgeten före jul. Rationaliseringen av riksdagens budgetarbete bör ske i utskotten och kammaren.

Om man schematiskt ska beskriva stegen i riksdagens budgetarbete kan man dela in arbetet i fyra faser. Under motionsfasen granskar riksdagsledamöterna budgetpropositionen och utarbetar motioner. Det gäller i synnerhet oppositionspartierna som sedan rambeslutsmodellen infördes har utformat i det närmaste heltäckande alternativbudgetar, s.k. skuggbudgetar, som svar på regeringens förslag i budgetpropositionen. I utskottsfasen granskar utskotten regeringens och oppositionspartiernas budgetalternativ men även enskilda ledamöters motioner med anknytning till statsbudgeten och statens verksamhet. Det gäller förslag dels om ramar för utgiftsområdena, dels om anslagen. Under kammarfasen debatteras och beslutas statsbudgeten. Slutligen finns det tid mellan det sista riksdagsbeslutet och budgetårets början. Under den tiden kan regeringen besluta om regleringsbrev m.m. för att genomföra riksdagens beslut.

Givet utgångspunkterna är det naturligt att utredningen koncentreras till de faser då utskotten och kammaren arbetar med budgeten. Det innebär att motionstiden även fortsättningsvis bör vara femton dagar och att riksdagen inte bör senarelägga sitt sista budgetbeslut som vanligtvis brukar tas några dagar före jul.

Scenarier

En metod för att bedöma hur många dagar ytterligare regeringen bör få för budgetpropositionen under ett valår är att studera olika scenarier. I detta avsnitt redovisas tre scenarier som bygger på kalenderuppgifter för 2014 och beskriver olika tänkbara förlopp för budgetberedningen. Scenarierna kan omöjligt beskriva alla möjliga händelseförlopp men är tänkta att ge en illustration för några tänkbara situationer. Eftersom veckodagarna och helgerna infaller olika mellan olika år kommer förutsättningarna att skifta. En annan osäkerhet gäller frågan hur ledamöter, partier och utskott kommer att agera: kommer utskotten att vilja hålla många utfrågningar, kommer ledamöter att ställa massor av interpellationer, vilken debattid för budgetärendena kommer att krävas i olika situationer etc.? Störst osäkerhet gäller för de situationer som kan uppstå efter ett val med oklar valutgång och då regeringsfrågan är svårlöst. Ett nytt inslag i regeringsformen, som ännu inte prövats, är en obligatorisk förtroendeomröstning om statsministern efter ett val (6 kap. 3 § RF).

Scenarierna bygger på erfarenheter av hur budgetberedningen genomförts sedan budgetreformen 1996 men med ändrade rättsliga förutsättningar för tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande. Till underlaget hör framför allt statistik över hur mycket debattid som behövts för budgetdebatterna.

Det första scenariot beskriver riksdagens beredning av budgetförslaget under förutsättning att det inte blir ett regeringsskifte.

Söndagen den 14 september 2014 hålls nästa ordinarie val till riksdagen. Enligt 3 kap. 10 § regeringsformen samlas en nyvald riksdag den femtonde dagen efter valdagen, dvs. måndagen den 29 september (dock tidigast den fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts). Enligt tilläggsbestämelse 3.2.1 i riksdagsordningen ska budgetpropositionen under år då riksdagsval hålls i september lämnas senast en vecka efter riksmötets öppnande, men med hänsyn till att valdagen tidigareläggs en vecka kan den tidsrymden förlängas till två veckor. Vanligtvis äger öppnandet rum på riksmötets andra dag, vilket skulle innebära att budgetpropositionen ska avlämnas senast den 14 oktober. Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer något annat, från början av riksmötet och så länge som motioner får väckas med anledning av budgetpropositionen. Med den sedvanliga motionstiden på femton dagar innebär det att motionstiden går ut onsdagen den 29 oktober.

Den ordinarie budgetprocessen i riksdagen under ett icke-valår kan indelas i ett antal steg som sammanlagt tar tre månader. Eftersom budgetpropositionen under ett valår läggs minst tre veckor senare skulle det innebära, om processen ska fortgå på vanligt sätt i tre månader, att den inte hinner slutföras under hösten utan måste fortsätta in på det nya budgetåret. Det är önskvärt att budgetarbetet hinner avslutas före jul. Man bör därför inför budgetarbetet hösten 2014 liksom tidigare valår överväga olika handlingsalternativ som innebär att den ordinarie processen kan förenklas och förkortas. Man kan slopa eller förenkla något av momenten i den ordinarie tvåstegsprocessen.

Hösten 1998 och hösten 2002 valde man att förenkla processen på hösten på så sätt att finansutskottet avstod från att begära in yttranden från fackutskotten inför sitt ställningstagande till ramarna för utgiftsområdena. Finansutskottet inriktade i stället sitt arbete på att så snart som möjligt lägga fram ett förslag till rambeslut, med beräkning av inkomster och ramar för utgiftsområden, så att fackutskotten utifrån riksdagsbeslutet med anledning av rambetänkandet skulle kunna behandla och lägga fram sina betänkanden för respektive utgiftsområde. Ett önskemål från ett fackutskott om att eventuellt utöka en utgiftsram förutsattes bli framfört via partiföreträdare i finansutskottet i stället för genom ett yttrande. Ett sådant förslag förutsattes utlösa diskussioner mellan de partier som bildar majoritet om hur det ska finansieras, och överenskommelsen partierna emellan förutsattes bli manifesterad i finansutskottet.

Under följande valår har finansutskottet emellertid även hunnit med att begära in andra utskotts yttranden, även om tiden för detta varit knapp. I scenario 1 skulle det innebära att yttranden allra senast bör lämnas till finansutskottet den 13 november för att utskottet ska kunna justera sitt rambetänkande

(FiU1) den 20 november. I ett sådant scenario skulle rambeslutet kunna fattas av riksdagen onsdagen den 26 november. Därefter skulle de olika utgiftsområdesdebatterna kunna äga rum omedelbart. Några utskott får slutjustera sina betänkanden före ramdebatten och förutsätta bifall till finansutskottets betänkande.

Det andra scenariot beskriver riksdagens beredning av budgetförslaget vid ett snabbt regeringsskifte.

I riksdagsordningens tilläggsbestämmelse 3.2.1 stadgas att om det inte är möjligt till följd av ett regeringsskifte att lämna budgetpropositionen senast en vecka efter riksmötets öppnande, ska den lämnas inom tio dagar efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november. Hur skulle då ett scenario kunna se ut om denna tid förlängs till tre veckor?

Vid de tre senaste regeringsskiftena, dvs. 1991, 1994 och 2006, har det gått mycket snabbt att utse en ny statsminister. Överläggningar mellan partiledarna och talmannen har avslutats redan andra dagen efter det att riksdagen samlats, och ett förslag om ny statsminister har bordlagts första gången redan på tisdagen i första veckan. Valet har sedan ägt rum på torsdagen, och den nya regeringen har tillträtt på fredagen. Med ett liknande förfarande 2014 skulle en ny regering kunna tillträda fredagen den 3 oktober. Budgetpropositionen skulle då överlämnas tre veckor senare, dvs. fredagen den 24 oktober, och motionstiden skulle löpa ut måndagen den 10 november.

Hösten 2006 tillträdde den nya regeringen den 6 oktober. Budgetpropositionen lades fram den 16 oktober. Under finansutskottets behandling av rambeslutet gavs samtliga utskott tillfälle att yttra sig senast den 14 november. Sex utskott lämnade formella yttranden (KU, SkU, SfU, KrU, NU och AU), och fem utskott lämnade yttranden genom protokollsutdrag (JuU, CU, SoU, TU och MJU). Skatteutskottet, som yttrade sig över skatteförslagen och inkomstberäkningarna, lämnade ett särskilt omfattande yttrande, men även andra utskott, såsom arbetsmarknadsutskottet, lämnade omfattande yttranden. Under beredningen i finansutskottet remitterades också några lagförslag till Lagrådet respektive Skatteverket för yttrande.

Ett motsvarande förlopp skulle kunna genomföras hösten 2014 om utskotten yttrar sig senast den 20 november. Alternativt avstår finansutskottet från att grunda sitt ställningstagande till ramar för utgiftsområdena på yttranden från övriga utskott. Ett rambetänkande bör i båda fallen kunna slutjusteras av utskottet den 27 november. Det innebär att det skulle kunna behandlas i kammaren den 3 december. Några utskott får slutjustera sina betänkanden före rambeslutet och förutsätta bifall till finansutskottets betänkande. Budgetdebatterna skulle därmed kunna ta sin början i kammaren torsdagen den 4 december och pågå fram till torsdagen den 18 december.

Scenariot visar att det skulle vara möjligt att genomföra rambeslutsmodellen efter ett snabbt regeringsskifte, även om riksdagens beredningstid minskas med fyra dagar. Det skulle krävas anpassningar av arbetssättet, men det är genomförbart.

Det tredje scenariot beskriver riksdagens beredning av budgetförslaget vid ett utdraget regeringsskifte.

Om regeringförhandlingarna drar ut på tiden en aning, och det blir ett litet senare regeringsskifte, kommer tiden att bli ytterligare komprimerad för riksdagsarbetet. Alternativscenario tre visar hur ett sådant scenario skulle kunna te sig. I det scenariot antas att regeringen tillträder den 13 oktober, dvs. tio dagar senare än i alternativ två. I så fall ska budgetpropositionen lämnas senast den 3 november och motionstiden löper ut den 18 november.

I detta scenario har utskotten och kammaren endast cirka en månad på sig att lösa sina uppgifter om riksdagen ska klara att besluta om statsbudgeten före jul. Det är mycket kort tid. I ett sådant läge är även fyra dagar av stor betydelse för riksdagens förmåga att klara uppgiften.

En genomgång av kalendern visar emellertid att om förutsättningarna är gynnsamma finns det trots allt en möjlighet för riksdagen att genomföra rambeslutsmodellen och fatta beslut om statens budget före jul. Med gynnsamma förutsättningar avses dels att regeringsfrågan lösts och bidragit till att majoritetsförhållandena i riksdagen klarnat, dels att utskotten och kammaren fungerar väloljigt och med inriktning på att fullgöra uppgiften i tid. Det finns mycket små marginaler, och trycket på kammaren kommer i detta scenario att bli stort de två sista veckorna före jul.

Om man antar att finansutskottet endast använder en dryg vecka för beredningen av rambeslutet, vilket närmast utesluter möjligheten att ge andra utskott möjlighet att yttra sig, skulle ett betänkande kunna justeras torsdagen den 27 november. Rambeslutet skulle kunna fattas av riksdagen den 4 december, varpå budgetdebatterna på utgiftsområdena skulle få äga rum i stort sett varje vardag fram till den 19 december.

Summering och förslag

Utredaren föreslår att en nyvald regering ska, efter ett val, lämna budgetpropositionen inom tre veckor efter att den tillträtt. Det är elva dagar senare än enligt gällande bestämmelser. En regering som sitter kvar efter ett val ska lämna budgetpropositionen senast två veckor efter riksmötets öppnande, dvs. en vecka senare än nuvarande ordning.

Eftersom valdagen har tidigarelags finns det möjlighet att förlänga tidsperioden innan en nyvald regering ska lämna sin första budgetproposition efter valet med en vecka utan att det påverkar riksdagens budgetarbete. Genomgången av olika scenarier visar att det därutöver finns en praktisk möjlighet att förlänga tiden innan en nyvald regering lämnar sin budgetproposition, även om det sker genom att riksdagens tid för att arbeta med budgeten minskar.

Det finns ett uppenbart mått av osäkerhet, eftersom det är svårt att förutsäga hur olika valutslag m.m. kan komma att påverka händelseförloppet, men som scenarierna 1–3 visar är det möjligt för riksdagen att med ett mer komprimerat schema för utskotten och kammaren ändå hinna med de steg som rambeslutsmodellen förutsätter.

Genom att riksdagens tid minskas med fyra dagar, och tidsperioden dessutom förlängs med en vecka med anledning av valdagens ändring, skulle en nyvald regering få tre veckor på sig att lämna sin första budgetproposition.

Ändringen förutsätter att utskotten och kammaren använder de olika sätt som står till buds för att rationalisera sina uppgifter och därigenom komprimera tidsåtgången. Exempel på sådana tänkbara anpassningar är följande, varav några redan i dag används vid behov:

- Finansutskottet kan avstå från att begära in övriga utskotts yttrande över utgiftsramarna.
- Finansutskottet och skatteutskottet bör arbeta mycket tätt för att bereda inkomstförslagen i rambetänkandet.
- Utskotten kan begränsa antalet motioner i budgetbetänkandena och endast ta upp de motioner som de måste ta upp i budgetsammanhang, dvs. de motioner som påverkar budgeten för det kommande året. Andra motioner kan tas upp i motionsbetänkanden under våren, även om de ämnen som motionerna tar upp vanligtvis tas upp i budgetbetänkandena.
- Motiveringar och bakgrundstexter i betänkandena kan reduceras medan arbetet med förslag till riksdagsbeslut prioriteras.
- Utskotten kan vara beredda att sammanträda på andra tider än ordinarie tisdagar och torsdagar.
- Betänkandena kan kopieras i stället för att tryckas.
- Betänkandena kan bordläggas en i stället för två gånger.
- Anslagsbetänkanden kan behöva justeras före rambeslutet under förutsättning att kammaren antar finansutskottets förslag.
- Kammaren kan avstå från plenifria veckor.
- Fler veckodagar kan användas för arbetsplenium.

Till listan kan också förkortad motionstid läggas, men det bör, som konstaterats ovan, undvikas. En annan åtgärd som också kan vidtas kan vara att förlänga arbetsplenium så att de fortsätter på sena kvällar och på nätterna, men även det är enligt utredarens bedömning en åtgärd som bör undvikas, med hänsyn både till ledamöterna och till Riksdagsförvaltningens personal. Nattarbete var vanligt förekommande i riksdagen tidigare, men ett målmedvetet arbete har lett till att detta har kunnat minskas väsentligt, och det finns all anledning att hålla fast vid att arbetsplenium inte bör förläggas nattetid. Ytterligare ett alternativ som står till buds, men som också bör undvikas, är att förlägga arbetsplenium med budgetdebatter ända till årsskiftet. Det behövs tid för regeringen att utfärda regleringsbrev, och det är en fördel att riksdagens beslut hinner bli kommunicerade innan de ska börja verkställas vid budgetårets början.

Avslutningsvis är det värt att betona att kraven på utskottens och kammarens anpasslighet kommer att öka om tidsperioden för deras budgetarbete minskas. Både utskotten och kammaren kommer att behöva ha beredskap att anpassa tider för sammanträden, debatter, m.m. efter de förutsättningar som

uppstår efter ett val. Som framgår av de olika scenarierna kan det bli ett stort koncentrerat behov av arbetsplenum vissa veckor i kammaren. Samtidigt kan det, t.ex. efter ett oklart valutslag och utdragna regeringsförhandlingar, komma in många interpellationer när väl regeringen har bildats. Eftersom tiden för interpellationsdebatterna då kommer att konkurrera med behovet av budgetdebatter i kammaren kan det bli nödvändigt med debatter även på tider som normalt sett inte avsätts för kammardebatter. På motsvarande sätt kan utskottens behov av att sammanträda utanför de ordinarie tiderna på tisdagar och torsdagar öka.

En bedömning av när budgetpropositionen allra senast bör lämnas

En utgångspunkt är att en nyvald regering efter ett val ska ges mer tid för att bereda sin första budgetproposition. Men hur sent kan regeringen lämna budgetpropositionen utan att riksdagens finansmakt har urgröpts? Svaret på den frågan är central, men samtidigt går det inte att lämna ett entydigt svar.

En utblick över världen visar att budgetpropositioner avlämnas vid olika tidpunkter. Det vanligaste är 2–4 månader före budgetårets början. Enligt en rapport från OECD bör parlamentet ha minst 3 månader för sin behandling av regeringens budgetförslag (OECD Best Practices for Budget Transparency). Med vägledning av olika bedömningar från internationella organisationer som OECD och IMF kan man säga att bästa praxisen internationellt pekar mot att en budgetproposition bör lämnas 2–4 månader före budgetårets början. Det bedöms vara ungefär den tid som behövs för att parlamentet ska ges rimlig tid att granska budgetförslaget, lämna tid för alternativa förslag, debattera och besluta.

För att minska risken för att riksdagen inte hinner fatta beslut om statsbudgeten föreslår utredaren därför att den senaste dagen för att lämna budgetpropositionen ändras från gällande 15 november till den 1 november.

Utredaren påpekar att eftersom valdagen har tidigarelagts med en vecka har också tiden då regeringsförhandlingar efter valet kan tänkas påbörjas tidigarelagts med en vecka.

Ändringar i utgiftsområdesindelningen

Enligt tilläggsbestämmelse 5.12.1 i riksdagsordningen ska beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som ska innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen. Bestämmelsen innebär att utgiftsområdena är definierade inför avlämnandet av budgetpropositionen och motioner kommande höst. Rambeslutsmodellen hade varit svår att genomföra om det inte stått klart vilka anslag som bör höras till respektive utgiftsområde. Rambeslutet hade riskerat att bli innehållslöst om regeringen och motionärerna hade beräknat sina förslag om ramar för utgiftsområdena utifrån helt olika förslag om vad utgiftsområdena bör innehålla för ändamål och verksamheter.

Frågan som väckts är om det bör bli möjligt att ändra utgiftsområdesindelningen även vid andra tillfällen. De två möjligheter som nämnts är att en

nyttillträdd regering också bör kunna föreslå en ändrad utgiftsområdesindelning i sin första budgetproposition och att regeringen skulle kunna föreslå ändringar i samband med förslag om ändringsbudget under löpande budgetår.

Under utredningen har de två förslagen övervägts. Det finns skäl som talar för dem. Framför allt finns det skäl som talar för att en nyttillträdd regering, efter en valvinst, bör kunna få genomslag för sin politik även på detta område och inte behöva vänta till nästa års budgetbeslut.

Det finns emellertid praktiska svårigheter med att genomföra en sådan förändring. Det är riksdagen, inte regeringen, som beslutar vad utgiftsområdena ska innehålla. Eftersom motionärerna behöver veta hur utgiftsområdesindelningen ser ut när de utformar sina motioner, särskilt oppositionspartiernas skuggbudgetar, behöver riksdagen fatta ett beslut om utgiftsområdena innan motionstiden har gått ut. Med vägledning av vanliga beredningstider för riksdagsbeslut är det svårt att se att det går att genomföra, särskilt som motionstiden faktiskt också skulle gälla för regeringens förslag om ändringar i utgiftsområdesindelningen.

Det går att tänka sig olika alternativ, men vart och ett av dem har praktiska problem. Utredarens förslag är därför att riksdagen bör behålla de nuvarande bestämmelserna på detta område.

Hänvisning till budgetlagen i riksdagsordningen

I tilläggsbestämmelse 3.2.3 i riksdagsordningen står det att ytterligare bestämmelser om budgetprocessen finns i budgetlagen (2011:203). Frågan är om den hänvisningen behöver finnas kvar när en motsvarande hänvisning även finns i regeringsformen (9 kap. 11 §). Där står att ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om regleringen av budgeten meddelas i riksdagsordningen eller en särskild lag. Med den särskilda lagen avses här budgetlagen.

Utredaren anför att skälet till att bestämmelsen en gång infördes i riksdagsordningen var att det ända sedan budgetlagen infördes 1996 (först var lagen benämnd lag om statsbudgeten) har funnits en diskussion om vilka bestämmelser som bör finnas i budgetlagen respektive riksdagsordningen. Utredaren redovisar olika ställningstaganden i frågan under årens lopp.

Det som talar för att bestämmelsen får vara kvar i riksdagsordningen är pedagogiska skäl. Genom hänvisningen påminns den som läser riksdagsordningen om att riksdagen redan genom budgetlagen har fattat viktiga beslut om statens budget och dess genomförande.

De pedagogiska skälen väger tillräckligt tungt för att behålla bestämmelsen, även om det redan finns en motsvarande bestämmelse i regeringsformen. Utredaren föreslår att bestämmelsen bör få vara kvar oförändrad.

Remissvaren

Utredarens förslag remitterades efter beslut av riksdagsstyrelsen den 7 november 2012 till Riksrevisionen, Riksdagens ombudsmän, Regeringskansliet (Finansdepartementet) och Finanspolitiska rådet.

Finanspolitiska rådet har inget att invända mot utredningens förslag. Riksrevisionen och Riksdagens ombudsmän har inga synpunkter på den föreslagna ordningen.

Regeringskansliet genom Finansdepartementet tillstyrker förslaget med ett undantag. Regeringskansliet motsätter sig ett tidigareläggande från den 15 november till den 1 november för när budgetpropositionen allra senast ska lämnas. Regeringskansliet delar bedömningen att regelverket bör utformas så att riksdagen kan bereda och fatta budgetbesluten, i enlighet med rambeslutsmodellen, före årsskiftet. Samtidigt är det viktigt att så lång tid som möjligt ges för bildandet av en ny regering och dess budgetarbete. Vid ett regeringsskifte torde det i flertalet fall vara bildandet av den nya regeringen samt förhandlingarna om och framtagandet av den nya regeringens budgetförslag som riskerar att dra ut på tiden. Det saknas även erfarenhet som tyder på att den tid som avsatts för riksdagens budgetbehandling är otillräcklig. Vid en samlad bedömning anser därför Regeringskansliet att det saknas skäl att tidigarelägga tidpunkten för när budgetpropositionen allra senast ska lämnas till riksdagen.

Överväganden

Kommittén ställer sig bakom utredarens förslag att efter ett val bör en ny regering få tre veckor på sig att utforma och lämna sin första budgetproposition till riksdagen. I dag är tidsgränsen tio dagar. Kommittén ställer sig också bakom att en regering som sitter kvar efter ett val ska lämna budgetpropositionen senast två veckor efter riksmötets öppnande, dvs. en vecka senare än nuvarande ordning. Skälet är att valdagen tidigareläggs en vecka, vilket innebär att budgetpropositionen i dessa fall kommer att överlämnas vid samma tidpunkt som enligt den nu gällande regleringen.

När det gäller frågan om absolut sista dagen för regeringen att lämna budgetpropositionen konstaterar kommittén att det under remissförandet har kommit invändningar mot utredarens förslag till ändring. Kommittén vill erinra om sitt förslag att utskott efter enhälligt beslut i förväg ska få sammanträda under arbetsplenum (avsnitt 3.12 i detta betänkande). Det innebär också att det kan bli lättare att få acceptans för att arbetsplenum äger rum under normal utskottstid vid tidsmässigt pressade situationer. Möjligheten att i undantagsfall ha arbetsplenum och utskottssammanträden samtidigt underlättar på marginalen för riksdagen att behandla budgetpropositionen på kort tid. Kommittén anser därför att det inte ska göras någon ändring av bestämmelsen att absolut sista dagen för att lämna budgetpropositionen är den 15 november.

Ytterligare två frågor har ingått i utredarens uppdrag. Det gäller hänvisning till budgetlagen i riksdagsordningen samt tidpunkten för ändringar i utgiftsområdesindelningen. Utredaren föreslår i båda dessa frågor att regleringen kvarstår oförändrad. Remissinstanserna har inte haft några alternativa förslag. Kommittén ställer sig bakom utredarens förslag. Det innebär att det också i fortsättningen bör finnas en hänvisning till budgetlagen i riksdagsordningen

samt att beslut om ändringar av utgiftsområdesindelningen fattas i samband med beslut om den ekonomiska vårpropositionen.

Vidare noterar kommittén att regeringen den 13 december 2012 beslutade om direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté som ska göra en översyn av budgetprocessen (dir. 2012:124). Syftet med uppdraget är att utifrån erfarenheterna av den nuvarande budgetprocessen och ny europarättslig reglering stärka budgetramverket.

Förslag till lagtext återfinns i tilläggsbestämmelse 9.5.1 i förslaget till ny riksdagsordning.

5.8 Riksdagens arbete med EU-frågor

Sammanfattning

Regeringen ska åläggas att samråda med EU-nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet, och inte som i dag bara inför möten.

När det gäller frågan som aktualiserats i EUMOT-uppföljningen om att partierna ska få sätta in vem de vill på en av sina platser i EU-nämnden saknas tillräckliga skäl för en sådan förändring. Riksdagsordningen bör således inte ändras i denna del.

Bakgrund

Nuvarande ordning

EU-frågornas behandling i riksdagen har utretts flera gånger (t.ex. bet. 1996/97:KU2 EU-frågornas behandling i riksdagen, förs. 2000/01:RS1 Riksdagen inför 2000-talet, 2005/06:RS3 Riksdagen i en ny tid). Den senaste större utredningen var EUMOT. Den dåvarande riksdagsdirektören beslutade den 6 april 2009 om en uppföljning av riksdagens arbete med EU-frågor, motionshantering m.m., EUMOT. Arbetet skulle bedrivas som en utredning på uppdrag av riksdagsdirektören och ledas av en utredare.

Utredaren lade i december 2010 fram förslag på tre modeller för hur riksdagens arbete med EU-frågor kan bedrivas (2010/11:URF2). Två av dessa modeller går i korthet ut på att fackutskotten tar över samrådet och mandatgivningen inför ministerrådsmötena. EU-nämnden fasas ut och ett nytt EU-utskott inrättas. Den tredje modell som utredningen presenterar innebär att vissa utskott tar över samråden inför respektive ministerråd, under det att EU-nämnden fortfarande ansvarar för samråden inför övriga ministerråd. Utredaren hade också vissa övriga förslag.

Frågor från EUMOT

Partigruppernas remissvar på EUMOT innebar att det sänkades politiska förutsättningar för att gå vidare med någon av de tre modeller som redovisats ovan. Huvudfrågan förkastades av gruppledarna vid ett möte den 11 maj 2011. Däremot var en majoritet av partigrupperna positiv till vissa andra

enskilda förslag. På EU-området ledde detta till att riksdagsdirektören gav en utredare i uppdrag att utreda vissa frågor ytterligare (dnr 039-2442-2011/12). Utredaren redovisade sina överväganden i juni 2012. När det gäller frågorna om utlåtanden över förslag till rättsakter och samråd om A-punkter fann utredaren att övervägande skäl talade för att inte göra några förändringar i gällande reglering.

Förslag från EUMOT om samråd inför Europeiska rådet

EUMOT (2010/11:URF2 s. 68) erinrade om att regeringen enligt 10 kap. 10 § tredje stycket riksdagsordningen ska rådgöra med EU-nämnden inför möten i Europeiska rådet. Paragrafen fick sin nuvarande lydelse till följd av de ändringar som genomfördes på förslag av 2002 års riksdagskommitté (framst. 2005/06:RS3 s. 54, bet. 2005/06:KU21, rskr. 2005/06:333–335). Ordalydelsen ansågs vara en kodifiering av rådande praxis.

EUMOT påpekar att vid den tidpunkt paragrafen formulerades hade Lissabonfördraget ännu inte trätt i kraft. Europeiska rådet var inte en institution i fördragets mening och kunde därför inte heller fatta några formella beslut. För det fall ett formellt mellanstatligt beslut behövde fattas arrangerades ofta ett särskilt stats- och regeringschefsmöte i anslutning till Europeiska rådets möte.

Efter Lissabonfördragets ikraftträdande har Europeiska rådet blivit en institution. För att inte riskera att gå miste om några samrådstillfällen kan de samråd som enligt riksdagsordningen ska äga rum därför behöva knytas till Europeiska rådets beslut i stället för till dess möten.

Om lagtexten ändras till att regeringen ska rådgöra med riksdagen inför beslut i Europeiska rådet riskerar man dock att förlora anknytningen till de stats- och regeringschefsmöten i mellanstatliga frågor som fortfarande äger rum i anslutning till Europeiska rådets möten. EU-nämnden har av tradition även haft samråd med regeringen om dessa frågor.

EUMOT framhöll att texten i paragrafens tredje stycke om Europeiska rådet för tydlighets skull borde formuleras ”Inför möten och beslut i Europeiska rådet ...”. Texten blir tydligare, och framtida frågeställningar om vad ordalydelsen annars kan tänkas innebära undviks. EUMOT önskar därmed också markera att ingen ändring är avsedd när det gäller den praxis som har utformats för EU-nämndens samråd med regeringen inför möten mellan stats- och regeringschefer eller beslut som stats- och regeringschefer fattar i anslutning till Europeiska rådet.

Även om Europeiska rådet inte stiftar lagar fattar det andra beslut. I Lissabonfördraget anges i 29 artiklar att Europeiska rådet kan fatta beslut (promemoria Europeiska rådets beslut och 10 kap. 10 § riksdagsordningen 2010-05-24). Besluten kan bl.a. gälla institutionella frågor (t.ex. om Europaparlamentets sammansättning), utnämningar (t.ex. unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik) och politiska frågor (mål och riktlinjer). Besluten fattas, enligt vad som anges i fördragen, med enhällighet, konsensus, kvalificerad majoritet eller enkel majoritet. Besluten fattas normalt vid Euro-

peiska rådets möten, men i brådskande ärenden kan beslut fattas med skriftligt förfarande (artikel 7 i Europeiska rådets arbetsordning).

Uppföljningen av EUMOT

I uppföljningen av EUMOT såvitt gäller EU-frågor konstaterade utredaren att Europeiska rådet har en så central ställning att de allra flesta beslut kan antas vara betydelsefulla. Partierna bör ha möjlighet att avge sin ståndpunkt oavsett regeringens bedömning av frågans vikt. Formen för hur ett beslut fattas – skriftligt eller vid ett möte – har i sig ingen betydelse för beslutets vikt. Också beslut som fattas med skriftligt förfarande bör således ingå i regeringens samrådsskyldighet.

Europeiska rådets möten präglas inte av formella beslut i samma utsträckning som ministerrådets möten. Som EUMOT föreslog bör samrådet inför Europeiska rådet således omfatta både ”möten” och ”beslut”. EUMOT hänvisar till att också stats- och regeringschefernas möten därmed inbegrips. En sådan formulering garanterar också att de överläggningar som inte syftar till beslut i Europeiska rådet blir föremål för samråd. Därmed omfattas även informella möten i Europeiska rådet. Detta är också dagens praxis.

Ändrad sammansättning av EU-nämnden

En ytterligare fråga gäller ändrad sammansättning av EU-nämnden. Under remissbehandlingen av EUMOT föreslogs det att partigrupperna ska få bestämma vem som tjänstgör i EU-nämnden när ett ärende avgörs.

Kammaren har kommit att välja fler suppleanter till EU-nämnden än till utskotten. Olika överenskommelser i riksdagens valberedning har således medfört att partierna har fler suppleantplatser i nämnden än i utskotten. Efter arbetet i 1998 års riksdagskommitté fick år 2001 de partier som bara hade en ordinarie plats i nämnden rätt till två och inte bara en extra suppleantplats (förs. 2000/01:RS1 s. 134–135).

I valberedningens protokoll från den 4 oktober 2010 antecknades följande:

Under förra valperioden slog valberedningen fast principen att partierna oavsett antalet ordinarie ledamöter i ett utskott har rätt till två extra suppleantplatser. Principen gäller i alla utskott men partierna ska begränsa sig till att utnyttja möjligheten till att begära utökning endast då ett verkligt behov av extra suppleantplatser finns (prot. 2008/09:4).

När det gäller EU-nämnden uttalade valberedningen under förra valperioden den principen att möjligheten att ha extra suppleantplatser skulle tillämpas generöst och att ett parti kan få ytterligare extra suppleantplatser utöver två (prot. 2006/07:3).

I följande tabell visas uppgifter om antalet suppleanter från ett riksmöte för var och en av de fem mandatperioder som EU-nämnden funnits.

Tabell 8 Suppleantplatser i samtliga utskott samt EU-nämnden vid fem riksmöten

Riksmöte	1995/96	2000/01	2004/05	2008/09	2011/12
Utskott, genomsnitt	23	22	24	25	24
Utskott, högst	26	25	27	28	28
Utskott, lägst	20	19	22	22	22
EU-nämnden	25	27	33	41	40

Källa: Genomgång av ledamotsförteckningen respektive år. Samtliga utskott och EU-nämnden har haft 17 ordinarie ledamöter under samtliga riksmöten.

Av tabellen framgår att utskotten i genomsnitt har haft mellan 22 och 25 suppleanter, och att ett utskott som högst har haft 28 suppleanter. EU-nämnden har under de två senaste mandatperioderna haft ett dussintal fler suppleanter än de utskott som har haft flest suppleanter.

Sedan 2007 får partierna sätta in en ledamot från ett utskott om partiet inte har någon ledamot från det utskottet i nämnden (efter förslag från 2002 års riksdagskommitté, framst. 2005/06:RS3 s. 51, 10 kap. 9 § tredje stycket RO). Möjligheten har utnyttjats endast i begränsad omfattning. Partierna har satt in mellan 5 och 13 ersättare per riksmöte enligt de uppgifter som finns tillgängliga i EU-nämndens verksamhetsberättelser.

Beskrivning av rollfördelningen i riksdagens arbete med EU-frågor

Relationen mellan riksdagens olika organ och mellan dessa organ och regeringen beskrivs i det följande i kortform. Syftet är att skapa en bättre bild av vem som gör vad.

Utskotten

Utskotten ska följa arbetet i EU inom sina områden. (10 kap. 4 § första stycket RO)

Information och överläggningar

Regeringen och statliga myndigheter ska lämna upplysningar och avge yttranden i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. Fem ledamöter kan begära information. (4 kap. 11 § RO)

Regeringen ska överlägga med utskotten i de frågor om arbetet i Europeiska unionen som utskotten bestämmer. Fem ledamöter kan begära överläggning, men majoriteten får avslå begäran om frågan därmed skulle fördröjas så att avsevärt men skulle uppkomma. (10 kap. 4 § andra och tredje styckena RO)

Utlåtanden över strategiska EU-dokument

Utskotten ska avge utlåtanden över grönböcker, vitböcker och andra dokument från Europeiska unionen, med undantag för utkast till lagstiftningsakter, som talmannen efter samråd med gruppledarna bestämmer.

Utskotten ska inhämta behövliga upplysningar från regeringen i sin granskning. (10 kap. 5 § RO)

Subsidiaritetskontroll

Utskott ska pröva om ett utkast till rättsakt strider mot subsidiaritetsprincipen.

Regeringen ska inom två veckor från den dag då utskottet begär det informera om sin bedömning av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen i det aktuella utkastet.

Om utskottet anser att utkastet strider mot subsidiaritetsprincipen ska utskottet avge ett utlåtande till kammaren med förslag om att riksdagen ska avge ett motiverat yttrande. Utskottet ska också avge ett utlåtande till kammaren om minst fem ledamöter av utskottet begär det. I annat fall ska utskottet anmäla genom protokollsutdrag till kammaren att utkastet inte strider mot subsidiaritetsprincipen. (10 kap. 6 § RO)

EU-nämnden

Regeringen ska underrätta EU-nämnden om frågor som ska beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen ska också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet ska föras inför besluten i rådet. (10 kap. 10 §, första stycket RO)

Regeringen ska rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. (10 kap. 10 § tredje stycket RO)

Regeringen ska enligt 10 kap. 10 § andra stycket RO överlägga med EU-nämnden i andra frågor om arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl begär en sådan överläggning. Denna bestämmelse har dock inte tillämpats.

Regeringens skyldighet i övrigt att informera riksdagen om EU-arbetet

Regeringen ska fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen (10 kap. 10 § RF, 10 kap. 2 § RO)

Regeringen ska redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen samt varje år lämna en skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen till riksdagen. (10 kap. 2 § andra stycket RO)

Regeringen ska informera riksdagen om sin syn på de dokument som Europeiska unionens institutioner överlämnat till riksdagen och som regeringen bedömer som betydelsefulla. (10 kap. 3 § RO)

Översiktlig beskrivning

Arbetsfördelningen kan beskrivas enligt följande:

1. Utskott ska följa EU-frågorna.

2. Regeringen har en generell informationsskyldighet i EU-frågor i förhållande till riksdagen. Vidare ska regeringen dels redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen, dels varje år lämna en skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen till riksdagen, dels informera riksdagen om sin syn på de dokument som EU överlämnat till riksdagen och som regeringen bedömer som betydelsefulla (bl.a. i faktopromemorior).
3. Utskott (minst fem ledamöter) kan begära information från regeringen.
4. För utlåtanden om grön- och vitböcker m.m. finns krav på att utskott ska begära in behövliga upplysningar från regeringen.
5. Vid subsidiaritetprövning ska regeringen informera inom två veckor om sin syn på subsidiaritetsfrågan.
6. Det är utskott som begär överläggningar med regeringen (överläggningar sker i de frågor utskottet bestämmer, dvs. inte i alla frågor, och det åligger utskottet att ta initiativ).
7. För EU-nämnden är det däremot regeringen som begär samråd. Samråds-skyldigheten omfattar *alla* frågor som rådet fattar beslut om, dvs. ingen bedömning görs av frågans vikt.

När EU-nämndens roll ändrades 2007 beskrev Riksdagskommittén förhållandena enligt följande (förs. 2005/06:RS3 s. 50):

I syfte att skapa utrymme för utskotten bör samrådet i EU-nämnden fokusera på de frågor på rådets dagordning där beslut skall fattas. Besluten kan avse en politisk överenskommelse eller antagande av en rapport eller av riktlinjer. Frågor som ligger tidigare i processen och som inte är avsedda att bli föremål för beslut på det stundande rådsmötet bör inte behandlas i EU-nämnden. Jämfört med de samråd som i dag sker i EU-nämnden kommer därmed sammanträdestiden i EU-nämnden att minska betydligt. Fokus bör ligga på eventuella förhandlingsstrategiska överväganden eftersom sakaspekterna har behandlats i utskotten. Den exakta avgränsningen mellan utskotten och EU-nämnden får, i likhet med dagens ordning, utvecklas i praxis men det är angeläget att det sker en reell förändring till utskottens fördel jämfört med nuvarande ordning. Efter-som samtliga beslut som skall fattas i rådet skall bli föremål för samråd i EU-nämnden krävs inte längre någon rätt för en minoritet att påkalla samråd.

Utskottens informationsinhämtande

Lagreglering

Bestämmelser om regeringens informationsskyldighet mot riksdagen och utskotten infördes när Sverige gick med i EU 1995. Konstitutionsutskottet hänvisade till ett förslag från en arbetsgrupp där det anfördes att informationsinhämtandet skulle ske på ett så tidigt stadium som möjligt. KU utgick från att regeringen skulle överlämna information till riksdagen i huvudsak enligt den ordning som skisserats av arbetsgruppen. Därigenom, anförde KU, skulle

goda förutsättningar ges för utskotten att kunna agera på ett tidigt stadium under det att en fråga behandlas inom EU (bet. 1994/95:KU22, förs. 1994/95:TK1).

I en uppföljning av konstitutionsutskottet 1996 betonades vikten av att riksdagen, och särskilt dess utskott, kommer in tidigt i EU:s beslutsprocess. Som ett led i detta skärptes informationskraven på regeringen, och utskotten ålades att följa arbetet inom EU (bet. 1996/97:KU2).

I Riksdagskommitténs betänkande inför 2000-talet betonades att utskotten ska ha en stark roll och följa viktiga frågor under kommissionens beredningsarbete och under den fortsatta beslutsprocessen i EU. För att kunna utöva reellt inflytande är det, anförde kommittén, viktigt att riksdagen kommer in tidigt i processen (förs. 2000/01:RS1).

När bestämmelsen om att regeringen ska överlägga med utskotten i de frågor om arbetet i Europeiska unionen som utskotten bestämmer föreslogs anförde 2002 års riksdagskommitté följande (framst. 2005/06:RS1 s. 165 f.):

Uttrycket ”frågor rörande arbetet i Europeiska unionen” är bredare än gällande 10 kap. 5 § där det sägs att regeringen ”skall underrätta EU-nämnden om frågor som avses bli behandlade i Europeiska unionens råd”. Genom att inte begränsa hanteringen till rådet markeras att utskotten inte bör utgå från rådsarbetet (och t.ex. dagordningarna för rådets möten). Också regeringens kontakter med kommissionen vid sidan av rådsarbetet kan därmed inbegripas.

Enligt EG-fördraget (artikel 207.1) skall en kommitté som består av ständiga representanter för medlemsstaternas regeringar (dvs. Coreper) ansvara för att förbereda rådets arbete. En snarlik funktion har Kommittén för utrikes- och säkerhetspolitik (KUSP) (artikel 25 EU) inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Regleringen i 10 kap. 3 § inbegriper skedena när frågorna diskuteras i dessa och andra organ, t.ex. rådets arbetsgrupper.

Praktiskt exempel

Utskottens arbete med EU-frågor skiljer sig åt beroende på EU-frågornas karaktär på olika områden. Ett exempel är arbetsmarknadsutskottet. I likhet med övriga utskott behandlar arbetsmarknadsutskottet strategiska EU-dokument i utlåtanden och genomför subsidiaritetsprövningar. EU-frågor aktualiseras också i propositioner, skrivelser och motioner. Under riksmötet 2011/12 lämnade regeringen genom statsråd eller statssekreterare information om EU-frågor vid sex tillfällen under arbetsmarknadsutskottets sammanträden. Överläggningar med regeringen i EU-frågor hölls vid elva tillfällen.

Arbetsmarknadsutskottet har vidare ett nyhetsbrev, EU-Hänt. I nyhetsbrevet, som utskottets kansli framställer, redogörs för hur olika aktuella EU-frågor, bl.a. förslag från kommissionen till lagstiftning, utvecklas. I nyhetsbrevet redovisas behandlingen i EU-institutionerna och i riksdagen och regeringen. När det gäller rådet kan rapporteringen omfatta också rådsarbetsgrupper. Uppgifter som kan omfattas av utrikessekretess utelämnas. Ett exempel på rapportering om arbete i en rådsarbetsgrupp rör kommissionens förslag till

nytt direktiv om bättre möjligheter att överföra kompletterande pensionsrättigheter (tjänstepension). I EU-Hänt från november/december 2012 sägs följande:

Förhandlingarna i rådsarbetsgruppen återupptogs den 5 november och fortsatte den 30 november 2012. Vid förhandlingarna den 5 november diskuterades frågor om rättslig grund och direktivets räckvidd samt frågor om intjänande, bevarande och information om tjänstepensioner samt frågor om direktivets genomförande och rapportering. Vid förhandlingarna den 30 november diskuterades frågan om möjlig rättslig grund på basis av ett yttrande från rådets rättstjänst (RRT). Nästa möte i rådsarbetsgruppen är planerat till den 13 januari 2013.

När det gäller Europaparlamentet redovisas behandlingen i utskott och plenum. Genomgående finns internetlänkar till olika dokument på EU-nivå och nationellt.

I sammanhanget kan nämnas att sedan en lång tid tillbaka gör utskottskansliet en sammanställning med några veckors mellanrum i form av ett nyhetsbrev, AU-Hänt, som distribueras med e-post till utskottets ledamöter och andra intressenter. Där redovisas förutom sådant som har direkt anknytning till ärendehantering bl.a. olika statistiska data, prognoser, utredningar, forskningsrapporter m.m. med anknytning till beredningsområdet.

Tyska förbundsdagen

Enligt den tyska författningen ska förbundsregeringen hålla förbundsdagen informerad i frågor som rör Europeiska unionen. Enligt författningen ska denna information vara både omfattande och ges så tidigt som möjligt.

Samarbetet i Tyskland mellan förbundsregeringen och förbundsdagen i EU-frågor regleras i en särskild lag, som trädde i kraft i mars 1993. Lagen kan sägas reglera hur den informationsplikt som åläggs förbundsregeringen i författningen ska uppfyllas gentemot förbundsdagen.

Det kan särskilt nämnas att regeringen och den ständiga representationen i Bryssel ska tillhandahålla förbundsdagen rapporter från möten i rådet och i förberedande instanser, dvs. Coreper och rådsarbetsgrupper.

En bestämmelse i lagen avser tillgången till EU-databaser och deras dokument. Enligt denna bestämmelse ska förbundsdagen ha samma tillgång till EU:s dokumentdatabaser som förbundsregeringen har. Förbundsdagen måste respektera de olika sekretessbestämmelser som gäller.

Överväganden

Riksdagens och särskilt utskottets arbete med EU-frågor

Som framgått ovan finns det flera uttalanden i förarbeten om vikten av att riksdagen och utskotten kommer in tidigt i EU:s beslutsprocess. Över tid har informationskraven på regeringen skärpts som ett led i detta. Regleringen om överläggningar i utskotten om EU-frågor inbegriper rådets arbetsgrupper.

Gällande reglering i riksdagsordningen ger således ett utskott möjlighet att begära in information i det skede i EU:s beslutsprocess och på den detaljnivå som utskottet önskar. Generellt synes utskotten ha blivit bättre på att ta för sig när det gäller EU-frågor. Vissa utskott har funnit ändamålsenliga former för sitt arbete, medan andra utskott fortfarande har utvecklingspotential. Det finns dock inte skäl att föreslå någon ändrad reglering.

Kommittén konstaterar vidare att Lissabonfördraget trädde i kraft i december 2009. Det återstår att se hur bl.a. kontrollen av subsidiaritetsprincipen påverkar utskottens och riksdagens arbete med EU-frågor på sikt.

Förslaget i EUMOT om samråd rörande Europeiska rådet

EUMOT föreslog att regeringen ska åläggas att samråda inför möten *och beslut* i Europeiska rådet, och inte som i dag bara inför möten. I sak avsågs ingen förändring. Europeiska rådets möten präglas inte av formella beslut i samma utsträckning som ministerrådets möten. Som EUMOT föreslog bör samrådet inför Europeiska rådet således omfatta både ”möten” och ”beslut”. EUMOT hänvisar till att också stats- och regeringschefernas möten därmed inbegrips. En sådan formulering garanterar också att de överläggningar som inte syftar till beslut i Europeiska rådet blir föremål för samråd med EU-nämnden. Därmed omfattas även informella möten i Europeiska rådet. Detta är också dagens praxis.

Kommittén anser att det är ett bra förslag och förordar således en ändring i den berörda bestämmelsen.

Förslag till lagtext återfinns i 7 kap. 13 § i förslaget till ny riksdagsordning.

Förslaget i EUMOT-uppföljningen om representation i EU-nämnden

Det finns skäl för och mot en lösning där partierna ska få sätta in vem de vill på en av sina platser i EU-nämnden.

Å ena sidan skulle en sådan ordning kunna leda till att utskottens synpunkter kommer fram bättre i samrådet i EU-nämnden. Många utskott har EU-frågor inom flera av sina områden. Eftersom åtminstone de större partierna fördelar frågorna inom sina utskottsgrupper finns det skäl att underlätta för partierna att ha flera ledamöter från ett utskott vid ett visst samråd. Därmed kan en ledamots expertkunskap i en viss fråga komma till nytta också i EU-nämnden.

Å andra sidan kännetecknas EU-nämnden redan i dag av ett brett deltagande. Partierna har i stor utsträckning utnyttjat möjligheten att låta kammaren välja extra suppleanter i nämnden. En av tankarna med EU-nämnden är att ledamöterna ska få överblick och att en kontinuitet i riksdagens arbete med EU-frågor ska skapas. Om EU-nämndens sammansättning varierar än mer än i dag riskerar nämnden att förlora i kontinuitet och överblick.

Sammantaget saknas tillräckliga skäl för en ordning där partierna får sätta in vem de vill på en av sina platser i EU-nämnden. Den möjlighet som redan finns att under vissa förutsättningar sätta in ledamöter från berörda utskott som inte är ledamöter eller suppleanter i nämnden utnyttjas endast i mindre

omfattning. Behovet av att ytterligare underlätta dessa möjligheter är begränsat. Riksdagsordningen bör således inte ändras i denna del.

6 Valfrågor och vissa ledamotsfrågor

6.1 Nomineringsförfarandet vid val av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer

Sammanfattning

Kommittén vill framhålla vikten av en öppen process. För att öka öppenheten och rekryteringsunderlaget vid tillsättningen av riksdagens ombudsmän och av riksrevisorer bör beredningen av val av dessa inledas med ett förfarande med annonsering om att beredningen av nytt val inleds.

För intresseanmälan för JO och riksrevisor bör det införas en liknande sekretessbestämmelse som finns för regeringens myndighetschefer.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Enligt 13 kap. 6 § regeringsformen väljer riksdagen en eller flera ombudsmän (justitieombudsmän), som i enlighet med den instruktion som riksdagen beslutar ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra föreskrifter.

Enligt 13 kap. 7 och 8 §§ RF väljer riksdagen tre riksrevisorer som leder Riksrevisionen. Riksrevisionen har till uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten.

Enligt 8 kap. 11 § riksdagsordningen väljer riksdagen ombudsmän (JO) som ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Enligt tilläggsbestämmelse 8.11.2 bereds valet av JO av konstitutionsutskottet. Utskottets nominering beslutas vid ett utskottssammanträde. Utskottet sammanträder normalt inom stängda dörrar. På samma sätt anges i 8 kap. 12 § att riksdagen väljer riksrevisorer. Det valet bereds också av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 8.21.1).

Kammararens val av ombudsmän sker var för sig och sker normalt med acklamation (7 kap. 3 § RO). Om någon ledamot begär det ska dock valet för rättas med slutna sedlar enligt samma regler som vid val av talman (8 kap. 1 § andra stycket RO). Det samma gäller valet av riksrevisor.

Fram t.o.m. 1991 bereddades valet av JO av den s.k. JO-delegationen som bestod av sex ledamöter i konstitutionsutskottet. I syfte att bereda alla i konstitutionsutskottet representerade partier tillfälle att delta i beredningen av valet avskaffades JO-delegationen. Dess uppgifter övertogs i stället av konstitutionsutskottet i dess helhet (bet. 1990/91:KU8). I praktiken utförs beredningen av konstitutionsutskottets beredningsdelegation som består av en ledamot från varje parti. Delegationen biträds av kanslichefen, biträdande kanslichefen och byrådirektören. Konstitutionsutskottets beredningsdelega-

tion, biträdd av kanslichefen, biträdande kanslichefen och byrådirektören, bereder även ärenden om val av riksrevisorer.

Nominering av kandidater till JO

Posten som JO tillsätts genom riksdagens val. JO omfattas inte av lagen (1994:260) om offentlig anställning. Det är således inte fråga om någon tjänstetillsättning varför det inte finns några krav på dokumentation av förvaltningsåtgärder vid förfarandet.

När frågan om val av ny JO uppkommer gör konstitutionsutskottets kanslichef ett s.k. stort eftersök och hör med överrättspresidenterna, de högsta domstolarna, riksåklagaren, advokatsamfundet och fakulteterna om lämpliga kandidater. Före 2013 skedde ingen annonsering om att processen med att utse en ny JO skulle inledas.

Några specifika kompetenskrav på ombudsmännen är inte uppställda, men av uttalanden i förarbetena framgår att det är en självklarhet som inte behöver fästas i lagtext, att endast den som har juridisk utbildning kan utöva ombudsmanämbetet (prop. 1973:90 s. 431).

En lista på tio till tolv personer presenteras för beredningsdelegationen som enar sig om ett namn, vanligtvis efter en referenstagning. Chefsjustitieombudsmannen ombeds att informera övriga ombudsmän om kandidaten och framföra eventuella invändningar till konstitutionsutskottets kanslichef. Beredningsdelegationen intervjuar kandidaten och enas därefter om att gå vidare till utskottet för beslut.

Namnen på personerna som är tilltänkta som kandidater är inte dokumenterade och därmed inte tillgängliga för insyn.

I april 2013 redovisades i ett pressmeddelande från riksdagen att KU förberedde val av ny justitieombudsman och hade påbörjat det arbetet.

Nominering av kandidater till riksrevisorer

Liksom ombudsmännen väljs riksrevisorerna av riksdagen och omfattas inte heller de av lagen om offentlig anställning. Eftersom det inte är fråga om någon tjänstetillsättning finns inte några krav på dokumentation av förvaltningsåtgärder.

Kretsen av personer som kan komma i fråga för val till riksrevisorer är större än vid val till JO. Ärendet inleds med att information läggs ut på riksdagens webbplats och i tidningen Riksdag och Departement, om att någon av riksrevisorerna slutar ett visst datum och att processen med att utse ny riksrevisor inleds.

I beredningsdelegationen diskuteras potentiella kandidater till dess man kommer fram till en lista med en handfull namn. Dessa namn lämnas till en rekryteringsfirma för intervjuer och inhämtande av referenser. Rekryteringsfirman återkommer till beredningsdelegationen med en muntlig föredragning av vad som framkommit. Beredningsdelegationen intervjuar de föreslagna kandidaterna och enar sig sedan om en kandidat som föreslås utskottet för beslut.

Namnen på personerna som är tilltänkta som kandidater är inte dokumenterade och därmed inte tillgängliga för insyn.

Jämförelse med andra länder

Information om förfarandet vid tillsättning av motsvarigheterna till JO och riksrevisorer har inhämtats från parlamenten i Norge, Finland och Danmark.

Norge

Stortingets ombudsmann (Sivilombudsmannen) väljs efter varje stortingsval för en period av fyra år. Ombudsmannen väljs av Stortinget, i plenum, på förslag från Stortingets valgkomite. Valgkomiten består av alla partier med proportionell representation och leds av Stortingets president. Ämbetet utlyses inte. I praktiken är det Stortingets presidentskap som sonderar möjliga kandidater för att se vem som kan bli aktuell som Sivilombudsmann.

Till Riksrevisjonen väljer Stortinget ett kollegium av fem riksrevisorer och fem suppleanter. Proceduren är densamma som vid nominering och val av Sivilombudsmann. Här synes dock partierna nominera kandidater till riksrevisorer.

Namnen på eventuella kandidater till posterna offentliggörs inte förrän valgkomiten presenterar sitt förslag inför Stortinget.

Finland

Enligt 38 § i Finlands grundlag och 11 § riksdagens arbetsordning väljer riksdagen för en mandatid på fyra år en justitieombudsman samt två biträdande justitieombudsmän, som ska ha utmärkta lagkunskaper. När ämbetet som riksdagens justitieombudsman eller som biträdande justitieombudsman är ledigt meddelas detta på det sätt som talmanskonferensen beslutar. Valet förrättas efter det att grundlagsutskottet har gjort en bedömning av dem som anmält sig för ämbetet.

Praxis är att talmanskonferensen beslutar att riksdagen annonserar efter personer som står till förfogande för uppdraget, genom samma rekryteringskanaler som riksdagen använder när andra tjänster inom riksdagen utlyses (annonser i de största dagstidningarna samt statens rekryteringswebbplats).

Riksrevisionens motsvarighet i Finland utgörs av ett oavhängigt ämbetsverk under riksdagen, Statens revisionsverk. Revisionsverket leds av en generaldirektör, som utses av riksdagen och vars mandatperiod är sex år. Enligt 16 § riksdagens arbetsordning väljer riksdagen generaldirektör för Statens revisionsverk sedan tjänsten har utlysts och revisionsutskottet har gjort en bedömning av de sökande. Nomineringen sker alltså efter ett offentligt ansökningsförfarande, och tjänsten utlyses genom samma rekryteringskanaler som riksdagen använder när andra tjänster inom riksdagen ledigförklaras.

Det råder ingen sekretess avseende identiteterna på de personer som anmält intresse för ämbetena, varken för befattningen som ombudsman eller som generaldirektör för revisionsverket.

Danmark

Enligt 1 § i Lov om Folketingets Ombudsmand væljer folketinget, efter varje folketingsval och entledigande, en ombudsman. Av publikationer på Folketingets hemsida framgår att Retsudvalgets (motsvarande justitieutskottet) underudvalg föreslår en ny ombudsman för retsudvalget som i sin tur lämnar ett betänkande i saken för folketinget. Platsen som ombudsman utlyses inte.

Riksrevisor utnämns av folketingets talman efter förslag från Statsrevisorerna och efter förhandling med Udvalget for Forretningsordenen (ungefär Utskottet för riksdagsordningen).

Den senaste riksrevisorn tillsattes efter en offentlig utlysning av posten.

Tillsättning av andra tjänster och ämbeten

Högre domartjänster

Som Grundlagsutredningen föreslog i betänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125) har utnämningen av även de högsta domartjänsterna ändrats genom att kallelseförfarandet har avskaffats och alla domartjänster, även de som justitieråd, ska utlysas och tillsättas efter ett ansökningsförfarande. I regeringens proposition (prop. 2009/10:80 s. 132 f.) anfördes följande.

Allmänhetens förtroende för de högsta domarnas självständighet skulle sannolikt stärkas av en ökad insyn i utnämningsförfarandet när det gäller de nuvarande kallelsebefattningarna. Regeringen anser, liksom Grundlagsutredningen, att det är av stor vikt att det skapas möjligheter till bättre kontroll av att ovidkommande hänsyn inte tas vid utnämning av de högsta domarna. Insynskraven tillgodoses enligt regeringens mening bäst genom att samtliga ordinarie domaranställningar ledigförklaras och blir möjliga att söka för dem som är intresserade. Ett ansökningsförfarande kan även ha den fördelen att regeringen får kännedom om kandidater som inte skulle ha fångats upp inom ramen för ett slutet utnämningsförfarande.

Beredningen av nomineringen för domartjänsterna sköts av Domarnämnden. Domarnämnden är en statlig myndighet som består av nio ledamöter. För varje ledamot finns det en personlig ersättare. Av ledamöterna ska fem vara eller ha varit ordinarie domare och två vara jurister verksamma utanför domstolsväsendet. En av de senare juristerna ska dessutom vara advokat. De övriga två ledamöterna, som väljs av riksdagen, ska representera allmänheten och är för närvarande riksdagsledamöter.

Grundlagsutredningen

De skäl som Grundlagsutredningen (SOU 2008:125) anförde för en förändring av utnämningen av högre domare sammanfattas i huvudsak enligt följande.

Den grundläggande utgångspunkten är att domare ska vara självständiga och oberoende. Ett domstolsväsende som bygger på de grunderna förutsätter ett utnämningsförfarande som innebär att självständigheten inte med fog kan ifrågasättas. Domare ska med andra ord inte bara vara självständiga utan ska

också, som Europadomstolen har uttryckt det, ”synas vara det”. Domarnas självständiga ställning är alltså beroende av ett utnämningssystem av hög kvalitet och utan risk för ovidkommande hänsyn (SOU 2008:125 s. 325).

Ur det perspektivet redogjorde utredningen för olika alternativ till hur domare skulle kunna utnämnas. Att låta domstolar tillsätta sina egna domare bedömdes inte som lämpligt eftersom domstolarna då skulle riskera att betraktas som en ”stat i staten” som inte var föremål för demokratisk kontroll och insyn. Att låta riksdagen utnämna domare skulle verka positivt ur perspektivet att utnämningssystemet skulle utövas av det organ som representerar landets medborgare. Å andra sidan fann man, utöver de praktiska problem ett sådant förfarande skulle innebära, principiella argument mot en sådan ordning. Det fanns, enligt utredningen, en alltför stor risk för att partipolitiska hänsyn och domarkandidaternas politiska hemvist skulle spela in i utnämningarna. Man betonade avslutningsvis att det i vart fall hos allmänheten skulle kunna uppstå misstankar om att sådana hänsyn tas (s. 326).

Man menade att öppenhets- och demokratihänsyn talade för ett öppet ansökningsförfarande. Att uppgifter om vilka som har sökt en anställning blir tillgängliga möjliggör både granskning och debatt. Ett öppet ansökningsförfarande skulle även kunna ge kännedom om ytterligare kandidater som inte skulle ha fångats upp inom ramen för ett slutet tillsättningsförfarande. Ett öppet förfarande skulle också möjliggöra insyn för alla de som konkurrerar om anställningen, vilket kan stödja förfarandets kvalitet och legitimitet (s. 328).

Vidare ansåg man, trots att det förts fram farhågor om att ett öppet förfarande skulle kunna få vissa kandidater att avstå från att söka, att argumenten för öppenhet och insyn under alla förhållanden var så starka att de väger över de redovisade farhågorna. Trots införande av en möjlighet för intresserade att anmäla intresse menade utredningen att det borde utföras ett aktivt rekryteringsarbete för att söka upp lämpliga kandidater (s. 329).

Regeringens myndighetschefer

2007 introducerade regeringen ett anställningsförfarande med intresseannonsering efter myndighetschefer i syfte att göra utnämningssystemet mer öppet, förutsägbart och spårbart. Processen har även ändrats så att den innehåller bl.a. systematiskt upprättande av kravprofiler och anlitan av externt rekryteringsstöd.

I skrivelse 2009/10:43 Utnämningssystemet angav regeringen att, sedan den 20 september 2007 då målet först redovisades, ca 75 procent av anställningsbesluten fattas efter intresseannonsering eller motsvarande.

I betänkandet Sekretess vid tillsättning av myndighetschefer (SOU 2009:4) anförde utredningen att det till skillnad från vad som gäller för domaranställningarna, där det blivit något fler advokater som söker anställning, har antalet sökande till de offentligt utlysta anställningarna som myndighetschef minskat markant under den tid som förfarandet har använts. Enligt utredningen beror nedgången med all sannolikhet på den publicitet som har uppstått kring vissa

av de utlysta anställningarna, där sökandenas identiteter har offentliggjorts i medierna. Det har därför med tiden blivit svårare att bland de sökande finna lämpliga kandidater till de utlysta anställningarna (SOU 2009:4 s. 48 f.).

I proposition 2009/10:56 Sekretess i vissa anställningsärenden noterar regeringen vad utredningen kommit fram till i fråga om det sjunkande antalet sökande till tjänsterna. Å ena sidan finner man att det inte är lämpligt att återgå till ett slutet förfarande eftersom detta skulle kunna göra att man går miste om sökande som inte hade uppmärksammats utan annonsering. Å andra sidan utgör offentligheten av personuppgifterna uppenbarligen ett hinder för många kvalificerade sökande, varför man föreslår att uppgifter som kan identifiera en sökande ska beläggas med sekretess. Sekretessen kommer inte heller att hindra konstitutionsutskottets granskning av regeringens arbete (prop. 2009/10:56 s. 19 och 44).

Konstitutionsutskottet ställde sig bakom regeringens förslag och menade att ett öppnare rekryteringsförfarande, där lediga befattningar utannonseras och kan sökas av intresserade kandidater, medför att rekryteringsbasen ökar liksom möjligheten att anställa den lämpligaste personen. Då offentligheten i det nuvarande förfarandet emellertid medför att inte tillräckligt många kvalificerade personer anmäler sitt intresse ansåg utskottet att införandet av en sekretessbestämmelse var väl motiverat (bet. 2009/10:KU15 s. 18).

Sedan den 1 april 2010 gäller enligt 39 kap. 5 b § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) sekretess i ett ärende om anställning av myndighetschef vid en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men. Sekretessen gäller i tio år.

I konstitutionsutskottets senaste granskning av utnämningmakten hösten 2011 (bet. 2011/12:KU10) redovisas att regeringens chefpolicy från 2005 har ersatts av regeringens chefpolicy för myndighetschefer från 2011. Den senaste chefpolicyn bygger på det som regeringen redovisade i skrivelsen om regeringens utnämningspolitik (skr. 2009/10:43). Några ytterligare moment i rekryteringsprocessen har inte tillkommit. Andelen myndighetschefer som tillsätts i ett öppet förfarande har dock ökat. Under perioden oktober 2007–september 2009 utnämnde regeringen 69 myndighetschefer ur kretsen där regeringen avser att tillämpa öppna rekryteringar, varav 50 var öppna, dvs. 72 procent. Under perioden oktober 2009–september 2011 var motsvarande siffror 37 av 42, dvs. 88 procent (bet. 2011/12:KU10 s. 81 f.).

Justitiekansler

Justitiekanslern är till skillnad från riksdagens ombudsmän utnämnd av regeringen och anställd med fullmakt. Som redovisats ovan är regeringens målsättning att rekrytera myndighetschefer genom annonsering. Vissa anställningar kommer dock enligt regeringen inte att bli föremål för annonsering bl.a. landshövdingar, justitiekanslern och riksåklagaren (prop. 2009/10:181 s. 67). När det gäller just tjänsterna som justitiekansler och riksåklagare konstaterar

regeringen att det föreligger så pass specifika anställningskrav att annonsering inte kan anses utgöra något stöd i rekryteringsprocessen. Samma sak gäller enligt regeringen för tjänsterna som överbefälhavare och chefen för säkerhetspolisen (skr. 2009/10:43 s. 22).

Synpunkter på systemet

Transparency International, en global ideell organisation som verkar för bekämpning av korruption, presenterade under 2011 en studie i vilken man granskat 12 svenska nationella institutioner och kommit fram till bl.a. följande slutsats.

En aspekt som direkt har kritiserats för dess begränsade öppenhet gäller rekryteringen (valet) av en riksrevisor där kandidater i praktiken förblir hemliga tills en kandidat enhälligt föreslås av konstitutionsutskottet och där omröstning om kandidaten sedan sker i kammaren. En följd är att detta gör det svårt för allmänheten att veta på vilka grunder riksrevisorerna väljs eller inte väljs. En majoritet i riksdagen har motsatt sig önskemål om större öppenhet med argumentet att kandidater inte önskar få sina namn avslöjade och då få utnämningarna att bli partipolitiserade. Ur ren öppenhetssynpunkt utgör det dock en brist.

(National integrity system assessment: Sweden 2011 – Motståndskraft, oberoende, integritet. Kan det svenska samhället stå emot korruption? s. 339)

Venedigkommissionen

Efter Berlinmurens fall inrättades 1990 The European Commission for Democracy through Law, mer känd som Venedigkommissionen. Kommissionen fungerar som rådgivande organ till Europarådet i konstitutionella frågor. Kommissionen inrättades för att stödja främst länder från det forna östblocket i akut konstitutionell uppbyggnad, men den har utvecklats till att stödja länder i konstitutionella frågor av varierande slag. En betydande del av kommissionens arbete avser frågor om demokrati och val, tillsättning av domare, offentliga funktionärers opartiskhet som skydd mot korruption m.m. Kommissionen har stöttat länder från det forna östblocket i arbetet med att inrätta ombudsmannainstitutioner, i grunden baserade på de svenska justitieombudsmännen.

Kommissionen har i en sammanställning över ombudsmannainstitutionen i allmänhet, CDL(2011)079, uttryckt bl.a. följande om vikten av att proceduren för utnämning av ombudsmän är transparent. I den stat som ursprungligen var föremål för granskning i det för ärendet specifika fallet hade ombudsmannen titeln "Public Attorney".

The way according to which an Ombudsman is appointed is of the utmost importance as far as the independence of the institution is concerned and the independence of the Ombudsman is a crucial corner stone of this institution. In order that the Public Attorney's investigations will be credible to both public and the government, the procedure of appointment must be a transparent one.

Överväganden

Inledningsvis kan det konstateras att Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna tillsätts genom val av riksdagen. Ämbetena utgör inte vanliga statliga tjänster utan är förtroendeuppdrag.

Vid de senaste rekryteringarna av JO och riksrevisor har i pressmeddelanden från riksdagen meddelats att KU förbereder riksdagens val och har påbörjat det arbetet.

Enligt kommitténs uppfattning bör utgångspunkten vara att nomineringsförfarandet ska vara så öppet som möjligt samtidigt som lämpliga kandidater inte ska avskräckas från att anmäla intresse för uppdragen.

Vikten av öppenhet

Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna utgör som myndigheter under riksdagen en del av riksdagens kontrollmakt. För att ombudsmännens och riksrevisorernas auktoritet i granskningen av myndigheter inte ska ifrågasättas borde snarlika krav på självständighet och oberoende ställas på dem som ställs på domare. Det borde även förutsätta ett utnämningförfarande som innebär att självständigheten inte kan ifrågasättas. De ska, precis som domare, med andra ord inte bara vara självständiga utan ska också ”synas vara det”. Deras självständiga ställning är alltså beroende av ett utnämningförfarande av hög kvalitet och utan risk för ovidkommande hänsyn (jfr Grundlagsutredningen om utnämning av domare ovan).

Faktorerna transparens och ovidkommande hänsyn återkommer såväl i Grundlagsutredningens utredning om domares självständighet som i Venedigkommissionens rekommendationer om utnämning av ombudsmän. Här kan också noteras Transparency Internationals granskning av utnämning av riksrevisorerna. Transparens i utnämningen är ett återkommande argument för att öka allmänhetens förtroende även för andra offentliga maktpositioner. En hög grad av öppenhet i samband med utnämningar av ombudsmän och riksrevisor är således av stor vikt.

Det är konstitutionsutskottet som bereder valen av riksdagens ombudsmän och riksrevisor och kammaren som väljer dem. Konstitutionsutskottet granskar regeringen och däribland t.ex. ärenden om öppenhet och allmänhetens tillgång till diarierna i Regeringskansliet (t.ex. bet. 2012/13:KU10 s. 22 f.). I riksdagens verksamhet finns en hög grad av öppenhet som också bör gälla i samband med utnämningar av ombudsmän och riksrevisor.

Annonseringsförfarande

Regeringens erfarenheter efter att tillsättningen av myndighetschefer i många fall har öppnats upp genom ett anmälningsförfarande är att man får in många intresseanmälningar som en konsekvens av annonseringen. Flera av intressenterna skulle man inte ha hittat, eller haft i åtanke, om inte tjänsten varit föremål för en intresseanmälan. Detsamma gäller tjänster som högre domare. Vid tillsättningen av domare har farhågorna om ett minskat antal intressenter inte

infriats. Beredningen av domartjänster sker i Domarnämnden efter annonsering. Domarnämndens beredning tjänar som underlag för regeringsbeslutet om tillsättning. Regeringen är dock fri att söka andra kandidater. En sådan måste dock anmälas till Domarnämnden av regeringen för yttrande innan vederbörande utnämns.

Ett förfarande med annonsering om att beredningen av val av ombudsman eller riksrevisor inleds bör också fortsättningsvis innebära att konstitutionsutskottets beredningsdelegation genomför ett eftersök enligt den nuvarande ordningen. Dock öppnar en annonsering för att beredningsdelegationen kan bli kontaktad och informerad om ytterligare presumtiva kandidater vilket ger ett bredare underlag inför en beredning av valet av respektive ämbete. För att öka öppenheten och rekryteringsunderlaget vid tillsättningen av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer bör därför beredningen av val av ombudsmän och riksrevisorer inledas med ett förfarande med annonsering om att beredningen av nytt val inleds. Den närmare utformningen av annonsen ankommer på konstitutionsutskottet att göra.

Förslaget kräver i denna del ingen ändring av riksdagsordningen.

Sekretessbelagda uppgifter om kandidaterna

Avsikten bakom kommitténs ställningstagande i detta avsnitt är att förfarandet inför valet av JO och riksrevisorer ska öka allmänhetens möjlighet till insyn genom att konstitutionsutskottet informerar om att beredningen av valet kommer att inledas. Detta stärker också legitimiteten i förfarandet. Vidare är förhoppningen att en annonsering kommer leda till att fler lämpliga kandidater anmäler sitt intresse. Enligt de grundläggande principerna om rätten att ta del av allmänna handlingar kommer sådana intresseanmälningar att bli offentliga i samband med att de inkommer till riksdagen. Mot ett offentliggörande av intresseanmälningarna talar dock de skäl som anfördes för införandet av sekretessbestämmelsen som skyddar uppgifter som kan identifiera sökande till myndighetschefsposter. Det hade konstaterats att ett offentliggörande gör vissa lämpliga personer mindre benägna att söka platserna (prop. 2009/10:56 s. 20).

Det finns även en betydande risk för att ett offentliggörande av kandidaterna till val av JO och riksrevisorer inte skulle ha samma positiva effekt för beredningen som vid tillsättningen av exempelvis domare. JO, som ska vara jurist, rekryteras i praktiken ur samma krets av personer som är kvalificerade för högre domartjänster. När det gäller rekryteringen av högre domare har man enligt Grundlagsutredningen sett att den öppna rekryteringen av andra domare inte synes ha hindrat lämpliga kandidater från att söka, varför det föreslogs gälla alla domartjänster. Ämbetet som JO har dock en särställning och är inte helt jämförbart med högre domartjänster; bl.a. har JO tillsyn över domstolarna. En väsentlig skillnad är också att antalet justitieombudsmän är mycket mindre än antalet domartjänster. Riksrevisorerna torde i huvudsak rekryteras från positioner i samhället som liknar de varifrån regeringens myndighetschefer rekryteras. Således kan det befaras att ett offentliggörande av

kandidaterna skulle kunna leda till att kandidater avstår från att lämna in intresseanmälningar på samma sätt som regeringen menade var fallet. Det var också anledningen till att regeringen föreslog att det för dessa tjänster skulle råda sekretess för sökandenas personuppgifter i förfarandet.

Skälen för att införa en sekretessbestämmelse och begränsa allmänhetens tillgång till handlingar måste enligt kommittén ställas mot de skäl som ligger till grund för förslaget. De huvudsakliga syftena med förslaget är att det dels ska ge en ökad öppenhet och insyn i riksdagens arbete, dels ska möjliggöra en breddad rekryteringsbas till ämbetena. Processen med att inleda en rekrytering blir också känd. I dag finns ingen öppenhet eller insyn i förfarandet, varför förslaget inte leder till en inskränkning av insynen och öppenheten. En sekretessbestämmelse är avsedd att skydda den enskilde sökandens personuppgifter. Vid en sammantagen bedömning av de aktuella intressena finner kommittén att övervägande skäl talar för att införa en bestämmelse till skydd för offentliggörande av uppgifter som kan leda till upplysning om en enskild kandidats identitet.

Sammanfattningsvis bör det för intresseanmälan för JO och riksrevisor införas en liknande sekretessbestämmelse som finns för regeringens myndighetschefer. Det innebär att sekretess bör gälla i ett ärende om beredning av val av riksdagens ombudsmän och riksrevisor för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men. Sekretessen bör gälla i tio år.

Förslaget innebär att en ny paragraf, 39 kap. 5 d §, införs i offentlighets- och sekretesslagen.

6.2 Översyn av regelverket om val av riksdagsdirektör

Sammanfattning

Det bör införas en möjlighet för en nyvald riksdagsdirektör att tillträda posten vid ett senare tillfälle än vid valet.

En möjlighet för riksdagen att välja en tillförordnad riksdagsdirektör för den tid då det inte finns någon ordinarie riksdagsdirektör införs.

Möjligheten för riksdagen att avskeda en riksdagsdirektör som grovt åsidosätter sina åligganden mot riksdagen bör regleras.

Sekretess vid ansökan till tjänsten som riksdagsdirektör ska gälla för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Riksdagsdirektören är riksdagens högste tjänsteman och den enda befattningshavare i riksdagen som väljs. Riksdagsdirektören låter föra protokollet vid sammanträden med kammaren, 9 kap. 1 § första stycket riksdagsordningen. Riksdagsdirektören är chef för Riksdagsförvaltningen. Riksdagsdirektören ansvarar inför styrelsen och ska svara för den löpande verksamheten enligt de direktiv som styrelsen beslutar, 18 § lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Enligt 9 kap. 1 § andra stycket riksdagsordningen väljer riksdagen i början av riksmötet närmast efter ett ordinarie val en riksdagsdirektör. Valet gäller för tiden till dess nytt val av riksdagsdirektör förrättas. Valet bereds av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna (tillägsbestämmelse 9.1.1).

Regler finns för vad som ska gälla när riksdagsdirektören inte är i tjänst eller är på tjänsteresa. Det framgår av 19 § lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen att det i första hand är den biträdande riksdagsdirektören som träder in som ersättare, och i andra hand en tjänsteman inom Riksdagsförvaltningen som riksdagsdirektören efter samråd med talmannen utsett. Någon reglering finns inte för det fall att det skulle saknas en riksdagsdirektör, t.ex. om det skulle bli aktuellt med ett avsked eller när den som föreslagits till anställningen av något skäl inte väljs av riksdagen.

Lagändringen 2009

De ändringar avseende val av riksdagsdirektör som infördes 2009 innebar att beredningen av valet skulle bli betydligt mer ingående än som tidigare varit fallet. Tillsättningen av riksdagsdirektör skulle i fortsättningen beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna för samtliga riksdagspartier. Enighet mellan partierna eftersträvas vid beredningen.

Vidare ändrades reglerna för valförfarandet i riksdagen. Mot bakgrund av att enighet förutsätts uppnås i beredningen är utgångspunkten att endast en

kandidat presenteras och att valet sker med acklamation. Om två eller flera förslag läggs fram genomförs val med slutna sedlar. För att tillgodose minoritetsintressena blir valet avgörande i första valomgången endast om någon kandidat får minst tre fjärdedelar av de avgivna rösterna. Uppnår ingen kandidat detta röstetal sker ett nytt val med samma beslutsregel, dvs. minst tre fjärdedelar. Leder inte heller denna omgång till resultat görs en ny beredning (framst. 2008/09:RS1 och bet. 2008/09:KU14).

Tillsättning och tillträde

Enligt den nuvarande ordningen anställs riksdagsdirektören för viss tid genom att denne blir vald av riksdagen efter ett riksdagsval. Om det skulle vara fråga om omval av den tidigare riksdagsdirektören uppställer detta inga problem. Det är dock uppenbart att rekryteringen av en ny riksdagsdirektör är en tidskrävande process. Valet av riksdagsdirektör bereds av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna (tilläggsbestämmelse 9.1.1).

I en promemoria från Riksdagsförvaltningen i juni 2012 redovisas hur beredningen av valet av riksdagsdirektör 2010 genomfördes (PM 2012-06-11 Lön och andra förmåner för riksdagsdirektören). Beredningen startade redan under hösten 2009. Till beredningsgruppen kopplades även personalchefen. Ett externt rekryteringsföretag upphandlades som tillsammans med beredningsgruppen tog fram en kravprofil. Kravprofilen utgjorde grunden för den annons om uppdraget som riksdagsdirektör som lades ut i dagspressen och på webben. Efter ett urval av de intresseanmälningar och de kandidater som rekryteringsföretaget fått fram intervjuades dessa kandidater av rekryteringsföretaget. Ett antal möjliga kandidater presenterades för talmannen och gruppledarna, varefter rekryteringsföretaget genomförde fördjupade intervjuer och tester av de mest intressanta tills man fick fram en slutkandidat.

Valet av den föreslagna riksdagsdirektören sker först efter riksdagsvalet. Även om den kandidat som föreslagits under den föregående valperioden blivit väl förankrad i partigrupperna kan riksdagens sammansättning se annorlunda ut efter valet. Den föreslagna riksdagsdirektören kan därmed aldrig få ett definitivt besked om sin kommande anställning förrän efter valet av honom eller henne.

Enligt 9 kap. 1 § gäller valet av riksdagsdirektör från valet till dess nästa val förrättas. Uppdraget gäller därför från valtillfället. Någon reglerad möjlighet att tillträda vid en senare tidpunkt finns inte. Inför ändringen av paragrafen 2009 framförde riksdagsstyrelsen endast åsikten att om man vill ha kvar knytningen av förordnandeperioden till riksdagens valperiod måste valet gälla för fyra år (framst. 2008/09:RS1).

JO och riksrevisorer väljs också av riksdagen. Val av JO gäller från valet eller från den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget, 8 kap. 11 § fjärde stycket. Val av riksrevisor gäller på likalydande sätt men under en sjuårsperiod, 8 kap. 12 § andra stycket. Ämbetet som JO eller

riksrevisor är ingen anställning, och de omfattas inte av lagen (1994:260) om offentlig anställning.

Urval och sekretess

Inför tillsättningen av riksdagsdirektör 2010 annonserades den lediga tjänsten. Det är ett liknande förfarande som regeringen använder inför tillsättning av myndighetschefer. Intresseanmälan för tjänsten som riksdagsdirektör blir en allmän handling när den kommer in till riksdagen.

Frågan om sekretess vid tillsättning av myndighetschefer har utretts på uppdrag av regeringen. Utredningen anförde i betänkandet Sekretess vid tillsättning av myndighetschefer SOU 2009:4 att till skillnad från vad som gäller för domaranställningar, där det blivit något fler advokater som söker anställning, har antalet sökande till de offentligt utlysta anställningarna som myndighetschef gått ned markant under den tid som förfarandet har använts. Enligt utredningen beror nedgången med all sannolikhet på den publicitet som har uppstått kring vissa av de utlysta anställningarna, där sökandenas identiteter har offentliggjorts i medierna. Det har därför med tiden blivit svårare att bland de sökande finna lämpliga kandidater till de utlysta anställningarna (SOU 2009:4 s. 48 f).

I proposition 2009/10:56 Sekretess i vissa anställningsärenden noterar regeringen vad utredningen kommit fram till i fråga om det sjunkande antalet sökande till tjänsterna. Å ena sidan finner man att det inte är lämpligt att återgå till ett slutet förfarande eftersom detta skulle kunna göra att man går miste om sökande som inte uppmärksammats utan annonsering. Å andra sidan utgör offentligheten av personuppgifterna uppenbarligen ett hinder för många kvalificerade sökande, varför man föreslår att uppgifter som kan identifiera en sökande ska beläggas med sekretess. Sekretessen kommer inte heller att hindra konstitutionsutskottets granskning av regeringens arbete (prop. 2009/10:56 s. 19 och 44).

Konstitutionsutskottet ställde sig bakom regeringens förslag och menade att ett öppnare rekryteringsförfarande, där lediga befattningar utannonseras och kan sökas av intresserade kandidater, medför att rekryteringsbasen ökar liksom möjligheten att anställa den lämpligaste personen. Då offentligheten i det nuvarande förfarandet emellertid medför att inte tillräckligt många kvalificerade personer anmäler sitt intresse ansåg utskottet att införandet av en sekretessbestämmelse var väl motiverat (bet. 2009/10:KU15 s. 18).

Sedan den 1 april 2010 gäller enligt 39 kap. 5b § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) sekretess i ett ärende om anställning av myndighetschef vid en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men. Sekretessen gäller i tio år.

I riksdagen gäller dock, som inom regeringen, sekretess för uppgifter i urvalstester som genomförs i ett anställningsförfarande, 39 kap. 5a § offentlighets- och sekretesslagen.

Omval

Någon uttrycklig regel om omval finns inte i riksdagsordningen men tidigare riksdagsdirektörer har valts om flera gånger. De tidigare riksdagsdirektörerna har suttit på sina poster 1971–1988, 1988–1998 och 1998–2010. Inför lagändringen 2009 angav utredningen att omval bör vara möjligt och att om omval önskas från båda parter sida kan beredningsprocessen förenklas (framst. 2008/09:RS1).

Avskedande

Enligt 7 kap. 11 § andra stycket riksdagsordningen kan riksdagsdirektören, om denne vill lämna sitt uppdrag i förtid, anhålla om att uppdraget ska avslutas i förtid. Beslutet fattas av kammaren.

Anställningen som riksdagsdirektör är en visstidsanställning. En visstidsanställning kan enligt allmänna arbetsrättsliga principer inte sägas upp. Bestämmelserna i lagen (1982:80) om anställningsskydd är därför inte tillämpliga på riksdagsdirektören. Enligt 32 § andra stycket lagen (1994:260) om offentlig anställning kan dock arbetstagare i verksledande, eller därmed jämförlig, ställning avskedas enligt grunderna för 18 § lagen om anställningsskydd. Avskedande får då ske om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren.

Det finns inga regler i riksdagsordningen om hur ett förfarande inför ett avskedande av en riksdagsdirektör ska gå till. Motsvarande bestämmelser om detta finns dock för riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna, som på begäran av konstitutionsutskottet kan entledigas från sina uppdrag (8 kap. 11 § fjärde stycket och 13 § första stycket riksdagsordningen). För ledamöter av riksbanksfullmäktige gäller att de inte får inneha vissa specifika uppdrag eller någon annan anställning eller något annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktige. Om en ledamot skulle ta ett sådant uppdrag ska riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget.

Ersättare

Den biträdande riksdagsdirektören sköter riksdagsdirektörens uppgift när denne är på tjänsteresa eller inte är i tjänst (19 § lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen). Dessutom ersätter den biträdande riksdagsdirektören även i övrigt riksdagsdirektören i den utsträckning denne bestämmer.

Enligt ordalydelsen får således den biträdande riksdagsdirektören sköta riksdagsdirektörens uppgifter när riksdagsdirektören beslutar eller inte är på plats. Vad som gäller om det inte finns en riksdagsdirektör, på grund av avskedande, dödsfall eller annat, är inte reglerat.

Den reglering som finns i dagsläget utgörs av reglerna om kompletteringsval i 7 kap. 12 § riksdagsordningen. Detta innebär att om tjänsten som riksdagsdirektör blir ledig i förtid så ska ett kompletteringsval hållas enligt de regler som gäller för ett ordinarie val. Processen för att rekrytera en ny riksdagsdirektör kan emellertid ta ganska lång tid.

Överväganden

Processen att rekrytera en riksdagsdirektör tar lång tid och måste påbörjas långt innan det förestående valet som i sin tur sker efter ett riksdagsval. Detta medför en osäkerhet för den tilltänkte riksdagsdirektören i fråga om hur denne ska förhålla sig till sin tidigare anställning. Det är inte rimligt att den föreslagne riksdagsdirektören ska säga upp sig från sin tidigare tjänst innan denne har fått ett beslut om att han eller hon valts till riksdagsdirektör, vilket försvårar för den föreslagne att tillträda tjänsten direkt vid valtillfället.

Riksdagen bör därför kunna besluta att riksdagsdirektören ges möjlighet att tillträda tjänsten vid en tidpunkt senare än valtillfället. Riksdagen bör välja riksdagsdirektören för en period fram till dess att ett nytt val har hållits och den då valde riksdagsdirektören har tillträtt sin tjänst.

Omval

Tidigare riksdagsdirektörer har valts om vid flera tillfällen. Det synes mot den bakgrunden råda enighet om att en sådan ordning råder. Frågan är dock om det finns behov av att reglera frågan att omval är möjligt. För andra poster som tillsätts genom riksdagens val är sådana omval möjliga utom för riksrevisorer, 8 kap. 12 § andra stycket RO. Bestämmelsen om riksrevisors omval är därmed ett undantag från huvudregeln. Att reglera att omval av riksdagsdirektör är tillåtet skulle mot den bakgrunden riskera att luckra upp huvudprincipen i fråga om omval.

Avskedande

Riksdagen bör kunna avskeda en riksdagsdirektör som grovt åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren på samma sätt som gäller för anställningar på verksledande nivå i myndigheter under regeringen. JO och riksrevisorerna, också de valda av riksdagen, kan på begäran från konstitutionsutskottet entledigas eller skiljas från sina uppdrag. Det är naturligt i dessa fall att ärendet väcks av konstitutionsutskottet, som berett nomineringarna av dessa ämbeten.

Riksdagsdirektören är vald av riksdagen men ansvarar inför riksdagsstyrelsen och ska svara för den löpande verksamheten enligt de direktiv som riksdagsstyrelsen beslutar (18 § lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen). Mot bakgrund av detta är det mest lämpligt att det är riksdagsstyrelsen som initierar ett ärende i kammaren om att en riksdagsdirektör ska avskedas.

Ersättare

Om riksdagen av något skäl skulle stå utan en vald riksdagsdirektör bör riksdagen välja en tillförordnad riksdagsdirektör som ersättare för den ordinarie riksdagsdirektören under tiden till dess att en ny ordinarie riksdagsdirektör har valts. Valberedningen har till uppgift att bereda val av tillförordnad riksdagsdirektör. Val av tillförordnad riksdagsdirektör bör ske så att den är vald som har fått flest röster (dvs. enligt nuvarande 7 kap. 3 och 4 §§ RO).

En sådan lösning skulle kunna fungera vid alla tillfällen då riksdagen står utan riksdagsdirektör, exempelvis på grund av avskedande eller då den föreslagna riksdagsdirektören inte blir vald av riksdagen.

Sekretess

Riksdagsdirektören är chef för myndigheten Riksdagsförvaltningen. De skäl som låg bakom ändringen i offentlighets- och sekretesslagen när det gäller personuppgifter om sökande till tjänster som chefer för myndigheter under regeringen kan även åberopas när det gäller beredningen av val av riksdagsdirektör.

Skälen för att införa en sekretessbestämmelse och begränsa allmänhetens tillgång måste enligt kommittén ställas mot intresset av ett öppet och transparent förfarande. Skälen för en sekretessbestämmelse är avsedda att skydda den enskilde sökandens uppgifter och på det sättet ge förutsättningar för en breddad rekryteringsbas. Vid en sammantagen bedömning av de aktuella intressena finner kommittén att övervägande skäl talar för att införa en bestämmelse till skydd för offentliggörande av uppgifter som kan leda till upplysning om en enskild kandidats identitet. Det bör därför införas en liknande sekretessbestämmelse som finns för regeringens myndighetschefer i offentlighets- och sekretesslagen. Således föreslås att en ny paragraf, 39 kap. 5 c §, införs i offentlighets- och sekretesslagen.

Förslag till ändringar i riksdagsordningen med anledning av de frågor som behandlas i detta avsnitt finns i 14 kap. 5–7 §§ i förslaget till ny riksdagsordning.

6.3 Talmannens möten med delegationerna och utrikesutskottet

Sammanfattning

Mötena mellan talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottets presidium är inte närmare reglerade i riksdagsordningen eller på något annat sätt. Det finns inte heller något skäl att reglera dem i riksdagsordningen eller i någon annan lag. Naturligtvis finns det inte något hinder för de berörda parterna att komma överens om regelbundna möten. En sådan överenskommelse kan vara långsiktig och t.ex. omfatta en valperiod.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Riksdagen företräds på den internationella arenan av ledamöter som ingår i olika delegationer i parlamentariska församlingar och konferenser, nämligen Europarådets parlamentariska församling, Nordiska rådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa parlamentariska församling, Interparlamentariska unionen, Natos parlamentariska församling, den parlamentariska för-

samlingen för Unionen för Medelhavet, den arktiska parlamentarikerkonferensen och Östersjökonferensen.

Under tidigare mandatperioder förekom det årliga möten mellan talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottets presidium. Mötena syftade till kunskapsutbyte och diskussion. Mötena återupptogs under hösten 2008. Ambitionen är att mötena numera ska hållas fyra gånger om året.

Sedan mötesverksamheten återupptagits har man hållit tematiska diskussioner men även diskussioner om formerna för ökad samordning mellan delegationerna och en stärkt återkoppling till riksdagens kärnverksamhet. Delegationerna har därutöver lämnat kortare avrapporteringar om sin verksamhet. Också aktuella politiska frågor har diskuterats, såsom läget i Kosovo, Cypern och Vitryssland. Sammanställande är talmannen och utrikesutskottets ordförande. De svenska delegationerna i den arktiska parlamentarikerkonferensen och Östersjökonferensen, som inte är permanenta, deltar inte i mötena.

Mötena mellan delegationernas presidier, talmannen och utrikesutskottets presidium regleras inte närmare i riksdagsordningen eller på något annat sätt.

Tidigare överväganden

Frågan om de svenska delegationernas verksamhet har tidigare varit föremål för överväganden i flera olika sammanhang.

I november 2002 gav riksdagsstyrelsen Riksdagskommittén i uppdrag att bereda olika frågor om utvecklingen av riksdagens arbetsformer. Uppdraget redovisades i december 2005 i betänkandet Riksdagen i en ny tid (2005/06:RS3). I betänkandet finns ett kapitel som rör riksdagens interparlamentariska samarbete. Kommittén fann att kopplingen mellan det interparlamentariska arbetet och det dagliga arbetet i utskotten var begränsat och att formerna för talmannens möten med delegationspresidierna borde utvecklas. Dessa möten kunde, menade kommittén, bidra till principiella resonemang och diskussioner om prioriteringar inom den internationella verksamheten, men också bidra till ett viktigt informationsutbyte i syfte att undvika onödigt dubbelarbete. Kommittén framhöll att riksdagsstyrelsen har ett tydligt ansvar för prioriteringar mellan olika behov på det internationella området och att styrelsen kunde få vägledning för sina beslut bl.a. genom mötena mellan talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottets presidium.

I november 2009 fick en särskild utredare i uppdrag av riksdagsstyrelsen att göra en översyn av vissa internationella frågor, bl.a. de internationella delegationerna och hur de administrativa resurserna kunde användas och eventuellt omfördelas för att på bästa sätt stödja de politiska processerna inom det internationella området. Utredningen, som antog namnet Riksdagens internationella verksamhet, redovisade sitt uppdrag i oktober 2010 (2010/11:URF1). Utredningen föreslog bl.a. att det skulle inrättas ett permanent forum av icke-operativ karaktär där delegationspresidierna träffas, att de partier som inte innehade någon delegationspresidiepost skulle få vara representerade med en ledamot vid presidiemötena, att det kunde övervägas att årligen bjuda in en ansvarig politisk regeringsrepresentant för en redogörelse

eller ett åsiktsutbyte i en aktuell fråga och att delegationspresidiekretsen kunde vara ett lämpligt forum för information till medierna. Förslagen har hittills inte genomförts.

Överväganden

Som redovisats är inte mötena mellan talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottet närmare reglerade i riksdagsordningen eller på något annat sätt. Det finns inte heller något skäl att reglera dem i riksdagsordningen eller i någon annan lag. Naturligtvis finns det inte något hinder för de berörda parterna (talmannen, delegationspresidierna och utrikesutskottets presidium) att komma överens om regelbundna möten. En sådan överenskommelse kan vara långsiktig och t.ex. omfatta en valperiod.

6.4 De svenska delegationerna till IPU och PA-UfM

Sammanfattning

Enligt gällande ordning utses delegationerna till Interparlamentariska unionen (IPU) och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (PA-UfM) av riksdagsstyrelsen, som även är mottagare av delegationernas årsberättelser.

Riksdagsordningen bör ändras så att partigrupperna nominerar ledamöter till de två aktuella delegationerna och att talmannen efter samråd med gruppledarna beslutar om sammansättningen av delegationerna. Beslut om delegationernas sammansättning bör gälla för den tid som talmannen bestämmer.

IPU:s och PA-UfM:s redogörelser för 2011 och 2012 överlämnades av riksdagsstyrelsen i form av redogörelser till riksdagen. Denna försöksverksamhet bör fortsätta och kan ge underlag för fortsatta överväganden.

Bakgrund

Nuvarande ordning

De svenska delegationerna till Interparlamentariska unionen (IPU) och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (PA-UfM) utses av riksdagsstyrelsen. Delegationerna avger årligen en redogörelse för sin verksamhet till styrelsen.

De svenska delegationerna till IPU och PA-UfM framförde våren 2011 till riksdagsstyrelsen önskemål om att den årliga redogörelsen för delegationernas verksamhet i fortsättningen skulle lämnas till kammaren och att delegationerna skulle utses av riksdagen genom val i kammaren. Som skäl för begäran åberopades bl.a. att delegationernas arbete skulle synliggöras och uppmärksammas.

Riksdagsdirektören fick i maj 2011 i uppdrag av riksdagsstyrelsen att bereda frågan ytterligare. Chefen för riksdagens internationella kansli fick därefter

ter i uppdrag att som ett första steg belysa och analysera förslaget och peka på möjliga alternativ. Uppdraget redovisades i en promemoria den 12 mars 2012.

Riksdagsdirektören uppdrog i juni 2012 åt centralkansliet att utreda dels de rättsliga förutsättningarna för att utse de svenska delegationerna i IPU och PA-UfM genom val av kammaren, dels olika former för att behandla delegationernas årliga redogörelse för sin verksamhet. Uppdraget redovisades i en promemoria den 30 november 2012 i vilken man konstaterade att det inte fanns några konstitutionella eller folkrättsliga hinder mot att införa den föreslagna ordningen, men att det däremot krävde ändringar i 8 kap. 6 § riksdagsordningen. I promemorian föreslogs att frågan skulle beredas vidare inom ramen för utredningen om en översyn av riksdagsordningen. Riksdagsdirektören beslutade i enlighet med förslaget.

Riksdagens deltagande i parlamentariska församlingar och konferenser

Uppgiften att företräda en stat i internationella sammanhang åvilar i första hand statsledningen, dvs. i Sveriges regering. Det följer av folkrättsliga principer och, för svenskt vidkommande, av att det är regeringen som styr riket (1 kap. 6 § regeringsformen). Riksdagen har likväl en omfattande internationell verksamhet i vilken ett flertal olika aktörer deltar. Som exempel kan nämnas talmännens besök och resor, utskottens internationella kontakter och arbete med EU-frågor samt ledamöternas deltagande i olika delegationer till parlamentariska församlingar och konferenser.

Olika delegationer

För närvarande deltar ledamöter i delegationer till sex parlamentariska församlingar och två konferenser, nämligen Europarådets parlamentariska församling (Pace), Nordiska rådet (NR), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa parlamentariska församling (OSCE/PA), Interparlamentariska unionen (IPU), Natos parlamentariska församling, den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (PA-UfM, tidigare benämnd EMPA), den parlamentariska Östersjökonferensen (BSPC) och den arktiska parlamentarikerkonferensen.

Delegationerna till Europarådets parlamentariska församling, Nordiska rådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa parlamentariska församling utses genom val av kammaren. Valen bereds av riksdagens valberedning.

De svenska delegationerna till Natos parlamentariska församling, IPU och PA-UfM utses genom beslut av riksdagsstyrelsen.

I redogörelsen för verksamheten 2011 anføres att den svenska delegationen till IPU sedan 2006 består av fem personer: ordförande, förste vice ordförande, andre vice ordförande samt ytterligare två ledamöter. Sverige har rätt att närvara med maximalt åtta ledamöter vid de stora IPU-mötena på våren och med maximalt fem ledamöter på höstsessionerna. Vid vårförsamlingarna är det därmed möjligt att komplettera IPU-delegationen med ledamöter som har

specialkompetens inom de fackområden som är huvudteman vid konferensen. Målet har varit att de två extra delegaterna tillsammans ska ha representerat regering och opposition. Delegationen till vårförsamlingen leds dessutom av en vice talman (redog. 2011/12:RS5 s. 12).

Vad gäller den parlamentariska Östersjökonferensen och den arktiska parlamentarikerkonferensen fastställer riksdagsstyrelsen antalet ledamöter och partisammansättningen i respektive delegation. Talmannen beslutar därefter om sammansättningen av respektive delegation inför varje enskild konferens.

Riksdagsstyrelsen utsåg tidigare en svensk delegation till den europeiska säkerhets- och försvarsförsamlingen (VEU). Med anledning av Lissabonfördragets ikraftträdande 2009 avvecklades dock VEU under våren 2011.

Delegationerna som väljs av kammaren avger årligen en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen. Redogörelserna hänvisas till utrikesutskottet för beredning. Utskottsbehandlingen utmynnar i ett betänkande som debatteras i kammaren.

De delegationer som utses av riksdagsstyrelsen och talmannen överlämnar årligen en redogörelse för sin verksamhet till riksdagsstyrelsen. Riksdagsstyrelsen beslutade våren 2012 att överlämna IPU:s och PA-UfM:s redogörelser för 2011 till riksdagen i form av en redogörelse till riksdagen (redog. 2011/12:RS5). Våren 2013 överlämnades delegationernas redogörelser för det gångna året i form av var sin redogörelse från riksdagsstyrelsen till riksdagen (redog. 2012/13:RS5 och 2012/13:RS6).

Mandat och instruktioner

I utredningen Riksdagens internationella verksamhet (2010/11:URF1) anförs följande i frågan om mandat och instruktioner.

Det har i olika sammanhang framhållits att det är viktigt att klargöra i vilka roller riksdagsledamöterna uppträder i internationella sammanhang och vilket mandat som gäller vid deltagande i interparlamentariskt samarbete. I en promemoria som den dåvarande talmanskonferensen ställde sig bakom (talmanskonferensens protokoll 1998/99:3 § 3.2) sägs bl.a. följande.

Det är endast riksdagen i plenum som har rätt att fatta för riksdagen bindande beslut och som kan uttala sig i riksdagens namn. Detta betyder att medverkan av delegationer eller enskilda riksdagsledamöter i internationella sammanhang alltid måste ske på ett sådant sätt att det inte kan uppfattas som att riksdagen binds till något beslut eller någon politisk ståndpunkt.

I samma promemoria sägs även att enskilda ledamöter som deltar i interparlamentariskt samarbete formellt endast representerar sina delegationer, sina partier eller sig själva. Promemorian sammanfattar i dessa avseenden vad som sedan länge synes ha varit ett allomfattat synsätt i riksdagen. (2010/11:URF1 s. 44).

Vidare anförs följande i den utredningen.

Praxis visar emellertid att det finns ett tydligt undantag från huvudregeln att delegationer eller enskilda ledamöter saknar mandat att binda riksdagen. Detta undantag rör formella frågor och torde vanligen avse situationer då det gäller att på riksdagens vägnar bjuda in till en konferens eller annat möte i Sverige. Det kan emellertid också röra sig om finansiella åtaganden, medlemsavgifter, stadgeändringar m.m. Enligt utredningens mening bör det i fall av denna typ finnas mandat som är baserade på beslut av kammaren, av riksdagsstyrelsen eller av någon som till följd av delegation är behörig att fatta beslut på riksdagsstyrelsens vägnar. Detta torde också vara praxis. (2010/11:URF1 s. 46).

Enligt praxis, som tillämpats bl.a. i riksdagens arbete med EU:s framtidskonvent våren 2003, kan riksdagen således inte utfärda instruktioner för hur en delegation ska respektive inte ska agera i olika frågor. Däremot torde det inte föreligga något hinder för talmannen eller riksdagsstyrelsen att utfärda instruktioner för en delegation i frågor om exempelvis inbjudningar till konferenser och möten i Sverige.

Gällande ordning

Bestämmelser om val av vissa befattningshavare och organ finns i 8 kap. riksdagsordningen (RO). Hur man utser delegationer till vissa internationella organ regleras i 8 kap. 6 § RO.

I 8 kap. 6 § RO stadgas att om det träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska utse ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse.

I tilläggsbestämmelse 8.6.1 anges att riksdagen väljer tjugo ledamöter i Nordiska rådet, att valet sker för ett riksmöte och att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

I tilläggsbestämmelse 8.6.2 föreskrivs det att riksdagen väljer sex ledamöter i Europarådets svenska delegation, att valet sker för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val och att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till kammaren.

Slutligen stadgas det i tilläggsbestämmelse 8.6.3 att riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, att valet sker för riksdagens valperiod och att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Det saknas särskilda bestämmelser i riksdagsordningen om hur man utser och återrappporterar från de delegationer som utses av riksdagsstyrelsen. Befogenheten att utse delegationerna och besluta om deras återrappotering följer av att det är riksdagsstyrelsen som enligt 1 kap. 5 § RO beslutar i ärenden av större vikt om riksdagens internationella kontaktverksamhet.

Bestämmelserna i 8 kap. 6 § RO tillkom genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2003 (förs. 2002/03:RS1, bet. 2002/03:KU15). Genom lagändringen lades det fast att vissa förutsättningar ska vara uppfyllda för att riksdagen

gen i en tilläggsbestämmelse ska kunna ange att en viss delegation ska utses av riksdagen, nämligen att det träffats en internationell överenskommelse om att riksdagen bland sina ledamöter ska utse ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation.

Motsvarande bestämmelser saknades tidigare i riksdagsordningen. Regler som i huvudsak motsvarade tilläggsbestämmelse 8.6.1–3 fanns däremot i tilläggsbestämmelse 7.1.1, där det föreskrevs att kammaren skulle välja ledamöter i Nordiska rådets delegation, Europarådets svenska delegation och i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa.

Preciseringen i 8 kap. 6 § RO av vilka delegationer som ska väljas av och återrapportera till kammaren har inte motiverats närmare i riksdagsstyrelsens framställning till riksdagen eller i riksdagskommitténs betänkande som låg till grund för framställningen. Frågan berörs inte heller i grundlagskommentaren (Grundlagarna, Holmberg m.fl., s. 869 f., 3 uppl. 2012) eller de ursprungliga förarbetena till 7 kap. RO (bet. 1972:15 s. 290).

Inte heller innebörden av begreppet ”mellanfolklig organisation” i 8 kap. 6 § RO berörs i lagförarbetena. Begreppet förekommer dock på andra ställen i grundlagarna och riksdagsordningen, bl.a. i 10 kap. regeringsformen. Av lagförarbetena och litteraturen framgår att med mellanfolklig organisation avses i regeringsformens mening sådana organisationer som är att betrakta som rättssubjekt enligt folkrätten. Så är huvudsakligen fallet med organisationer som utgör sammanslutningar av stater (prop. 1973:90 s. 357 och Grundlagarna, Holmberg m.fl., 3 uppl. 2012, s. 477 f.).

Inget i förarbetena eller litteraturen talar för att avsikten vid 2002 års lagstiftningsärende var att begreppet mellanfolklig organisation i 8 kap. 6 § RO ska ha någon annan betydelse än det har enligt regeringsformen.

Överväganden i andra sammanhang

Frågor om de svenska delegationerna, bl.a. vem som ska utse dem, till vem de ska återrapportera och deras mandat, har berörts i olika sammanhang under senare år, bl.a. av Utredningen om riksdagens internationella delegationer och Utredningen om Riksdagens internationella verksamhet.

Utredningen om riksdagens internationella delegationer

Riksdagsstyrelsen uppdrog i maj 2001 åt riksdagsdirektören att utreda de internationella delegationernas verksamhet i olika avseenden. En arbetsgrupp tillsattes för uppdraget. Arbetsgruppen redovisade sitt uppdrag i oktober 2002 i rapporten Riksdagens internationella delegationer (2002/03:DelUt).

Arbetsgruppen uttalade att de internationella delegationerna var av stor betydelse, dels genom att de för in svenska synpunkter i processer som inte sällan leder till bindande åtaganden för Sverige, dels genom att de fungerar som riksdagens känslspröt på den internationella arenan och att de därigenom kan återföra internationella impulser till det nationella beslutsfattandet.

Gruppen delade in delegationerna i sex olika kategorier. Kategoriseringen byggde på den mottagande organisationens karaktär, delegationernas association med den mottagande organisationen samt sättet att på svensk sida utse delegationen. Till kategori I-delegationerna hörde de svenska delegationerna i Nordiska rådet, Europarådets parlamentariska församling och OSSE:s parlamentariska församling. Dessa kännetecknades av att de utsågs av kammaren, att Sverige hade fullt medlemskap i de aktuella parlamentarikerförsamlingarna och att det fanns en fullt ut korresponderande mellanstatlig motpart i vilken de berörda regeringarna var representerade. Till kategori II hörde enligt utredningen IPU-delegationen. Arbetsgruppen uttalade att IPU-delegationen i någon mån representerade riksdagen i en fullt utvecklad världsomspännande parlamentarisk församling. Det påpekades även att delegationen hade den interparlamentariska gruppen i riksdagen som huvudman, att delegationen formellt var fristående från riksdagen och att det inte var riksdagen utan den interparlamentariska gruppen som var medlem i IPU. Kategori III-delegationerna bestod av Natos parlamentariska församling och VEU. Bland kategori IV-delegationerna fanns den svenska delegationen till den arktiska parlamentarikerkonferensen och den svenska delegationen till Parlamentariska Östersjökonferensen. Till kategori V och VI hörde delegationerna till Kieler Woche, Future of Europe Conference och ASEF Young och liknande delegationer som inte utsågs centralt i riksdagen utan av utskott.

Arbetsgruppen konstaterade att det förhållandet att delegationerna utsågs på olika sätt hade historiska förklaringar. Frågan vem som utsåg en delegation var betydelsefull i sig och fick följderna för frågor om mandat, instruktionsrätt, rapportering och liknande.

Arbetsgruppen gjorde det principiella ställningstagandet att en svensk riksdagsdelegation till en parlamentarikerförsamling som var direkt relaterad till ett internationellt mellanstatligt organ som Sverige är medlem av, dvs. kategori I-delegationerna, även i fortsättningen borde väljas av kammaren. I de fall en organisation eller konferens var inriktade på ett begränsat sakområde var det i stället motiverat att utse delegaterna bland de närmast berörda utskotten. I fråga om IPU borde det inte ankomma på riksdagen att ha några synpunkter på formerna för hur man utser dess delegation, eftersom delegationen bestod av riksdagens interparlamentariska grupp, som var fristående från riksdagen.

När det gäller mandatgivning och instruktionsgivning till delegationerna gjorde arbetsgruppen bedömningen att det tidigare rådande synsättet, dvs. att ledamöterna i en delegation representerade sig själva, delegationen och sina partigrupper men inte kunde uttala sig för riksdagens räkning, alltså borde gälla.

I det sammanhanget bör framhållas att IPU-delegationen, vid tidpunkten för arbetsgruppens arbete, i formell mening var fristående från riksdagen. Den ordningen ändrades fr.o.m. 2004 i och med att delegationen började utses av riksdagsstyrelsen och att riksdagen, i stället för interparlamentariska gruppen, började betraktas som medlem i IPU.

Utredningen om riksdagens internationella verksamhet

Riksdagsdirektören uppdrog i november 2009 åt en särskild utredare att göra en översyn av vissa internationella frågor i riksdagsarbetet. Uppdraget redovisades i oktober 2010 i rapporten Riksdagens internationella verksamhet (Ri-vUt, 2010/11:URF1).

Utredningen konstaterade, i likhet med utredningen om de internationella delegationerna, att riksdagens interparlamentariska engagemang var av stor betydelse. Utredningen anslöt sig vidare till den tidigare utredningens bedömning vad gäller mandat och instruktionsgivning. I fråga om delegationernas återrapportering ansåg utredningen att man i ökad omfattning borde använda sig av kammaren för återrapportering för att på så sätt skapa en effektiv återkoppling till riksdagen från den internationella delegationen.

Överväganden

Som redovisats får riksdagen, enligt 8 kap. 6 § RO, i en tilläggsbestämmelse besluta att riksdagen genom val i kammaren ska utse ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, dock endast under förutsättning att det dessförinnan har träffats en internationell överenskommelse om det. Det innebär att det i dagsläget inte är möjligt att i en tilläggsbestämmelse föreskriva att riksdagen genom val i kammaren ska utse ledamöterna i de svenska delegationerna till IPU och PA-UfM. Införandet av en sådan ordning skulle följaktligen kräva ändringar i 8 kap. 6 § som innebär att de nuvarande kraven avskaffas eller att rekvisiten utvidgas. Kommitténs uppfattning är dock att en sådan ändring i 8 kap. 6 § RO inte bör göras.

Frågan är vilka möjligheter som står till buds givet att 8 kap. 6 § RO inte bör ändras. Enligt den gällande ordningen utses delegationerna till IPU och PA-UfM med stöd av 1 kap. 5 § RO av riksdagsstyrelsen, som även är mottagare av delegationernas årsberättelser.

Det är önskvärt att det inte är riksdagsstyrelsen som utser delegationerna eftersom en sådan uppgift inte ligger i linje med den roll riksdagsstyrelsen bör ha som förvaltningsmyndighetsstyrelse.

I praktiken torde delegationernas sammansättning avgöras i kontakter mellan gruppledarna och talmannen. Som konstaterats i utredningen En utvärdering av riksdagens parlamentariska ledningsorganisation och riksdagens förvaltningsorganisation (2012/13:URF2 s. 26) har gruppledarna en stor praktisk betydelse för ledningen av Riksdagsförvaltningen och arbetet i riksdagsstyrelsen, dock utan formell beslutanderätt avseende Riksdagsförvaltningen eller arbetet i kammaren enligt nu gällande riksdagsordning. Det finns därför skäl att låta gruppledarna få genomslag också i det formella beslutet om delegationernas sammansättning.

I detta sammanhang kan påminnas om reglerna i nuvarande 7 kap. 12 § riksdagsordningen om kompletteringsval. Bestämmelsen lyder:

Om någon som har valts till ett organ, som vid valperiodens början tillsetts genom val av två eller flera personer, lämnar sitt uppdrag i förtid,

skall den eller de partigrupper som han eller hon var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den anmälda efterträdaren vald. Om en sådan anmälan inte görs eller om mer än en person anmäls, utser talmannen en efterträdare.

Om en plats blir ledig i förtid och det ursprungliga valet avsåg endast en person, tillämpas för kompletteringsvalet för den återstående tiden samma förfarande som vid det ursprungliga valet.

Föreskrifterna i denna bestämmelse gäller om inte riksdagen föreskriver annat.

Det finns således redan i dag en möjlighet under vissa förhållanden för en partigrupp att till talmannen anmäla en ledamot som efterträdare till en ledamot som lämnar sitt uppdrag i förtid. Talmannen förklarar den anmälda efterträdaren vald. Om en sådan anmälan inte görs eller om mer än en person anmäls, utser talmannen en efterträdare.

Vidare kan påminnas om att IPU-delegationen kompletteras, utöver de fem delegationsledamöter som väljs av riksdagsstyrelsen, med två ledamöter som har specialkompetens inom de fackområden som är huvudtema vid IPU:s vårförsamling. Delegationen till vårförsamlingen leds dessutom av en vice talman.

Det är rimligt att riksdagsordningen avspeglar att gruppledarna har en central roll i arbetet med att utse delegationerna. Det bör således anges att parti-grupperna nominerar ledamöter till de två aktuella delegationerna och att talmannen efter samråd med gruppledarna beslutar om sammansättningen av delegationerna. Därmed flyttas beslutet från riksdagsstyrelsen till talmannen.

Ordningen bör också gälla vid beslut om vilka ledamöter som ska komplettera IPU-delegationen vid vårförsamlingen. Beslut om delegationens sammansättning bör gälla för den tid som talmannen bestämmer. Därmed kan fem ledamöter utses i IPU-delegationen för riksdagens valperiod och kompletterande delegationsmedlemmar utses för vårförsamlingen.

När det gäller verksamhetsberättelserna vill kommittén påminna om att riksdagsstyrelsen våren 2012 beslutade att överlämna IPU:s och PA-UfM:s redogörelser för 2011 till riksdagen i form av en redogörelse till riksdagen. Även 2012 års redogörelser har överlämnats till riksdagen av styrelsen. Denna försöksverksamhet bör fortsätta och kan ge underlag för fortsatta överväganden.

Förslag till lagtext återfinns i 13 kap. 18 § i förslaget till ny riksdagsordning.

6.5 Ledighet från uppdraget som riksdagsledamot

Sammanfattning

Riksdagsuppdragets specifika karaktär medför att det är lämpligt att bibehålla en restriktiv inställning när det gäller vilka skäl som ska ge rätt till ledighet från uppdraget. Av samma skäl finns det inte heller någon grund för att införa en rätt till partiell ledighet från uppdraget.

För att förkorta beslutsprocessen vid ledigheter på grund av sjukdom och föräldraledighet bör talmannen ges rätt att bevilja ledighet i dessa fall även om tiden för ledigheten överstiger en månad.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Det råder inte något anställningsförhållande mellan riksdagen och ledamoten. I uppdraget som ledamot ingår inte bara den formella rollen som beslutsfattare i riksdagen. Uppdraget förutsätter också täta kontakter med väljarna i den valkrets som en ledamot representerar. Eftersom valet i Sverige sker mellan partier förutsätter också uppdraget engagemang i ett politiskt parti och deltagande i partiarbete på olika nivåer. En ledamot är därför alltid i tjänst och utför sitt uppdrag under årets alla dagar. En ledamot kan inte ta ut semester.

Enligt 3 kap. 2 § regeringsformen ska det för varje riksdagsledamot finnas ersättare. Frågan om i vilka fall ersättare ska kallas att tjänstgöra regleras i 4 kap. 13 § regeringsformen (om ledamoten är riksdagens talman eller tillhör regeringen) och i 1 kap. 6 § riksdagsordningen.

Enligt 1 kap. 6 § RO kan en ledamot efter prövning beviljas ledighet från sitt uppdrag. Beviljas en ledighet för minst en månad ska uppdraget utövas av en ersättare. Ansökan prövas av talmannen om den gäller ledighet under kortare tid än en månad och av riksdagen om den gäller för längre tid. Talmannen prövar dock alltid en ansökan om ledighet som inkommer under ett längre uppehåll i kammarens arbete än en månad. Även för sjukledighet eller vård av barn över en månad krävs formellt kammarens godkännande. En ledamot som har beviljats ledighet kan när som helst återta sin plats. Därmed upphör uppdraget för en eventuell ersättare. Ledamoten kan däremot inte tillfälligt återta sin funktion för att delta t.ex. i ett sammanträde i kammaren eller i ett utskott.

Praxis vad gäller beviljande av tjänstledighet för att fullgöra verksamhet utanför riksdagen är mycket restriktiv. I princip tillåts endast tjänstledighet för uppdrag som statssekreterare, sjuk- och föräldraledighet samt internationella uppdrag. Partiell tjänstledighet för en ledamot har inte medgivits, eftersom riksdagsordningens bestämmelser inte ger utrymme för det.

Enligt 1 kap. 6 § krävs minst en månads sjukskrivning fr.o.m. beslutstillfället i kammaren för att uppdraget ska utövas av en ersättare. Det förekommer att en ledamot ansöker om en sjukskrivningsperiod på en månad men att underlaget för ledigheten inte hinner komma in till kammarkansliet för att

kunna behandlas i kammaren förrän en del av månaden passerat. Eftersom beslutstillfället då ligger närmare slutet för sjukskrivningsperioden än en månad, har rätten till en ersättare fallit. Denna ordning har varit föremål för diskussioner i skilda sammanhang.

Härutöver har det framförts förslag om att införa en möjlighet att bevilja partiell ledighet för ledamöter.

Historik

När systemet med ersättare infördes 1972 anförde konstitutionsutskottet i betänkande KU 1972:30 att det var befogat att ge talmannen och statsråden befrielse från de normala ledamotsuppgifterna, varför man fann ett system med ersättare påkallat. Vidare fann man att det vid långvariga sjukdomsfall eller längre frånvaro för tjänstgöring hos ett internationellt organ vore värdefullt att låta en ersättare träda in. I propositionen (prop. 1972:66) hade det framförts att det inte var meningsfullt att låta ersättaren träda in om ledigheten var kortare än en månad. Argumentet var att ersättaren bör kunna göra en meningsfull insats i riksdagen och att systemet inte får skapa svårigheter i riksdagsarbetet.

Ledighet med ersättare

Beviljade ledigheter på minst en månad från systemets införande till 1983/84 års riksmöte ökade från ett tiotal ledigheter per riksmöte till omkring 30 vid periodens slut (Bertil Fiskesjö i Statsvetenskaplig Tidskrift 1983 s. 245–252). De skäl som angivits för ledigheterna rörde författarskap, forskning, fackligt uppdrag, arbete i eget företag och deltagande i kyrkornas världsråds konferens. Likväl hade riksdagsledamöter utan att utnämnas till statsråd tjänstgjort i departementen som s.k. politiska sakkunniga.

I en promemoria från kammarkansliet i november 2010 redovisas beviljade ledigheter och ersättare från systemets införande (10 november 2010 Ledighet från riksdagsuppdraget). Uppgifterna i detta avsnitt bygger på den promemorian.

I den grupp som beviljades ledighet för tjänstgöring i regeringskansliet ingår även statssekreterare, den första av dem från hösten 1976. Under perioden till 1983/84 beviljades även ledigheter för andra offentliga uppdrag, främst kommittéuppdrag. I de fallen var dock längden på ledigheterna, liksom flertalet ledigheter för vilka inget annat skäl angetts än enskild angelägenhet, som regel begränsad till fyra till fem veckor.

Under första hälften av 1980-talet fördes en debatt om ledigheternas omfattning. Debatten ledde inte till någon regeländring men väl till en förändrad tillämpning. Enligt Törnells Riksdagspraxis (1996) hade talmannen uppmanat till restriktivitet i fråga om ledigheter. Det framgår inte när denna uppmaning först riktades till ledamöterna. Man kan dock i registermaterialet spåra en klar förändring mot slutet av 1980-talet i antalet ledigheter på grund av enskild angelägenhet som var det skäl som oftast angavs när det inte var fråga om sjuk- eller föräldraledigheter.

Det övervägande antalet av de ledigheter från riksdagsuppdraget som beviljats under de senast två decennierna har varit sjuk- och föräldraledigheter. Uppdraget att ingå i regeringens FN-delegation var under 70- och 80-talen grund för ledighet som regelmässigt beviljades. Detta uppdrag är dock numera förkortat till två veckor, vilket innebär att inkallande av ersättare i de fallen inte längre kommer i fråga.

För tiden mellan 1984/85 och 2010/11 har längden på ledighet för enskild angelägenhet, med några få undantag, varit fyra till fem veckor. En av de längre ledigheterna gällde en ledamot som beviljades ledighet under sammanlagt ett år 1988/89 och som under ledigheten var kanslichef för partiets riksdagskansli. Ledighet för internationella uppdrag har beviljats fyra gånger sedan 1984/85. Den kortaste av dessa ledigheter var fyra veckor, den längsta tio månader.

Ledigheter som beviljats sedan 2010/11

Två ledamöter har sedan 2010/11 beviljats ledighet från uppdraget som riksdagsledamot för tjänstgöring som statssekreterare. Utöver detta avser ledigheterna endast sjukledighet och föräldraledighet (9 st. resp. 32 st.).

Kortare ledighet med avdrag på arvode

År 2006 infördes en möjlighet till arvodesavdrag vid ledighet av personliga eller särskilda skäl, 3 kap. 5 § lag (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter. Bakgrunden var att man ansåg att en ledamot bör kunna begära avdrag på arvodet vid ledighet som talmannen beviljat under tid då arbetsplenium pågår även om ledigheten är kortare än en månad. Riksdagsstyrelsen anförde följande motiv till förslaget (framst. 2005/06:RS4 s. 82 f.).

En riksdagsledamot kan inte ta ut semester och erhåller inte någon särskild semesterersättning eftersom han eller hon anses utöva sitt uppdrag på heltid och alltid.

Enligt den praxis som utvecklats är man ytterst restriktiv med att bevilja tjänstledighet för att fullgöra verksamhet utanför riksdagen. Detta förslag avser inte att ändra på den praxisen. När det gäller ledighet av andra skäl bör man även i fortsättningen vara mycket återhållsam.

Det förekommer dock tillfällen när en ledamot bör kunna vara ledig från uppdraget och då det kan framstå som stötande om han eller hon trots det får sitt arvode. Skälet till ledigheten kan vara av olika personliga slag eller andra särskilda skäl. Förslaget innebär att ledamoten själv skall kunna begära att arvodesavdrag skall göras vid denna typ av ledighet som talmannen kan bevilja som är kortare än en månad. Förslaget innebär alltså ingen ändring av gällande praxis, dvs. att reglerna skall tillämpas ytterst restriktivt och endast då det finns särskilda skäl.

Riksdagens ledamöter får sitt mandat av väljarna i samband med val. Det är ledamotens ansvar att leva upp till detta förtroende. I nästa val avgör väljarna om förtroendet skall förnyas. Det innebär att varje ledamot – i samarbete med sitt parti – själv avgör hur han eller hon skall sköta sitt uppdrag under löpande valperiod, vilka prioriteringar som skall göras och på vilket sätt arbetsinsatsen skall genomföras. Det finns inga formella krav på hur stor arbetsinsats en ledamot skall göra.

Det skall inte göras något arvodesavdrag när man inte har beviljats någon formell ledighet och i stället tillämpar kvittningsförfarandet.

Sedan bestämmelsen infördes 2006 har fem ledamöter vid sammanlagt åtta tillfällen begärt avdrag på arvode under kortare ledighet, enligt uppgifter från Riksdagsförvaltningens ledamotsadministration.

I sammanhanget kan också nämnas att, enligt uppgifter från centralkansliet, talmannen under riksmötena 2011/12 och 2012/13 (till och med juni 2013) har beviljat en ledamot ledighet, vid två tillfällen, för kortare tid än en månad. Ledighetsansökningarna var de enda som avsåg ett annat skäl än sjukdom och föräldraledighet och som inkom under den perioden. Som redovisats ovan prövas normalt en ansökan om ledighet om längre tid än en månad av kammaren.

Föräldraledighet

Efter samråd med kvittningsmännen och ledamotsrådet 2004 träffades en överenskommelse om hantering av sjukledigheter respektive förläggningen av föräldraledighet.

Inför första ledighetsperioden ska en ledamot samråda om förläggningen av hela föräldraledigheten, dvs. klargöra om ledigheten planeras till en eller flera perioder samt när i tiden. Samrådet ska i första hand ske med partigruppen. Detta innebär att partigruppen, talmannen, ersättaren och riksdagsförvaltningen får kännedom om samtliga kommande ledighetsperioder. Den formella ledighetsansökan bör dock bara avse den första ledighetsdelen. Samtidigt som den lämnas in bör ledamoten ge information om övrig planerad ledighet.

- Föräldraledighet ska anmälas två månader före ledigheten, samma tid som gäller för anställda.
- Föräldraledighet ska även kunna tas ut utan föräldrapenning.
- Pappadagar vid barns födelse ska i huvudsak endast kunna förläggas i en sammanhängande följd.

Partiell ledighet

En arbetstagare har enligt föräldraledighetslagen (1995:584) rätt till partiell ledighet, exempelvis med 75, 50 och 25 procent med motsvarande föräldrapenning.

Det har aldrig funnits någon möjlighet för ledamöter att beviljas partiell ledighet. Det innebär att en ledamot bara kan vara föräldraledig, eller sjukledig, på 100 procent och få helt avdrag på arvodet från riksdagen, dock med viss kompensation enligt reglerna i 3 kap. 4 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagsledamöter.

En rad åtgärder har vidtagits för att underlätta för ledamöter med barn. Fasta voringstider har införts, och vissa plenifria veckor varierar i tid för att passa skolornas olika vinterlovsveckor. Det kvarstår dock att en ledamot på grund av det specifika uppdraget inte omfattas av de lagar som reglerar ar-

betsmarknaden när det gäller arbetstider, semester eller rätt till partiell föräldraledighet för arbetstagare.

Konstitutionsutskottet har i betänkande 2002/03:KU19 uttalat sig i frågan om att införa en möjlighet till partiell ledighet. I en motion begärdes att det skulle införas en möjlighet för riksdagsledamöterna av vara partiellt sjukskrivna. Där anfördes att så som riksdagsarbetet bedrivs i dag finns det risk för att småbarnsföräldrar av båda könen och personer med hälsoproblem utesluts. Kvinnor drabbas särskilt hårt av riksdagens arbetsformer. Motionärerna ansåg att riksdagsstyrelsen skulle utreda och föreslå förändringar i syfte att införa en möjlighet till partiell sjukskrivning. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom ett krav på rätt till partiell sjukledighet för riksdagsledamöter. Riksdagsarbetet och det uppdrag ledamöterna har fått från väljarna låter sig enligt utskottets mening knappast förenas med partiell ledighet med mycket korta perioder av arbete i riksdagen.

Förslag om mindre restriktiv praxis för beviljande av ledighet

I en motion (2010/11:K255) begärdes en översyn av reglerna om ledamöters ledighet. Motionären framhöll att ordningen med ersättare gör att riksdagsarbetet inte skulle störas av en ledamots ledighet och att även ledamöter som inte har små barn kan ha ledighetsprioriteringar som bör respekteras. Vidare anförde motionären bl.a. att det råder enighet i riksdagen om att det är positivt om politiken vitaliseras och att ett sätt att åstadkomma detta är att ge ledamöter rätt och stimulans att ta ledigt för studier, resor m.m.

I betänkandet (bet. 2010/11:KU19) avstyrkte konstitutionsutskottet motionen och hänvisade till ett tidigare ställningstagande i bet. 2006/07:KU4.

Ledighet från uppdraget som riksdagsledamot som är längre än en månad har beviljats för tjänst som statssekreterare, för vård av barn, för sjukdom och för internationella uppdrag. Om en ledamot har beviljats ledighet under minst en månad i följd utgår förmåner under ledighetstiden bara om skälet är offentligt uppdrag, militärtjänstgöring, sjukdom eller annat förhållande som omfattas av bestämmelserna om rätt till ledighet för arbetstagare hos riksdagen. Ledamot kan sedan den 2 oktober 2006 begära avdrag på arvodet vid ledighet som talmannen beviljat under den tid då arbetsplenium pågår även om ledigheten är kortare än en månad. Reglerna om ledighet ska alljämt tillämpas ytterst restriktivt och endast när det finns särskilda skäl.

Riksdagsstyrelsen har framhållit att riksdagens ledamöter får sitt mandat av väljarna i samband med val. Det är ledamotens ansvar att leva upp till detta förtroende. I nästa val avgör väljarna om förtroendet ska förnyas. Det innebär enligt riksdagsstyrelsen att varje ledamot i samarbete med sitt parti själv avgör hur han eller hon ska sköta sitt uppdrag under den löpande valperioden, vilka prioriteringar som ska göras och på vilket sätt arbetsinsatsen ska genomföras. Det finns inga formella krav på hur stor arbetsinsats en ledamot ska göra (framst. 2005/06:RS4).

Speciella fall

Under oktober 2010 behandlades en ansökan om föräldraledighet från en riksdagsledamot. Föräldrapenningen skulle i det fallet dock bara kunna utbetalas med 25 procent eftersom barnet gick i skola. Huvuddelen av ledigheten skulle således inte avse föräldraledighet med föräldrapenning. 75 procent av ledigheten skulle i stället avse annat skäl.

Frågan blev då hur man skulle förhålla sig till en ledighet som till huvuddelen inte var föräldraledighet. Om ledigheten hade behandlats som annan ledighet/enskild angelägenhet skulle ett bifall till ansökan ha fått konsekvenser för den praxis för hanteringen av tjänstledigheter som hittills hanterats restriktivt och som avrättats från. Ledigheten beviljades inte.

Kortare sjukskrivning

Det förekommer att en ledamot ansöker om en sjukskrivningsperiod på en månad men att underlaget för ledigheten inte hinner komma in till kammarskansliet för att kunna behandlas i kammaren förrän en del av månaden har passerat. Eftersom beslutstillfället då ligger närmare slutet för sjukskrivningsperioden än en månad har möjligheten att tillsätta en ersättare fallit, trots att den faktiska beviljade bortavaron från riksdagen kan bli längre än en månad och att en ersättare därför enligt lag skulle ha kunna träda in i den ordinarie ledamotens ställe.

Sjukskrivning för planerad operation

Ett annat problem är hur man ska hantera en begäran om ledighet för en planerad operation. Inte sällan förkommer det att en planerad operation skjuts på framtiden. Skulle kammaren ha beviljat ledighet i förtid har ersättaren för ledamoten rätt till arvode för minst en månad även om den ordinarie ledamoten återtar sin plats i förtid för att operationen inte blev av.

Överväganden

Skäl för ledighet

Förtroendeuppdraget som riksdagsledamot är av en speciell natur, och den praxis som har utvecklats när det gäller skäl som ger rätt till ledighet från uppdraget bör inte ändras.

Partiell ledighet

Ett skäl för att införa ett system med partiell ledighet skulle kunna vara att dagens system är otidsenligt och inte förenligt med hur samhället i övrigt har utvecklats. Detta gäller såväl i fråga om exempelvis föräldraledighetens uppdelning mellan föräldrarna som sjukskrivna personers återanpassning till arbete.

Skäl mot att införa en möjlighet till partiell ledighet är bl.a. de som tidigare har framförts av konstitutionsutskottet i samband med frågan om deltidssjuk-

skrivning, att riksdagsarbetet och det uppdrag ledamöterna har fått från väljarna knappast låter sig förenas med partiell ledighet med mycket korta perioder av arbete i riksdagen.

Just frågor som rör omfattningen av uppdraget som ledamot, att det inte är begränsat till arbetstider, inte omfattas av semester och omväxlande utövas i Stockholm respektive den egna valkretsen gör att det framstår som mycket svårt att se hur en lösning med exempelvis föräldraledighet på deltid skulle kunna se ut. Detsamma gäller deltidssjukskrivning då variationen av möjliga begränsningar i arbetsförmågan hos en sjukskriven person är otaliga.

Riksdagsledamöters uppdrag och ställning är mycket speciella, och den lämpligaste lösningen är att varje fråga som faller utanför den nuvarande regleringen får lösas efter förutsättningarna i det enskilda fallet. Det finns mot bakgrund av detta inte tillräckliga skäl att i nuläget genomföra någon förändring av rådande regler och praxis.

Sjukskrivning och föräldraledighet

Regeln om att en ersättare ska träda in vid en ledamots ledighet för tid om minst en månad kan i många fall i praktiken inte följas vid ledighet på grund av sjukdom. Anledningen är att beslut om ledighet på över en månad ska fattas av kammaren och att ett sådant beslut inte kan fattas förrän läkarintyget getts in. Vid tidpunkten för beslutet i kammaren är det möjligt att det inte längre återstår en månads sjukskrivning, varför det inte finns grund för att låta en ersättare träda i ledamotens ställe.

Bestämmelsen om ledighet bör därför ändras så att ledighetsbeslutet kan fattas i ett tidigare skede så att en ersättare faktiskt kan träda in. För att förkorta tiden från det att en ansökan kommer in till dess ett beslut om ledighet kan fattas föreslås talmannen få en generell beslutanderätt i fråga om ledigheter.

Från den generella beslutanderätten bör göras undantag bara i fråga om ledighet av särskilda skäl, dvs. annat än sjukdom och föräldraledighet, som är planerad till längre tid än en månad. Enligt förslaget ska sådana beslut även fortsättningsvis fattas i kammaren. Om ansökan kommer in under en period av längre uppehåll i kammarens arbete får dock talmannen besluta i frågan, i likhet med dagens ordning.

Den föreslagna ordningen skulle inte förändra den överenskommelse som finns om att en ledamot inför första ledighetsperioden ska samråda om förläggningen av hela föräldraledigheten, dvs. klargöra om ledigheten planeras till en eller flera perioder samt när i tiden. Samrådet ska i första hand ske med partigruppen. Detta innebär att partigruppen, talmannen, ersättaren och Riksdagsförvaltningen får kännedom om samtliga kommande ledighetsperioder.

Den föreslagna ordningen kan inte antas lösa problemet fullt ut men i vart fall minska antalet fall där möjligheten att kalla in en ersättare går förlorad.

Sjukskrivning för planerad operation

När det gäller sjukskrivning för en planerad operation är problematiken anorlunda. Läkarintyg om sjukskrivning upprättas, och ges in till kammarkansliet, först när operationen är genomförd. Det är heller inte ovanligt att planerade operationer ställs in. Det är inte lämpligt att besluta om ledighet och ersättare i förväg. Om operationen inte blir av kommer den ordinarie ledamoten inte att lämna sin plats. Samtidigt har ersättaren rätt till arvode för minst en månad. Den ändrade reglering av beslutsordningen vid sjukskrivningar som föreslås i detta avsnitt löser inte problemet men kan åtminstone förkorta tiden från det att en ansökan kommer in till dess ett beslut om ledighet kan fattas.

Förslag till lagtext återfinns i 5 kap. 4 § i förslaget till ny riksdagsordning.

6.6 Suppleant som ordförande i ett utskott

Sammanfattning

Det finns inte något hinder för ett utskott att välja en suppleant i utskottet till ordförande i utskottet.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Frågan är om en suppleant i ett utskott kan väljas till ordförande i utskottet i samband med att ordföranden är ledig från uppdraget som riksdagsledamot.

I förarbetena till den gällande riksdagsordningen anförs att vad som gäller för ledamöterna i ett riksdagsorgan, t.ex. i fråga om tidpunkt för val, valsätt, mandatperiod, behörighetskrav och avgångsskyldighet, ska tillämpas också på suppleanterna (prop. 1973:90 s. 573). Av detta kan anses följa att en suppleant kan väljas till ordförande. Det finns inte heller någon bestämmelse som innebär att en sådan ordning kan ifrågasättas.

Utrikesutskottet har valt en suppleant som ordförande i utskottet i samband med att ordföranden är ledig från uppdraget som riksdagsledamot. Den 15 november 2012 valde således utrikesutskottet Hans Wallmark (M) till ordförande under Sofia Arkelstens föräldraledighet fr.o.m. den 19 november 2012 t.o.m. den 31 mars 2013 (protokoll 2012/13:11, § 7 Val av ordförande.) Hans Wallmark var vald av kammaren som suppleant i utrikesutskottet.

Överväganden

Kommittén konstaterar att det inte finns något hinder för ett utskott att välja en suppleant i utskottet till ordförande i utskottet.

6.7 Talmansrollen och personval

Sammanfattning

Enligt förarbetena till den gällande regeringsformen finns det skäl för att talmannen ska stå utanför det i snävare bemärkelse politiska riksdagsarbetet och därmed för att talmannens riksdagsuppdrag ska utövas av ersättare (prop. 1973:90). Det finns dock inga författningsmässiga hinder för talmannen att vara aktiv i politiken utanför riksdagsarbetet.

Därför saknas skäl att ändra regleringen så att talmannen kan utöva en mer aktiv politisk roll än vad som redan följer av den gällande regleringen och förarbetena.

Bakgrund

Nuvarande ordning

Talmannen fick med enkammarriksdagens införande 1971 och med 1974 års regeringsform en stärkt ställning och nya viktiga funktioner. Bland de senare finns främst att leda överläggningarna i samband med ett regeringsskifte och att lägga fram ett förslag till ny statsminister.

Med hänsyn till de omfattande och stundom ömtåliga uppgifter som talmannen har var det enligt Grundlagberedningen angeläget att talmannens person bärs upp av ett brett förtroende i riksdagen och av en stark tilltro till hans oväld. I grundlagspropositionen 1973:90 angavs att det var angeläget att talmannen skulle stå utanför det i snävare bemärkelse politiska riksdagsarbetet (prop. 1973:90 s. 257). Denna inställning till talmansämbetet markeras på ett flertal sätt. Talmannen får t.ex. inte yttra sig i sakfrågan i ett ärende som debatteras i kammaren eller väljas till ledamot i ett utskott.

Talmannen kan inte utöva sitt ledamotskap, utan i stället tjänstgör en ersättare (4:13 RF). Detta motiveras med talmannens särskilda ställning i riksdagen (prop. 1972:66 s. 33 f.). Talmannen har bl.a. till uppgift att leda och planera riksdagsarbetet. Det var enligt justitieministern en naturlig tanke att talmannen befrias från uppgiften att kontinuerligt ta ställning i olika politiska frågor som följer av ledamotskapet i riksdagen. En sådan befrielse, som alltså innebär att talmannen inte kan utöva rösträtt, förutsätter att det finns en ersättare som kan upprätthålla hans eller hennes riksdagsmandat.

Bedömningar av talmannens roll

I samband med de reformer av riksdagsarbetet som har genomförts under de senaste decennierna har det ständigt betonats att det i ledamotsuppdraget ingår ett viktigt arbete vid sidan av det som utförs i riksdagshuset. Varken regeringsformen eller riksdagsordningen innehåller några bestämmelser som syftar till att begränsa talmannens möjligheter att delta i det politiska arbete som utförs utanför riksdagshuset. Den tidigare vice talmannen och vice ordföranden i konstitutionsutskottet Bertil Fiskesjö anger dock i sin bok Talmannen

i den svenska riksdagen att talmannen förväntas visa stor restriktivitet i fråga om politiskt och annat arbete utanför riksdagen.

Såvitt bekant finns det inte några skriftliga belägg för den förväntan Fiske-sjö beskriver, men det allmänna intrycket är att alla talmän i enkammarriksdagen tyckt sig känna den. De har överlag visat stor försiktighet i vart fall när det gäller att utåt delta i det partipolitiska arbetet. Man kan förmoda att denna försiktighet har fått ett visst genomslag också i deras deltagande i valrörelserna, även när de har varit kandidater för återval till riksdagen.

Personval

Det svenska valsystemet är partibaserat. Fördelningen av mandaten inom valkretsarna sker på grundval av de röstetal partierna erhållit. Vilka av partiernas kandidater som besätter mandaten är i stor utsträckning beroende av i vilken ordning de placerats på valseklarna. När möjligheten infördes att utöver partival uttrycka preferens för en kandidat ändrades dock förutsättningarna. För val till riksdagen gällde fr.o.m. 1998 års val att de kandidater som erhållit personröster i en omfattning som motsvarade minst 8 procent av partiets röster i valkretsen placerades överst i invalordningen. Vid valet 2010 blev 59 ledamöter personvalda på detta sätt. 51 av dem hade dock en sådan listplacering att de skulle ha blivit invalda även utan personrösterna. Resultatet var liknande i de tidigare val där möjligheten till personvalsmarkering fanns. Av de personvalda kandidaterna i valet 1998 var tolv placerade på icke valbar plats, 2002 tio och 2006 sex.

Från och med 2014 års riksdagsval kommer det att räcka med 5 procent av partiets röster i valkretsen för att en kandidat ska kunna väljas in med hjälp av enbart personrösterna. Det betyder att ett större antal kandidater som av partierna har placerats på icke valbar plats kommer att kunna erövra riksdagsmandat med hjälp av personrösterna. Det kan i sin tur medföra att personvalskampanjerna ökar i antal och intensitet.

Talmannen och personvalet

I förarbetena till bestämmelserna om personval har såvitt kunnat utrönas frågan om talmannen och personvalet inte tagits upp.

Till skillnad från vad som gäller i många andra länder upplöses inte riksdagen inför ett val. Ledamöterna innehar sina uppdrag fram till dess att en ny riksdag har tillträtt. Detsamma gäller talmannen. Det råder dock som regel uppehåll i kammarens arbete under valrörelsen. För ledamöterna innebär det förmodligen mer fördelar än nackdelar att formellt vara i tjänst också under denna period. För talmannen kan det däremot kanske kännas som en hämsko när det gäller att verka för den egna kandidaturen.

Möjligheterna för en kandidat att med personvalssystemets hjälp erövra en riksdagsplats som annars skulle ha gått till någon med högre placering på kandidatlistan varierar med valkretsarnas och partiernas storlek. Möjligheterna synes vara större när partiet i fråga har ett eller möjligen två mandat i valkretsen. En effekt av detta är att de riktigt intensiva personvalsstriderna

ofta står mellan två kandidater. Rimligen vill en talman, som känner sig ha ett krav på sig att visa restriktivitet i sitt deltagande i den politiska verksamheten, inte gärna delta i en sådan kraftmätning. En yttersta konsekvens av detta skulle kunna vara att en i övrigt mycket lämpad ledamot inte står till förfogande som talmanskandidat, då han eller hon förutser de svårigheter som kan uppkomma i den kommande valrörelsen.

Överväganden

Enligt förarbetena till den gällande regeringsformen finns det skäl för att talmannen ska stå utanför det i snävare bemärkelse politiska riksdagsarbetet och därmed för att talmannens riksdagsuppdrag ska utövas av ersättare (prop. 1973:90 s. 257). Det finns dock inga författningsmässiga hinder för talmannen att vara aktiv i politiken utanför riksdagsarbetet.

Därför saknas skäl att ändra regleringen så att talmannen kan utöva en mer aktiv politisk roll än vad som redan följer av den gällande regleringen och förarbetena.

Det är, som Grundlagberedningen påpekade, med tanke på de omfattande och stundtals ömtåliga uppgifter som talmannen har angeläget att talmannens person bärs upp av ett stort förtroende i riksdagen och av en stark tillit till talmannens oväld (SOU 1972:15 s. 132).

7 Konsekvenser av förslagen

Kommitténs förslag har mycket begränsade ekonomiska konsekvenser. Förslaget att riksdagsordningen ska vara teknikneutral kan förväntas innebära att färre dokument behöver tryckas och att upplagorna kan bli mer begränsade än i dag.

8 Författningskommentar

8.1 Förslag till riksdagsordning

Kommittén har i avsnitt 2 redogjort för sina ställningstaganden när det gäller att göra riksdagsordningen tydligare och mer överskådlig.

1 kap. Inledande bestämmelser

Riksdagsordningens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om riksdagen.

Bestämmelser om val till riksdagen, riksdagsarbetet och riksdagens uppgifter finns i regeringsformen.

Lagen är indelad i huvudbestämmelser och tillägsbestämmelser. Regler om stiftande och ändring av riksdagsordningens bestämmelser finns i 8 kap. 17 § regeringsformen.

Bestämmelsen är ny och innehåller en beskrivning av riksdagsordningens innehåll och uppbyggnad. Den innehåller även en hänvisning till regeringsformen och dess grundläggande bestämmelser om riksdagen.

Riksdagsordningens indelning

2 § Riksdagsordningen innehåller 14 kapitel. Dessa är

- inledande bestämmelser (1 kap.),*
- val till riksdagen (2 kap.),*
- riksmöten (3 kap.),*
- ledning och planering av riksdagsarbetet (4 kap.),*
- riksdagens ledamöter (5 kap.),*
- kammaren (6 kap.),*
- utskotten och EU-nämnden (7 kap.),*
- interpellationer och frågor till statsråd (8 kap.),*
- ärendenas väckande (9 kap.),*
- ärendenas beredning (10 kap.),*
- ärendenas avgörande (11 kap.),*
- val inom riksdagen (12 kap.),*
- riksdagsorgan och nämnder (13 kap.) och*
- Riksdagsförvaltningen (14 kap.).*

Bestämmelsen är ny och innehåller en förteckning över lagens disposition.

Definitioner

3 § I denna lag avses med

- valperiod: Den period som motsvarar tiden från det att en nyvald riksdag har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.
- riksmöte: Den period som riksdagen sammanträder.
- ålderspresident: Den närvarande ledamot som varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera ledamöter har tillhört riksdagen lika länge har den äldste av dem företräde.
- gruppleddare: Den särskilda företrädare som en partigrupp, som vid valet till riksdagen fått minst fyra procent av rösterna i hela riket ska utse för att samråda med talmannen enligt denna lag.
- arbetsplenium: Ett sammanträde med kammaren under vilket överläggning om och avgörande av betänkanden och utlåtanden från utskott kan ske.

Bestämmelsen är ny. I bestämmelsen definieras vissa begrepp för att underlätta läsning av lagen.

2 kap. Val till riksdagen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om val till riksdagen.

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Tidpunkt för ordinarie val

2 § Ordinarie val till riksdagen hålls i september.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 1 § första meningen.

Extra val

Tilläggsbestämmelse 2.2.1 Bestämmelser om extra val till riksdagen finns i 3 kap. 11 § och 6 kap. 5 § regeringsformen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 1 § andra meningen.

Ytterligare bestämmelser om val

3 § Ytterligare bestämmelser om val till riksdagen finns i regeringsformen och i lag.

Bestämmelsen är ny och hänvisar till att det finns andra bestämmelser som reglerar val till riksdagen. Den lag som avses i denna bestämmelse är vallagen (2005:837).

3 kap. Riksmöten

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksmötet som följer efter ett val till riksdagen (2–5 §§),*
- riksmötets öppnande (6 §) och*
- övriga bestämmelser om riksmöten (7–9 §§).*

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Riksmötet som följer efter ett val till riksdagen

Riksmötets inledning

2 § Riksmötet inleds genom att en nyvald riksdag sammanträder i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 10 § regeringsformen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 2 § första stycket. Bestämmelsen är omformulerad för att tydliggöra att riksmötet inleds när riksdagen sammanträder för första gången efter ett val.

Tidpunkt för det första sammanträdet efter ett val

Tilläggsbestämmelse 3.2.1 Kammarens första sammanträde under ett riksmöte efter ett val inleds kl. 11.00. Ledamöterna ska underrättas om tidpunkten för det sammanträdet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1.3.1. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att den gäller för det första sammanträdet efter ett val. Av 3.8.1 framgår att namnupprop vid övriga riksmöten under valperioden är tänkta som undantag att hållas på talmannens initiativ. Bestämmelsen har också gjorts teknikneutral i fråga om underrättelse till ledamöterna.

Första sammanträdet

3 § Vid det första sammanträdet med kammaren efter ett val till riksdagen ska i nedan nämnd ordning

1. Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare föredras,
2. ledamöterna ropas upp,
3. talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman väljas för valperioden och
4. en valberedning utses för valperioden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 3 § första stycket samt del av 8 kap. 1 § första stycket och del av 7 kap. 2 § andra stycket. För att öka tydligheten har bestämmelsen skrivits om i punktform. Bestämmelsen anger den inledande dagordningen för det första sammanträdet med kammaren under en valperiod.

Ordförande vid sammanträdet

Tilläggsbestämmelse 3.3.1 Ålderspresidenten leder sammanträdet med kammaren fram till dess att talmannen och de vice talmännen har valts.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 2 kap. 2 § andra stycket och anger vem som ska leda det första sammanträdet innan talman har valts. Begreppet ålderspresident, som har använts länge i praxis har införts i lagtexten och definierats i första kapitlet.

Förfarande vid val av talman

4 § Riksdagen ska, enligt 4 kap. 2 § regeringsformen, välja en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman. De väljs var för sig i nu nämnd ordning.

Om valet av talman sker med slutna sedlar enligt bestämmelserna i 12 kap., är den vald som får mer än hälften av rösterna. Om en sådan röstövervikt inte uppnås, ska ett nytt val genomföras. Om inte heller då någon får mer än hälften av rösterna, ska ett tredje val genomföras mellan de två som vid den andra omröstningen fick flest röster. Vid den tredje omröstningen är den vald som får de flesta rösterna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 1 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Förfarande för att utse valberedning

5 § Varje partigrupp, som motsvarar ett parti som vid valet till riksdagen fick minst fyra procent av rösterna i hela riket, ska besätta en plats i valberedningen. Därutöver fördelas tio platser proportionellt mellan dessa partigrupper. Partigrupperna ska lämna förslag på ledamöter till talmannen som förklarar de föreslagna ledamöterna utsedda.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 7 kap. 2 § andra stycket om hur valberedningen utses. Hänvisningen till nuvarande 7 kap. 12 § har tagits bort, och i stället har förfarandet beskrivits i bestämmelsen.

Antal ledamöter i valberedningen

Tilläggsbestämmelse 3.5.1 Talmannen fastställer det antal ledamöter som respektive partigrupp ska tillsätta i valberedningen. Vid den proportionella fördelningen tillämpas den beräkningsgrund som anges i 12 kap. 8 § tredje stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.2.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksmötets öppnande

Särskilt sammanträde för riksmötets öppnande

6 § Riksdagen ska senast på riksmötets tredje dag hålla ett särskilt sammanträde för riksmötets öppnande. Statschefen förklarar på talmännens begäran riksmötet öppnat. Vid förhinder för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat.

Vid sammanträdet avger statsministern en regeringsförklaring, om det inte finns särskilda skäl för honom eller henne att avstå från detta.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 4 §. Den språkliga ändringen i första meningen har gjorts för att förtydliga att sammanträdet för riksmötets öppnande är ett särskilt sammanträde av ceremoniell karaktär som inte är avgörande för när ett riksmöte faktiskt inleds.

Tredje stycket i nuvarande 1 kap. 4 § är borttaget eftersom det är en självklarhet att talmannen samråder såväl med de vice talmännen som med hovet om planeringen av sammanträdet för riksmötets öppnande (jfr prop. 1973:90 s. 476).

Tidpunkt för sammanträde för riksmötets öppnande

Tilläggsbestämmelse 3.6.1 Efter ett val till riksdagen äger sammanträdet för riksmötets öppnande rum kl. 14.00 den andra dagen under riksmötet.

Har det inte varit något val till riksdagen äger sammanträdet rum den första dagen vid samma tidpunkt.

Talmannen får bestämma en annan tidpunkt för sammanträdet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1.4.1. Språkliga ändringar har gjorts. Bestämmelsen om att talmannen får bestämma en annan tidpunkt för sam-

manträdet har flyttats till ett eget stycke för att göra det tydligt att den möjligheten gäller för samtliga riksmöten.

Övriga bestämmelser om riksmöten

Riksmötets längd

7 § Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte inleds.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 2 § fjärde stycket. Den språkliga ändringen består i att ordet ”börjar” har bytts ut mot ”inleds”. Därmed överensstämmer formuleringen med övriga bestämmelser i kapitlet om när ett riksmöte inleds. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Övriga riksmöten under valperioden

8 § Under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen, ska ett nytt riksmöte inledas den dag i september som kammaren fastställt under det föregående riksmötet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 2 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Förslag om tidpunkt för inledande sammanträde

Tilläggsbestämmelse 3.8.1 Riksdagsstyrelsen lämnar förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 1 kap. 2 § andra stycket. Den har gjorts till en tilläggsbestämmelse eftersom bestämmelser om riksdagsstyrelsen uppgifter inte bör regleras i en huvudbestämmelse.

Namnupprop vid övriga riksmöten

Tilläggsbestämmelse 3.8.2 Talmannen får besluta att ledamöterna ska ropas upp vid det första sammanträdet med kammaren även under övriga riksmöten under valperioden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 3 § andra stycket och behandlas i avsnitt 3.4. Bestämmelsens placering i kapitlet och ändring till tilläggsbestämmelse har gjorts för att markera att det är fråga om ett förfarande vid andra riksmöten än det första i en valperiod och att det är tänkt som ett undantag.

Nytt riksmöte efter extra val

9 § Har beslut om extra val fattats före den fastställda dagen för att inleda ett riksmöte, ska ett nytt riksmöte enligt 8 § inledas bara om den riksdag som valts genom det extra valet samlats före den 1 juli samma år.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 2 § tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

4 kap. Ledning och planering av riksdagsarbetet***Kapitlets innehåll***

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om ledning och planering av riksdagsarbetet.

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Talmannen och de vice talmännen

2 § Talmannen eller, i hans eller hennes ställe, någon av de vice talmännen leder riksdagsarbetet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 5 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Gruppledare

3 § Varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 § ska utse en särskild företrädare (gruppledare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna lag.

Partigrupperna ska utse en personlig ersättare för gruppledaren (vice gruppledare).

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 5 § fjärde stycket och 1.5.2 andra stycket tredje meningen. Den språkliga ändringen i bestämmelsen består i att termen gruppledare införs. Termen är etablerad i praxis och definieras i 1 kap. 3 §. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Information om beslut som fattats efter samråd

Tilläggsbestämmelse 4.3.1 Beslut som fattats efter samråd ska göras tillgängliga för ledamöterna. Det ska ske enligt den ordning som talmannen bestämmer.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 3.11. Bestämmelsen är införd för att reglera att de beslut som fattas ska göras tillgängliga för ledamöterna, och att det ska ske i den ordning som talmannen bestämmer.

Också andra beslut av talmannen ska naturligtvis uppfylla vedertagna krav på beredning och dokumentation.

Riksdagsförvaltningen

4 § Riksdagsförvaltningen leds av en styrelse.

Bestämmelser om Riksdagsförvaltningens uppgifter finns i 14 kap.

Bestämmelsen är ny.

Riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse 4.4.1 Riksdagsstyrelsen leder Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet. Riksdagsstyrelsens övriga uppgifter finns i instruktionen för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsen består av talmannen som ordförande och tio andra ledamöter som riksdagen väljer inom sig för en valperiod. Riksdagen väljer även tio ersättare för de valda ledamöterna av riksdagsstyrelsen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 5 § andra och tredje stycket samt 1.5.2 andra stycket första meningen. Sista ledet i andra stycket om internationell kontaktverksamhet har tagits bort. Frågor om internationell kontaktverksamhet har i likhet med vad som gäller för EU-frågor blivit en integrerad del av riksdagens arbete. Av samma skäl som anförs för att dela upp det nuvarande kapitlet om EU-frågor i riksdagsordningen bör inte frågor om internationell kontaktverksamhet särskilt nämnas. Sådana frågor är dessutom ofta närmare knutna till den politiska verksamheten än till förvaltningsfrågor.

Upplysningen att riksdagsstyrelsens övriga uppgifter finns i instruktionen för Riksdagsförvaltningen har tillförts paragrafen. I 14 kap. 3 § anges att riksdagen beslutar om instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Bestämmelsen har gjorts till en tilläggsbestämmelse för att uppgifterna som regleras är av sådan art att de bör regleras i en tilläggsbestämmelse.

Riksdagsstyrelsens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 4.4.2 Riksdagsstyrelsen sammanträder på kallelse av talmannen. Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, inträder någon av de vice talmännen som ordförande. En frånvarande ledamots plats intas av en ersättare som tillhör samma partigrupp.

Riksdagsstyrelsen sammanträder inom stängda dörrar. Om styrelsen vill inhämta upplysningar av någon som inte tillhör styrelsen, får den kalla honom eller henne till ett sammanträde.

De vice talmännen, de av gruppledarna som inte är ledamöter av styrelsen och riksdagsdirektören får delta i styrelsens överläggningar.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1.5.1 och större delen av 1.5.2. Bestämmelsen har ändrats redaktionellt och språkligt. Den språkliga ändringen består i att begreppet ”särskild företrädare” har bytts ut mot ”gruppledare”, som definieras i en efterföljande bestämmelse. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Ordförandekonferensen

5 § Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 9 § första stycket.

Ordförandekonferensens sammansättning

Tilläggsbestämmelse 4.5.1 Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 9 § andra stycket. Bestämmelsen har gjorts till en tilläggsbestämmelse för att uppgifterna som regleras är av sådan art att de bör regleras i en tilläggsbestämmelse.

I nuvarande 7 kap. 13 § anges att ett organ, vars ledamöter helt eller delvis utses av kammaren, inom sig väljer ordförande och en eller flera vice ordförande, om inte annat är föreskrivet (se 10 kap. 10 §). Regeln är inte tillämplig på ordförandekonferensen eftersom denna inte i någon del utses av kammaren (Holmberg m.fl., Grundlagarna, 3 uppl., 2012, s. 680). I praktiken träder en vice talman in vid förhinder för talmannen att leda ordförandekonferensen. Vice ordförande i utskott eller EU-nämnden kan ersätta sin ordförande vid ordförandekonferensens sammanträden.

5 kap. Riksdagens ledamöter

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om uppdraget som riksdagsledamot.

Bestämmelser om uppdraget finns även i 4 kap. 10–13 §§ regeringsformen.

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Arvode

2 § *En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 6 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Registrering av åtaganden och ekonomiska intressen

Tilläggsbestämmelse 5.2.1 Bestämmelser om registrering av ledamöters åtaganden och ekonomiska intressen finns i lagen (1996:810) om registrering av riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen.

Bestämmelsen är ny och har införts för att upplysa om att även den lag som det hänvisas till innehåller bestämmelser som rör ledamöterna.

Ledighet från uppdraget

3 § *En ledamot kan efter ansökan få ledigt från sitt uppdrag. Om en ledamot får ledigt för en tid av minst en månad, ska ledamotens uppdrag utövas av en ersättare under den tid ledamoten är ledig.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 6 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Prövning av ledighetsansökan

4 § *Talmannen beslutar om ledighet från uppdraget som ledamot med den begränsning som framgår av andra stycket.*

Kammaren beslutar om ledighet för andra skäl än sjukdom eller föräldraledighet om ledigheten avser en period om en månad eller längre.

Om en ansökan om ledighet ges in under en period då kammaren inte sammanträder och som varar längre än en månad, får dock talmannen besluta om ledigheten ska beviljas.

Bestämmelsen motsvarar till viss del nuvarande 1 kap. 6 § andra stycket och ändringarna behandlas i avsnitt 6.5. Huvudregeln är att talmannen beslutar om ledigheter. Undantag görs för ledighet under längre tid än en månad och som beror på annat än sjukdom eller föräldraledighet. I de fallen är det kammaren som beslutar.

Innehåll i ansökan om ledighet

Tilläggsbestämmelse 5.4.1 En ansökan om ledighet ska vara skriftlig, innehålla de skäl som ansökan grundas på och avse en bestämd tid. Ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1.6.1. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att ansökan måste vara skriftlig. Någon saklig ändring är inte avsedd förutom att tydliggöra att ansökan ska avse ledighet under en bestämd tidsperiod.

Ersättare

5 § När en ersättare ska inträda i stället för talmannen, en ledamot som tillhör regeringen eller för en ledig ledamot, ska talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen ska då följa den ordning mellan ersättarna som har fastställts enligt lag. Om det finns särskilda skäl, får talmannen frånga denna ordning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 7 §. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

Meddelande till ersättare

Tilläggsbestämmelse 5.5.1 En ersättare som ska utöva uppdrag som ledamot ska få ett meddelande om vilken ledamot som han eller hon ersätter och om tiden för förordnandet. En ersättare kan få ett särskilt meddelande med besked om när uppdraget upphör.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1.7.1 första stycket. Språkliga ändringar har gjorts för att göra bestämmelsen teknikneutral. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Ersättares ställning vid ledamots avgång

6 § Om en ledig ledamot lämnar sitt uppdrag, fortsätter den tjänstgörande ersättaren att utöva sitt uppdrag till dess att en ny ledamot har utsetts.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 8 §. Bestämmelsen har kompletterats med ett förtydligande om att den reglerar situationen då en ledig ledamot avgår. Ingen saklig ändring är avsedd.

Åtal eller frihetsberövande

7 § För att talan ska få väckas mot en ledamot eller ett ingripande ska få göras i en ledamots personliga frihet krävs i vissa fall enligt 4 kap. 12 § för-

sta stycket regeringsformen riksdagens medgivande. Detta gäller även i fråga om tidigare ledamöter.

En ansökan om riksdagens medgivande ska av åklagare, eller annan som vill väcka talan, ges in till talmannen.

Om ansökan är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för riksdagens prövning eller om sökanden inte har gjort troligt att han eller hon är behörig att väcka talan eller begära denna åtgärd hos en myndighet, ska talmannen avvisa ansökan. I annat fall ska talmannen anmäla den vid ett sammanträde med kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 16 §. Sista ledet i första stycket i nuvarande lydelse "[...] föra talan vid en domstol med anledning av en riksdagsledamots handlande" har strukits eftersom den formuleringen inte innehåller någon begränsning av vilken sorts talan som avses och vem en sådan talan riktas mot. Enligt Grundlagberedningen var avsikten, som även framgår av 4 kap. 12 § regeringsformen, att riksdagens medgivande krävs för talan mot en riksdagsledamot (jfr SOU 1972:15 s. 136 f). Den föreslagna lydelsen överensstämmer med den reglering som var avsedd.

Bestämmelsen har placerats i det kapitel som rör ledamöternas ställning i stället för i det som rör ärendenas väckande eftersom den har en övergripande innebörd. En fullständig ansökan som har anmälts av talmannen i kammaren ska emellertid hänvisas till ett utskott enligt bestämmelserna i 10 kap. 2 §.

Ansökan om medgivande

Tilläggsbestämmelse 5.7.1 En ansökan som avses i 7 § ska vara skriftlig och innehålla de omständigheter som ansökan grundas på.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.16.1.

6 kap. Kammaren

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- planering och ledning av sammanträden (2–6 §§),*
- sammanträden (7–14 §§),*
- rätten att yttra sig vid sammanträden (15–19 §§),*
- ärendedebatter (20–22 §§),*
- särskilda debatter (23 §) och*
- gemensamma bestämmelser (24–27 §§).*

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Planering och ledning av sammanträden

Planering

2 § Talmannen beslutar om planeringen av arbetet i kammaren och om när kammaren ska sammanträda.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 6 § första stycket. Ändringen behandlas i avsnitt 3.3. En språklig ändring har gjorts för att återspegla den gällande ordningen som innebär att arbetet i riksdagen pågår året runt. Någon ändring i sak är inte avsedd. Talmannen ska även i fortsättningen, efter samråd med riksdagsstyrelsen (se tilläggsbestämmelse 6.2.1), planera vilka veckor kammaren ska sammanträda för arbetsplenum, interpellationsdebatter, frågestunder m.m.

Samråd inför planering

Tilläggsbestämmelse 6.2.1 Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med riksdagsstyrelsen.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 2 kap. 6 § första stycket. Den har gjorts till en tilläggsbestämmelse eftersom bestämmelser om riksdagsstyrelsen uppgifter inte bör regleras i en huvudbestämmelse.

Talmannen

3 § Talmannen leder kammarens sammanträden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 1 § första meningen.

Biträde till talmannen

Tilläggsbestämmelse 6.3.1 Vid ledningen av kammarens sammanträden biträds talmannen av en kammarsekreterare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.1.1.

Vice talman

4 § Talmannen får överlåta åt en vice talman att leda ett sammanträde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 2 § första stycket.

Ålderspresident

5 § Ålderspresidenten leder ett sammanträde om talmannen och samtliga vice talmän har förhinder.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 2 § andra stycket. Definitionen av vem som är ålderspresident återfinns i första kapitlet.

Talmannens opartiskhet

6 § Vid överläggning i ett ämne som är upptaget på föredragningslistan får talmannen inte yttra sig i sakfrågan. Detsamma gäller den vice talman eller ålderspresident som leder ett sammanträde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 1 § andra meningen och 2 § tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Sammanträden

Offentlighet vid sammanträden

7 § Ett sammanträde i kammaren ska vara offentligt enligt bestämmelserna i 4 kap. 9 § regeringsformen.

Kammaren får besluta att ett sammanträde ska hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation.

Om regeringen vid ett sammanträde ska lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på de grunder som anges i andra stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 4 § första stycket och har kompletterats med ett inledande stycke med en hänvisning till regeringsformen om att kammarens sammanträden som huvudregel ska vara offentliga. Någon saklig ändring är inte avsedd. Övriga ändringar är endast språkliga.

Tystnadsplikt

8 § Ledamöter och tjänstemän får inte obehörigen röja vad som har förekommit vid ett sammanträde inom stängda dörrar. Kammaren får besluta att i ett särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 4 § andra stycket. Den nuvarande begränsningen som innebär att tystnadsplikten endast rör tjänstemän i riksdagen har ändrats eftersom tjänstemännen numera är anställda i Riksdagsför-

valtningen. Den nya bestämmelsen innebär dessutom att tystnadsplikt även omfattar andra tjänstemän än anställda i Riksdagsförvaltningen som närvarat under ett slutet sammanträde med kammaren.

Kallelse

9 § *Kammaren sammanträder på kallelse av talmannen om inte annat föreskrivs i regeringsformen eller i denna lag.*

En kallelse ska anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst fjorton timmar i förväg. Om det finns synnerliga skäl, får kallelsen anslås senare. I så fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 5 § första och tredje stycket. Bestämmelsen har gjorts teknikneutral genom att uppgiften om att kallelsen måste anslås i riksdagens lokaler tagits bort. Därmed finns t.ex. möjligheten att anslå kallelsen på en webbplats. I övrigt har språkliga ändringar gjorts.

Innehållet i en kallelse

10 § *Det ska framgå av en kallelse om sammanträdet är ett arbetsplenum vid vilket betänkanden och utlåtanden från utskott får tas upp till avgörande.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 5 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Övriga uppgifter i kallelsen

Tilläggsbestämmelse 6.10.1 *Om ett val ska genomföras vid ett sammanträde, ska det anges i kallelsen.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.5.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Den nuvarande tilläggsbestämmelsen 2.5.1 har tagits bort på grund av att talmannens beslut om annonsering faller inom hans eller hennes uppdrag att leda arbetet i riksdagen (4 kap. 2 §). Tilläggsbestämmelsen innehåller ingen annan regel än att talmannen beslutar om annonseringen. Ett sådant beslut kan därmed lika väl vara att det inte ska ske någon annonsering. Bestämmelsen innehåller därmed ingen egentlig regel om i vilken omfattning annonsering ska ske. Något skäl att ha en särskild regel om beslut om annonsering finns därför inte.

Avbrott i kammarens arbete efter ett beslut om extra val

11 § Om regeringen har beslutat om extra val, får talmannen på begäran av regeringen besluta att kammaren inte ska sammanträda under återstoden av valperioden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 6 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Extra sammanträde

12 § Talmannen får besluta att kalla kammaren till sammanträde under en period då arbete i kammaren inte pågår. Ett sådant beslut ska fattas om regeringen eller minst ethundrafemton av ledamöterna begär det.

Ett sammanträde ska hållas inom tio dagar från det att en begäran om det har framställts. Ett sammanträde får hållas först sedan ledamöterna erhållit skälig tid att inställa sig från det att de underrättats om kallelsen.

Ett sammanträde för arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i kammarens planering får hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 6 § tredje stycket. Andra stycket andra meningen och tredje stycket är nya. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 3.2. Skälig tid ska räknas från den tidpunkt då ledamöterna underrättats om kallelsen till sammanträdet. Ledamöterna anses underrättade när Riksdagsförvaltningen har vidtagit de åtgärder som krävs för att meddelandet om kallelsen ska nå ledamöten. Den nuvarande ordningen är att Riksdagsförvaltningen skickar sms och e-post till alla ledamöter. Ledamöter som inte har beviljats ledighet utför sitt uppdrag året runt. De har tillgång till telefon och e-post från riksdagen. I och med att Riksdagsförvaltningen skickar meddelande om kallelse till ledamöterna via deras telefoner och e-post ska ledamöterna anses underrättade om kallelsen.

Meddelande om tid för extra sammanträde

Tilläggsbestämmelse 6.12.1 Tidpunkten för det första sammanträdet som avses i 12 § ska offentliggöras.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.6.1. Bestämmelsen har ändrats genom att den nuvarande andra meningen om underrättelser utgått eftersom det framgår av huvudbestämmelsen att ledamöterna ska underrättas om kallelsen till sammanträdet.

Föredragningslista

13 § Talmannen ska till varje sammanträde upprätta en föredragningslista över vad som ska behandlas under sammanträdet. Undantag får göras för sådant som antas bli behandlat inom stängda dörrar. Föredragningslistan ska göras tillgänglig för ledamöterna.

Det ska framgå av föredragningslistan om sammanträdet är ett arbetsplenum vid vilket betänkanden och utlåtanden från utskott får tas upp till avgörande.

Vid sammanträdet ska ärenden och val behandlas i den ordning som de tagits upp på föredragningslistan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 7 § och 2.7.4. Uttrycket ”vilar på kammarens bord” har ersatts med ”ska behandlas under sammanträdet”, vilket behandlas i avsnitt 3.5. Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 3.7. ”Låta upprätta” är ändrat till ”upprätta” för att göra bestämmelsen konsekvent med övriga uppgifter som talmannen beslutar om men som Riksdagsförvaltningen utför. Ändringarna är endast språkliga och redaktionella och inte avsedda att utgöra några ändringar i sak.

Yrkanden som ska tas upp först på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse 6.13.1 Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring, ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns fler än ett sådant yrkande, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.7.1 första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Vad som ska tas upp på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse 6.13.2 Utöver vad som framgår av 6.13.1 ska följande tas upp på föredragningslistan.

1. val,
2. propositioner, skrivelser från regeringen, framställningar och redogörelser från riksdagsorgan, motioner och EU-dokument som ska hänvisas till utskott,
3. betänkanden och utlåtanden från utskott som ska bordläggas, debatteras eller avgöras och om ett utskott eller talmannen har föreslagit att ett ärende ska avgöras efter kortare tid än som avses i 11 kap. 2 § första stycket,
4. beslut och information om att sammansättningen av ledamöter ändras,
5. andra beslut som ska fattas av kammaren och
6. övriga frågor i den omfattning som talmannen bestämmer.

Vidare ska meddelande om att en särskilt anordnad debatt ska äga rum tas upp på föredragningslistan. Därutöver bör ett meddelande om att ett statsråd kommer att lämna muntlig information tas upp på föredragningslistan. Om det är möjligt ska även ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i tolv månader tas upp på föredragningslistan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 kap. 3 § tredje stycket, 1.7.1 andra stycket, 2.7.1 andra stycket, 2.7.2, 2.10.1, 3.6.2 och 5.1.2. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 3.8 och innebär att alla uppgifter i riksdagsordningen om vad som ska tas upp på listan har sammanförts i en bestämmelse. Uppgifterna behöver inte tas upp på föredragningslistan i den ordning som de räknas upp i bestämmelsen.

Den nuvarande bestämmelsen 6.1.2 har tagits bort på grund av att den inte tillämpas på det sätt som framgår av den.

Beslut om avslutning och ajournering av ett sammanträde

14 § *Beslut att ett sammanträde ska avslutas eller att ett uppehåll ska göras i ett pågående sammanträde fattas av kammaren utan föregående överläggning.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Rätten att yttra sig vid sammanträden

Yttranderätten

15 § *Varje ledamot och statsråd får, med de undantag som föreskrivs i denna lag, fritt yttra sig i alla frågor som är under behandling och om lagligheten av allt som sker vid sammanträdet.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 10 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Begränsningar i yttranderätten

16 § *Den som har ordet ska begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas. Om någon bryter mot bestämmelsen och inte rättar sig efter talmannens påpekande, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.*

Ingen får vid ett sammanträde uttala sig nedlåtande om någon annan eller använda personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på ett sätt som strider mot god ordning. Om någon bryter mot be-

stämelsen, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 12 §. Att talmannen får ta ordet från någon som uttalar sig nedlåtande eller liknande först efter en erinran som han eller hon inte rättar sig efter har tagits bort.

Ordningsregler

Tilläggsbestämmelse 6.16.1 Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta om ordningsregler för kammaren.

Bestämmelsen är ny och innebär att den praxis som gäller har kodifierats.

Statschefens ämbetsförklaring

17 § Statschefen får avge ämbetsförklaring inför kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 10 § andra stycket.

Muntlig information från regeringen

18 § Regeringen får lämna information till riksdagen muntligen genom ett statsråd vid ett sammanträde med kammaren.

Bestämmelsen motsvarar den del av nuvarande 3 kap. 6 § som avser muntlig information från regeringen. Bestämmelsen om skriftlig och muntlig information från regeringen har delats upp för att klargöra att skriftlig information i form av skrivelser grundar motionsrätt, vilket muntlig information i kammaren inte gör.

Jäv

19 § Ingen får delta i behandlingen av ett ärende vid ett sammanträde i kammaren, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

Ett statsråd får delta i överläggningen i kammaren i ett ärende som rör statsrådets tjänsteutövning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 11 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Ärendebatter

Uppläggningsen av debatterna

20 § Talmannen ska samråda med gruppledarna om uppläggningsen av kammarens överläggningar.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 13 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Debattrestriktioner

21 § Riksdagen får i en tilläggsbestämmelse begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och tiden för varje anförande. I begränsningen får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

I samband med överläggningen i en viss fråga får kammaren på förslag av talmannen besluta om en begränsning av det slag som avses i första stycket. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Var och en som vill yttra sig i en fråga ska dock få tala i minst fyra minuter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 14 §. Språkliga ändringar har gjorts. De exempel på kategorier av talare som man får göra skillnad mellan har tagits bort eftersom de inte är uttömmande. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Anmälan till debatt

Tilläggsbestämmelse 6.21.1 Ett anförande av en ledamot som inte har föränmält sig får inte överstiga fyra minuter, om inte talmannen medger längre tid. Ett nytt anförande från någon som tidigare haft ordet för anförande vid överläggningen i en viss fråga får inte överstiga två minuter.

En föranmälan ska göras till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 vardagen före det sammanträde då överläggningen ska inledas. Anmälan ska innehålla den beräknade tiden för anförandet.

Första och andra styckena gäller inte när en interpellation eller en fråga besvaras.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.14.1. Bestämmelsen har kompletterats med uppgift om att anmälan måste ske kl. 16.30 *vardagen* före det sammanträde som överläggningen inleds. Med vardag menas dag som inte är lördag, söndag eller helgdag. Ändringen är endast språklig.

Talarordningen

22 § Talmannen bestämmer ordningen mellan dem som föranmält att de vill yttra sig under överläggningen i en viss fråga. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i anmälningsordning.

Oberoende av talarordningen och utan föranmälan får talmannen medge att

1. ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande ska få ordet för ett anförande och
2. ett statsråd eller en ledamot som redan har hållit ett anförande ska få ordet för en replik med anledning av en föregående talares anförande.

Talmannen får, efter samråd med gruppledarna, inför en viss överläggning besluta att ett statsråd eller en ledamot kan få ordet för replik innan han eller hon har hållit sitt anförande. I ett sådant beslut får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 15 §. Bestämmelsen har kompletterats med ett tredje stycke. Ändringen behandlas i avsnitt 3.10. Talmannen ska i vissa särskilt uppmärksammade ärenden kunna fatta ett beslut i förväg, och efter att ha samrått med gruppledarna, om att tillåta replik även för talare som inte hållit sitt huvudanförande. Övriga ändringar är endast språkliga.

Statsråds möjlighet till anförande

Tilläggsbestämmelse 6.22.1 Oberoende av talarordningen och utan föranmälan kan ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande vid överläggningen i en viss fråga få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.15.1 första stycket.

Replik

Tilläggsbestämmelse 6.22.2 En replik ska begäras under pågående anförande.

Tiden för en replik får inte överstiga två minuter, om inte talmannen av särskilda skäl medger en utsträckning av tiden till fyra minuter. Varje talare kan få avge två repliker på samma anförande. Har talmannen redan beviljat en talare rätt till replik, får talaren yttra sig innan ett statsråd håller ett anförande som bryter talarordningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.15.1 andra och tredje stycket. Ändringen behandlas i avsnitt 3.10.

Instämmande

Tilläggsbestämmelse 6.22.3 Under överläggningen i en fråga får en ledamot, oberoende av talarordningen, instämma med föregående talare utan att ange skäl.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.15.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Särskilda debatter

Särskilt anordnad debatt

23 § Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 10 § tredje stycket. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

Tid för anföranden i en särskilt anordnad debatt

Tilläggsbestämmelse 6.23.1 Talmannen bestämmer efter samråd med gruppledarna om tider för anföranden i en särskilt anordnad debatt.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.14.2. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

Gemensamma bestämmelser

Protokoll

24 § Vid sammanträdena ska fullständiga protokoll föras. Ingen får tala utanför protokollet. Vid justering av ett protokoll får beslut inte ändras.

Kammarens protokoll och de handlingar som hör till protokollet ska göras tillgängliga i den omfattning uppgifterna inte omfattas av sekretess.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 16 §. Bestämmelsen har ändrats för att få en teknikneutral utformning. Övriga ändringar är språkliga och någon saklig ändring är inte avsedd.

Snabbprotokoll

Tilläggsbestämmelse 6.24.1 Ett yttrande vid ett sammanträde ska utan dröjsmål göras tillgängligt i läsbar form (snabbprotokoll). Om talaren inte har

gjort någon anmärkning mot snabbprotokollet senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet, anses han eller hon ha godkänt det.

Om talaren justerar snabbprotokollet, bör han eller hon signera det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.16.1. Bestämmelsen har gjorts teknikneutral och det lagreglerade kravet på stenografisk uppteckning har tagits bort. Ändringen behandlas i avsnitt 3.9. Bestämmelsen innebär i övrigt inte några förändringar i förhållande till vad som för närvarande gäller om snabbprotokollet och tiden för publicering. Utrycket ”lördagar oräknade” har tagits bort. Någon saklig ändring i den här delen är inte avsedd (se kommentaren till 6.21.1).

Justering av protokoll

Tilläggsbestämmelse 6.24.2 Ett protokoll justeras av kammaren på femte vardagen efter sammanträdet, om riksdagen sammanträder då, och annars vid det därefter närmast följande sammanträdet. Ett protokoll som inte kan justeras inom en månad, justeras vid den tidpunkt som talmannen bestämmer.

Vid justeringen får en ledamot begära ändring av protokollet i fråga om ett yttrande som en annan ledamot har godkänt enligt 6.24.1.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.16.2. Nuvarande andra stycket har tagits bort eftersom det får anses vara en självklarhet att protokollet justeras inför dem som är närvarande. Övriga ändringar är språkliga och inte avsedda att innebära någon saklig ändring.

Plats i plenisalen

25 § För varje ledamot ska det finnas en särskild plats i plenisalen. Det ska också finnas särskilda platser för talmannen, de vice talmännen och statsråd.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 3 § och tilläggsbestämmelse 2.3.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Placering i plenisalen

Tilläggsbestämmelse 6.25.1 I plenisalen placeras ledamöterna valkretsvis.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.3.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Plats för yttrande i plenisalen

Tilläggsbestämmelse 6.25.2 Den som yttrar sig i plenisalen ska tala från någon av talarstolarna eller från en ledamotsplats.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.15.3. Bestämmelsen har ändrats för att överensstämma med den gällande ordningen att talare talar från någon av talarstolarna eller från någon av ledamotsplatserna.

Åhörare

26 § I plenisalen ska det finnas särskilda platser för åhörare.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 2.4.1 första stycket. Bestämmelsen har gjorts till en huvudbestämmelse för att markera vikten av att det ska finnas möjlighet att närvara som åhörare vid kammarens sammanträden.

Ordningsregler för åhörare

Tilläggsbestämmelse 6.26.1 Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt föremål som kan användas för att störa ordningen i plenisalen. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till åhörarplatserna. Under besöket i plenisalen förvaras de inlämnade tillhörigheterna i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2.4.1 andra och tredje stycket. Hänvisningen till en åhörarläktare har tagits bort. Ingen saklig ändring är avsedd.

Åhörare som stör ordningen

27 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får talmannen utvisa samtliga åhörare.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 2.4.1 första stycket. Bestämmelsen har gjorts till en huvudbestämmelse för att markera att det är en ingripande åtgärd att utvisa åhörare från ett offentligt sammanträde.

7 kap. Utskotten och EU-nämnden

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- val (2–4 §§),*
- utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden (5–11 §§),*
- EU-frågor (12 och 13 §§) och*
- sammanträden (14–20 §§).*

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Val

Utskott

2 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett skatteutskott samt så många övriga utskott som behövs för riksdagsarbetet.

Riksdagen kan även under valperioden välja utskott för längst den tid som återstår av valperioden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 2 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Vilka utskott som ska väljas

Tilläggsbestämmelse 7.2.1 Riksdagen ska senast på åttonde dagen efter det första sammanträdet med kammaren under en valperiod välja följande femton utskott i nedan nämnd ordning:

- 1. konstitutionsutskott (KU)*
- 2. finansutskott (FiU)*
- 3. skatteutskott (SkU)*
- 4. justitieutskott (JuU)*
- 5. civilutskott (CU)*
- 6. utrikesutskott (UU)*
- 7. försvarsutskott (FöU)*
- 8. socialförsäkringsutskott (SfU)*
- 9. socialutskott (SoU)*
- 10. kulturutskott (KrU)*
- 11. utbildningsutskott (UbU)*
- 12. trafikutskott (TU)*
- 13. miljö- och jordbruksutskott (MJU)*
- 14. näringsutskott (NU)*
- 15. arbetsmarknadsutskott (AU).*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.2.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Val av ytterligare utskott

Tilläggsbestämmelse 7.2.2 Om riksdagen väljer ytterligare utskott, ska det utskottets huvudsakliga arbetsuppgifter anges.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.2.2. Språkliga ändringar har gjorts.

EU-nämnd

3 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden) för samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 9 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Ledamöter i utskott och EU-nämnd

4 § Utskotten och EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.

Vid EU-nämndens sammanträden har varje partigrupp rätt att ersätta en ledamot med en ledamot av berört utskott. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 3 § och 10 kap. 9 § andra och tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Beslut om antal ledamöter

Tilläggsbestämmelse 7.4.1 Antalet ledamöter i utskotten och i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.3.1 och 10.9.1.

Utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden

Ärendefördelningen mellan utskotten

5 § Riksdagen föreskriver i tilläggsbestämmelse enligt vilka grunder som ärenden ska fördelas mellan utskotten, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§. Ärenden som hör till ett och samma ämnesområde ska hänvisas till samma utskott.

Riksdagen får bestämma att det ska finnas ett utskott för beredning av ärenden om sådana lagar som avses i 8 kap. 2 § första stycket 1 regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 6 § första stycket. På grund av redaktionella ändringar i kapitlet har bestämmelsen ändrats språkligt. Ingen saklig ändring är avsedd.

Utskottens ämnesområden

Tilläggsbestämmelse 7.5.1 I bilagan till denna lag anges utskottens ämnesområden, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§.

Bestämmelsen är ny. I bestämmelsen anges att utskottens ämnesområden regleras i en bilaga till riksdagsordningen. I bilagan samlas de nuvarande tilläggsbestämmelserna 4.6.1–4.6.15.

Delning av ärenden mellan utskott

6 § Budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott. Andra ärenden får delas endast om det finns särskilda skäl.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 7 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Sammansatta utskott

7 § Två eller flera utskott får besluta att gemensamt bereda ett ärende i ett sammansatt utskott genom deputerade.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 8 § andra stycket sista meningen. Språkliga ändringar har gjorts.

Konstitutionsutskottets uppgifter och ämnesområden

8 § Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden som rör grundlagarna och riksdagsordningen.

Utskottet ska följa tillämpningen i riksdagen av subsidiaritetsprincipen enligt 9 kap. 19 § andra stycket och en gång om året meddela kammaren sina iakttagelser.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 4 § och 10 kap. 6 § sista stycket. Uppräkningen av andra bestämmelser som anger utskottets uppgifter har tagits bort för att inte tynga lagtexten med text som inte har något annat syfte än att hänvisa till andra bestämmelser. Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

Finansutskottets uppgifter och ämnesområden

9 § Finansutskottet ska bereda ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för beslut om statens budget samt

2. Riksbankens verksamhet.

Utskottet ska bereda förslagen till utgiftsramar för utgiftsområden och till beräkning av statens inkomster, om riksdagen har beslutat att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden enligt 11 kap. 18 §. Utskottet ska granska beräkningen av statens inkomster och årsredovisningen för staten. Utskottet ska sammanställa riksdagens beslut om statens budget.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 5 § första och andra stycket samt 4.6.2 andra stycket. Regeln i den nuvarande tilläggsbestämmelsen om finansutskottets uppgifter har flyttats till huvudbestämmelsen så att uppräkningsområdena av utskottens ämnesområden renodlas till att avse ärenden som ska beredas.

Uppräkningen av andra bestämmelser som anger utskottets uppgifter har tagits bort för att inte tynga lagtexten med text som inte har något annat syfte än att hänvisa till andra bestämmelser.

Regeln i andra stycket sista meningen om finansutskottets sammanställning av riksdagens beslut om statens budget behandlas i avsnitt 3.13.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella. Tilläggsbestämmelsen om utskottets ämnesområden har flyttats till en bilaga till lagen.

Skatteutskottets ämnesområden

10 § Skatteutskottet ska bereda ärenden om statliga och kommunala skatter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 5 § tredje stycket. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts med anledning av att tilläggsbestämmelsen om utskottets ämnesområden har flyttats till en bilaga till lagen.

Avvikelser från ärendefördelningen

11 § Riksdagen får avvika från de grunder som har fastställts för fördelningen av ärenden mellan utskott, med undantag för 8 § första stycket, om det i ett särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om det mottagande utskottet samtycker till det. I samband med överlämnandet får det överlämnande utskottet yttra sig över ärendet till det mottagande utskottet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 6 § andra och tredje styckena. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

EU-frågor

Regeringens överläggningar med utskotten om EU-frågor

12 § Regeringen ska överlägga med utskotten i de frågor om arbetet i Europeiska unionen som utskotten bestämmer.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska utskottet besluta att överlägga med regeringen enligt första stycket. Utskottet får avslå en sådan begäran om en överläggning skulle fördröja frågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 4 § andra stycket första meningen och tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Nuvarande regler i 10 kap. 4 § andra stycket sista meningen och fjärde stycket har tagits bort eftersom de upplysningarna inte tjänar något syfte när bestämmelserna om utskott och EU-frågor har sammanförts i samma kapitel.

Utskottens skyldighet att följa EU-frågor

Tilläggsbestämmelse 7.12.1 Utskotten ska följa arbetet i Europeiska unionen inom sina ämnesområden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 4 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Regeringens samråd med EU-nämnden

13 § Regeringen ska underrätta EU-nämnden om frågor som ska beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen ska också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet ska föras inför besluten i rådet.

Regeringen ska överlägga med EU-nämnden i andra frågor om arbetet i Europeiska unionen när nämnden av särskilda skäl begär sådan överläggning.

Regeringen ska rådgöra med nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 10 §. Ändringen i tredje stycket behandlas i avsnitt 5.8. Övriga ändringar är endast språkliga.

Sammanträden

När utskott och EU-nämnden ska sammanträda

14 § Utskotten och EU-nämnden sammanträder när riksdagsarbetet kräver det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 12 §. I bestämmelsen har även EU-nämndens sammanträden reglerats på ett sätt som motsvarar det som gäller för utskotten. Ändringen som avser utskotten är endast språklig.

Kallelse

Tilläggsbestämmelse 7.14.1 Utskotten och EU-nämnden sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter valet av utskottet eller nämnden. Därefter sammanträder utskotten och EU-nämnden på kallelse av ordföranden. Ordföranden ska kalla till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet eller nämnden begär det.

En kallelse ska skickas till samtliga ledamöter och suppleanter. Kallelsen bör anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet.

För ändamål som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.12.1 och 10.11.1. Första stycket har omarbetats redaktionellt för att reglera både utskotten och EU-nämnden. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Andra stycket har ändrats för att ges en teknikneutral utformning. Att kallelsen ska vara personlig har vidare strukits för att inte ge intryck av att det inte skulle räcka med en kallelse exempelvis per e-post.

Innehållet i tredje stycket har av redaktionella skäl placerats sist för att tydliggöra dess särskilda ställning.

Ledning av sammanträde innan ordförande har valts

Tilläggsbestämmelse 7.14.2 Ålderspresidenten i utskottet eller i EU-nämnden leder sammanträdet innan en ordförande har valts.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.12.3 och 10.11.2. Eftersom begreppet ålderspresident har definierats inledningsvis i lagen har den här bestämmelsen kunnat förenklas och justerats för att gälla såväl utskotten som EU-nämnden.

Planeringen av utskottens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 7.14.3 Ett utskott får sammanträda samtidigt med kammaren bara om överläggningen i kammaren avser annat än arbetsplenum eller val.

Om utskottet fattat ett enhälligt beslut i förväg, får utskottet sammanträda även under arbetsplenum eller val. Utskottet får inte hålla sådana offentliga sammanträden som avses i 16 § samtidigt som kammaren sammanträder för arbetsplenum eller val.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 4.12.2. Andra stycket som innebär att utskotten kan besluta att sammanträda även under arbetsplenum eller val är nytt och behandlas i avsnitt 3.12. Ett sådant sammanträde som sker samtidigt med ett kammarsammanträde får inte vara ett offentligt sammanträde för inhämtande av upplysningar m.m. enligt 16 §, om kammarens sammanträde avser arbetsplenum eller val.

Protokoll

Tilläggsbestämmelse 7.14.4 Protokoll ska föras vid sammanträden i utskott och i EU-nämnden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.12.4 och 10 kap. 13 §. De nuvarande bestämmelserna har sammanförts för att gälla såväl utskotten som EU-nämnden.

Yttranden i EU-nämnden

Tilläggsbestämmelse 7.14.5 Vad som yttras vid EU-nämndens överläggningar med regeringen ska nedtecknas i läsbar form.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 13 §. Utformningen har gjorts teknikneutral. Lagtexten anger därför inte på vilket sätt yttranden ska nedtecknas och göras läsbara. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 3.9.

Sammanträden inom stängda dörrar

15 § Utskotten och EU-nämnden ska sammanträda inom stängda dörrar.

Utskotten och EU-nämnden får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant eller en tjänsteman i utskottet eller EU-nämnden får närvara vid ett sammanträde inom stängda dörrar. För EU-nämnden och för överläggningar i utskott i EU-frågor enligt 12 § krävs inget beslut för att ett statsråd, eller en tjänsteman som åtföljer statsrådet, ska få närvara.

Bestämmelsen motsvarar de delar av nuvarande 4 kap. 13 § och 10 kap. 11 § som avser sammanträden inom stängda dörrar. Bestämmelsens första stycke har ändrats språkligt för att konsekvent använda begreppet stängda dörrar i stället för slutna sammanträden. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I andra stycket har kravet på att ska finnas särskilda skäl för att utskotten ska få medge att någon utomstående är närvarande tagits bort, för att likställa

reglerna med dem som gäller för EU-nämnden. Har utskottet beslutat att ha en överläggning med regeringen följer att statsrådet med tjänstemän får närvara. Det krävs således inte något särskilt beslut om närvaron i sådana fall (jfr förs. 2002/03:RS1 s. 34 i vilken de nuvarande bestämmelserna om närvarorätt vid EU-nämndens sammanträden föreslogs). I övrigt är inte någon saklig ändring avsedd.

Offentligt sammanträde

16 § *Ett utskott får besluta att ett sammanträde i den del det avser inhämtande av upplysningar eller överläggning i EU-frågor enligt 12 § ska vara offentligt.*

EU-nämnden får besluta att ett sammanträde, eller del av ett sammanträde, ska vara offentligt.

Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden är en företrädare för en statlig myndighet inte skyldig att lämna uppgifter för vilka sekretess gäller hos myndigheten.

Bestämmelsen motsvarar de delar av nuvarande 4 kap. 13 § och 10 kap. 4 och 11 §§ som avser offentliga sammanträden. Språkliga ändringar har gjorts.

Upptagning av ljud och bild vid sammanträden

Tilläggsbestämmelse 7.16.1 *Ljud- eller bildupptagning vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden får göras om inte utskottet eller nämnden beslutar annat.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.13.1 och 10.11.3. Ändringen är endast språklig för att gälla såväl utskotten som EU-nämnden. Med ljud och bild avses ljud-, bild- och videoupptagningar.

Åhörare

17 § *Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden ska det finnas särskilda platser för åhörare.*

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 4.13.2 första stycket första meningen och 10.11.4 första stycket första meningen. Bestämmelsen har gjorts till en huvudbestämmelse för att markera vikten av att det ska finnas möjlighet att närvara som åhörare vid en offentlig del av ett utskottssammanträde.

Ordningsregler för åhörare

Tilläggsbestämmelse 7.17.1 *Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt sådana föremål som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras till-*

träde till sammanträdet. De inlämnade tillhörigheterna förvaras under besöket i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.13.2 andra och tredje styckena och 10.11.4 andra och tredje styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Åhörare som stör ordningen

18 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.13.2 första stycket andra meningen och 10.11.4 första stycket andra meningen. Bestämmelsen har gjorts till en huvudbestämmelse för att markera dess ingripande innebörd i fråga om att utvisa åhörare från ett offentligt sammanträde.

Tystnadsplikt

19 § En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman får inte obehörigen röja vad som enligt beslut av regeringen, ett utskott eller EU-nämnden ska omfattas av sekretess till skydd för rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som betingas av förhållandet till en främmande stat eller en mellanfolklig organisation.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 17 § och 10 kap. 12 §. Ett utskott eller EU-nämnden kan besluta om tystnadsplikt för sina ledamöter och suppleanter samt tjänstemän. Bestämmelsen har ändrats språkligt utan att någon saklig ändring är avsedd.

Jäv

20 § Ingen får närvara vid behandlingen av ett ärende i ett utskott, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 14 §. Språkliga ändringar har gjorts.

8 kap. Interpellationer och frågor till statsråd

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- interpellationer (2–4 §§),*
- skriftliga frågor (5–7 §§) och*
- frågestund (8 §).*

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Interpellationer

Interpellationers innehåll

2 § En interpellation ska vara skriftlig och ställas till ett visst statsråd. Den ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med en motivering.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 kap. 1 § första stycket första meningen. Bestämmelsen har kompletterats med en upplysning om att en interpellation ska vara skriftlig och vara ställd till ett visst statsråd.

Beslut om interpellationer

3 § Talmannen beslutar om en interpellation får ställas. Om talmannen finner att en interpellation strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att interpellationen inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammaren begär att interpellationen ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att interpellationen ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Bestämmelsen motsvarar större delen av nuvarande 6 kap. 1 § första stycket utom första meningen. Språkliga ändringar har gjorts.

Den praktiska hanteringen av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.1 En interpellation ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren anmäla sitt beslut att interpellationen ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att interpellationen får ställas, ska talmannen överlämna interpellationen till statsrådet utan dröjsmål.

Interpellationen ska återges i riksdagens protokoll.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.1.1 första och tredje styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Tilläggsbestämmelse 6.1.1 andra stycket har utgått mot bakgrund av vad kommittén anfört om planeringen av kammarens arbete i och med att riksmötet pågår året runt (avsnitt 3.3). Bestämmelsen får också anses obehövlig genom de regler som finns om när svar på en interpellation ska ges i 8 kap. 4 §.

Återkallelse av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.2 En interpellation får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Bestämmelsen är ny och utgör en kodifiering praxis. Bestämmelsen innebär att en interpellation får återkallas av den som har ställt den fram till dess att statsrådet har avgett ett svar i ett anförande vid en interpellationsdebatt.

Svar på interpellationer

4 § En interpellation ska besvaras i ett anförande av ett statsråd inom två veckor från det att den överlämnats till statsrådet. Om planeringen av kammarens arbete medför att interpellationer inte kan besvaras en viss vecka, förlängs svarstiden till dess att planeringen medger att svar lämnas.

Om ett svar inte lämnas inom den tid som har angetts i första stycket eller om ett svar inte kommer att lämnas, ska statsrådet meddela kammaren skälen för detta. Meddelandet får inte följas av överläggning.

En interpellation faller om den inte har besvarats under den valperiod då den väcktes.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 kap. 1 § andra, tredje och fjärde styckena. Första stycket har formulerats om för att överensstämma med de nya reglerna om planeringen av kammarens arbete för ett riksmöte som pågår året om. Stycket har även kompletterats med en uppgift om att ett svar på en interpellation ska vara muntligt och avges i ett anförande.

Andra stycket har formulerats om för att språkligt överensstämma med reglerna om skriftliga frågor till statsråd. Ingen saklig ändring är avsedd.

Bestämmelsen i tredje stycket om att en interpellation faller om den inte har besvarats under den valperiod som den väcktes, är ändrad jämfört med den nuvarande lydelsen, som anger att interpellationen faller om den inte har besvarats under det riksmöte som den väcktes. Ändringen motiveras av att den nuvarande ordningen medför att en interpellation som ställs i slutet av ett riksmöte måste, om svaret försenas, ställas om efter den dag då ett nytt riksmöte inleds. Ändringen är en naturlig följd av att riksmötet pågår året runt.

När svar ska lämnas

Tilläggsbestämmelse 8.4.1 Talmannen bestämmer efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret ska lämnas.

Utkastet till svar på en interpellation får göras tillgängligt för ledamöterna i förväg.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.1.2. Den språkliga ändringen i andra stycket förtydligar att det endast är ett utkast till svar på interpellationen som ges in i förväg. Det egentliga svaret ska avges muntligt i ett anförande enligt 4 §.

Interpellationsdebatt

Tilläggsbestämmelse 8.4.2 Ett anförande för besvarande av en interpellation får vara högst sex minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får vara högst fyra minuter och det andra högst två minuter.

En talare ska anmäla sig senast under andra omgången.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.1.3. Språkliga ändringar har gjorts.

Skriftliga frågor

Innehållet i skriftliga frågor

5 § En skriftlig fråga till ett statsråd får innehålla en kort inledande förklaring. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 kap. 2 och 4 §§ första stycket första meningen. Språkliga ändringar har gjorts.

Beslut om skriftliga frågor

6 § Talmannen beslutar om en skriftlig fråga får ställas. Om talmannen finner att en skriftlig fråga strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att frågan inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammaren begär att frågan ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att frågan ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Bestämmelsen motsvarar större delen av nuvarande 6 kap. 4 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Den praktiska hanteringen av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.6.1 En skriftlig fråga ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren anmäla sitt beslut att frågan ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att frågan får ställas, ska talmannen överlämna frågan till statsrådet utan dröjsmål.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.4.1 första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Återkallelse av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.6.2 En skriftlig fråga får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Bestämmelsen är ny och utgör en kodifiering av praxis. Bestämmelsen innebär att en fråga får återkallas av den som har ställt den fram till dess att statsrådet har avgett ett svar.

Svar på skriftliga frågor

7 § En skriftlig fråga besvaras skriftligen av ett statsråd. Om ett svar inte lämnas inom den tid som anges i tilläggsbestämmelse, ska statsrådet meddela Riksdagsförvaltningen när frågan kommer att besvaras eller att den inte kommer att besvaras.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 kap. 4 § andra stycket och 6.4.1 fjärde stycket sista meningen. Reglerna om statsrådets svar och skyldighet att meddela försening har flyttats till huvudbestämmelsen.

Mot bakgrund av ändringarna avseende planeringen av arbetet i kammaren har bestämmelsen justerats språkligt. Inga sakliga ändringar är avsedda.

Tidsfrister för svar på skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.7.1 En skriftlig fråga som ges in senast en torsdag kl. 10.00 besvaras senast kl. 12.00 följande onsdag. Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen efter samråd med gruppledarna besluta att svar i stället ska lämnas inom fjorton dagar efter att frågan framställdes.

Det skriftliga svaret lämnas till Riksdagsförvaltningen, som överlämnar svaret till den ledamot som ställt frågan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.4.1 andra, tredje och fjärde stycket utom sista meningen. Svarsfristen för skriftliga frågor har utökats med en dag och behandlas i avsnitt 4.4. Mot bakgrund av att riksdagsarbetet pågår året runt har bestämmelsen ändrats så att *planeringen av riksdagsarbetet*, inte *uppehåll* i kammarens arbete, ska vara avgörande för eventuella förlängningar av svarsfristen.

En förutsättning för att en fråga ska kunna besvaras inom fristen är att den är så fullständig att den kan överlämnas till statsrådet vid den tidpunkt för inlämnande som anges i bestämmelsen.

Återgivande av skriftliga frågor och svar

Tilläggsbestämmelse 8.7.2 Skriftliga frågor och statsrådets svar på frågorna ska återges i riksdagens protokoll.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.4.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Frågestund

Muntliga frågor

8 § *En muntlig fråga till ett statsråd ställs vid en frågestund som anordnas i kammaren. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.*

Frågan besvaras omedelbart av ett statsråd.

Talmanen beslutar om vem som ska få ordet vid en frågestund och får besluta om en begränsning av anförandena till högst en minut.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 kap. 2 och 3 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Planering av frågestunder

Tilläggsbestämmelse 8.8.1 En frågestund anordnas varje torsdag under de veckor som kammaren sammanträder.

Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen besluta att frågestunden ska anordnas någon annan dag än en torsdag eller ställas in.

Regeringskansliet ska i god tid i förväg anmäla till Riksdagsförvaltningen vilka statsråd som kommer att vara närvarande vid en frågestund. Meddelande om detta lämnas till ledamöterna på det sätt som talmannen bestämmer.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6.3.1. Bestämmelsens nya lydelse är avsedd att korrespondera mot lydelsen i bestämmelserna om att planeringen av arbetet i kammaren bestäms av talmannen, efter samråd med riksdagsstyrelsen. Där framgår att talmannen bestämmer vilka veckor som kammaren ska

sammanträda. I samband med detta beslutar talmannen om undantag från regeln om att frågestunder ska hållas på torsdagar.

Sista stycket har formulerats om för att bättre överensstämma med den ordning som gäller. I stället för att reglera en viss tidpunkt i lagtext ska Regeringskansliet åläggas att i god tid anmäla vilka statsråd som kommer att delta. Någon saklig ändring är inte avsedd. Syftet med bestämmelsen är alltså jämt att ledamöterna i god tid innan frågestunden ska veta vilka statsråd som kommer att infinna sig för att besvara frågor.

9 kap. Ärendenas väckande

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- ärenden som väcks av regeringen (2–8 §§),
- ärenden som väcks av ledamöter (9–14 §§),
- ärenden som väcks av riksdagsorgan (15–18 §§) och
- ärenden som väcks genom dokument från EU (19 §),
- information om EU (20–22 §§),
- andra frågor som riksdagen har att hantera (23 och 24 §§) och
- vissa gemensamma frågor (25 och 26 §§).

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Ärenden som väcks av regeringen

Propositioner

2 § Regeringen lämnar förslag till riksdagen genom propositioner.

En proposition ska innehålla regeringens protokoll i ärendet, en redovisning av ärendets beredning och skälen för regeringens förslag. Propositioner med lagförslag ska i förekommande fall innehålla Lagrådets yttrande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 1 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Avlämnande av proposition

Tilläggsbestämmelse 9.2.1 En proposition ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.1.1. Bestämmelsen är språkligt ändrad för att den ska vara teknikneutral och neutral i förhållande till Riksdagsförvaltningens organisation.

När propositioner ska lämnas

3 § Riksdagen beslutar på förslag av talmannen när propositioner som enligt regeringen bör behandlas under det pågående riksmötet senast ska lämnas. Om en särskild tidpunkt föreskrivs i denna lag, gäller den tidpunkten.

En tidpunkt som beslutats enligt första stycket gäller inte

- 1. om regeringen genom en proposition underställer riksdagen en utfärdad förordning för prövning enligt lag eller*
- 2. om regeringen anser att det finns synnerliga skäl att lämna en proposition senare.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 3 och 4 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Samråd för att undvika anhopning av arbete

4 § Regeringen bör lämna propositioner på sådana tider att en anhopning av arbete hos riksdagen undviks. Regeringen ska samråda med talmannen om detta.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 5 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Budgetpropositionen

5 § Regeringen ska lämna en proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för det kommande budgetåret (budgetproposition). Det statliga budgetåret sammanfaller med kalenderåret.

Budgetpropositionen ska innehålla en finansplan och ett förslag till beslut om statens budget. Om riksdagen med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 18 § har beslutat att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden, ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på dessa utgiftsområden.

Endast om regeringen anser att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl, får en proposition om statens inkomster eller utgifter för det närmast följande budgetåret lämnas efter budgetpropositionen.

En proposition med förslag om ett nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer enligt 9 kap. 6 § regeringsformen för statens verksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser bör innehålla en uppskattning av de framtida kostnaderna för det ändamål som förslaget avser. Om ett förslag till anslag grundar sig på en plan för en längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 2 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Budgetpropositionens avlämnande

Tilläggsbestämmelse 9.5.1 Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då riksdagsval hålls i september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast två veckor efter riksmötets öppnande. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.2.1. Bestämmelsen har ändrats avseende när budgetpropositionen ska avlämnas. Ändringen behandlas i avsnitt 5.7.

Ekonomisk vårproposition

Tilläggsbestämmelse 9.5.2 Regeringen ska årligen senast den 15 april lämna en proposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (ekonomisk vårproposition).

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.2.2.

Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen

Tilläggsbestämmelse 9.5.3 Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen finns i budgetlagen (2011:203).

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.2.3.

Skrivelser

6 § *Regeringen får lämna information till riksdagen genom skrivelser.*

Bestämmelsen motsvarar den del av nuvarande 3 kap. 6 § som avser skriftlig information från regeringen. Bestämmelserna om muntlig information har flyttats till kapitlet om kammaren (6 kap. 18 §).

Skrivelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

7 § *Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av de riksdagsskrivelser som överlämnats till regeringen.*

Bestämmelsen är ny och reglerar regeringens skyldighet att redovisa sina åtgärder med anledning av riksdagens skrivelser. Bestämmelsen behandlas i

avsnitt 5.1. Eftersom bestämmelsen innebär ett förpliktande för regeringen har bestämmelsen tagits in i en huvudbestämmelse.

Kommittéberättelse

8 § *Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten inom de kommittéer som tillsatts på grund av regeringens beslut.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.6.3. Förutom en språklig ändring har kravet på vid vilken tidpunkt som kommittéberättelsen ska lämnas tagits bort. Ändringen behandlas i avsnitt 5.1. Eftersom bestämmelsen innebär ett förpliktande för regeringen har den gjorts till en huvudbestämmelse.

Avlämnande av skrivelse

Tilläggsbestämmelse 9.8.1 *En skrivelse från regeringen ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.6.1. Bestämmelsen är språkligt ändrad för att den ska vara teknikneutral och neutral i förhållande till Riksdagsförvaltningens organisation.

Ärenden som väcks av ledamöter

Motioner

9 § *Ledamöter lämnar förslag till riksdagen genom motioner. I en motion får inte förslag i skilda ämnen sammanföras.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 9 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Avlämnande av motion

Tilläggsbestämmelse 9.9.1 *En motion ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 den sista dagen som motionen får lämnas. Den bör innehålla uppgift om vilken partigrupp som motionären tillhör.*

Motionen anmäls vid ett sammanträde med kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.9.1. Bestämmelsen är språkligt ändrad för att den ska vara neutral i förhållande till Riksdagsförvaltningens organisation.

Allmän motionstid

10 § Motioner i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning får väckas en gång per år (allmän motionstid).

Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer annat, från början av ett riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får lämnas med anledning av budgetpropositionen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 10 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Följdmotioner

11 § En motion med anledning av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse (följdmotion) får väckas inom ramen för ärendet senast den femtonde dagen efter den dag då ärendet anmäldes i kammaren.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 3 kap. 11 §. I bestämmelsen lagfästs principen om att en följdmotion ska ligga inom ärendets ram för att få väckas. Frågan om följdmotioner utvecklas i avsnitt 4.1. Den bakgrund och praxis som redovisas i avsnittet kommer att vara ett stöd för bedömningen av om en motion håller sig inom ärendets ram eller inte.

Ändrad motionstid

12 § Om en proposition eller en framställning måste behandlas skyndsamt får riksdagen, på förslag av regeringen eller det riksdagsorgan som lämnat framställningen, besluta om kortare motionstid om det finns synnerliga skäl.

Riksdagen får på förslag av talmannen besluta att förlänga motionstiden om det finns särskilda skäl.

Bestämmelsen motsvarar den del av nuvarande 3 kap. 11 § som gäller förkortad och förlängd motionstid. Bestämmelsen har flyttats till en egen paragraf för att öka tydligheten.

Förslag om förlängd motionstid

Tilläggsbestämmelse 9.12.1 Ett förslag om förlängning av motionstiden lämnas senast vid tidpunkten för det andra sammanträdet efter det att propositionen, skrivelsen, framställningen eller redogörelsen anmäldes i kammaren. Ett beslut om förlängning fattas senast vid nästa sammanträde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.11.1. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att ett förslag om förlängd motionstid ska lämnas senast

vid tidpunkten för det andra sammanträdet. Detta har gjorts för att tydliggöra att ett förslag inte behöver framställas vid ett sammanträde. Frågan om förlängd motionstid behandlas i avsnitt 4.2.

Följdmotioner efter att behandlingen av ett ärende har skjutits upp

13 § *Följdmotioner får, med anledning av att behandlingen av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har skjutits upp från en valperiod till nästa, väckas inom sju dagar från början av den nya valperioden.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 12 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Motion med anledning av en händelse av större vikt

14 § *Motioner med anledning av en händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i detta kapitel.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 13 §.

Ärenden som väcks av riksdagsorgan

Utskottsinitiativ

15 § *Ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde (utskottsinitiativ). Ett utskottsinitiativ tas genom ett utskottsbetänkande enligt de bestämmelser som gäller för betänkanden i allmänhet.*

Finansutskottet får i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag även i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 7 § men har kompletterats med en sista mening i första stycket. Ändringen behandlas i avsnitt 5.2.

Riksdagsorgans framställningsrätt

16 § *Riksdagsorganen riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör riksdagsorganets kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer.*

Riksdagen får föreskriva att riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion samt Riksdagens ombudsmän även i andra fall får göra framställningar hos riksdagen.

Särskilda bestämmelser om redogörelser till riksdagen från ett riksdagsorgan finns i lag.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller också var och en av riksrevisorerna i Riksrevisionen. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Avlämnande av framställning eller redogörelse

Tilläggsbestämmelse 9.16.1 En framställning eller en redogörelse från ett riksdagsorgan ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.8.1. Bestämmelsen har ändrats för att vara teknikneutral och neutral i förhållande till Riksdagsförvaltningens organisation.

Framställningar från riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse 9.16.2 Riksdagsstyrelsen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande, hör till styrelsens handläggning eller gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Innan riksdagsstyrelsen gör en framställning som gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen ska berörda myndigheter ges tillfälle att yttra sig.

Styrelsen får även i andra fall göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagen eller dess organ om framställningarna grundar sig på förslag från utredningar som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.8.2. Bestämmelsen har kompletterats med en rätt för riksdagsstyrelsen att göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör den ekonomiadministrativa lagstiftning som gäller Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen. Frågan behandlas i avsnitt 2.

Redogörelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

Tilläggsbestämmelse 9.16.3 Riksdagsstyrelsen ska årligen i en redogörelse redovisa vilka åtgärder styrelsen har vidtagit med anledning av de riksdagskrivelser som överlämnats till styrelsen.

Bestämmelsen är ny och reglerar riksdagsstyrelsens skyldighet att redovisa sina åtgärder med anledning av riksdagens skrivelser till styrelsen. Frågan behandlas i avsnitt 5.1.

Framställningar från Riksbankens fullmäktige och direktion

Tilläggsbestämmelse 9.16.4 Riksbankens fullmäktige och direktion får göra framställningar hos riksdagen inom sina ansvarsområden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.8.3. Språkliga ändringar har gjorts.

Framställningar från riksdagens ombudsmän

Tilläggsbestämmelse 9.16.5 Var och en av riksdagens ombudsmän får göra framställningar hos riksdagen med anledning av frågor som uppkommit i hans eller hennes tillsynsverksamhet. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.8.4. Språkliga ändringar har gjorts.

Redogörelser från riksrevisorerna

Tilläggsbestämmelse 9.16.6 Var och en av riksrevisorerna får lämna redogörelser till riksdagen avseende revisionsberättelserna över årsredovisningen för staten, Riksbanken och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.8.5. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksrevisorernas rapporter

17 § Var och en av riksrevisorerna lämnar sina granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen till riksdagen. Riksrevisorerna lämnar den årliga rapporten med de viktigaste iakttagelserna vid effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen till riksdagen.

Rapporterna ska ges in till Riksdagsförvaltningen. De anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att de har gjorts tillgängliga för ledamöterna.

Den årliga rapporten och de granskningsrapporter som rör den verksamhet som bedrivs av Riksdagsförvaltningen och myndigheter under riksdagen lämnas som redogörelser.

Övriga rapporter ska överlämnas till regeringen och berörda utskott av talmannen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 8 a § och 4 kap. 18 a § första och andra styckena samt 3.8a.1 och 3.8a.2. Ingen ändring i sak är avsedd.

De rapporter som överlämnas till regeringen och utskotten enligt fjärde stycket utgör information om vad som har framkommit i rapporterna. Regeringen återkommer med en skrivelse enligt 9 kap. 18 §.

Regeringens skrivelser med anledning av riksrevisorernas rapporter

18 § För varje granskningsrapport som överlämnats till regeringen ska regeringen i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelser i rapporten. Om regeringen har vidtagit eller avser att vidta likartade åtgärder på grund av iakttagelserna i flera rapporter, får regeringen lämna en skrivelse som omfattar flera rapporter till riksdagen.

Regeringens skrivelse ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen har tagit emot rapporten. Vid beräkning av fristen ska juli och augusti månader inte räknas in.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 18 a §. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksrevisorernas rapporter brukar bifogas regeringens skrivelser. Det finns dock inget författningskrav på det.

Ärenden som väcks genom dokument från EU

EU-ärenden

19 § Grön- och vitböcker som överlämnas till riksdagen av Europeiska kommissionen ska behandlas av riksdagen. Talmannen får efter samråd med gruppledarna bestämma att även andra dokument från Europeiska unionen, med undantag för utkast till lagstiftningsakter, ska behandlas av riksdagen.

Riksdagen ska pröva om ett utkast till en lagstiftningsakt strider mot subsidiaritetsprincipen.

Riksdagen ska godkänna eller avslå initiativ från Europeiska rådet om att bemyndiga rådet att ändra beslutsordningen på ett visst område eller i ett visst fall från enhällighet till kvalificerad majoritet eller från ett särskilt lagstiftningsförfarande till det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Riksdagen ska också godkänna eller avslå förslag från Europeiska kommissionen om att ange vilka aspekter av familjerätten som har gränsöverskridande följder och som kan bli föremål för lagstiftningsakter som antas med det ordinarie lagstiftningsförfarandet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 14 a § och 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

Information om EU

Information från regeringen om samarbetet i EU

20 § Regeringen ska enligt 10 kap. 10 § regeringsformen fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen.

Regeringen ska redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen och varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten i Europeiska unionen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 2 §.

Information från regeringens om dokument från EU

21 § Regeringen ska informera riksdagen om sin syn på de dokument som Europeiska unionens institutioner överlämnat till riksdagen och som regeringen bedömer som betydelsefulla.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 3 §. Den information som avses i denna bestämmelse kan ges i faktapromemorior.

Information från unionens institutioner om arbetet i EU

22 § Riksdagen får skriftlig information om arbetet i Europeiska unionen från unionens institutioner i enlighet med fördragen och de till fördragen hörande protokollen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 1 §.

Andra frågor som riksdagen har att hantera

Anmälan av vilande beslut och undantag från en tidsfrist

23 § Konstitutionsutskottet ska anmäla vilande beslut i ärenden som rör grundlag eller riksdagsordningen till kammaren för slutligt beslut. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen enligt en bestämmelse i regeringsformen ska tillämpas i något annat fall, ska ett vilande beslut i ärendet anmälas av berört utskott.

Konstitutionsutskottet ska anmäla ett beslut om undantag från den tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som ska antas enligt 8 kap. 14 § regeringsformen till kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 14 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring

24 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring ska läggas fram vid ett sammanträde med kammaren. Yrkandet ska lämnas skriftligen så snart det har framställts.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 15 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Vissa gemensamma frågor

Återkallelser

25 § Fram till dess att ett utskott har avgett ett betänkande i ett ärende får en proposition, skrivelse, framställning, redogörelse eller motion återkallas genom en skrivelse till riksdagen. Ett förslag som vilar minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen får återkallas till dess utskottet har avgett ett nytt betänkande enligt 10 kap. 6 § tredje stycket.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse återkallas, faller de följdmotioner som har väckts.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har återkallats, får motioner väckas med anledning av återkallelsen inom sju dagar från det att återkallelsen anmäldes i kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 17 §. En språklig ändring har gjorts som innebär ett förtydligande om att en återkallelse ska ställas till riksdagen. Hur ingivandet av återkallelsen går till regleras i tilläggsbestämmelse 9.25.1.

Hantering av återkallelser

Tilläggsbestämmelse 9.25.1 En återkallelse av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse ska göras i en skrivelse som ges in till Riksdagsförvaltningen.

En återkallelse av en motion ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen avskriver propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har återkallats eller fallit på grund av återkallelsen. Avskrivningsbeslutet anmäls i kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3.17.1. Bestämmelsen har ändrats redaktionellt och språkligt utan att någon saklig ändring är avsedd. Sista meningen i den nuvarande lydelsen har dock tagits bort eftersom den åtgärden inte är nödvändig med det ärendehanteringssystem som finns.

Beräkning av lagstadgad tid

26 § Vad som i allmänhet gäller om beräkning av lagstadgad tid ska tillämpas också på tid då en åtgärd enligt en bestämmelse i detta kapitel senast ska vidtas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 18 §. Språkliga ändringar har gjorts.

10 kap. Ärendenas beredning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om utskottens beredning och behandling av ärenden.

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Beredningstvång och bordläggning

2 § Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser, motioner och EU-dokument som avses i 9 kap. 19 § ska hänvisas av kammaren till ett utskott för beredning. Detsamma gäller ansökningar som avses i 5 kap. 7 § om medgivande av åtal eller frihetsberövande, som anmälts i kammaren.

Innan ett ärende hänvisas till ett utskott ska det bordläggas vid ett sammanträde med kammaren, om kammaren inte beslutar om omedelbar hänvisning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 1 §. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att EU-ärenden också ska hänvisas till utskott. Övriga ändringar är endast språkliga.

Behandlingstvång

3 § Utskotten ska avge betänkanden till kammaren över de propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

Utskotten ska avge utlåtanden till kammaren över de EU-dokument som avses i 9 kap. 19 § första stycket och som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

När det gäller ärenden om subsidiaritetsprövning enligt 9 kap. 19 § andra stycket ska ett utskott, om det finner att utkastet strider mot subsidiaritetsprincipen, avge ett utlåtande till kammaren med förslag om att riksdagen ska avge ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Utskottet ska också avge ett utlåtande till kammaren, om minst fem ledamöter av utskottet begär det. I annat fall ska utskottet anmäla genom ett protokollsutdrag till kammaren att utkastet inte strider mot subsidiaritetsprincipen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 9 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§. I första stycket har de ärenden som avses preciserats. Bestämmelsen om att behandlingstvånget inte gäller de ärenden som har återkallats har tagits bort eftersom det är en självklarhet att det inte går att avge betänkanden i ärenden som har avskrivits. Bestämmelsen om att sammansatta utskott avger betänkanden har tagits bort eftersom också det är en självklarhet.

Andra och tredje styckena har tillförts bestämmelser om utskottens skyldighet att behandla vissa EU-dokument och ärenden om subsidiaritetsprövning. Ingen saklig ändring är avsedd.

Beredning av ärenden som väckts inom riksdagen

4 § Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag om att riksdagen ska anta en lag, eller väcker ett sådant förslag genom ett utskottsinitiativ, ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden om inte utskottet finner synnerliga skäl mot det. Detta gäller också för förslag som påverkar statens budget. Om utskottet inte inhämtat upplysningar eller yttranden, ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag genom ett utskottsinitiativ ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Bestämmelsens första stycke är nytt och preciserar beredningskravet. Andra stycket har sin motsvarighet i nuvarande 4 kap. 8 § första stycket. Ändringen behandlas i avsnitt 5.2.

Yttrande från Lagrådet

5 § Bestämmelser om utskotts skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet finns i 8 kap. 21 § regeringsformen.

Om utskottet inte inhämtat yttrande från Lagrådet ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Konstitutionsutskottet får avge förklaring att 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag endast efter att Lagrådet har yttrat sig.

Bestämmelsens första stycke är nytt och behandlas i avsnitt 5.2. Andra stycket har sin motsvarighet i nuvarande 4 kap. 11 § tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Behandling av uppskjutna och vilande ärenden

6 § Betänkanden i ärenden som har skjutits upp till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 11 kap. 15, 16 och 20 §§ ska avges av de utskott som har valts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott ska tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 9 kap. 23 § lämna ett betänkande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen, ska utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 9 § andra, tredje och fjärde styckena. Nuvarande bestämmelser om behandlingen av vilande och uppskjutna ärenden gäller inte för EU-ärenden som behandlas i utlåtanden. Den nya bestämmelsen innebär ingen förändring i denna del. När det gäller riksdagens prövning av subsidiaritetsprincipen gentemot EU-rättsakter är tidsfristen endast åtta veckor, vilket kan innebära att ett utlåtande med ett motiverat yttrande kan behöva behandlas innan de nya utskotten har hunnit väljas (jfr bet. 2009/10:FiU42 och bet. 2009/10:FiU43). Det är dock önskvärt att utlåtanden i ärenden som har skjutits upp till nästa valperiod avges av de utskott som har valts av den nyvalda riksdagen. Ingen saklig ändring är avsedd.

Beslut av finansutskottet

Tilläggsbestämmelse 10.6.1 Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska meddelas regeringen genom en skrivelse från utskottet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4.9.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Samarbete mellan utskott

7 § Ett utskott får ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som berör det andra utskottets beredningsområde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 8 § första stycket första meningen. Språkliga ändringar har gjorts.

Statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott

8 § En statlig myndighet ska lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott som begär det, om inte annat följer av 7 kap. 16 § tredje stycket. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en sådan begäran till regeringen för avgörande.

Regeringens skyldighet enligt denna paragraf att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott är begränsad till dels frågor om arbetet inom Europeiska unionen, dels de av riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen som överlämnats till regeringen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 11 § första stycket. Bestämmelsen har i andra stycket kompletterats med en uppgift om att regeringens skyldighet gäller, förutom frågor om arbetet i EU, även de granskningsrapporter från riksrevisorerna som avses i nuvarande 4 kap. 18 a § första stycket andra meningen (jfr framst. 2009/10:RS4 Uppföljning av riksrevisionsreformen s. 83).

Minoritetsskydd i utskott

9 § Ett utskott ska inhämta upplysningar eller ett yttrande enligt 4, 7 eller 8 § om minst fem av dess ledamöter begär det vid behandlingen av ett ärende. Om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen eller sådana rapporter från riksrevisorerna som avses i 9 kap. 17 § får en sådan begäran framställas utan samband med behandlingen av ett ärende.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska ett utskott som fått tillfälle att yttra sig till ett annat utskott, enligt 7 §, avge ett yttrande.

Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande enligt första eller andra stycket, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i sitt betänkande eller utlåtande redovisa skälen till att en sådan begäran har avslagits. Har en begäran enligt andra stycket avslagits ska utskottet redovisa skälen i sitt protokoll.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 8 § andra stycket och 11 § andra stycket och behandlas i avsnitt 5.3.

Ändringen innebär att ett utskott som har beretts tillfälle att yttra sig ska avge ett yttrande om en minoritet begär det. Utskottet får avslå en sådan begäran om den har framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling på ett sätt som skulle medföra avsevärt men. Om en sådan begäran har avslagits ska utskottet redovisa skälen i sitt protokoll. Utskottet ska expediera ett protokollsutdrag till det utskott som har beretts tillfälle att yttra sig. Om det sistnämnda utskott-

tet hinner bör protokollsutdraget redovisas i betänkandet eller utlåtandet (jfr bet. 2005/06:KU34 s. 14).

Behövliga upplysningar i vissa EU-ärenden

10 § Utskotten ska vid beredning av ett utlåtande enligt 3 § andra stycket inhämta behövliga upplysningar från regeringen.

Regeringen ska inom två veckor från den dag då utskottet begär det informera om sin bedömning av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen i det aktuella utkastet till lagstiftningsakt enligt 3 § tredje stycket.

Bestämmelsen motsvarar delar av nuvarande 10 kap. 5 § tredje stycket och 6 § tredje stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Omröstning och reservationsrätt i utskotten

11 § En omröstning inom ett utskott ska göras öppet. Om det blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

En ledamot som har förlorat vid en omröstning inom ett utskott får till utskottets betänkande eller utlåtande lämna en reservation med ett yrkande. Gäller omröstningen utskottets ställningstagande i ett yttrande till ett annat utskott, får ledamoten lämna en avvikande mening till yttrandet. Betänkandet, utlåtandet eller yttrandet får dock inte fördröjas på grund av detta.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 15 § och 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Särskilt yttrande

12 § I ett betänkande, utlåtande eller yttrande till ett annat utskott får en ledamot förklara sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 16 § och 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

11 kap. Ärendenas avgörande

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras (2–6 §§),
- förfarandet vid beslut av kammaren (7–14 §§),
- när ärenden ska avgöras (15–17 §§),
- särskilda förfaranden för vissa ärenden (18–20 §§) och

– meddelanden om riksdagens beslut (21 §).

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras

Betänkandens och utlåtandens tillgänglighet

2 § Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott ska vara tillgängligt för ledamöterna senast två vardagar före den dag då ärendet ska behandlas.

Betänkandet eller utlåtandet ska anmälas i kammaren och bordläggas vid ett sammanträde innan ärendet avgörs.

Riksdagen får på förslag av utskottet eller talmannen besluta att ärendet får avgöras trots att ärendet varit tillgängligt kortare tid än vad som anges i första stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 1 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§ och 5.1.1 första stycket. Den ändring som innebär att ett betänkande eller utlåtande inte längre behöver bordläggas vid två tillfällen behandlas i avsnitt 3.6. Bestämmelsen är utformad så att ett betänkande eller utlåtande ska finnas tillgängligt två vardagar före den dag då ärendet ska debatteras och avgöras. Med vardag ska enligt lagen om beräkning av lagstadgad tid förstås helgfri måndag till fredag.

Tidpunkt för betänkandens och utlåtandens tillgänglighet

Tilläggsbestämmelse 11.2.1 *Betänkandet eller utlåtandet ska vara tillgängligt för ledamöterna senast kl. 15.00 den dag som anges i 2 § första stycket.*

Bestämmelsen är ny och reglerar den tidpunkt vid vilken ett betänkande eller utlåtande ska vara tillgängligt för att få föras upp på föredagningslistan för bordläggning kommande dag.

Förslag om avgörande av ett ärende som har varit tillgängligt kortare tid

Tilläggsbestämmelse 11.2.2 *Ett förslag enligt 2 § tredje stycket ska anmälas i kammaren i samband med att betänkandet eller utlåtandet behandlas. Innan talmannen väcker ett sådant förslag ska han eller hon samråda med utskottets ordförande och vice ordförande.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.1.1. Ändringen är en konsekvens av ändringen av huvudbestämmelsen.

Bordläggning och tid för avgörande av vissa ärenden

3 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroende-förklaring ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska avgöras senast vid det tredje sammanträdet efter det då yrkandet framställdes.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 4 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den dag då förslaget framställdes.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 2 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Framläggande av yrkanden

4 § Ett utskott yrkar bifall till sitt förslag i ett ärende genom ett betänkande eller utlåtande.

En ledamot som vill yrka bifall till eller avslag på ett förslag till beslut som behandlas i ett betänkande eller ett utlåtande ska lägga fram yrkandet under överläggningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 3 § första stycket, kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Bestämmelsen har också kompletterats med ett nytt första stycke som innebär att utskottet får anses yrka bifall till sina förslag genom sitt betänkande eller utlåtande. På så sätt korresponderar bestämmelsen med de följande bestämmelserna om att vid omröstningen ska proposition ställas på de yrkanden som lagts fram. Detta innebär t.ex. att talmannen, då kammaren fattar beslut i ärendet, kan ställa proposition på utskottets förslag även om inga talare är anmälda då ärendet behandlas i kammaren och ingen således uttryckligen har lagt fram några yrkanden.

Bestämmelsen har också ändrats för att förtydliga att om en ledamot vill yrka bifall till eller avslag på ett förslag så måste detta ske innan överläggningen avslutas.

Ingen saklig ändring är avsedd med ändringarna.

Återförvisning och hänvisning till ett annat utskott

5 § Ett ärende, i vilket ett utskott har avgett ett betänkande eller ett utlåtande, ska återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Kammaren får hänvisa ärendet till ett annat utskott för ytterligare beredning. Om det samtidigt finns ett yrkande om detta och ett yrkande om återför-

visning, ska yrkandet om återförvisning prövas först. Om återförvisning beslutas, faller yrkandet om hänvisning till ett annat utskott.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 kap. 10 § och är kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Förutsättningar för ärendenas avgörande

6 § Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit att överläggningen är avslutad.

Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott får tas upp till avgörande endast vid ett sammanträde som i kallelsen och på föredragningslistan angetts som arbetsplenum.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 4 § första stycket och är kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Förfarandet vid beslut av kammaren

Ställande av proposition till beslut

7 § Talmannen ställer proposition till beslut utifrån de yrkanden som lagts fram under överläggningen.

Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller mot denna lag, ska han eller hon besluta att inte ställa proposition och ange skäl för detta beslut. Om kammaren begär proposition, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller mot denna lag, ska talmannen ställa proposition.

Vad som föreskrivs i andra stycket om prövning av ett yrkandes grundlagsenlighet gäller inte frågan om 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen är tillämpligt på ett visst lagförslag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 kap. 9 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Avgörande

8 § Ett ärende avgörs med acklamation eller, om en ledamot begär det, genom omröstning.

Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas, ska ärendet avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ett ärende ska, om det behövs, delas upp på skilda beslut.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 4 § andra stycket och tredje stycket första meningen och är kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Avgörande genom acklamation

9 § När ett ärende ska avgöras genom acklamation, ska talmannen ställa proposition på de yrkanden som har lagts fram under överläggningen och som kan ställas mot varandra. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen tillkännager hur beslutet har blivit enligt hans eller hennes uppfattning och befäster det med ett klubbslag, om inte omröstning begärs av någon ledamot.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 5 och är kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Språkliga ändringar har gjorts.

Avgörande genom omröstning

10 § När ett ärende ska avgöras genom omröstning ska de yrkanden som har lagts fram under överläggningen ställas mot varandra. Det yrkande som enligt talmannens uppfattning bifallits med acklamation, eller det yrkande som talmannen bestämmer, utgör huvudförslag vid omröstningen. Mot huvudförslaget ställs ett annat yrkande som motförslag.

Om det finns fler än ett yrkande som kan ställas mot huvudförslaget, ska kammaren först i ett eller flera förberedande beslut avgöra vilket yrkande som ska vara motförslag i huvudomröstningen.

Omröstningen sker öppet. I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 7 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag. Talmannen tillkännager hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med ett klubbslag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 6 § och är kompletterad så att den även ska gälla utlåtanden enligt nuvarande 10 kap. 5, 6 och 8 §§. Vissa språkliga ändringar har gjorts för att förtydliga bestämmelserna om förfarandet. Termerna "huvudproposition" respektive "kontraposition" har ersatts med "huvudförslag" respektive "motförslag" för att motsvara den terminologi som numera används i kammaren. Ingen ändring i sak är avsedd.

Omröstningsförfarandet

Tilläggsbestämmelse 11.10.1 Omröstning sker vid en i förväg fastställd tidpunkt eller efter särskild förvarning.

När en omröstning ska ske, ska talmannen upprätta en omröstningsproposition. Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas i ett visst fall, ska det anges i omröstningspropositionen. Omröstningspropositionen ska läsas upp och underställas kammaren för godkännande.

Omröstning ska ske elektroniskt eller, när det inte kan ske, med namnupprop.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.6.1. Bestämmelsen har dock ändrats språkligt och redaktionellt. Omröstningsförfarandet med uppresning ska inte tillämpas annat än i undantagsfall. Ändringen behandlas i avsnitt 3.1.

Rösträkning vid elektronisk omröstning

Tilläggsbestämmelse 11.10.2 Vid en elektronisk omröstning registreras hur varje ledamot har röstat.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.6.2 andra stycket. Genom att göra regeln till en egen tilläggsbestämmelse tydliggörs förfarandets ställning som huvudregel.

Rösträkning vid omröstning med namnupprop

Tilläggsbestämmelse 11.10.3 Vid en omröstning med namnupprop ska talmannen uppmana två ledamöter att föra anteckningar över omröstningen. De vice talmännen ropas upp först och därefter övriga ledamöter valkretsvis. Något av följande svar ska avges: ja, nej, avstår. Vid röstningen registreras hur varje ledamot har röstat.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.6.2 tredje stycket. Bestämmelsen har placerats i en egen tilläggsbestämmelse efter regeln om elektronisk omröstning för att dess ställning som ett alternativt omröstningsförfarande ska bli tydligt.

Den nuvarande regeln om att de ledamöter som ska bistå i omröstningen ska ta plats vid talmansbordet har tagits bort.

Omröstning genom uppresning

Tilläggsbestämmelse 11.10.4 Om talmannen finner det lämpligt, får omröstning i stället ske genom uppresning. Om resultatet av uppresningen är oklart eller om en ledamot begär rösträkning, ska omröstning ske elektroniskt eller med namnupprop.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 5.6.1 tredje stycket. Bestämmelsen har utformats så att omröstning genom uppresning sker först efter att talmannen särskilt har beslutat om det. Ändringen behandlas i avsnitt 3.1.

Förfarandet vid omröstning med uppresning

Tilläggsbestämmelse 11.10.5 Vid en omröstning med uppresning uppmanar talmannen först de ledamöter som vill rösta ja att resa sig och därefter de ledamöter som vill rösta nej att resa sig.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.6.2 första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Lika röstetal i förberedande omröstning

11 § Om det blir lika röstetal vid en förberedande omröstning om vilket yrkande som ska vara motförslag, avgörs utgången genom lottning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 7 § första stycket. Bestämmelsen har ändras språkligt för att korrespondera mot den terminologiska ändringen i 10 §. Med begreppet förberedande omröstning avses omröstning som sker för att fastställa motförslag i huvudomröstningen. Ingen saklig ändring är avsedd.

Lika röstetal i huvudomröstning

12 § Om det blir lika röstetal i en huvudomröstning, ska ärendet i sin helhet bordläggas för en ny omröstning vid nästa beslutstillfälle.

Om det blir lika röstetal vid nästa omröstning, ska talmannen ställa proposition på förslag om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Ärendet ska återförvisas om minst hälften av de röstande förenar sig om detta. Återförvisas inte ärendet ska det avgöras genom lottning.

Efter återförvisning ska ärendet på nytt tas upp till behandling i sin helhet. Om det blir lika röstetal vid huvudomröstningen, ska ärendet avgöras genom lottning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 7 § andra och tredje styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Återförvisning av ett lagstiftningsärende som har avgjorts genom delbeslut

13 § Om avgörandet i ett lagstiftningsärende har delats upp på två eller flera beslut, får kammaren omedelbart efter det sista delbeslutet på förslag av talmannen eller en ledamot besluta att ärendet ska återförvisas till utskottet

för ytterligare beredning. Om riksdagen beslutar om återförvisning, har delbesluten fallit.

Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Beslut med särskild beslutsregel

14 § Finns fler än ett förslag till beslut för vilka är föreskrivet annan ordning än för beslut i allmänhet, ska kammaren först välja ett av förslagen med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet. Därefter avgörs om det valda förslaget ska antas eller förkastas, enligt den beslutsregel som gäller för förslaget. Förfarandet tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och ett yrkande har lagts fram om att något av dem ska vila i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning i fråga om samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, ska endast en omröstning äga rum.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 9 §. Språkliga ändringar har gjorts.

När ärenden ska avgöras

Tidsram för ärendenas avgörande

15 § Ett ärende ska avgöras under den valperiod då det har väckts. Riksdagen får dock besluta att behandlingen får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

Ett ärende som gäller statens budget för närmast följande budgetår ska avgöras före budgetårets början om det inte utan olägenhet för beslut om statens budget kan avgöras senare.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak nuvarande 5 kap. 10 § första och andra styckena. Bestämmelsen har ändrats och anger huvudregeln om att ett ärende ska avgöras under valperioden.

Beslut om uppskov

Tilläggsbestämmelse 11.15.1 Beslut om att behandlingen av ett ärende får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod fattas av riksdagen på

förslag av berört utskott. Riksdagen får även utan sådant förslag besluta om uppskov.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.10.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Uppskov med avgörande av ärenden i särskilda fall

16 § Ett ärende som väckts under en period då kammaren inte sammanträder vilken sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod ska anses uppskjutet till det första riksmötet i nästa valperiod. Detsamma gäller om kammaren inte sammanträder på grund av ett beslut av talmannen med anledning av ett extra val.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 5 kap. 10 § första stycket. Bestämmelsen har ändrats språkligt för att motsvara de ändringar som gjorts som en konsekvens av att riksdagsarbetet pågår under hela riksmötet.

Slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val

17 § Ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 14–17 §§ regeringsformen ska avgöras vid det första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt bestämmelserna först får fattas, om inte förslaget i ärendet dessförinnan förkastas. Riksdagen får besluta att skjuta upp avgörandet till ett annat riksmöte. Ärendet ska dock avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov i samband med extra val ska bestämmelserna i 16 § tillämpas.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till ett annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid en folkomröstning, ska det berörda utskottet anmäla detta till kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 11 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Förslag till beslut om uppskov i ett ärende som har vilat över ett val

Tilläggsbestämmelse 11.17.1 Beslut om uppskov med slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 17 § första stycket fattas på förslag av det berörda utskottet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.11.1. Redaktionella ändringar har gjorts.

Särskilt förfarande för vissa ärenden

Beslut om statens budget

18 § Riksdagen får genom lag besluta att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden.

Om riksdagen har fattat ett beslut enligt första stycket, ska riksdagen fastställa en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen ska ange vilket belopp de utgifter som hör till utgiftsområdet högst får uppgå till under det närmast följande budgetåret. Riksdagen ska också fastställa en beräkning av inkomsterna på statens budget för detta budgetår. Utgiftsramarna och beräkningen av inkomsterna ska fastställas genom ett enda beslut.

Beslut om anslag eller andra utgifter i staten för närmast följande budgetår får inte fattas innan ett beslut fattats enligt andra stycket. Anslag eller andra utgifter i staten fastställs för varje utgiftsområde genom ett enda beslut.

Beslut om anslag för löpande budgetår som innebär att en utgiftsram påverkas får inte fattas innan ett beslut om godkännande av en ändrad utgiftsram fattats.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 12 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Utgiftsområden

Tilläggsbestämmelse 11.18.1 Statsutgifterna ska hänföras till följande utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 3 Skatt, tull och exekution, 4 Rättsväsendet, 5 Internationell samverkan, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 7 Internationellt bistånd, 8 Migration, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 13 Integration och jämställdhet, 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 15 Studiestöd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, 19 Regional tillväxt, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m. och 27 Avgiften till Europeiska unionen.

Beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som ska innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.12.1.

Yrkande om att ett lagförslag ska vila

19 § Ett yrkande enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader får läggas fram när utskottets betänkande över förslaget har bordlagts.

Om det samtidigt finns ett yrkande enligt första stycket och ett yrkande om att förslaget ska förkastas, ska yrkandet om att förslaget ska förkastas prövas innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 1 andra stycket och 4 § tredje stycket. Bestämmelserna om ärenden enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen har samlats.

Skriftligt yrkande om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse 11.19.1 Ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader ska läggas fram skriftligen.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 5.1.2. Uppgiften om att ett yrkande om möjligt ska tas upp på föredragningslistan har flyttats till bestämmelserna om föredragningslistan i 6 kap. Språkliga ändringar har också gjorts.

Omröstning om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse 11.19.2 Finns ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader, och uppnås vid omröstningen inte den majoritet som krävs för omedelbart antagande av förslaget, ska förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt 2 kap. 22 § tredje stycket regeringsformen, om inte konstitutionsutskottet redan har yttrat sig i ärendet.

Om konstitutionsutskottet har förklarat att förfarandet är tillämpligt, ska riksdagen på nytt pröva om förslaget ska avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det till det utskott som har berett ärendet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.4.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Avgörande av vilande lagförslag

20 § Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen ska prövas före utgången av följande kalenderår.

Om ett annat lagförslag har ett nära samband med ett lagförslag som vilar enligt den i första stycket nämnda bestämmelsen, får riksdagen på förslag av berört utskott besluta att det ska avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget.

Om ett ärende som avses i denna paragraf inte kan avgöras inom föreskriven tid till följd av beslut om extra val, ska det avgöras snarast möjligt efter det att den nyvalda riksdagen har sammanträtt.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 10 tredje stycket och 5.10.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Meddelanden om riksdagens beslut

Riksdagens skrivelser

21 § Om ett riksdagsbeslut kräver verkställighet, ska det organ som har att verkställa beslutet underrättas genom en skrivelse. Riksdagens beslut med anledning av en proposition eller en framställning ska alltid genom en skrivelse meddelas regeringen respektive det riksdagsorgan som lämnat framställningen.

Ett beslut om ett motiverat yttrande rörande subsidiaritetsprincipen ska meddelas Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Ett beslut om avslag enligt 9 kap. 19 § tredje stycket på ett initiativ eller ett förslag ska meddelas Europeiska rådets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 kap. 13 § samt 10 kap. 6 § sjunde stycket och 8 § sjätte stycket. I bestämmelsen har de tre nuvarande bestämmelserna om riksdagsskrivelser skrivits ihop till en paragraf. Språkliga ändringar har gjorts.

Undertecknande av riksdagens skrivelser

Tilläggsbestämmelse 11.21.1 Riksdagens skrivelser undertecknas av talmanen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5.13.1 första stycket. Uppgiften att skrivelserna sätts upp av kammarkansliet har tagits bort.

Andra stycket i nuvarande 5.13.1 har tagits bort eftersom utskotten får del av informationen genom riksdagens ärendehanteringssystem varför det inte behöver ske genom skrivelser.

12 kap. Val inom riksdagen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
– utgångspunkter för val och valbarhet (2–5 §§),
– formerna för val (6–10 §§),

- överklagande (11 och 12 §§),
- vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör (13–15 §§) och
- val inom utskott och andra riksdagsorgan (16 och 17 §§).

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 1 §. Bestämmelsen har kompletterats och beskriver innehållet i kapitlet.

Utgångspunkter för val och valbarhet

Valberedningen

2 § *Val inom riksdagen ska beredas av en särskild valberedning, utsedd inom riksdagen, om inte något annat är föreskrivet.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 2 § första stycket.

Val som inte ska beredas av valberedningen

Tilläggsbestämmelse 12.2.1 Valberedningen bereder inte val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som ska inträda som tillfällig riksföreståndare, talman och vice talmän. Valberedningen bereder inte heller val som enligt någon bestämmelse i denna lag ska beredas i särskild ordning.

Bestämmelsen motsvarar del av nuvarande 7.2.2 första stycket. Bestämmelsen har förkortats och innehåller endast uppgift om de val som valberedningen inte bereder och som inte finns reglerade på annan plats i riksdagsordningen.

Kallelse till sammanträden

Tilläggsbestämmelse 12.2.2 Valberedningen sammanträder samma dag som den utses på kallelse av talmannen. Därefter sammanträder valberedningen på kallelse av ordföranden.

Bestämmelserna i 7 kap. 15 §, tilläggsbestämmelserna 7.14.1 andra stycket och 7.14.2–7.14.4 tillämpas också på valberedningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.2.3. Språkliga ändringar har gjorts.

Krav på svenskt medborgarskap

3 § *Endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen.*

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 11 § första stycket. Uppgiften om att det krävs svenskt medborgarskap för att väljas till JO eller riksrevisor har tagits bort dels på grund av att det regleras i regeringsformen, dels på grund av att det är något som överensstämmer med huvudregeln som framgår av denna paragraf och därmed inte utgör ett sådant undantag som behöver framgå.

Skyldighet att kvarstå i uppdrag

4 § Den som har valts till ett uppdrag får inte lämna uppdraget utan att riksdagen medger det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 11 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Kommittén har övervägt om bestämmelsen bör finnas kvar. Frågan har diskuterats mot bakgrund av att bestämmelsen inte i alla delar har den verkan Grundlagberedningen tänkte sig (SOU 1972:15 s. 295). Kommittén kan bl.a. konstatera att bestämmelsen inte ger valda personer någon rätt till ledighet, jfr bl.a. tjänstledighetsförordningen (1984:111) där denna bestämmelse inte anförs som grund för statsanställdas rätt till tjänstledighet.

Emellertid finns goda skäl för att behålla bestämmelsen eftersom den just reglerar skyldigheten att kvarstå i uppdraget till dess riksdagen medger annat. En sådan skyldighet är viktig inte minst för valda befattningshavare eftersom den som valts till ett uppdrag inte kan avsäga sig uppdraget, exempelvis efter påtryckningar, om inte riksdagen medger det.

Tidpunkt för val och valens giltighet

5 § Ett val som avser tid motsvarande riksdagens valperiod ska genomföras snarast efter valperiodens början och gälla till dess att riksdagen genomför ett nytt val under nästa valperiod, om inte annat är föreskrivet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 6 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Formerna för val

Val av innehavare av visst uppdrag

6 § Ska en innehavare av ett visst uppdrag väljas för sig, ska valet genomföras med acklamation.

Om någon ledamot begär det, ska valet ske med slutna sedlar. Vid val av en person är den vald som har fått flest röster, om inte annat är föreskrivet i denna lag. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottning. Bestämmelser om förfarandet vid val med slutna sedlar finns i tilläggsbestämmelser.

Om det organ eller den grupp som berett valet har lagt fram ett enhälligt förslag, ska valet med slutna sedlar ske först vid ett följande sammanträde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 3 § tredje stycket och 4 § fjärde stycket. De nuvarande bestämmelserna om val av en person har sammanförts i en bestämmelse. De tilläggsbestämmelser som åsyftas i andra stycket är 12.8.1–12.8.3 och 12.8.5.

Val av flera personer på gemensam lista

7 § Vid val som avser två eller flera personer får valberedningen lägga fram en gemensam lista. Listan ska innehålla namn på så många personer som valet avser och ska godkännas av alla ledamöter som har deltagit i valberedningens sammanträde eller av alla utom en.

Talmannen ska framställa förslag om den gemensamma listan för kammaren och, vid bifall, förklara de på listan upptagna personerna valda.

Val med slutna sedlar ska ske, om det begärs av minst så många riksdagsledamöter som motsvarar den kvot som man får, om samliga röstberättigade ledamöters antal delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, ska den avrundas till närmaste högre hela tal. Detta val ska äga rum vid ett följande sammanträde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 3 § första och andra styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Val med slutna sedlar

8 § Ett val ska ske med slutna sedlar, om inte annat följer av 6 eller 7 § eller av annan huvudbestämmelse i denna lag.

Om två eller flera personer ska väljas genom val med slutna sedlar, fördelas platserna proportionellt mellan varje gruppering av riksdagsledamöter som uppträder under gemensam beteckning vid valet (proportionellt val).

Platserna fördelas mellan grupperingar genom att en plats i taget tilldelas den gruppering som för varje gång får det högsta jämförelsetalet. Jämförelsetalet är lika med grupperingens röstetal, så länge grupperingen inte har tilldelats någon plats. Därefter beräknas jämförelsetalet genom att grupperingens röstetal delas med det antal platser som grupperingen har tilldelats, ökat med 1. Vid lika jämförelsetal ska avgörandet ske genom lottnings.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 4 § första–tredje styckena. En definition av proportionellt val har införts. En gruppering av riksdagsledamöter som uppträder tillsammans har ändrats till att kallas uppträdande under gemensam beteckning i stället för särskild för att undvika konflikt med defini-

tionen av parti i regeringsformen där särskild beteckning nämns. Språkliga ändringar har gjorts. Ingen saklig ändring är avsedd.

Förfarande vid val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse 12.8.1 Vid val med slutna sedlar ska talmannen uppmana tre ledamöter att biträda när valsedlarna öppnas och granskas samt två att föra anteckningar över valet.

Ledamöterna ropas upp i den ordning som anges i tilläggsbestämmelse 11.10.3 och lämnar sin valsedel till talmannen.

Sedan samtliga godkända valsedlar har lästs upp av talmannen och antecknats av kammarsekreteraren och de två ledamöterna, jämförs anteckningarna över valet.

Talmannen fastställer resultatet av valet och tillkännager det för kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.4.4. Uppgiften om var talmannen ska uppmana ledamöterna att ta plats för att assistera vid valet har tagits bort.

Förfarande vid fler val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse 12.8.2 Om två eller flera val med slutna sedlar ska genomföras, får talmannen, om inte en ledamot yrkar annat, bestämma att valsedlarna i samtliga val ska lämnas innan sammanräkning görs i något av valen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.4.5. Språkliga ändringar har gjorts.

Valsedelns form och ogiltighet

Tilläggsbestämmelse 12.8.3 Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg. De får innehålla uppgift om det val de gäller.

En valsedel är ogiltig om den är försedd med något kännetecken som uppenbarligen har förts på valsedeln med avsikt.

Om en ledamot i ett val har lämnat mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Om sedlarna har samma innehåll, ska dock en av valsedlarna betraktas som giltig vid sammanräkningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.4.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Valsedeln vid proportionellt val

Tilläggsbestämmelse 12.8.4 Vid proportionellt val ska det på valsedeln finnas en beteckning i ord för en viss gruppering av riksdagsledamöter. Efter denna beteckning förs namnen upp i en följd under varandra.

En valsedel är ogiltig om den

1. saknar beteckning för en gruppering av riksdagsledamöter,
2. innehåller mer än en beteckning eller
3. saknar namn på en valbar kandidat.

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar,
2. namnet är överstruket,
3. det inte klart framgår vem som avses eller
4. ordningen mellan namnet och något annat namn på valsedeln inte klart framgår.

Ordningföljden mellan kandidatnamnen inom varje gruppering av riksdagsledamöter ska bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 14 kap. 10 § vallagen (2005:837). Om flera kandidater får lika stora jämförelsetal, ska valet avgöras genom lottning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.4.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Valsedeln vid val av en person

Tilläggsbestämmelse 12.8.5 Vid val av en person ska det på valsedeln finnas ett kandidatnamn.

En valsedel är ogiltig om

1. den innehåller två eller flera kandidatnamn,
2. den innehåller namnet på en kandidat som inte är valbar,
3. namnet är överstruket,
4. det inte klart framgår vem som avses eller
5. den innehåller en beteckning på en gruppering av riksdagsledamöter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.4.3. Hänvisningen i det nuvarande sista stycket har tagits bort eftersom det endast är en upplysning. Övriga ändringar är av språklig karaktär och ingen saklig ändring är avsedd.

Suppleantval

9 § *Vid val som avser två eller flera personer ska också suppleanter väljas till minst samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet. Vad som gäller för val av ordinarie ledamöter tillämpas även på suppleanter.*

Efter ett val till ett organ får riksdagen besluta om ändring av antalet suppleanter så länge det inte understiger antalet ordinarie ledamöter.

Utan att antalet suppleanter i ett utskott eller i EU-nämnden utökas får en ersättare som har kallats till tjänstgöring utses till suppleant i ett utskott eller i EU-nämnden om den lediga riksdagsledamöten tillhör utskottet eller nämnden. Då tillämpas det förfarande som anges i 14 §.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Val av utökat antal suppleanter

Tilläggsbestämmelse 12.9.1 Frågor om att välja ett större antal suppleanter än som ursprungligen valts bereds av valberedningen.

Suppleantval som föranleds av en utökning av antalet suppleanter ska ske så snart det kan ske.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.8.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Antal suppleanter

Tilläggsbestämmelse 12.9.2 Suppleanter ska väljas till samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet eller särskilt beslutas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.8.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Suppleanternas tjänstgöring

10 § En frånvarande ledamots plats i ett organ intas av en suppleant som hör till samma parti-grupp, om inte annat är föreskrivet. Om detta inte kan ske, har suppleanterna företräde i den ordning som de har valts eller, om valet har skett med gemensam lista, i den ordning som de har förts upp på listan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 9 §. Språkliga ändringar har gjorts. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 5.6.

Överklagande

Överklagande av val med slutna sedlar

11 § Val med slutna sedlar får överklagas av en riksdagsledamot till Valprövningsnämnden. Valet gäller även om det har överklagats.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 5 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Former för överklagande

Tilläggsbestämmelse 12.11.1 Ett överklagande ska vara skriftligt och vara ställt till Valprövningsnämnden men ges in till Riksdagsförvaltningen. Överklagandet ska ha kommit in till Riksdagsförvaltningen inom fem dagar från den dag då resultatet av valet meddelades i kammaren.

När tiden för överklagande har gått ut, ska talmannen vid ett sammanträde med kammaren tillkännage samtliga överklaganden som har kommit in. Talmannen ska bestämma när förklaring över överklagandena ska ha kommit in till Valprövningsnämnden.

När förklaringstiden har gått ut, ska talmannen genast sända skrivelserna med överklaganden till Valprövningsnämnden. Talmannen bör skyndsamt lämna ett yttrande över överklagandena till Valprövningsnämnden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.5.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Valprövningsnämndens beslut

Tilläggsbestämmelse 12.11.2 Om en föreskrift i 6 § andra stycket, 8 § eller tilläggsbestämmelserna 12.8.1–12.8.5 har blivit åsidosatt vid ett val, ska Valprövningsnämnden upphäva valet och förordna om omval.

Omval ska förordnas endast om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Om felet kan avhjälpas genom förnyad sammanräkning eller någon annan mindre ingripande åtgärd, ska Valprövningsnämnden i stället uppdraga åt talmannen att vidta denna rättelse.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.5.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Förvaring av valsedlar m.m.

Tilläggsbestämmelse 12.11.3 Valsedlar och annat valmaterial ska förvaras under betryggande säkerhet till dess att valet har vunnit laga kraft.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.5.3. Språkliga ändringar har gjorts.

Nytt val efter överklagande

12 § Har en ny ledamot tagit plats i riksdagen med anledning av att utgången av ett val till riksdagen har blivit ändrad efter ett överklagande, ska val som riksdagen har genomfört dessförinnan under valperioden göras om, om det begärs av minst tio riksdagsledamöter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 7 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör

Obehörighet

13 § Den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen, ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd, om inte annat är föreskrivet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 10 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Val av efterträdare i ett organ

14 § Om någon som har valts till ett organ, som vid valperiodens början tillsattes genom val av två eller flera personer, lämnar sitt uppdrag i förtid, ska den eller de partigrupper som han eller hon var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den anmälda efterträdaren vald. Om en sådan anmälan inte görs eller om mer än en person anmäls, utser talmannen en efterträdare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 12 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Kompletteringsval

15 § Om en plats blir ledig i förtid och det ursprungliga valet avsåg endast en person, ska val för den återstående tiden hållas. Vid kompletteringsvalet ska samma förfarande tillämpas som vid det ursprungliga valet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 12 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Val inom utskott och andra riksdagsorgan

Val av ordförande i ett organ

16 § Ett organ vars ledamöter helt eller delvis väljs av riksdagen väljer inom sig en ordförande och en eller flera vice ordförande, om inte annat är föreskrivet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 13 §.

Val inom ett riksdagsorgan

17 § Val inom ett organ som avses i 16 § ska ske med acklamation eller, om någon ledamot begär det, med slutna sedlar. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 14 § och 7.14.1 sista meningen. Bestämmelsen om lottning har flyttats till huvudbestämmelsen för att tydliggöra hur ett val avgörs och för att överensstämja med bestämmelserna om val med slutna sedlar i 8 §.

Valsedelns form

Tilläggsbestämmelse 12.17.1 Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7.14.1 första meningen. Språkliga ändringar har gjorts.

13 kap. Riksdagsorgan och nämnder

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),*
- Riksrevisionen (5–8 §§),*
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),*
- nämnder (13–16 §§),*
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (17 och 18 §§),*
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (19–22 §§) och*
- åtal (23 §).*

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Riksdagens ombudsmän

Ombudsmännens organisation och uppgifter

2 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 6 § regeringsformen välja ombudsmän som ska utöva tillsyn över tillämpningen av lagar och andra författningar i offentlig verksamhet.

Riksdagens ombudsmän ska vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och

bestämmer inriktningen av verksamheten i stort. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. En ställföreträdande ombudsman ska ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 11 § första och andra styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Konstitutionsutskottets samråd med ombudsmännen

Tilläggsbestämmelse 13.2.1 Konstitutionsutskottet ska, på eget initiativ eller på begäran av någon av riksdagens ombudsmän, samråda med en ombudsman i frågor om ombudsmännens arbetsordning eller i andra frågor av organisatorisk art.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.11.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Val av ombudsmän

3 § *Riksdagens ombudsmän samt ställföreträdande ombudsmän väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman.*

Valet av en ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året.

Valet av en ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 11 § tredje och fjärde styckena i de delar de avser bestämmelser om val. Språkliga ändringar har gjorts.

Beredning av val av ombudsmän

Tilläggsbestämmelse 13.3.1 Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksdagens ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.11.2. Språkliga ändringar har gjorts. Beredningen av val av riksdagens ombudsmän har behandlats av kommittén och redovisas i avsnitt 6.1.

Entledigande av ombudsman

4 § *Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet entlediga en ombudsman eller en ställföreträdande ombudsman som inte har riksdagens förtroende.*

Om en ombudsman avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja en efterträdare för en ny fyraårsperiod.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 11 § fjärde och femte styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksrevisionen

Riksrevisorernas organisation och uppgifter

5 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 8 § regeringsformen välja tre riksrevisorer. En av riksrevisorerna ska vara riksrevisor med administrativt ansvar och svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som ska ha denna uppgift.

En riksrevisor får inte vara i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt föräldrabalken. En riksrevisor får inte heller inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka riksrevisorns självständiga ställning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 12 § första, tredje och fjärde styckena. Bestämmelsen har ändrats redaktionellt för att ha samma uppbyggnad som bestämmelserna om riksdagens ombudsmän. Hänvisningen i andra stycket avser bestämmelserna om förvaltare i 11 kap. 7 § föräldrabalken. Ingen saklig ändring är avsedd.

Val av riksrevisorer

6 § Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Valet av en riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året. En riksrevisor kan inte väljas om.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 12 § andra stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Beredning av val av riksrevisorer

Tilläggsbestämmelse 13.6.1 Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksrevisorer.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.12.1. Språkliga ändringar har gjorts. Beredningen av val av riksrevisorerna har behandlats av kommittén och redovisas i avsnitt 6.1.

Riksrevisorers anmälningsskyldighet

Tilläggsbestämmelse 13.6.2 En riksrevisor ska skriftligen anmäla följande förhållanden till riksdagen

1. innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,
2. avtal av ekonomisk karaktär med tidigare arbetsgivare, såsom avtal om löne- eller pensionsförmån som utges under tid som omfattas av uppdraget i Riksrevisionen,
3. avlönad anställning som inte är av endast tillfällig karaktär,
4. inkomstbringande självständig verksamhet som bedrivs vid sidan av uppdraget som riksrevisor,
5. uppdrag hos en kommun eller ett landsting, om uppdraget inte är av endast tillfällig karaktär och
6. andra anställningar och uppdrag eller annat ägande som kan antas påverka uppdragets utförande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.12.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Entledigande av riksrevisor

7 § Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet skilja en riksrevisor från uppdraget.

Om en riksrevisor avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja efterträdare för en ny sjuårsperiod.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 13 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksrevisionens parlamentariska råd

8 § Riksdagen väljer för valperioden Riksrevisionens parlamentariska råd.

Rådet består av en riksdagsledamot från varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 §. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer bland rådets ledamöter en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljs var för sig.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 14 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Utrikesnämnden och krigsdelegationen

Utrikesnämnden

9 § Riksdagen väljer för valperioden ledamöter i Utrikesnämnden enligt bestämmelserna i 10 kap. 12 § regeringsformen.

I Utrikesnämnden är de vice talmännen suppleanter för talmannen. Antalet valda suppleanter ska vara nio.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Sammanträden i Utrikesnämnden

10 § Utrikesnämnden sammanträder inom stängda dörrar. Statsministern får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant, ett statsråd eller en tjänsteman är närvarande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 9 §.

Protokoll vid Utrikesnämndens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 13.10.1 Vid Utrikesnämndens sammanträden ska protokoll föras. Sekreterare hos nämnden förordnas av regeringen.

Suppleanter i Utrikesnämnden ska alltid underrättas om nämndens sammanträden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.9.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Försäkran om tystnadsplikt

Tilläggsbestämmelse 13.10.2 En ledamot, suppleant eller tjänsteman ska första gången han eller hon är närvarande vid ett sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att följa åtagande om tystnadsplikt enligt 10 kap. 12 § regeringsformen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.9.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Krigsdelegationen

11 § Riksdagen ska enligt 15 kap. 2 § regeringsformen välja en krigsdelegation inom sig.

Krigsdelegationen består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter, som riksdagen väljer för riksdagens valperiod. Delegationen väljer inom sig vice ordförande enligt 12 kap. 16 §. En riksdagsledamot

är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen även om han eller hon tillhör regeringen. Suppleanter ska inte utses till krigsdelegationen.

Om en ledamot får varaktigt förhinder när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses en annan riksdagsledamot till ersättare på det sätt som anges i 12 kap. 14 §.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 15 §. Bestämmelsen har kompletterats med att delegationen ska välja vice ordförande inom sig.

Förberedelse av krigsdelegationens arbete

Tilläggsbestämmelse 13.11.1 Krigsdelegationens ordförande och vice ordförande ska förbereda delegationens verksamhet för den händelse att delegationen träder i riksdagens ställe.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.15.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Krigsdelegationens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 13.11.2 Bestämmelserna i 7 kap. 15 § samt tilläggsbestämmelserna 7.14.1 andra stycket och 7.14.2–7.14.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.15.2. Språkliga ändringar har gjorts.

Förordnande att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe

12 § För beslut att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe enligt 15 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid förhinder för talmannen, en vice talman, eller på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter.

Förhandlingarna leds av talmannen, av en vice talman eller, om ingen av dem är närvarande, av ålderspresidenten.

Om det vid omröstning till beslut blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 10 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Nämnder

Valprövningsnämnden

13 § Riksdagen ska välja en valprövningsnämnd och till nämnden välja ordförande och ledamöter enligt bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen om ordföranden tillämpas också på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 2 §. Bestämmelsen har kompletterats med en inledning om att riksdagen ska välja en valprövningsnämnd.

Statsrådsarvodesnämnden

14 § Statsrådsarvodesnämnden består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 4 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Beredning av val till Statsrådsarvodesnämnden

Tilläggsbestämmelse 13.14.1 Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Statsrådsarvodesnämnden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.4.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

15 § Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 5 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Beredning av val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

Tilläggsbestämmelse 13.15.1 Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.5.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksdagens överklagandenämnd

16 § Riksdagens överklagandenämnd består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och inte vara ledamot av riksdagen, och fyra andra ledamöter, valda inom riksdagen. Ordföranden väljs särskilt. Val till överklagandenämnden avser riksdagens valperiod.

För ordföranden ska det finnas en ersättare. Bestämmelser om ordföranden ska tillämpas även på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden i överklagandenämnden tillämpas samma förfarande som vid val av talman.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 5 § andra tredje och fjärde styckena. Språkliga ändringar har gjorts.

Delegationer till mellanfolkliga organisationer

Delegationer som väljs av riksdagen

17 § Om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 6 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Nordiska rådet

Tilläggsbestämmelse 13.17.1 Riksdagen väljer årligen tjugo ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. De väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val till delegationen har ägt rum.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.6.1. Eftersom valet av delegationen enligt den nuvarande ordningen gäller för riksmötet infaller vid varje riksmötes inledande en period då Sverige står utan delegation. För att överensstämma med bestämmelsen i artikel 47 i Helsingforsavtalet har tilläggsbestämmelsen ändrats så att valet ska ske årligen och gälla till dess nästa val äger rum.

Europarådet

Tilläggsbestämmelse 13.17.2 Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens mandatperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.6.2. Den har ändrats så att namnet på den församling som delegationen deltar i är korrekt angivet.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

Tilläggsbestämmelse 13.17.3 Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.6.3. Den har ändrats så att namnet på den församling som delegationen deltar i är korrekt angivet.

Delegationer som utses av talmannen

18 § Partigrupperna nominerar ledamöter till delegationerna till Interparlamentariska unionen respektive den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet.

Talmannen beslutar efter samråd med gruppledarna om sammansättningen av delegationerna. Beslutet gäller för den tid som talmannen bestämmer.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 6.4.

Andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen

Riksföreståndare

19 § Om val av riksföreståndare, vice riksföreståndare eller en person som ska tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare enligt 5 kap. 5 och 7 §§ regeringsformen ska ske med slutna sedlar, tillämpas förfarandet som gäller för val av talman. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 3 §. Språkliga ändringar har gjorts.

Riksbankens fullmäktige

20 § Val av fullmäktige i Riksbanken enligt 9 kap. 13 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 7 §.

Hinder mot att vara ledamot i Riksbankens fullmäktige

Tilläggsbestämmelse 13.20.1 En ledamot i fullmäktige i Riksbanken får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller
4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget som fullmäktig.

En ledamot får inte heller vara underårig, i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, ska riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar ska anmälas till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.7.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Ledamöter i konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen

21 § Riksdagen ska inom sig välja ledamöter och suppleanter i konvent som inrättas för att förbereda fördragsändringar inom Europeiska unionen. Om ett riksdagsval äger rum under tiden som ett konvent arbetar, ska riksdagen efter riksdagsvalet genomföra ett nytt val av ledamöter och suppleanter i konventet. Vid valet tillämpas i övrigt bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 12 kap. 6–8 och 11 §§ samt för suppleanternas tjänstgöring 12 kap. 10 §.

Konventsledamöter ska lämna information om konventets arbete vid sammanträden med kammaren.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 7 §.

Ytterligare bestämmelser

22 § Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ samt utse representanter i visst fall.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 kap. 16 §.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Tilläggsbestämmelse 13.22.1 Riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1).

Stiftelsen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.16.1.

Domarnämnden

Tilläggsbestämmelse 13.22.2 Riksdagen väljer i enlighet med bestämmelserna i 4 § lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare två ledamöter som representerar allmänheten i Domarnämnden och en personlig ersättare för var och en av dem.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8.16.2.

Åtal

23 § Åtal mot nedan angivna befattningshavare för ett brott begånget i utövningen av hans eller hennes uppdrag eller anställning får beslutas

1. endast av finansutskottet när det gäller åtal mot en fullmäktig i Riksbanken eller en ledamot av Riksbankens direktion,

2. endast av konstitutionsutskottet när det gäller åtal mot en ledamot av riksdagsstyrelsen, Valprovsnämnden eller Riksdagens överklagandenämnd, mot en av riksdagens ombudsmän, riksrevisorerna eller mot riksdagsdirektören.

Bestämmelserna i första stycket om åtal mot en ledamot av Riksbankens direktion ska inte tillämpas i fråga om ett brott begånget i utövningen av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 8 §. Språkliga ändringar har gjorts.

14 kap. Riksdagsförvaltningen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- Riksdagsförvaltningen (2 och 3 §§),
- Riksdagsförvaltningens ledning (4–7 §§) och
- överklagande (8 §).

Bestämmelsen är ny och beskriver innehållet i kapitlet.

Riksdagsförvaltningen

Riksdagsförvaltningens uppgifter

2 § Riksdagsförvaltningen ska, när det gäller riksdagen och riksdagens myndigheter, i den omfattning riksdagen bestämmer

1. ansvara för centrala förhandlingar med de fackliga organisationerna samt företräda riksdagens myndigheter i sådana tvister,
2. upprätta förslag till anslag på statens budget, dock inte för Riksrevisionen,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, och
4. besluta om föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i 1–3.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 4 §. Punkt 1 i listan har anpassats till lydelsen i instruktionen för Riksdagsförvaltningen (2011:745).

Kanslier för utskotten och EU-nämnden

Tilläggsbestämmelse 14.2.1 Utskotten och EU-nämnden biträds av kanslier som ingår i Riksdagsförvaltningen.

Chefen för ett kansli ska vara svensk medborgare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 2 §. Eftersom utskottens och EU-nämndens kanslier ingår i Riksdagsförvaltningen har bestämmelsen gjorts till en tilläggsbestämmelse till huvudbestämmelsen om Riksdagsförvaltningen.

Bistånd med sakuppgifter

Tilläggsbestämmelse 14.2.2 Riksdagens ledamöter och organ ska ha tillgång till bistånd med sakuppgifter för riksdagsarbetet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 7 §. Syftet med den nuvarande bestämmelsen är att reglera ledamöters och organs rätt till bistånd med information och sakuppgifter. I det avseendet är biblioteket en viktig och självklar del. Andra delar av biståndet med sakuppgifter anges dock inte särskilt. Det finns därför inte några sakliga skäl att särskilt ange biblioteket. Bestämmelsen har vidare gjorts till en tilläggsbestämmelse till huvudbestämmelsen om Riksdagsförvaltningen. Någon ändring av nuvarande sakförhållanden är inte avsedd.

Instruktion för Riksdagsförvaltningen

3 § Riksdagen beslutar om instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 3 §.

Riksdagsförvaltningens ledning

Riksdagsdirektör

4 § Riksdagsdirektören är chef för Riksdagsförvaltningen, låter föra protokollet vid sammanträden med kammaren, expedierar riksdagens beslut, är sekreterare i krigsdelegationen och biträder i övrigt talmannen i riksdagsarbetet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 1 § första stycket. Språkliga ändringar har gjorts.

Val av riksdagsdirektör

5 § Riksdagen väljer riksdagsdirektör. Valet äger rum vid början av riksmötet närmast efter ett ordinarie val till riksdagen. Valet gäller från valtillfället, eller annan tidpunkt som riksdagen beslutar, för tiden till dess ett nytt val av riksdagsdirektör har genomförts och den då valde har tillträtt tjänsten.

Vid val med slutna sedlar är den vald som får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna. Om en sådan röstövertikt inte uppnås, sker ett nytt val. Om inte heller då någon får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna, bereds valet på nytt.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 1 § andra och tredje styckena. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att riksdagsdirektören, efter ett beslut av riksdagen, kan få tillträda tjänsten vid en senare tidpunkt än valtillfället. Ändringen behandlas i avsnitt 6.2.

Beredning av val av riksdagsdirektör

Tilläggsbestämmelse 14.5.1 Valet av riksdagsdirektör ska beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9.1.1. Språkliga ändringar har gjorts.

Avskedande av riksdagsdirektör

6 § Riksdagen får på begäran av riksdagsstyrelsen avskeda en riksdagsdirektör som grovt har åsidosatt sina åligganden mot riksdagen.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 6.2.

Tillförordnad riksdagsdirektör

7 § Om riksdagen står utan riksdagsdirektör, ska riksdagen välja en tillförordnad riksdagsdirektör för tiden till dess att en ordinarie riksdagsdirektör har valts och tillträtt.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 6.2.

Överklagande

Överklagande av förvaltningsbeslut

8 § Beslut av ett riksdagsorgan i ett förvaltningsärende som får överklagas enligt särskilda bestämmelser, prövas av allmän förvaltningsdomstol i de fall som riksdagen bestämmer och i övriga fall av Riksdagens överklagandenämnd.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 kap. 5 § första stycket.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2014, då riksdagsordningen (1974:153) ska upphöra att gälla.

2. Om det i lag eller annan författning hänvisas till bestämmelser i riksdagsordningen (1974:153) som har ersatts genom bestämmelser i denna lag, ska i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

3. Föreskrifter som har meddelats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) och som gäller när denna lag träder i kraft ska anses meddelade enligt denna lag.

4. Beslut som har fattats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses fattade med stöd av denna lag.

5. Val som har genomförts med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses genomförda med stöd av denna lag.

6. Ärenden som väckts inom riksdagen före den 1 september 2014 men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt denna lag.

Den nya riksdagsordningen bör träda i kraft den 1 september 2014. Den tidpunkten ligger i nära anslutning till att valperioden avslutas. Arbetet i riksdagen kan antas vara begränsat fram till dess att den nyvalda riksdagen sammanträder efter valet.

Bilaga

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om

- a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,*
- b) lagstiftning om radio, television och film,*
- c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,*
- d) press- och partistöd,*
- e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,*
- f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,*
- g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,*
- h) den kommunala självstyrelsen,*
- i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet samt*
- j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.*

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

- a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,*
- b) kredit- och fondväsendet,*
- c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,*
- d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,*
- e) den kommunala ekonomin,*
- f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,*
- g) statens egendom och upphandling i allmänhet,*
- h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,*
- i) budgettekniska frågor samt*
- j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.*

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

- a) taxering och skattebetalning,*
- b) folkbokföring,*
- c) exekutionsväsendet samt*
- d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.*

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

- a) domstolarna,*
- b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,*
- c) åklagarväsendet,*
- d) polisväsendet,*

- e) rättsmedicinen,*
- f) kriminalvården,*
- g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar samt*
- h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.*

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

- a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utskökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,*
- b) försäkringsavtalsrätt,*
- c) bolags- och föreningsrätt,*
- d) skadeståndsrätt,*
- e) transporträtt,*
- f) konkursrätt,*
- g) konsumentpolitik,*
- h) internationell privaträtt,*
- i) lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttsligt slag,*
- j) bostadspolitik,*
- k) vattenrätt,*
- l) bebyggelseplanläggning,*
- m) byggnadsväsendet,*
- n) fysisk planering,*
- o) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet samt*
- p) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.*

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

- a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,*
- b) bistånd till andra länders utveckling,*
- c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt*
- d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.*

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

- a) totalförsvar,*
- b) samhällets räddningstjänst,*
- c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,*
- d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,*
- e) sjö- och kustövervakning,*
- allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt*
- f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.*

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmän försäkring,
- b) allmän pension,
- c) arbetsskadeförsäkring,
- d) ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
- e) svenskt medborgarskap,
- f) migration samt
- g) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

- a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
- c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
- d) alkoholpolitiska åtgärder,
- e) hälso- och sjukvård,
- f) sociala ärenden i övrigt samt
- g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
- b) folkbildning,
- c) ungdomsverksamhet,
- d) internationellt kulturellt samarbete,
- e) idrotts- och friluftsvksamhet,
- f) trossamfundet i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- g) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
- h) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

- a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
- b) högre utbildning och forskning,
- c) studiestöd samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

- a) vägar och vägtrafik,
- b) järnvägar och järnvägstrafik,
- c) hamnar och sjöfart,

- d) flygplatser och luftfart,*
- e) post,*
- f) elektroniska kommunikationer,*
- g) it-politik samt*
- h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.*

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

- a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,*
- b) vädertjänst,*
- c) naturvård,*
- d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning samt*
- e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.*

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,*
- b) industri och hantverk,*
- c) handel,*
- d) immaterialrätt,*
- e) energipolitik,*
- f) regional tillväxtpolitik,*
- g) statlig företagsamhet,*
- h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet samt*
- i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv.*

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

- a) arbetsmarknadspolitik,*
- b) arbetslivspolitik med arbetsrätt,*
- c) integration,*
- d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,*
- e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning samt*
- f) anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.*

Bestämmelserna i bilagan motsvaras av nuvarande 4.6.1–4.6.15. Frågan behandlas i avsnitt 5.4.

De har ändrats redaktionellt i fråga om numrering och punktuppställning. Vissa språkliga ändringar har också gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

8.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

1 § Riksdagens ombudsmän är enligt 13 kap. 2 § riksdagsordningen fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Härutöver kan finnas en eller flera ställföreträdande ombudsmän.

Chefsjustitieombudsmannen och justitieombudsmännen har i den omfattning som anges i 2 § tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden.

4 § Ombudsmännen *ska* verka för att brister i lagstiftningen avhjälps. Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om en författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får en ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 9.16.5 till riksdagsordningen eller till regeringen.

En justitieombudsman ska samråda med chefsjustitieombudsmannen innan *han eller hon* gör framställning enligt första stycket.

12 § Enligt 13 kap. 2 § riksdagsordningen är chefsjustitieombudsmannen administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Chefsjustitieombudsmannen ansvarar inför riksdagen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att Riksdagens ombudsmän *hushållar väl* med statens medel.

Chefsjustitieombudsmannen ska, efter samråd med övriga ombudsmän, i arbetsordning meddela bestämmelser om organisationen av verksamheten och om ansvarsområden för var och en av ombudsmännen, besluta om verksamhetsplan för myndigheten samt besluta om årsredovisning och förslag till anslag på statsbudgeten för Riksdagens ombudsmän.

Bestämmelser om internrevision finns i lagen (2006:999) med ekonomisk-administrativa bestämmelser m.m. för *Riksdagsförvaltningen*, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Ändringarna i 1, 4 och 12 §§ är endast redaktionella och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

2 kap.

1 § Ledamöter av fullmäktige får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,

3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller

4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktig.

Ledamöterna får inte heller vara underåriga, i konkurs, underkastade näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, ska riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar ska anmälas till riksdagen.

Denna bestämmelse finns i tilläggsbestämmelsen 13.20.1 till riksdagsordningen.

4 kap.

1 § Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 9.16.4 till riksdagsordningen eller till regeringen.

Innan en framställning till riksdagen eller regeringen görs ska fullmäktige och direktionen samråda med varandra.

Ändringarna i är endast redaktionella och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter

7 § Beslut varigenom Riksdagens överklagandenämnd prövat en dit överklagad fråga får inte överklagas.

Ett beslut som avses i 4 § första stycket överklagas hos Högsta förvaltningsdomstolen om talan förs av en enskild eller av en kommunal myndighet.

Ett beslut om inkomstgaranti eller efterlevandeskydd överklagas enligt bestämmelserna i 16 kap. lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter eller 12 kap. den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet.

Övriga beslut överklagas i enlighet med 14 kap. 8 § riksdagsordningen hos Riksdagens överklagandenämnd.

Ändringen i är endast redaktionell och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter

4 kap.

3 a § Riksdagsstyrelsen eller den som riksdagsstyrelsen bestämmer fattar beslut om en riksdagsledamots utrikes tjänsteresa.

Riksdagsstyrelsen fastställer ett belopp per valperiod för en riksdagsledamots enskilda utrikes tjänsteresa. Medel som inte använts till sådan tjänsteresa ska överföras till Riksdagsförvaltningen.

Regler om utrikes tjänsteresa på uppdrag av partigrupp i riksdagen finns i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.

Ändringen är en konsekvens av att bestämmelsen om utskottens utrikesresor tas bort ur riksdagsordningen.

8.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen

2 § Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer. En av riksrevisorerna är riksrevisor med administrativt ansvar och svarar för den administrativa ledningen av myndigheten.

Om riksrevisor med administrativt ansvar är förhindrad att fatta beslut i en fråga som denne ska besluta om, och beslutet är brådskande, får i första hand den riksrevisor som har varit riksrevisor längst tid och i andra hand den riksrevisor som är äldst, fatta beslut i frågan.

Vid Riksrevisionen ska också Riksrevisionens parlamentariska råd finnas.

I 13 kap. 5, 6 och 8 §§ riksdagsordningen finns bestämmelser om val av riksrevisorer och Riksrevisionens parlamentariska råd.

10 § Av 9 kap. 16 § första och fjärde styckena riksdagsordningen framgår att *Riksrevisionen* eller riksrevisorerna var för sig får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör Riksrevisionens kompetens, organisation, personal och verksamhetsformer.

En riksrevisor får göra framställningar enligt första stycket först efter samråd med övriga riksrevisorer.

14 a § Vid Riksrevisionen ska föras en förteckning över sådana finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument och som innehas av arbetstagare, uppdragstagare och andra funktionärer i Riksrevisionen med särskild insynställning.

De arbetstagare, uppdragstagare och funktionärer som riksrevisorerna gemensamt bestämmer är skyldiga att till Riksrevisionen anmäla innehav och

ändringar i innehav av finansiella instrument. Anmälningsskyldighet enligt denna paragraf gäller inte för riksrevisorerna.

I tillägsbestämmelsen 13.6.2 till riksdagsordningen finns bestämmelser om att en riksrevisor skriftligen ska anmäla innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument samt vissa andra förhållanden till riksdagen.

Ändringarna i 2, 10 och 14 a §§ är endast redaktionella och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

39 kap.

5 c § Sekretess gäller i ärende om val av riksdagsdirektör för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

Sekretess gäller inte beslut i ärende eller uppgift om den som har blivit vald.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tio år.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 6.2.

5 d § Sekretess gäller i ärende om val av en riksdagens ombudsman eller en riksrevisor för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om en enskild kandidats identitet, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

Sekretess gäller inte beslut i ärende eller uppgift om den som har blivit vald.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tio år.

Bestämmelsen är ny och behandlas i avsnitt 6.1.

41 kap.

1 § För uppgift om vad som har förekommit vid sammanträde med riksdagens kammare tillämpas sekretessbestämmelserna i denna lag endast om sammanträdet har hållits inom stängda dörrar.

För uppgift som har tagits in i kammarens protokoll gäller sekretess enligt denna lag endast i de fall som avses i 15 kap. För uppgift i annat riksdagens protokoll eller beslut tillämpas endast bestämmelserna i 15 kap., 19 kap. 7 § och, när det gäller yttranden som nedtecknats vid EU-nämndens överläggningar med regeringen enligt tillägsbestämmelsen 7.14.5 riksdagsordningen, 16 kap. denna lag.

Andra stycket har ändrats som en konsekvens av ändringen i riksdagsordningen i fråga om uppteckningar från EU-nämndens överläggningar med regeringen. Frågan om stenografiska uppteckningar behandlas i avsnitt 3.9.

2 § Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt för riksdagsledamöter och för tjänstemän i riksdagen finns i 10 kap. 12 § regeringsformen samt *6 kap. 8 § och 7 kap. 19 §* riksdagsordningen.

Hänvisningarna i paragrafen har ändrats som en följd av den nya riksdagsordningen.

44 kap.

1 § Rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av

1. beslut enligt 10 kap. 12 § tredje stycket andra meningen regeringsformen,
2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen,
3. 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,
4. *6 kap. 8 §* riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt, och
5. beslut enligt *7 kap. 19 §* riksdagsordningen, när det är fråga om uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt.

Hänvisningarna i paragrafen har ändrats som en följd av den nya riksdagsordningen.

8.8 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)

2 kap.

3 § Om riksdagen enligt *11 kap. 18 §* riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden, ska regeringen i budgetpropositionen redovisa en beräkning av hur utgifterna fördelas på utgiftsområden för det andra och tredje tillkommande budgetåret.

10 kap.

3 § Regeringen ska i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de av riksdagen beslutade målen. Om riksdagen enligt *11 kap. 18 §* riksdagsordningen har beslutat att hänföra statens utgifter till utgiftsområden ska redovisningen vara anpassad till utgiftsområdena.

Ändringarna i 2 kap. 3 § och 10 kap. 3 § är endast redaktionella och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

1 § Riksdagsförvaltningen är en myndighet under riksdagen med uppgift att biträda riksdagen.

Riksdagsförvaltningen ska

1. tillhandahålla resurser och service för talmannens, kammarens, utskottens och övriga riksdagsorgans verksamhet samt för riksdagsledamöterna och partikanslierna,
2. svara för de myndighetsfunktioner och förvaltningsuppgifter som anges i *14 kap. 2 §* riksdagsordningen,
3. informera om riksdagens arbete och frågor som rör EU och
4. vårda och bevara de byggnader och samlingar som riksdagen och Riksdagsförvaltningen disponerar.

Riksdagsförvaltningen ska därutöver biträda riksdagens nämndmyndigheter enligt vad som sägs i 2 och 7 a §§. Riksdagens nämndmyndigheter är

- a. Partibidragsnämnden,
- b. Riksdagens arvodesnämnd,
- c. Statsrådsarvodesnämnden,
- d. Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna,
- e. Riksdagens överklagandenämnd,
- f. Valprövningsnämnden och
- g. Riksdagens ansvarsnämnd.

Ändringen i 1 § andra stycket 2 är redaktionell och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

Ändringen i andra stycket 3 innebär att uppgiften att handlägga ärenden om riksdagens internationella kontakter har tagits bort. Frågor om internationell kontaktverksamhet har i likhet med vad som gäller för EU-frågor blivit en integrerad del av riksdagens arbete. Av samma skäl som anförs för att dela upp riksdagsordningens nuvarande kapitel om EU-frågor bör inte frågor om internationell kontaktverksamhet särskilt nämnas. Sådana frågor är dessutom ofta närmare knutna till den politiska verksamheten än till förvaltningsfrågor.

10 a § Riksdagsstyrelsen får meddela föreskrifter om utskottens och EU-nämndens utrikesresor.

Bestämmelsen är ny och motsvarar nuvarande 4 kap. 19 § andra stycket riksdagsordningen. Frågan bör regleras i instruktionen för Riksdagsförvaltningen och inte i riksdagsordningen. Bestämmelsen har kompletterats med en uppgift om att riksdagsstyrelsens föreskrifter utöver utskottens studieresor även får omfatta EU-nämndens utrikesresor. Utöver det är inte någon saklig ändring avsedd.

8.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:881) med instruktion för Statsrådsarvodesnämnden

3 § Enligt 13 kap. 14 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

Ändringen är endast redaktionell och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:882) med instruktion för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

3 § Enligt 13 kap. 15 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två övriga ledamöter.

Ändringen är endast redaktionell och beror på ny paragrafnumrering i riksdagsordningen.

8.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:884) med instruktion för Riksdagens överklagandenämnd

1 § Bestämmelser om Riksdagens överklagandenämnds uppgifter finns i 14 kap. 8 § riksdagsordningen, lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter samt i föreskrifter som meddelas av Riksdagsförvaltningen.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

3 § Enligt 13 kap. 16 § riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och fyra övriga ledamöter.

Ändringarna i 1 och 3 §§ är endast redaktionella och beror på ny paragraf-numrering i riksdagsordningen.

Bilaga 1 Kommittédirektiv

Översyn av riksdagsordningen

Beslut vid riksdagsstyrelsens sammanträde den 26 september 2012 (dnr 049-3142-2011/12).

Sammanfattning av uppdraget

En parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen och bestående av ledamöter på gruppledarnivå sammankallas med uppdrag att göra en samlad översyn av riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt.

I uppdraget ingår att

- göra en genomgång av huvud- respektive tilläggsbestämmelserna i syfte att renodla dessa vad gäller detaljeringsgrad och betydelse
- överväga om det är möjligt och lämpligt att närmare precisera innebörden av följdmotionsrätten, såväl allmänt sett som i fråga om olika typer av förslag
- följa upp tillämpningen av bestämmelserna om förlängd motionstid och överväga om det finns skäl att utvidga möjligheten att förlänga motionstiden
- överväga om det finns skäl för och om det är möjligt att utforma regleringen av vilka utskott som ska finnas och fördelningen av ärendena mellan utskotten på ett mer flexibelt sätt än vad som är fallet i dag
- se över nuvarande ordning för riksdagsärendenas avgörande och överväga om det är möjligt och lämpligt att förenkla beslutsförfarandet i kammaren
- överväga om det finns skäl att stärka minoritetsskyddet vid utskottsarbetet
- analysera den konstitutionella betydelsen och innebörden av riksdagens tillkännagivanden
- överväga om det finns skäl att införa en tydligare reglering av utskottens initiativrätt och beredningen av sådana initiativ
- se över regelverket kring inkallande av riksdagen vid avbrott i kammarens arbete
- se över nuvarande former för nominering av riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna och överväga om nomineringsförfarandet kan göras mer öppet
- följa upp och se över det nya regelverket om val av riksdagsdirektör
- överväga om reglerna om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot och ersättare bör ändras så att ersättare kan träda in i fler fall

- överväga vilka författningsändringar och organisatoriska förändringar ett mer kontinuerligt arbete i kammaren året om skulle kräva
- överväga om det räcker med att hålla namnuppprop vid det första sammanträdet i kammaren under en valperiod
- göra en språklig och lagteknisk översyn av riksdagsordningen.

Kommittén är oförhindrad att aktualisera och överväga även andra frågeställningar som regleras i riksdagsordningen. Uppdraget omfattar däremot inte att lägga fram förslag som kräver ändringar i regeringsformen.

Om kommittén vid sina överväganden finner att regelverket behöver ändras, ska kommittén lägga fram erforderliga lagförslag.

Kommittén ska biträdas av sakkunniga, experter och sekreterare och är oförhindrad att inrätta referens- och arbetsgrupper.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2013.

Bakgrund

Åren 1973–1974 genomfördes en total författningsreform, varvid 1809 års regeringsform ersattes av den nu gällande regeringsformen. Samtidigt antogs en ny riksdagsordning. Regeringsformen innehåller grundläggande bestämmelser om bl.a. statskicketets grunder, fri- och rättigheter, regeringen, riksdagen och riksdagsarbetet. Kompletterande regler om riksdagen och riksdagsarbetet finns i riksdagsordningen, som i konstitutionellt hänseende intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag. De väsentligaste föreskrifterna om riksdagens organisation och arbetsformer inryms i huvudbestämmelser, medan detaljreglerna återfinns i tillägsbestämmelser. Tillägsbestämmelserna motsvarar i huvudsak den tidigare gällande riksdagsstadgan. Riksdagsordningen kompletteras av bestämmelser i lagen (2011:1175) med instruktion för riksdagsförvaltningen.

Riksdagsordningen (RO) är uppdelad på 10 kapitel. I 1 kap. finns föreskrifter om riksmötets början och slut, talmannens och riksdagsstyrelsens ledning av riksdagsarbetet och ledighet från uppdraget som riksdagsledamot. 2 kap. innehåller bestämmelser om kammarsammanträdena, bl.a. om talmannens uppgifter, kallelse, offentlighet, föredragnings- och talarlista samt ledamöternas yttranderätt. Dessa bestämmelser är av mer allmän karaktär och preciseras genom förfaranderegler i andra kapitel i riksdagsordningen. Frågor rörande riksdagsärendenas väckande behandlas i 3 kap. Där finns regler om regeringens, ledamöters och riksdagsorgans initiativrätt samt de tidsramar inom vilka propositioner och motioner måste väckas. För riksdagsärenden råder ett beredningstvång, vilket innebär att alla väckta ärenden ska remitteras till utskott för beredning. Närmare regler om det, liksom om utskottsindelning och arbetet i utskotten, har tagits in i 4 kap. Formerna för ärendenas slutliga avgörande och omröstningsförfarandet behandlas i 5 kap.

Närmare bestämmelser om ledamöters rätt enligt 13 kap. 5 § regeringsformen (RF) att framställa interpellationer och frågor till statsråd finns i 6 kap.

Gemensamma regler för val till organ och uppdrag som förrättas av kammaren, bl.a. vad gäller valbarhet, överklagande och skyldighet att åta sig ett uppdrag, har tagits in i 7 kap. I 8 kap. behandlas närmare val av vissa befattningshavare och organ, bl.a. talman, riksföreståndare, riksbanksfullmäktige, utrikesnämnd, krigsdelegation och riksdagens ombudsmän. Kapitlet innehåller även särskilda regler för utseende av ledamöter i svenska delegationer i mellanfolkliga organisationer. I 9 kap. har sammanförts bestämmelser om riksdagens personal och om förvaltningen inom riksdagen. Där finns även regler om ledamöternas arvoden och andra ekonomiska villkor. Slutligen behandlas i 10 kap. frågor om riksdagens arbete med EU-frågor, bl.a. regeringens skyldighet att informera riksdagen om EU-arbetet, information från EU:s institutioner, utskottens arbete på området, hanteringen av EU-dokument och EU-nämnden. Vidare finns det i kapitlet närmare föreskrifter om den s.k. subsidiaritetskontrollen, dvs. den prövning som de nationella parlamenten enligt EU-fördraget ska göra av om ett utkast till lagstiftningsakt på EU-nivå strider mot subsidiaritetsprincipen.

Tidigare utredningar

Spörsmål rörande riksdagen och riksdagsarbetet har övervägts tidigare i en rad skilda sammanhang under de senaste decennierna, bl.a. inom ramen för Riksdagsutredningen, Riksdagskommittén och EUMOT-utredningen.

Riksdagsutredningen tillsattes hösten 1990 och hade i uppdrag att se över frågor kring budgetprocessen, utskottsorganisationen, motionsrätten samt riksdagens arbete med uppföljning, utvärdering och revision. Uppdraget redovisades åren 1993–1994 i tre betänkanden vilka låg till grund för en rad författningsändringar. Dessa ändringar innebar bl.a. en övergång från brutet budgetår till kalenderår, införande av rambeslutsmodell, en förlängning av riksmötet och inrättandet av EU-nämnden (1993/94:TK1-3, bet. 1993/94:KU18 och bet. 1994/95:KU2).

I december 1998 tillkallade Talmanskonferensen en kommitté, *Riksdagskommittén*, med uppdrag att se över och utvärdera vissa frågor rörande riksdagens arbetsformer, nämligen den parlamentariska ledningsorganisationen, utskottens arbete med uppföljning och utvärdering, budgetprocessen och riksdagens hantering av EU-frågor. Kommitténs huvudbetänkande, *Riksdagen inför 2000-talet*, presenterades i februari 2001. Som en följd av kommitténs arbete reglerades utskottens uppgift att följa upp och utvärdera riksdagens beslut i riksdagsordningen. Vidare antogs riktlinjer för riksdagens arbete med EU-frågor och för utskottsarbetet. Kommittén fick sedermera också i uppdrag att göra en lagteknisk och språklig översyn av riksdagsordningen. Uppdraget redovisades i denna del våren 2002 i betänkandet *Moderniserad riksdagsordning* (2002/03:RS1). Betänkandet innehöll förslag till ändringar i riksdagsordningen som innebar att fast praxis på olika områden kom till uttryck i lagtexten, att talmannen fick rätt att avvisa interpellationer och frågor, att

förslagsrätten för riksdagsorgan begränsades och att en minoritet av utskottsledamöter kunde få till stånd ett utskottssammanträde. Riksdagsstyrelsen och riksdagen ställde sig i allt väsentligt bakom de föreslagna ändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 2003 (bet. 2002/03:KU15, rskr. 2002/03:130).

I november 2002 fick Riksdagskommittén i uppdrag av riksdagsstyrelsen att fortsätta sitt arbete med beredningen av vissa frågor rörande utvecklingen av riksdagens arbetsformer. I huvudbetänkandet Riksdagen i en ny tid (2005/06:RS3) behandlade kommittén bl.a. frågeställningar rörande utskottsindelningen, ärendefördelningen mellan utskotten, motionsinstitutet, forsknings- och framtidsfrågor, uppföljning och utvärdering, riksmötet, debattformer och jämställdhet i riksdagen. Förslagen föranledde ändringar i riksdagsordningen som innebar att utskottens roll i EU-arbetet stärktes, att lag- och bostadsutskotten ersattes av ett civilutskott och ändringar i debattformerna i kammaren (2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21).

I april 2009 tillsattes en utredning med uppgift att följa upp riksdagens arbete med bl.a. EU-frågor och motionshanteringen. Utredningen, som antog namnet *EUMOT-utredningen*, redovisade sitt uppdrag i december 2010 i två rapporter (2010/11:URF2 och 2010/11:URF3). Förslagen har i dagsläget inte föranlett lagstiftning. Vissa förslag är dock alltjämt föremål för beredning inom Riksdagsförvaltningen.

Grundlagsutredningen, som tillsattes i juli 2004, hade i uppdrag att göra en samlad översyn av regeringsformen. Uppdraget redovisades 2008 i slutbetänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125) och föranledde bl.a. ett stort antal ändringar i riksdagsordningen av i huvudsak konsekvenskaraktär (prop. 2009/10:80, bet. 2009/10:KU19). Grundlagsutredningen övervägde bl.a. frågor rörande riksdagens tillkännagivanden till regeringen. Utredningen kom fram till att gällande ordning fungerade i allt väsentligt väl och att det inte borde införas någon reglering av riksdagens tillkännagivanden.

Spörsmål rörande riksdagsordningen och riksdagens arbetsformer har även aktualiseras motionsvis. Från senare års motioner kan nämnas frågeställningar rörande ledamöternas placering i kammaren, en modernisering av voteringsförfarandet, utskottsindelningen, fördelningen av ärenden mellan utskotten, motions- och interpellationsinstitutet, samt införande av öppna sammanträden i utskotten och i EU-nämnden (se bl.a. bet. 2008/09KU15 och 2009/10:KU11).

Pågående utredningsarbete

Som angetts i det föregående hade EUMOT-utredningen i uppdrag att överväga bl.a. riksdagens arbete med EU-frågor. Utredningens förslag i detta avseende vad gäller möjligheten för riksdagen att lämna utlåtanden över förslag till rättsakter, regeringens samrådsskyldighet och en ändrad sammansättning av EU-nämnden har beretts vidare av en utredare inom Riksdagsförvaltningen, biträdd av en beredningsgrupp. Utredaren presenterade sina be-

dömningar och förslag i juni 2012 i en rapport till riksdagsdirektören. Rapporten är för närvarande föremål för vidare överväganden inom riksdagen.

Riksdagen företräds på den internationella arenan av ledamöter som ingår i olika delegationer i parlamentariska församlingar och konferenser, exempelvis Europarådets parlamentariska församling, Nordiska rådet, Interparlamentariska unionen (IPU) och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (PA-UfM), Östersjökonferensen och den arktiska parlamentarikerkonferensen. Delegationerna i IPU och PA-UfM utses av riksdagsstyrelsen och lämnar årligen en redogörelse för sin verksamhet till styrelsen. Sedan våren 2012 överlämnar riksdagsstyrelsen redogörelserna till kammaren där de debatteras. Övriga delegationer utses genom val av riksdagen och lämnar varje år en redogörelse för sin verksamhet. Redogörelserna debatteras i kammaren. Med anledning av en framställning från ordförandena i de svenska delegationerna i IPU och PA-UfM uppdrog riksdagsdirektören i juni 2012 åt centralkansliet vid kammarkansliet att utreda dels de rättsliga förutsättningarna för att utse de svenska delegationerna genom val av riksdagen, dels olika former för att behandla delegationernas årliga redogörelse för sin verksamhet i kammaren. Centralkansliet fick även i juni 2012 i uppdrag att utreda förutsättningarna för att i riksdagsordningen reglera de möten som varje år förekommer mellan talmannen, utrikesutskottet och de svenska delegationerna i den arktiska parlamentarikerkonferensen och Östersjökonferensen. Uppdragen ska redovisas senast den 15 oktober 2012.

Riksdagsdirektören uppdrog vidare i juni 2012 åt centralkansliet att överväga och utreda förutsättningarna för att införa en möjlighet för talmannen att i undantagsfall och under särskilda förhållanden, exempelvis vid tekniska hinder, behandla och avgöra ärenden och val i en annan ordning än vad som framgår av den föredragningslista som enligt 2 kap. 7 § första stycket RO ska upprättas till varje sammanträde i kammaren. Även det uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober 2012.

Behovet av en översyn

Riksdagsordningen har nu varit i kraft i närmare 40 år. Under denna tid har förutsättningarna för riksdagen och riksdagsarbetet i flera avseenden förändrats, bl.a. genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen och teknikutvecklingen. Som redovisats i det föregående har olika frågeställningar som regleras i riksdagsordningen varit föremål för överväganden i skilda sammanhang. Det har också under årens lopp gjorts ett stort antal ändringar och tillägg i författningstexten. Någon samlad översyn av riksdagsordningen har dock inte gjorts. De partiella reformer och författningsändringar som förekommit har också lett till att lagstiftningen i viss mån förlorat i överskådlighet och språklig konsekvens.

Mot den bakgrunden finns det nu ett behov av att på ett samlat och övergripande sätt se över riksdagsordningen, såväl materiellt som språkligt och

lagtekniskt, i syfte att uppnå en ändamålsenlig lagstiftning som uppfyller högt ställda krav på konsekvens och överskådlighet.

Uppdraget

En parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen och partigruppernas särskilda företrädare sammankallas med uppdrag att göra en samlad och genomgripande översyn av riksdagsordningen med anslutande lagstiftning, såväl materiellt som språkligt och lagtekniskt. I det följande redovisas ett antal frågor som kommittén särskilt ska uppmärksamma inom ramen för sitt arbete. Kommittén är dock oförhindrad att aktualisera och överväga även andra frågeställningar som regleras i riksdagsordningen. Uppdraget omfattar däremot inte att lägga fram förslag som kräver ändringar i regeringsformen.

Om kommittén vid sina överväganden finner att regelverket behöver ändras, ska kommittén lägga fram erforderliga lagförslag.

Indelningen i huvud- respektive tilläggsbestämmelser

Den riksdagsordning som gällde till och med 1974 utgjorde grundlag. Den var inte bara en arbetsordning för riksdagen utan innehöll även grundläggande regler om riksdagens sammansättning och om val till riksdagen. Sådana regler finns numera, sedan 1974 års författningsreform, i regeringsformen. Där finns även vissa särskilt viktiga föreskrifter om riksdagen och riksdagsarbetet som anses vara väsentliga för statskicket.

I den nuvarande riksdagsordningen skiljer man mellan huvudbestämmelser, som endast kan ändras genom två beslut eller med kvalificerad majoritet, och tilläggsbestämmelser, som kan ändras på samma sätt som vanlig lag. Sistnämnda regler motsvarar i huvudsak regleringen i den tidigare gällande riksdagsstadgan och har inte ansetts ha så stor betydelse för minoritetens arbetsvillkor att det finns behov av särskilda procedurer och skyddsmekanismer för att ändra reglerna.

Som framhållits i det föregående har det sedan 1975 gjorts ett stort antal tillägg och ändringar i riksdagsordningen. Det finns exempel på regler bland huvudbestämmelserna där det kan diskuteras om inte regeln i stället hör hemma bland tilläggsbestämmelserna. Kommittén ska därför göra en genomgång av huvud- respektive tilläggsbestämmelserna i syfte att renodla dessa vad gäller detaljeringsgrad och betydelse. En utgångspunkt för arbetet ska vara att den normhierarki mellan å ena sidan regeringsformen och å andra sidan riksdagsordningen som den kommit till uttryck i 1974 års författningsreform ska ligga fast.

Följd motionsrätten

Enligt 4 kap. 4 § RF får varje ledamot väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning i enlighet med vad som närmare regleras i

riksdagsordningen. Ledamöternas förslagsrätt kan bl.a. utövas genom den s.k. följd motionsrätten. Sålunda föreskrivs det i 3 kap. 11 § RO att motioner med anledning av en proposition, en skrivelse, framställning eller en redogörelse får väckas inom femton dagar från den dag då den anmäldes i kammaren. Om det finns särskilda skäl får riksdagen på förslag av talmannen besluta att förlänga motionstiden.

Regleringen av följd motionsrätten är densamma oavsett om det är fråga om en framställning, redogörelse, skrivelse eller proposition. Det görs inte heller någon skillnad mellan olika slags propositioner, exempelvis mellan riktlinjepropositioner såsom vårpropositionen och propositioner med förslag till lagstiftning.

Den närmare innebörden av följd motionsrätten är inte klar. Varken lagtexten eller förarbetena ger någon närmare ledning. En viss praxis har visserligen utmejslats under årens lopp, men det finns trots det skäl att överväga om det är möjligt och lämpligt att närmare precisera innebörden av följd motionsrätten, såväl allmänt sett som i fråga om olika typer av förslag. Som utgångspunkt för arbetet ska gälla att den enskilde riksdagsledamotens initiativrätt utgör en omistlig beståndsdel i det svenska statskicket och att motionsrätten har stor betydelse för den demokratiska processen (jfr SOU 1972:15 s. 262).

Kommittén ska även följa upp tillämpningen av bestämmelserna om förlängd motionstid och överväga om det finns skäl att utvidga möjligheterna att förlänga motionstiden.

Utskottsindelningen och fördelningen av ärenden mellan utskotten

Utmärkande för det svenska riksdagsskicket är att tyngdpunkten i riksdagsarbetet ligger hos utskotten (prop. 1973:90 s. 258 f.). Det är där som beredningen av riksdagsärendena normalt sker. Ett väsentligt drag i systemet är att utskotten är fasta. Endast konstitutions- och finansutskotten är obligatoriska. I övrigt bestämmer riksdagen om utskottsorganisation och ärendefördelning. Sålunda stadgas det i 4 kap. 3 § RF att riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelserna i riksdagsordningen. Skälet till att konstitutions- och finansutskotten är obligatoriska är de speciella uppgifter utskotten har enligt regeringsformen i fråga om granskning av regeringen och budgetarbetet.

Närmare bestämmelser om utskotten och ärendefördelningen finns i riksdagsordningen. Enligt 4 kap. 2 § RO ska riksdagen inom sig för varje valperiod tillsätta ett konstitutionsutskott, ett finansutskott, ett skatteutskott och ett erforderligt antal andra utskott. Valet gäller till valperiodens slut. Av paragrafens andra stycke följer att riksdagen under valperioden även kan tillsätta andra utskott för längst den tid som återstår av valperioden. I tilläggsbestämmelse 4.2.1 räknas nuvarande utskott upp. Det anges vidare att utskotten ska tillsättas av riksdagen senast på åttonde dagen efter första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod.

Konstitutions-, finans- och skatteutskottets uppgifter anges i 4 kap. 4 och 5 §§ RO. Övriga utskotts beredningsområden anges i tilläggsbestämmelse

4.6.1–4.6.15. Närmare bestämmelser om grunderna för fördelningen av ärenden mellan utskotten finns i 4 kap. 6 § RO.

Kommittén ska se över regleringen av utskottsindelningen och överväga om det finns skäl och om det är möjligt att utforma regleringen av vilka utskott som ska finnas och fördelningen av ärendena mellan utskotten på ett mer flexibelt sätt än vad som är fallet i dag.

Avgörande av riksdagsärenden

Närmare bestämmelser om ärendenas avgörande finns i 5 kap. RO. Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på förslag av talmannen funnit att överläggningen är avslutad. Ett utskottsbetänkande får avgöras endast vid ett arbetsplenium. Om det behövs ska avgörandet av ett ärende delas upp på skilda beslut, dvs. punktvis. Huvudregeln är att ärenden avgörs genom acklamation. Om en ledamot begär det, avgörs ett ärende genom omröstning. Om särskilda beslutsregler ska gälla såsom då en kvalificerad majoritet krävs ska omröstning alltid äga rum (5 kap. 4 § RO). När ärendet avgörs genom acklamation ska talmannen ställa proposition på varje yrkande som har lagts fram under överläggningen. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen tillkännager hur beslutet har blivit och befäster detta med ett klubbslag.

Inför alla omröstningar upprättas en omröstningsproposition. Omröstningspropositionen ska godkännas av kammaren innan den får tillämpas. Enligt RO tillämpas den s.k. eliminationsmetoden vid avgörande av ett ärende, dvs. yrkandena elimineras undan för undan genom att två yrkanden alltid ställs mot varandra. En omröstning får ske genom ett upprensingsförfarande. Vid upprensning sker ingen rösträkning. Om talmannen efter omröstning med upprensning tvekar om resultatet eller en ledamot begär rösträkning, sker en ny omröstning genom rösträkning. Rösträkningen sker normalt elektroniskt. Är elektroniken ur funktion sker rösträkningen genom namnupprop.

Frågan om den nuvarande beslutsordningen är onödigt komplicerad och tidskrävande har övervägts tidigare. Dessa överväganden har inte föranlett någon lagändring. Det finns likväl skäl att på nytt se över nuvarande ordning för ärendenas avgörande och överväga om det är möjligt och lämpligt att förenkla beslutsförfarandet i kammaren vid avgörandet av ett ärende.

Utskottens initiativrätt

Ett utskotts rätt att ta ett initiativ till ett ärende regleras i 3 kap. 7 § RO. Där föreskrivs det att ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde. Ett sådant utskottsinitiativ tas genom ett utskottsbetänkande. Utskottsinitiativen delas in i begränsade eller osjälvständiga initiativ respektive obegränsade eller självständiga initiativ. Finansutskottet (FiU) får i ekonomiskt-politiskt syfte väcka förslag även i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde (3 kap. 7 § andra stycket RO).

När det gäller osjälvständiga initiativ har ett utskott, inom ramen för ett till utskottet remitterat ärende, i sitt betänkande alltid kunnat framföra ett annat

förslag än som framförts i ärendet. Det självständiga initiativet däremot är en rätt för utskottet att oberoende av ett från kammaren remitterat ärende väcka förslag inom utskottets beredningsområde. Den rätten infördes för samtliga utskott genom grundlagsreformen 1974. Tidigare fanns den för endast vissa utskott.

Ett självständigt utskottsinitiativ beslutas formellt först när utskottsbetänkandet justeras. Följdmotioner kommer därför inte ifråga. Grundlagberedningen uttalade att man därför i dessa fall har anledning att vara mer generös i sin bedömning av reservationsrätten (se SOU 1969:62 Ny utskottsorganisation). På så sätt kan frånvaron av en rätt att väcka följdmotioner kompenseras.

Konstitutionsutskottet har flera gånger behandlat motioner om utskottsinitiativ (bet. 1995/96:KU6, 1996/97:KU26 och 1997/98:KU26). Utskottet har därvid ansett att utskottens initiativrätt stärker riksdagens ställning och underlättar dess arbetsmöjligheter samt utgått från att utskottens initiativrätt – allmänt och i grundlagsärenden – även fortsättningsvis ska begagnas med varsamhet och att politisk enighet eftersträvas i de fall där initiativ kommer i fråga. Utskotten har förutsatts vara restriktiva med att själva arbeta fram mer omfattande förslag utan beredning inom Regeringskansliet.

Det finns inte några särskilda regler i RO för hur självständiga utskottsinitiativ ska beredas (jfr 4 kap. 1 § RO).

Kommittén ska överväga om det finns skäl att införa en tydligare reglering av utskottens initiativrätt och beredningen av sådana initiativ.

Minoritetsskydd i utskott

I 4 kap. RO finns vissa bestämmelser till skydd för minoriteten i utskottsarbetet. Om minst fem ledamöter i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, ska utskottet begära in upplysningar eller yttrande från en statlig myndighet (4 kap. 11 § andra stycket). Utskottet får avslå en sådan begäran, om utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men uppstår. I så fall ska utskottet i betänkandet redovisa skälen till att begäran avslagits. Samma minoritetsskydd gäller en begäran om inhämtande av yttrande från ett annat utskott (4 kap. 8 §). Om frågan gäller en granskningsrapport från Riksrevisionen inträder ett motsvarande minoritetsskydd när talmannen överlämnar rapporten till utskottet (4 kap. 18 a §). Bestämmelserna i 4 kap. 11 § ska tillämpas, vilket innebär att fem ledamöter kan begära in ett yttrande eller uppgifter från en statlig myndighet. I likhet med vad som gäller vid behandlingen av ett ärende får utskottet avslå en sådan begäran, endast om utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men uppstår.

Det finns även ett minoritetsskydd som gäller subsidiaritetsprövningen. Om en minoritet om minst fem ledamöter i utskottet finner att ett utkast strider mot subsidiaritetsprincipen och begär att utskottet ska lämnade ett utlåtande till kammaren ska utskottet göra det (10 kap. 6 §).

Kommittén ska överväga om det finns skäl att stärka minoritetsskyddet vid utskottsarbetet.

Verksamhet i kammaren under uppehåll

Riksmötet inleds efter ett riksdagsval på femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts. Övriga år inleds ett riksmöte på den dag i september som riksdagen på förslag av riksdagsstyrelsen fastställt vid det föregående riksmötet. Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte börjar. Detta framgår av 1 kap. 2 § RO. Ett riksmöte pågår alltså alltid. Enligt 2 kap. 6 § RO får talmannen efter samråd med riksdagsstyrelsen besluta om vilka uppehåll i kammarens arbete om en vecka eller längre tid som ska förekomma under pågående riksmöte. Normalt beslutas om uppehåll i kammarens arbete under en vecka i månadsskiftet oktober-november, i samband med jul- och nyårshelgerna, under en vecka i februari/mars, under en vecka i samband med påskhelgen och från mitten av juni till mitten av september. Som framgår av lagtexten avser ett sådant beslut uppehåll i kammarens arbete. Annat riksdagsarbete, exempelvis i utskotten, kan således pågå trots ett beslut om uppehåll.

Under senare år besvaras interpellationer under sommaruppehållet. Subsidiaritetsprövningen kan också kräva att kammaren sammanträder under ett uppehåll. Det kan även i övrigt uppkomma behov av ett sådant sammanträde. Utvecklingen har således gått mot en ökad aktivitet i kammaren under sommaruppehållet.

Kommittén ska mot den bakgrunden överväga vilka författningsändringar och organisatoriska förändringar ett mer kontinuerligt arbete i kammaren året om skulle kräva.

Inkallande av riksdagen under uppehåll i kammarens arbete

Enligt 2 kap. 6 § tredje stycket RO får talmannen besluta att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete. Talmannen är skyldig att göra det och inkalla riksdagen om regeringen eller 115 ledamöter begär det. Ett sådant sammanträde ska hållas inom tio dagar från det att en sådan begäran framställdes. Av tillägsbestämmelse 2.6.1 framgår att ett meddelande ska offentliggöras om tidpunkten för det första sammanträdet med kammaren när ett uppehåll i kammararbetet avbryts. Kammarkansliet ska skicka ut underrättelser till ledamöterna om tidpunkten för ett sådant sammanträde med kammaren. Därutöver gäller de allmänna reglerna i 2 kap. 5 § RO om utfärdande av kallelse till sammanträde. Bestämmelserna om att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete har tillämpats vid några tillfällen, bl.a. under jul- och nyårsuppehållet 2004–2005 med anledning av tsunamikatastrofen. Ytterligare ett tillfälle var i slutet av juni 2011. Ett utskottsinitiativ att ändra i sjukförsäkringssystemet hade återremitterats till socialförsäkringsutskottet före sommaruppehållet. Talmannen beslutade på begäran av 137 ledamöter att avbryta sommaruppehållet och kallade till ett bordläggningsplenum och ett arbetsplenum en dryg vecka senare för att behandla det återremitterade ärendet.

Mot bakgrund av de erfarenheter som har gjorts under senare tid finns det anledning att överväga om nuvarande bestämmelser är de mest effektiva och ändamålsenliga. Kommittén ska därför se över regelverket kring inkallande

av riksdagen vid avbrott i kammarens arbete i syfte att bestämmelserna på bästa sätt ska svara mot högt ställda krav på effektivitet och rättssäkerhet.

Nomineringar av vissa organ

Enligt 8 kap. 11 § RO väljer riksdagen ombudsmän (JO) som ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Valet bereds av JO av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 8.11.2). Utskottets nominering beslutas vid ett utskottssammanträde. Utskottet sammanträder normalt inom stängda dörrar (4 kap. 13 §). På samma sätt anges i 8 kap. 12 § RO att riksdagen väljer riksrevisorer. Det valet bereds också av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 8.21.1). Kammarens val av ombudsmän sker var för sig och sker normalt med acklamation (7 kap. 3 §). Om någon ledamot begär det ska dock valet förrättas med slutna sedlar enligt samma regler som vid val av talman (8 kap. 1 § andra stycket). Det samma gäller valet av riksrevisor.

Fram till och med 1991 bereddes valet av JO av den s.k. JO-delegationen som bestod av sex ledamöter i konstitutionsutskottet. I syfte att bereda alla i konstitutionsutskottet representerade partier tillfälle att delta i beredningen av valen avskaffades JO-delegationen. Dess uppgifter övertogs i stället av konstitutionsutskottet i dess helhet (bet. 1990/91:KU8).

Kommittén ska se över nuvarande former för nominering av riksdagens ombudsmän och riksrevisorer och överväga om nomineringsförfarandet kan göras mer öppet.

Val av riksdagsdirektör

Enligt 9 kap. 1 § första stycket RO utser kammaren riksdagsdirektör. Riksdagsdirektören är riksdagens högste tjänsteman och den enda befattningshavare som väljs av kammaren. Val av riksdagsdirektör äger rum vid början av riksmötet närmast efter ett ordinarie val till riksdagen och gäller för tiden till dess ett nytt val av riksdagsdirektör förrättas. Nu gällande regler om riksdagsdirektören och val av denne infördes 2009.

När riksdagsdirektören inte är i tjänst eller är på tjänsteresa ska uppgifterna som chef för riksdagsförvaltningen i första hand skötas av den biträdande riksdagsdirektören och i andra hand av en tjänsteman inom Riksdagsförvaltningen som riksdagsdirektören utsett efter samråd med talmannen. Den biträdande riksdagsdirektören ersätter även i övrigt riksdagsdirektören i den utsträckning som riksdagsdirektören bestämmer. Detta framgår av 19 § lagen (2011:1175) med instruktion för riksdagsförvaltningen.

Kommittén ska följa upp och se över det nya regelverket om val av riksdagsdirektör och överväga om det finns skäl att införa en ordning som innebär att en ersättare, vid förfall för riksdagsdirektören, väljs av kammaren tills den ordinarie riksdagsdirektören kan väljas. Kommittén ska dessutom överväga införandet av en ordning som innebär att riksdagsdirektören kan tillträda sitt uppdrag vid en senare tidpunkt än valet av honom eller henne.

Reglerna för ledamöters ledighet och ersättare

Enligt 1 kap. 6 § RO kan en ledamot efter prövning beviljas ledighet från sitt uppdrag. Beviljas en ledighet för minst en månad ska uppdraget utövas av en ersättare. Ansökan prövas av talmannen, om den gäller ledighet under kortare tid än en månad, och av riksdagen om den gäller för längre tid (tilläggsbestämmelse 1.6.1). Även för sjukledighet eller vård av barn över en månad krävs formellt kammarens godkännande. En ledamot som beviljats ledighet kan när som helst återta sin plats. Därmed upphör uppdraget för en eventuell ersättare. Ledamoten kan däremot inte tillfälligt återta sin funktion för att delta t.ex. i ett sammanträde i kammaren eller i utskott.

Praxis vad gäller beviljande av tjänstledighet för att fullgöra verksamhet utanför riksdagen är mycket restriktiv. I princip tillåts endast tjänstledighet för uppdrag som statssekreterare, sjuk- och föräldraledighet samt internationella uppdrag. Partiell tjänstledighet för en ledamot har inte medgivits, eftersom riksdagsordningens bestämmelser inte ger utrymme för det.

Enligt 1 kap. 6 § RO krävs minst en månads sjukskrivning fr.o.m. beslutstillfället i kammaren för att uppdraget ska utövas av en ersättare. Det förekommer att en ledamot ansöker om en sjukskrivningsperiod på en månad men att underlaget för ledigheten inte hinner komma in till kammarkansliet för att kunna behandlas i kammaren förrän en del av månaden passerat. Eftersom beslutstillfället då ligger närmare slutet för sjukskrivningsperioden än en månad, har rätten till en ersättare fallit. Denna ordning har varit föremål för diskussioner i skilda sammanhang. Härutöver har det framförts förslag om att öppna för möjligheten att bevilja partiell ledighet för ledamöter.

Kommittén ska överväga om reglerna om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot och ersättare bör ändras så att ersättare kan träda in i fler fall. Även i övrigt följa upp och överväga reglerna kring ledamöternas ledighet.

Namnupprop

Vid det första sammanträdet med kammaren under en valperiod ska Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare föredras. Därefter ropas ledamöterna upp. Detta framgår av 1 kap. 3 § första stycket RO. Syftet med namnuppropet är att kontrollera ledamöternas närvaro och identitet. Upprop ska, enligt paragrafens andra stycke, äga rum också vid det första kammarsammanträdet under samtliga övriga riksmöten under en valperiod.

Kommittén ska överväga om det räcker med att hålla namnupprop vid det första sammanträdet i kammaren under en valperiod och om namnuppropet vid övriga första sammanträden under valperioden, i syfte att förenkla förfarandet i kammaren, kan avskaffas.

Riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen kan vid sidan av beslut om lag och anslag använda sig av en mer obestämd beslutsform för olika frågor. Sådana beslut fattas i form av s.k.

tillkännagivanden där riksdagen ger regeringen sin mening till känna i en viss fråga. Det finns inte någon författningsreglering när det gäller tillkännagivanden och innebörden därav. Ett tillkännagivande är i formell mening inte bindande. Enligt den konstitutionella praxis som vuxit fram bör dock utgångspunkten vara att ett tillkännagivande ska tillgodoses, men att om regeringen har en annan mening än riksdagen, riksdagen bör underrättas om detta, och då inom den tidsgräns som tillkännagivandet eventuellt kan omfatta.

Kommittén ska närmare analysera den konstitutionella betydelsen och innebörden av riksdagens tillkännagivanden.

Språkliga och redaktionella frågor

De många ändringar och tillägg i riksdagsordningen som skett sedan dess ikraftträdande 1975 har fört med sig vissa språkliga och lagtekniska brister. Det förekommer även inkonsekvenser och oklarheter. Språkbruket är också i viss mån föråldrat.

Som exempel kan nämnas att uttrycket ”talmannen” används på flera ställen i RO med delvis olika innebörd. Bestämmelserna i 9 kap. RO om riksdagens personal och förvaltning avspeglar inte heller fullt ut senare års förändringar i riksdagsförvaltningen. Reglerna om omröstningsförfarandet är utformade med tanke på det system för ärendenas avgörande som gällde vid tillkomsten av RO då votering regelmässigt genomfördes efter debattens slut. Reglerna är således inte helt konsekventa med det nuvarande systemet med fasta voteringstillfällen. Ytterligare exempel är bestämmelserna i 6 kap. RO om inlämnande av interpellationer under sommaruppehållet. Den nuvarande lagtexten har föranlett tillämpningsproblem och behöver förtydligas.

Mot denna bakgrund ska kommittén göra en språklig och lagteknisk översyn av riksdagsordningen i syfte att uppnå en tydlig, konsekvent, överskådlig och enkel lagtext.

Redovisning av uppdraget m.m.

Nu pågående utredningsarbete vad gäller dels regleringen av vissa internationella delegationers möten med utrikesutskottet och talmannen, dels införandet av en möjlighet att frångå föredragningslistan ska fortsättningsvis bedrivas inom ramen för kommitténs arbete. Pågående utredningsarbete beträffande utseendet av vissa delegationer och formerna för delegationernas årliga redogörelse för sitt arbete ska däremot alltjämt ske i särskild ordning. Detsamma gäller de frågor som bereds med anledning av EUMOT-utredningens förslag och som presenterades i juni 2012 i en rapport till riksdagsdirektören.

Kommittén ska biträdas av sakkunniga, experter och sekreterare. Det står kommittén fritt att inrätta referens- och arbetsgrupper.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2013.

Bilaga 2 Omvandlingstabeller riksdagsordningen

Riksdagsordning (1974:153)/Förslag till ny riksdagsordning

Riksdagsordning (1974:153)

Förslag till ny riksdagsordning

1 kap. 1 §	2 kap. 2 § och 2.2.1
1 kap. 2 § första stycket	3 kap. 2 §
1 kap. 2 § andra stycket	3 kap. 8 § och 3.8.1
1 kap. 2 § tredje stycket	3 kap. 9 §
1 kap. 2 § fjärde stycket	3 kap. 7 §
1 kap. 3 § första stycket	3 kap. 3 §
1 kap. 3 § andra stycket	3.8.1
1 kap. 3 § tredje stycket	6.13.2
1.3.1	3.2.1
1 kap. 4 §	3 kap. 6 §
1.4.1	3.6.1
1 kap. 5 § första stycket	4 kap. 2 §
1 kap. 5 § andra och tredje styckena	4.4.1
1 kap. 5 § fjärde stycket	4 kap. 3 §
1.5.1	4.4.1
1.5.2	4.4.1
1.5.2 andra stycket tredje meningen	4 kap. 3 §
1 kap. 6 § första stycket	5 kap. 3 §
1 kap. 6 § andra stycket	5 kap. 4 §
1.6.1	5.4.1
1 kap. 7 §	5 kap. 5 §
1.7.1	5.5.1
1.7.1 andra stycket	6.13.2
1 kap. 8 §	5 kap. 6 §
1 kap. 9 §	4 kap. 5 § och 4.5.1
2 kap. 1 § första meningen	6 kap. 3 §
2 kap. 1 § andra meningen	6 kap. 6 §
2.1.1	6.3.1
2 kap. 2 § första stycket	6 kap. 4 §
2 kap. 2 § andra stycket	6 kap. 5 § och 3.3.1
2 kap. 2 § tredje stycket	6 kap. 6 §
2 kap. 3 §	6 kap. 25 §
2.3.1	6 kap. 25 § och 6.25.1
2 kap. 4 § första stycket	6 kap. 7 §
2 kap. 4 § andra stycket	6 kap. 8 §
2.4.1	6 kap. 26 och 27 §§ samt 6.26.1

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

2 kap. 5 § första och tredje styckena	6 kap. 9 §
2 kap. 5 § andra stycket	6 kap. 10 §
2.5.1	–
2.5.2	6.10.1
2 kap. 6 §	6 kap. 2, 11 och 12 §§ och 6.2.1
2.6.1	6.12.1
2 kap. 7 §	6 kap. 13 §
2.7.1 första stycket	6.13.1
2.7.1 andra stycket	6.13.2
2.7.2	6.13.2
2.7.3	–
2.7.4	6 kap. 13 §
2 kap. 8 §	6 kap. 14 §
2 kap. 9 §	11 kap. 7 §
2 kap. 10 § första stycket	6 kap. 15 §
2 kap. 10 § andra stycket	6 kap. 17 §
2 kap. 10 § tredje stycket	6 kap. 23 §
2.10.1	6.13.2
2 kap. 11 §	6 kap. 19 §
2 kap. 12 §	6 kap. 16 §
2 kap. 13 §	6 kap. 20 §
2 kap. 14 §	6 kap. 21 §
2.14.1	6.21.1
2.14.2	6.23.1
2 kap. 15 §	6 kap. 22 §
2.15.1 första stycket	6.22.1
2.15.1 andra stycket	6.22.2
2.15.2	6.22.3
2.15.3	6.25.2
2 kap. 16 §	6 kap. 24 §
2.16.1	6.24.1
2.16.2	6.24.2
3 kap. 1 §	9 kap. 2 §
3.1.1	9.2.1
3 kap. 2 §	9 kap. 5 §
3.2.1	9.5.1
3.2.2	9.5.2
3.2.3	9.5.3
3 kap. 3 §	9 kap. 3 §
3 kap. 4 §	9 kap. 3 §
3 kap. 5 §	9 kap. 4 §
3 kap. 6 §	6 kap 18 § och 9 kap. 6 §
3.6.1	9.8.1
3.6.2	6.13.2
3.6.3	9 kap. 8 §
3 kap. 7 §	9 kap. 15 §

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

3 kap. 8 §	9 kap. 16 §
3.8.1	9.16.1
3.8.2	9.16.2
3.8.3	9.16.4
3.8.4	9.16.5
3.8.5	9.16.6
3 kap. 8 a §	9 kap. 17 §
3.8a.1	9 kap. 17 §
3.8a.2	9 kap. 17 §
3 kap. 9 §	9 kap. 9 §
3.9.1	9.9.1
3 kap. 10 §	9 kap. 10 §
3 kap. 11 §	9 kap. 11 och 12 §§
3.11.1	9.12.1
3 kap. 12 §	9 kap. 13 §
3 kap. 13 §	9 kap. 14 §
3 kap. 14 §	9 kap. 23 §
3 kap. 14 a §	9 kap. 19 §
3 kap. 15 §	9 kap. 24 §
3 kap. 16 §	5 kap. 7 §
3.16.1	5.7.1
3 kap. 17 §	9 kap. 25 §
3.17.1	9.25.1
3 kap. 18 §	9 kap. 26 §
4 kap. 1 §	10 kap. 2 §
4 kap. 2 §	7 kap. 2 §
4.2.1	7.2.1
4.2.2	7.2.2
4 kap. 3 §	7 kap. 4 §
4.3.1	7.4.1
4 kap. 4 §	7 kap. 8 §
4 kap. 5 §	7 kap. 9 och 10 §§
4 kap. 6 §	7 kap. 5 och 11 §§
4.6.1 t.o.m. 4.6.15	7.5.1 och bilagan
4 kap. 7 §	7 kap. 6 §
4 kap. 8 § första stycket och andra stycket sista meningen	10 kap. 4 och 7 §§
4 kap. 8 § andra stycket	7 kap. 7 § och 10 kap. 9 §
4 kap. 9 § första stycket	10 kap. 3 §
4 kap. 9 § andra, tredje och fjärde styckena	10 kap. 6 §
4.9.1	10.6.1
4.9.2	–
4 kap. 10 §	11 kap. 5 §
4 kap. 11 § första stycket	10 kap. 8 §
4 kap. 11 § andra stycket	10 kap. 9 §
4 kap. 11 § tredje stycket	10 kap. 5 §

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

4 kap. 12 §	7 kap. 14 §
4.12.1	7.14.1
4.12.2	7.14.3
4.12.3	7.14.2
4.12.4	7.14.4
4 kap. 13 § första stycket första meningen och andra stycket	7 kap. 15 §
4 kap. 13 § första stycket andra meningen och tredje stycket	7 kap. 16 §
4.13.1	7.16.1
4.13.2	7 kap. 17 och 18 §§ samt 7.17.1
4 kap. 14 §	7 kap. 20 §
4 kap. 15 §	10 kap. 11 §
4 kap. 16 §	10 kap. 12 §
4 kap. 17 §	7 kap. 19 §
4 kap. 18 §	–
4 kap. 18 a § första och andra styckena	9 kap. 17 §
4 kap. 18 a § tredje och fjärde styckena	9 kap. 18 §
4 kap. 19 §	–
5 kap. 1 § första stycket	11 kap. 2 §
5 kap. 1 § andra stycket	11 kap. 19 §
5.1.1	11 kap. 2 § och 11.2.2
5.1.2	6.13.2 och 11.19.1
5 kap. 2 §	11 kap. 3 §
5 kap. 3 §	11 kap. 4 §
5 kap. 4 §	11 kap. 6, 8 och 19 §§
5.4.1	11.19.2
5 kap. 5 §	11 kap. 9 §
5 kap. 6 §	11 kap. 10 §
5.6.1	11.10.1 och 11.10.4
5.6.2	11.10.2–3 och 11.10.5
5 kap. 7 §	11 kap. 11 och 12 §§
5 kap. 8 §	11 kap. 13 §
5 kap. 9 §	11 kap. 14 §
5 kap. 10 §	11 kap. 15, 16 och 20 §§
5.10.1	11.15.1
5.10.2	11 kap. 20 §
5 kap. 11 §	11 kap. 17 §
5.11.1	11.17.1
5 kap. 12 §	11.kap. 18 §
5.12.1	11.18.1
5 kap. 13 §	11 kap. 21 §
5.13.1	11.21.1
5.13.2	–

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

6 kap. 1 § första stycket	8 kap. 2 och 3 §§
6 kap. 1 § andra, tredje och fjärde styckena	8 kap. 4 §
6.1.1 första stycket	8.3.1
6.1.1 andra stycket	–
6.1.1 tredje stycket	8.3.1
6.1.2	8.4.1
6.1.3	8.4.2
6 kap. 2 §	–
6 kap. 3 §	8 kap. 8 §
6.3.1	8.8.1
6 kap. 4 § första stycket	8 kap. 5 och 6 §§
6 kap. 4 § andra stycket	8 kap. 7 §
6.4.1 första stycket	8.6.1
6.4.1 andra, tredje och fjärde styckena	8 kap. 7 § och 8.7.1
6.4.2	8.7.2
7 kap. 1 §	12 kap. 1 §
7 kap. 2 § första stycket	12 kap. 2 §
7 kap. 2 § andra stycket	3 kap. 3 och 5 §§
7.2.1	3.5.1
7.2.2	12.2.1
7.2.3	12.2.2
7 kap. 3 § första och andra styckena	12 kap. 7 §
7 kap. 3 § tredje stycket	12 kap. 6 §
7 kap. 4 § första, andra och tredje styckena	12 kap. 8 §
7 kap. 4 § fjärde stycket	12 kap. 6 §
7.4.1	12.8.3
7.4.2	12.8.4
7.4.3	12.8.5
7.4.4	12.8.1
7.4.5	12.8.2
7 kap. 5 §	12 kap. 11 §
7.5.1	12.11.1
7.5.2	12.11.2
7.5.3	12.11.3
7 kap. 6 §	12 kap. 5 §
7 kap. 7 §	12 kap. 12 §
7 kap. 8 §	12 kap. 9 §
7.8.1	12.9.1
7.8.2	12.9.2
7.8.3	–
7 kap. 9 §	12 kap. 10 §
7 kap. 10 §	12 kap. 13 §
7.10.1	–

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

7 kap. 11 §	12 kap. 3 och 4 §§
7 kap. 12 §	12 kap. 14 och 15 §§
7 kap. 13 §	12 kap. 16 §
7.13.1	–
7 kap. 14 §	12 kap. 17 §
7.14.1	12 kap. 17 § och 12.17.1
8 kap. 1 § första stycket	3 kap. 3 §
8 kap. 1 § andra stycket	3 kap. 4 §
8 kap. 2 §	13 kap. 13 §
8 kap. 3 §	13 kap. 19 §
8 kap. 4 §	13 kap. 14 §
8.4.1	13.14.1
8 kap. 5 §	13 kap. 15 §
8.5.1	13.15.1
8 kap. 6 §	13 kap. 17 §
8.6.1	13.17.1
8.6.2	13.17.2
8.6.3	13.17.3
8 kap. 7 §	13 kap. 20 §
8.7.1	13.20.1
8 kap. 8 §	13 kap. 9 §
8 kap. 9 §	13 kap. 10 §
8.9.1	13.10.1
8.9.2	13.10.2
8 kap. 10 §	13 kap. 12 §
8 kap. 11 § första och andra styckena	13 kap. 2 §
8 kap. 11 § tredje och fjärde styckena	13 kap. 3 §
8 kap. 11 § fjärde och femte styckena	13 kap. 4 §
8.11.1	13.2.1
8.11.2	13.3.1
8 kap. 12 § första stycket	13 kap. 5 §
8 kap. 12 § andra stycket	13 kap. 6 §
8 kap. 12 § tredje och fjärde styckena	13 kap. 5 §
8.12.1	13.6.1
8.12.2	13.6.2
8 kap. 13 §	13 kap. 7 §
8 kap. 14 §	13 kap. 8 §
8 kap. 15 §	13 kap. 11 §
8.15.1	13.11.1
8.15.2	13.11.2
8 kap. 16 §	13 kap. 22 §
8.16.1	13.22.1
8.16.2	13.22.2

*Riksdagsordning (1974:153)**Förslag till ny riksdagsordning*

9 kap. 1 §	14 kap. 4 och 5 §§
9.1.1	14.5.1
9 kap. 2 §	14.2.1
9 kap. 3 §	14 kap. 3 §
9 kap. 4 §	14 kap. 2 §
9 kap. 5 § första stycket	14 kap. 8 §
9 kap. 5 § andra, tredje och fjärde styckena	13 kap. 16 §
9 kap. 6 §	5 kap. 2 §
9 kap. 7 §	14.2.2
9 kap. 8 §	13 kap. 23 §
10 kap. 1 §	9 kap. 22 §
10 kap. 2 §	9 kap. 20 §
10 kap. 3 §	9 kap. 21 §
10 kap. 4 §	7 kap. 12 och 16 §§ samt 7.12.2
10 kap. 5 §	9 kap. 19 § m.fl.
10 kap. 6 §	9 kap. 19 § m.fl.
10 kap. 7 §	13 kap. 21 §
10 kap. 8 §	9 kap. 19 § m.fl.
10 kap. 9 §	7 kap. 3 och 4 §§
10.9.1	7.4.1
10 kap. 10 §	7 kap. 13 §
10 kap. 11 § första och andra styckena	7 kap. 15 §
10 kap. 11 § första och tredje styckena	7 kap. 16 §
10.11.1	7.14.1
10.11.2	7.14.2
10.11.3	7.16.1
10.11.4	7 kap. 17 och 18 §§ samt 7.17.1
10 kap. 12 §	7 kap. 19 §
10 kap. 13 §	7.14.4 och 7.14.5

Förslag till ny riksdagsordning / Riksdagsordning (1974:153)

Förslag till ny riksdagsordning   *Riksdagsordning (1974:153)*

1 kap. 1 §	–
1 kap. 2 §	–
1 kap. 3 §	–
2 kap. 1 §	–
2 kap. 2 §	1 kap. 1 § första meningen
2.2.1	1 kap. 1 § andra meningen
2 kap. 3 §	–
3 kap. 1 §	–
3 kap. 2 §	1 kap. 2 § första stycket
3.2.1	1.3.1
3 kap. 3 §	1 kap. 3 § första stycket
	8 kap. 1 § första stycket
	7 kap. 2 § andra stycket
3.3.1	2 kap. 2 § andra stycket sista meningen
3 kap. 4 §	8 kap. 1 § andra stycket
3 kap. 5 §	7 kap. 2 § andra stycket
3.5.1	7.2.1
3 kap. 6 §	1 kap. 4 §
3.6.1	1.4.1
3 kap. 7 §	1 kap. 2 § fjärde stycket
3 kap. 8 §	1 kap. 2 § andra stycket
3.8.1	1 kap. 3 § andra stycket
3 kap. 9 §	1 kap. 2 § tredje stycket
4 kap. 1 §	–
4 kap. 2 §	1 kap. 5 § första stycket
4 kap. 3 §	1 kap. 5 § fjärde stycket och 1.5.2
4.3.1	–
4 kap. 4 §	–
4.4.1	1 kap. 5 § andra och tredje styckena 1.5.2 andra stycket första meningen
4.4.2	1.5.1 och 1.5.2
4 kap. 5 §	1 kap. 9 § första stycket
4.5.1	1 kap. 9 § andra stycket
5 kap. 1 §	–
5 kap. 2 §	9 kap 6 §
5.2.1	–
5 kap. 3 §	1 kap. 6 § första stycket
5 kap. 4 §	1 kap. 6 § andra stycket
5.4.1	1.6.1
5 kap. 5 §	1 kap. 7 §

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
5.5.1	1.7.1 första stycket
5 kap. 6 §	1 kap. 8 §
5 kap. 7 §	3 kap. 16 §
5.7.1	3.16.1
6 kap. 1 §	–
6 kap. 2 §	2 kap. 6 § första stycket
6.2.1	2 kap. 6 § första stycket
6 kap. 3 §	2 kap. 1 § första meningen
6.3.1	2.1.1
6 kap. 4 §	2 kap. 2 § första stycket
6 kap. 5 §	2 kap. 2 § andra stycket
6 kap. 6 §	2 kap. 1 § andra meningen
	2 kap. 2 § tredje stycket
6 kap. 7 §	2 kap. 4 § första stycket
6 kap. 8 §	2 kap. 4 § andra stycket
6 kap. 9 §	2 kap. 5 § första och tredje styckena
6 kap. 10 §	2 kap. 5 § andra stycket
6.10.1	2.5.2
6 kap. 11 §	2 kap. 6 § andra stycket
6 kap. 12 §	2 kap. 6 § tredje stycket
6.12.1	2.6.1
6 kap. 13 §	2 kap. 7 § och 2.7.4
6.13.1	2.7.1 första stycket
6.13.2	2.7.1 andra stycket, 2.7.2 och 1 kap. 3 § tredje stycket, 1.7.1 andra stycket, 2.10.1, 3.6.2 och 5.1.2
6 kap. 14 §	2 kap. 8 §
6 kap. 15 §	2 kap. 10 § första stycket
6 kap. 16 §	2 kap. 12 §
6.16.1	–
6 kap. 17 §	2 kap. 10 § andra stycket
6 kap. 18 §	3 kap. 6 §
6 kap. 19 §	2 kap. 11 §
6 kap. 20 §	2 kap. 13 §
6 kap. 21 §	2 kap. 14 §
6.21.1	2.14.1
6 kap. 22 §	2 kap. 15 §
6.22.1	2.15.1 första stycket
6.22.2	2.15.1 andra stycket
6.22.3	2.15.2
6 kap. 23 §	2 kap. 10 § tredje stycket
6.23.1	2.14.2
6 kap. 24 §	2 kap. 16 §
6.24.1	2.16.1
6.24.2	2.16.2
6 kap. 25 §	2 kap. 3 § och 2.3.1
6.25.1	2.3.1
6.25.2	2.15.3

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
6 kap. 26 §	2.4.1 första stycket första meningen
6.26.1	2.4.1 andra och tredje styckena
6 kap. 27 §	2.4.1 första stycket
7 kap. 1 §	–
7 kap. 2 §	4 kap. 2 §
7.2.1	4.2.1
7.2.2	4.2.2
7 kap. 3 §	10 kap. 9 §
7 kap. 4 §	4 kap. 3 § och 10 kap. 9 §
7.4.1	4.3.1 och 10.9.1
7 kap. 5 §	4 kap. 6 § första stycket
7.5.1	4.6.1–4.6.15
7 kap. 6 §	4 kap. 7 §
7 kap. 7 §	4 kap. 8 § andra stycket sista meningen
7 kap. 8 §	4 kap. 4 §
7 kap. 9 §	4 kap. 5 § första och andra styckena och 4.6.2 andra stycket
7 kap. 10 §	4 kap. 5 § tredje stycket
7 kap. 11 §	4 kap. 6 § andra och tredje styckena
7 kap. 12 §	10 kap. 4 § andra stycket första meningen och tredje stycket
7.12.1	10 kap. 4 § första stycket
7 kap. 13 §	10 kap. 10 §
7 kap. 14 §	4 kap. 12 §
7.14.1	4.12.1 och 10.11.1
7.14.2	4.12.3 och 10.11.2
7.14.3	4.12.2
7.14.4	4.12.4 och 10 kap. 13 § första stycket
7.14.5	10 kap. 13 § andra stycket
7 kap. 15 §	4 kap. 13 § första stycket första meningen och andra stycket 10 kap. 11 § första stycket första meningen och andra stycket
7 kap. 16 §	4 kap. 13 § första stycket andra meningen och tredje stycket 10 kap. 4 § andra stycket 10 kap. 11 § första stycket andra meningen och tredje stycket
7.16.1	4.13.1 och 10.11.3
7 kap. 17 §	4.13.2 första stycket och 10.11.3 första stycket
7.17.1	4.13.2 andra och tredje stycket och 10.11.4 andra och tredje styckena
7 kap. 18 §	4.13.2 första stycket och 10.11.3 första stycket
7 kap. 19 §	4 kap. 17 § och 10 kap. 12 §

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
7 kap. 20 §	4 kap. 14 §
8 kap. 1 §	–
8 kap. 2 §	6 kap. 1 § första stycket
8 kap. 3 §	6 kap. 1 § första stycket
8.3.1	6.1.1 första och tredje styckena
8.3.2	–
8 kap. 4 §	6 kap. 1 § andra, tredje och fjärde styckena
8.4.1	6.1.2
8.4.2	6.1.3
8 kap. 5 §	6 kap. 4 § första stycket
8 kap. 6 §	6 kap. 4 § första stycket
8.6.1	6.4.1 första stycket
8.6.2	–
8 kap. 7 §	6 kap. 4 § andra stycket och 6.4.1 fjärde stycket sista meningen
8.7.1	6.4.1 andra, tredje och fjärde styckena
8.7.2	6.4.2
8 kap. 8 §	6 kap. 3 §
8.8.1	6.3.1
9 kap. 1 §	–
9 kap. 2 §	3 kap. 1 §
9.2.1	3.1.1
9 kap. 3 §	3 kap. 3 och 4 §§
9 kap. 4 §	3 kap. 5 §
9 kap. 5 §	3 kap. 2 §
9.5.1	3.2.1
9.5.2	3.2.2
9.5.3	3.2.3
9 kap. 6 §	3 kap. 6 §
9 kap. 7 §	–
9 kap. 8 §	3.6.3
9.8.1	3.6.1
9 kap. 9 §	3 kap. 9 §
9.9.1	3.9.1
9 kap. 10 §	3 kap. 10 §
9 kap. 11 §	3 kap. 11 §
9 kap. 12 §	3 kap. 11 §
9.12.1	3.11.1
9 kap. 13 §	3 kap. 12 §
9 kap. 14 §	3 kap. 13 §
9 kap. 15 §	3 kap. 7 §
9 kap. 16 §	3 kap. 8 §
9.16.1	3.8.1
9.16.2	3.8.2
9.16.3	–
9.16.4	3.8.3

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
9.16.5	3.8.4
9.16.6	3.8.5
9 kap. 17 §	3 kap. 8 a § och 4 kap. 18 a § första och andra styckena, 3.8a.1 och 3.8a.2
9 kap. 18 §	4 kap. 18 a § tredje och fjärde styckena
9 kap. 19 §	3 kap. 14 a § och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
9 kap. 20 §	10 kap. 2 §
9 kap. 21 §	10 kap. 3 §
9 kap. 22 §	10 kap. 1 §
9 kap. 23 §	3 kap. 14 §
9 kap. 24 §	3 kap. 15 §
9 kap. 25 §	3 kap. 17 §
9.25.1	3.17.1
9 kap. 26 §	3 kap. 18 §
10 kap. 1 §	–
10 kap. 2 §	4 kap. 1 §
10 kap. 3 §	4 kap. 9 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
10 kap. 4 § första stycket	–
10 kap. 4 § andra stycket	4 kap. 8 § första stycket
10 kap. 5 § första stycket	–
10 kap. 5 § andra stycket	4 kap. 11 § tredje stycket
10 kap. 6 §	4 kap. 9 § andra, tredje och fjärde styckena
10.6.1	4.9.1
10 kap. 7 §	4 kap. 8 § första stycket första meningen
10 kap. 8 §	4 kap. 11 § första stycket
10 kap. 9 §	4 kap. 8 § andra stycket och 4 kap. 11 § andra stycket
10 kap. 10 §	10 kap. 5 § tredje stycket och 10 kap. 6 § tredje stycket
10 kap. 11 §	4 kap. 15 §
10 kap. 12 §	4 kap. 16 §
11 kap. 1 §	–
11 kap. 2 §	5 kap. 1 § första stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§ och 5.1.1 första stycket
11.2.1	–
11.2.2	5.1.1 andra stycket
11 kap. 3 §	5 kap. 2 §
11 kap. 4 §	5 kap. 3 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 5 §	4 kap. 10 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 6 §	5 kap. 4 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
11 kap. 7 §	2 kap. 9 §
11 kap. 8 §	5 kap. 4 § andra stycket, och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 9 §	5 kap. 5 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 10 §	5 kap. 6 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.10.1	5.6.1
11.10.2	5.6.2 andra stycket
11.10.3	5.6.2 tredje stycket
11.10.4	5.6.1
11.10.5	5.6.2 första stycket
11 kap. 11 §	5 kap. 7 § första stycket
11 kap. 12 §	5 kap. 7 § andra och tredje styckena, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 13 §	5 kap. 8 §
11 kap. 14 §	5 kap. 9 §
11 kap. 15 §	5 kap. 10 § första och andra styckena, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.15.1	5.10.1
11 kap. 16 §	5 kap. 10 § första stycket
11 kap. 17 §	5 kap. 11 §
11.17.1	5.11.1
11 kap. 18 §	5 kap. 12 §
11.18.1	5.12.1
11 kap. 19 §	5 kap. 1 § andra stycket, 4 § tredje stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.19.1	5.1.2
11.19.2	5.4.1
11 kap. 20 §	5 kap. 10 § tredje stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 21 §	5 kap. 13 §, 10 kap. 6 och 8 §§, 5.13.2
11.21.1	5.13.1 första stycket
12 kap. 1 §	7 kap. 1 §
12 kap. 2 §	7 kap. 2 § första stycket
12.2.1	7.2.2
12.2.2	7.2.3
12 kap. 3 §	7 kap. 11 § första stycket
12 kap. 4 §	7 kap. 11 § andra stycket
12 kap. 5 §	7 kap. 6 §
12 kap. 6 §	7 kap. 3 § tredje stycket och 4 § fjärde stycket
12 kap. 7 §	7 kap. 3 § första och andra styckena
12 kap. 8 §	7 kap. 4 § första, andra och tredje styckena
12.8.1	7.4.4
12.8.2	7.4.5
12.8.3	7.4.1
12.8.4	7.4.2

Förslag till ny riksdagsordning Riksdagsordning (1974:153)

12.8.5	7.4.3
12 kap. 9 §	7 kap. 8 §
12.9.1	7.8.1
12.9.2	7.8.2
12 kap. 10 §	7 kap. 9 §
12 kap. 11 §	7 kap. 5 §
12.11.1	7.5.1
12.11.2	7.5.2
12.11.3	7.5.3
12 kap. 12 §	7 kap. 7 §
12 kap. 13 §	7 kap. 10 §
12 kap. 14 §	7 kap. 12 § första stycket
12 kap. 15 §	7 kap. 12 § andra stycket
12 kap. 16 §	7 kap. 13 §
12 kap. 17 §	7 kap. 14 § och 7. 14.1
12.17.1	7.14.1
13 kap. 1 §	–
13 kap. 2 §	8 kap. 11 § första och andra styckena
13.2.1	8.11.1
13 kap. 3 §	8 kap. 11 § tredje och fjärde styckena
13.3.1	8.11.2
13 kap. 4 §	8 kap. 11 § fjärde och femte styckena
13 kap. 5 §	8 kap. 12 § första, tredje och fjärde styckena
13 kap. 6 §	8 kap. 12 § andra stycket
13.6.1	8.12.1
13.6.2	8.12.2
13 kap. 7 §	8 kap. 13 §
13 kap. 8 §	8 kap. 14 §
13 kap. 9 §	8 kap. 8 §
13 kap. 10 §	8 kap. 9 §
13.10.1	8.9.1
13.10.2	8.9.2
13 kap. 11 §	8 kap. 15 §
13.11.1	8.15.1
13.11.2	8.15.2
13 kap. 12 §	8 kap. 10 §
13 kap. 13 §	8 kap. 2 §
13 kap. 14 §	8 kap. 4 §
13.14.1	8.4.1
13 kap. 15 §	8 kap. 5 §
13.15.1	8.5.1
13 kap. 16 §	9 kap. 5 § andra, tredje och fjärde styckena
13 kap. 17 §	8 kap. 6 §
13.17.1	8.6.1
13.17.2	8.6.2
13.17.3	8.6.3

<i>Förslag till ny riksdagsordning</i>	<i>Riksdagsordning (1974:153)</i>
13 kap. 18 §	–
13 kap. 19 §	8 kap. 3 §
13 kap. 20 §	8 kap. 7 §
13.20.1	8.7.1
13 kap. 21 §	10 kap. 7 §
13 kap. 22 §	8 kap. 16 §
13.22.1	8.16.1
13.22.2	8.16.2
13 kap. 23 §	9 kap. 8 §
14 kap. 1 §	–
14 kap. 2 §	9 kap. 4 §
14.2.1	9 kap. 2 §
14.2.2	9 kap. 7 §
14 kap. 3 §	9 kap. 3 §
14 kap. 4 §	9 kap. 1 § första stycket
14 kap. 5 §	9 kap. 1 § andra och tredje styckena
14. 5.1	9.1.1
14 kap. 6 §	–
14 kap. 7 §	–
14 kap. 8 §	9 kap. 5 § första stycket
Bilaga	4.6.1 t.o.m. 4.6.15